శ్రీరామవిలాసగ్రంథమాల 10.

చాందసప్రాసం.

ఇది శ్రీ

నూగుంట వెంకటరమణయ్యగారిచే

రచియింపఁబడి

చెలికాని లచ్చారావుగారిచే

సంపాదింపఁబడి

ప్రకటింపఁబడియె.

శ్రీరామవిలాస ముద్రాక్షరశాల

చిత్రాడ.

1920.

చందాదారులకు వెల రు 0-8-0.] [ఇతరులకు రు 0-10-0 లు.

సంపాదకీయ భూమిక.

ఇయ్యది మొగలాయిచక్రవర్తియగు అక్బరు హిందూదేశమును పరిపాలించినకాలమునకు సంబంధించిన చరిత్రాత్మకమైనకథ. ఈమె (చాందబీబీ లేక చాందసుల్తానా) అహమ్మదునగరరాజైన హుసేన్ నిజాంషాహాకుమార్తె. ఈమెను బీజాపూరునవాబైన అలీఆదిల్ షాహ కిచ్చి ఉద్వాహముసల్పెను. ఆమెభర్తపెద్దయిన అచిరకాలంలోననే ఒకకసాయివానిచే జంపఁబడెను. చిన్నతనమందేయామె [illegible] ను ఆమరణాంతము పవిత్రా ధర్మాచరణమునందే దృష్టినిలిపి ధన్యరాలయ్యెను. అల్లీ [illegible] కొడుకగు రెండవ ఇబ్రహీం ఆదిల్ శాహాపసివాఁడగుటచే నీమెనే ఆతనిపేరున రాజ్యంబు సంరక్షించెను. ఈమెతమ్ముని మనుమఁడగు బహదూరుషా పసివాఁడగుటచే నాతని అహమ్మదునగర రాజ్యంబును ప్రజానురంజకంబుగాఁ బరిపాలించి యాతనిబట్టాభిషిక్తుఁ జేసి కీర్తిశేషురాలయ్యెను. ఈమె రాజకీయపరిపాలనాకుశలత్వంబును మొగలాయిలతో బోరునప్పుడు చూపిన యసమాన శౌర్యోత్సాహంబులును వర్ణనాతీతములు. రణరంగంబునందు సార్వభౌముఁడగు అక్బరుచక్రవర్తిసైన్యంబుతో అసమానధైర్యోత్సాహంబులతోఁ బోరాడి చెల్లాచెదరుజేసి వెనుకకు మరలించినవీరవనిత. నేటివరకును దక్షిణమున స్త్రీలశౌర్యమును గురించి ప్రస్తావనవచ్చినప్పుడు ముందు నీమె పేరునుజెప్పెదరు. ఈమెను గురించి ఒకచరిత్రకారుఁడిట్లు వ్రాసియున్నాడు. "దక్షిణహిం[illegible]లో జన్మించిన పరాక్రమవంతులలో నీమెయొ[illegible]వింపఁ యరిది. [illegible] ంచినను

మరణమువఱకును పతివ్రతాచరణమునందే దృష్టిగలిగియుండెను. ఆమె యప్రతిమశౌర్య మనేకపర్యాయంబుల ప్రదర్శించెను. నేటికిని నామెను సన్మానపూర్వకముగా స్మరించెదరు. ఇట్టి ధర్మపత్నికాసిని పవిత్రచారిత్రయగు యీమెయొక్క కథను లోకంబునకు వెల్లడించువారు ధన్యులుగదా ? ఈ పుస్తకము దక్షిణాసుకవులచే పొందుపరిగా తెనుగుపదకగదియందున్న విషయము సక్రమముగా వర్ణింపబడెను. ఆమె స్థూలశరీరంబు విడిచినను నామె కీర్తితేజములు మాత్రము నేటివరకు లోకంబున బ్రకాశించుచున్నవిగదా! ఆమె మరణాంతమువరకు అహమ్మదునగరు రాజ్యంబు మొగలాయీలకు చిక్కదయ్యె. ఈచరిత్రమందు యుద్ధయుద్ధము, రాజ్యపరిపాలనా వ్యవహారంబులు చక్కగా దెలియనగును.

ఇది గ్రంథకర్తయొక్క ప్రథమగ్రంథమగుటయు, చరిత్రాత్మకమైన కథయగుటచేతను కొన్నిలోపములుండినను వానిని అంతగా పాటింపనవసరంబు లేదు. ఇంతటిభావంబులు గ్రంథమునందును నెలకొని సులభముగానుండుటచే జనులు చదువుటకు వీలగునని సంతోషముగా నభినందింపగలము. చరిత్రాత్మకములైన నవలలు తక్కువగాయున్న యీకాలంబున నేమముకోరకయే మా యుద్యమాభిప్రాయముగనిచ్చి మాయుత్సాహము ద్విగుణీకృతము చేయుటకుంచికష్టపడి ముందుమాట వ్రాసియిచ్చిన శ్రీ బుగుంట వెంకటరమణయ్య,, గారికి మా కృతజ్ఞతా వందనంబు లర్పించుచున్నవారము.

16- 5- 20,
చిత్రాడ.

ఇట్లు
(సంపాదకుఁడు) చెలికాని లచ్చారావు.

పీఠిక.

గ్రంథరచన కిదియె నాప్రథమయత్నము. నాకు బాల్యమునుండియు సహితము మన హిందూదేశమున నాదికాలమునుండియుఁ బ్రఖ్యాతివహించియున్న యాంధ్రభాషయం దెక్కువ యభిమానముండుటచే నాంగ్లేయభాష నభ్యసించుచున్నను తెలుగుభాష నభివృద్ధిజేయు పాఠములయందును నితరగ్రంథములయందును నెక్కుడు శ్రద్ధవహించి వాని చదువుచుంటిని.

సాధారణముగఁ బాఠశాలలోఁ జదువు బాలురును, దేశములోని సామాన్యులగు ప్రజలును నాంధ్రభాషను వృద్ధిఁజేసుకొనఁగోరిన బ్రస్తుత మనేకపండితులచే రచియింపఁబడి యనేకగ్రంథమాలలనుండి వెలువడుచున్న తెలుగు నవలలను చదువుటచే నాంధ్రభాషను గొంత యభివృద్ధిజేసుకొనెదరనుటకు సందియము లేదు. అయినను భారత, భాగవత, రామాయణాది యితరగ్రంథములవల్ల వారు భాషను వృద్ధిజేసుకొనఁగూడదా ? కేవలము నవలలను జదువుటచేతనే వారి భాష వృద్ధియగునా ? యని మీరు నన్ను బ్రశ్నింపవచ్చును. కాని పాఠశాలలలోనుండు బాలురు కేవలము బాల్యావస్థలోనుండుటచేతను భారత, భాగవత, రామాయణాది గ్రంథములను చదివి సంగతులను గ్రహించుటకు వారికి సమర్థతకాలముగాని జ్ఞానముగాని లేకపోవుటచేతను, నొకవేళ నారంగ్రంథములను జదువఁబూనిన ప్రయత్నపడి యొకటి రెండు పుటలను జదువగనే వారు వానిలోని రసవంతమగు పదార్థమును గ్రహింపలేక వెంటనే పుస్తకములను మూసివేసి చదువుటను మానివేయుచుండుటచేతను వారు భాషను వృద్ధిజేసికొనలేరు. ఇఁక దేశములోని సామాన్యజనులందఱు ధనము వ్యయపఱచి గొప్పగ్రంథములుకొని చదువుట యట్లుండఁగా నికాలమున భారత, భాగవతములను గంటితోనయిన జూచువా రరుదుగనున్నారు. అందువలన దేశములో నాంధ్రభాష యడుగంటిపోవుచున్నది. కాని నవలలు సభ్యతములయినవిగాను, పద్యగద్యాదులు లేక కేవలము వచనరూపముగ రచింపఁబడియుండుటచేతను, చదువుటకింపైయుండుటవల్లను, బాలురును, సామాన్యజనులును నవలలను విశేషముగ జదివి తద్వారా భాష

నభివృద్ధిజేసుకొనగలరు. ఇట్టి భాషోపయోగములగు బెక్కు గ్రంథములను ప్రచురించు చు గ్రంథమాలను స్థాపించిన మహారాజరాజశ్రీ చెలికాని లచ్చారావుగారిని మనమె ల్లరమును వేనోళ్ళ గొనియాడవలసియున్నది.

నేను పసితనమునుండియు గొన్ని నవలలను నితరగ్రంథములను జదువుచుండి యం తమాత్రమునకు దృప్తిజెందక నీతిబోధ, రాజభక్తి, దేశాభిమానములను దెలియజే యు నొక నవలను రచింప యత్నించితిని. మఱియు నేను పాఠశాలలో నాంగ్లేయ విద్య నభ్యసించుసమయమున దేశచరిత్రలను జదువుటలో నెక్కుడు మనస్సు పోవు చుండినందువలనను, బ్రస్తుతము శ్రీ కాళహస్తిలో రాజా పానుగంటి బంగారమ్మ గారి మిడిల్‌స్కూలులో హిందూదేశ చరిత్రపధ్యాయునిగ నన్ను నియమించినం దువలనను చరిత్రాత్మకమగు నవలనే రచింపవలయునని ప్రయత్నపడితిని. కాని చరి త్రలోని ముఖ్య కథాసందర్భములన్నియు ననేకమంది పండితులచే గ్రహింపఁబడి నందువలన నాకు సరియైన కథ దొరకకపోయినది. అయినను శ్రీ శారదాంబాకటాక్ష ముచేత గాబోలు నాకు 'చాందబీబీ' యను నామె చరిత్రమొక్కటి దొరికినది.

ఈమెకథ మొగలాయిచక్రవర్తియగు అక్బరు హిందూదేశమున పరిపాలనజే యు కాలమునకు సంబంధించియున్నది. ఈకథను చరిత్రమునమసరించి నవలగా వ్రా సితి. షాజీబీబి, ముస్తుఫాలవిషయము చరిత్రాత్మకమయినది కాకపోయినను కథాస రళి సొంపుగనుండుటకై యావిషయమును నేను కల్పించి వ్రాసితిని. అహమ్మదునగ రరాజ్యమునుగుఱించిన విషయములను మ. రా. శ్రీ. కె. వి. లక్ష్మణరావుగారి మ హమ్మదీయమహాయుగమనెడి గ్రంథమునుండి గ్రహించితిని.

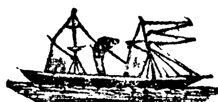
ఇది నాప్రథమప్రయత్నమని యిదివఱకే చెప్పుకొనియుంటిని గాన దీనియం దనేకతప్పులుండవచ్చును. వానిని చాటింపక యొప్పులను గ్రహించెదరని పండితవర్యు లను బ్రార్థించుచున్నాఁడను. కాగితములకు కరవైన నికాలమునసహితము బండిత వరులను బ్రోత్సాహపెట్టి శ్రద్ధమెయి గ్రంథములను స్వీకరించి, ముద్రింపించి, ప్ర చురించు మహారాజరాజశ్రీ చెలికాని లచ్చారావుగారికి భగవంతుఁడాయురారోగ్యై శ్వర్యాభివృద్ధి గలుగునట్లుజేసి సదా కాపాడుచుండుగాత.

సీ. ముద్రితంబులుగాని పూర్వగ్రంథంబుల జెలువార నెవ్వాఁడు సేకరించె
రామవిలాసాఖ్య గ్రంథమాలకు నెవ్వఁ డతులసంపాదకుం డగుచు నెగడె
అతులకళానిధియై సత్కవిచకోరములకు నెవ్వాఁడు ప్రమోదమొసఁగె
మాతృభాషాసుసేవాతత్పరత నెవ్వఁ డఖిలోపకారకుం డగుచు నెసఁగె
గీ. అమల చెలికాని వంశ దుగ్ధాబ్ధిసోముఁ, డనఘుఁ డల్లలచ్చారా వనల్పకరుణ
దనర నీగ్రంథమును ముద్రితంబుజేసి, నందునకివె కృతజ్ఞతావందనములు.

ఇట్లు, బుధజనవిధేయుఁడు,

శ్రీకాళహస్తి,

దూ॥ వెం॥

అంకితము.

సీ. అతులితదూబగుంటాన్వయదీపకుం
డమలచారిత్రుండు నలఘుయశుఁడు
సదసద్వివేకుండు మృదులవచస్కుండు
సత్యశీలుండు సౌజన్యమూర్తి
అత్యంతప్రీతిమై నాత్మజులగుమాకు
విద్యఁజెప్పించిన విమలగుణుఁడు
అన్నిరీతులమమ్ము నభివృద్ధిఁజేయుచు
మామేలుగోరిన మానితుండు

తే. గీ. అలఘువేంకట నారాయణాఖ్యనెసఁగి
అతులపరలోకగతుఁడౌచు నలరునాదు
జనకునకు దీని నంకితంబొనరనొసఁగి
ఉర్వినేటికిగాదె ధన్యుండనైతి.

శుభమస్తు.

శ్రీ చాందసుల్తాన.

పదునాఱవ శతాబ్దాంతమున నొకనాటి సాయంకాలమున అహమ్మదునగర ప్రాంతముననున్న యరణ్య మంతయుఁ బక్షుల కిలకిలారావముల చేతను, అతిభయంకరములైన హర్యక్షముల గర్జితములతోడను, మువ్వన్నెమెకముల భీకరనిస్వనంబులతోను నిండియుండెను. భూదేవి తనముఖపద్మంబున ధరించిన కుంకుమపొడి చందమున నలరారు సంజకెంజాయ దేదీప్యమానమయి తనయరుణకాంతులను వెదఁజల్లుచుండెను. మఱికొంతసేపటికి రాత్రినిఁబోడనూపు సందెచీకటులు నలువెసలఁ గ్రమ్మఁజొచ్చెను. పిమ్మట గాఢాంధకారము నిరాటంకముగ జగమంతయు నాక్రమించుకొని కన్నుబొడుచుకొన్నను గానవచ్చుటలేదు. చెట్టులు, పుట్టలు, గట్టులు నేకముగ నంధకారావృతములై నిర్దేశింపవలనుపడక యుండెను. ఉన్నట్టుండి యాకసమంతయు మబ్బుపట్టెను. దివినున్న నక్షత్రబృందము నికమీద జరుగఁబోవు ఘోరయాపదనుఁ జూడలేమోయనునట్లు మేఘరాజమున దాగియుండుట కరుదెంచుచుండెను.

ఇట్లుండ పెనుగాలి వీవనారంభించెను. ఆవిపినమునకుఁ బరిసరములనున్న పర్వతములపైనుండి యెండుటాకులును, నెఱ్ఱనిధూళియును నెగసి భూనభోంతరాళముల ముంచివైచుచుండెను ఆభయంకర ఝంఝామారుతముతోఁ బోరి యోడిపోయినవో యను చందమున శైలముపైవిరాజిల్లు వృక్షావళి వ్రేళ్ళతోఁ గూడఁ బెల్లగిల పెళపెళారావములతోఁ బడిపోవుచుండెను. ఆభీకరధ్వనులకు వన్యమృగములన్నియుఁ బెల్లు భయముచే నలుదిక్కులకుఁ బలాయనము లగుచుండెను.

అట్టిసమయమున నొకబాటసారి దీర్ఘాలోచనపరుండై యావనమధ్యమునఁ బోవఁజొచ్చెను. ఈతఁడాజానుబాహుఁడై విశాలమయిన వక్షమునుగలిగియుండెను. ఈ

తఁడు పకీరులుధరించెడు టోపీ నొకదానిని శిరమున ధరించియుండుటం బట్టియుఁ
గంఠమున నల్లనిపూసలహారము నొకదానిని ధరించియుండుటవల్లను, మెడమొదలుకొని
పాదములవఱకును వ్యాపించియున్న నిమాజామాయను నంగరఖాను ధరించియుండుట
చేతను యీతఁడొక పకీరని చెప్పవలసియున్నది. కాని యీతనిచేతనుండు ఖడ్గమును
బట్టియు శౌర్యచిహ్నములు ముఖమునఁ దాండవమాడుటంబట్టియు నాతఁడు నిజమయి
నపకీరేయని దృఢముగఁ జెప్పలేము. ఏవోకొన్ని కారణములవల్ల నీతఁడావేషమును ధ
రించియుండవచ్చును. తానట్లరగి యాదారుణ మారుతమున కోర్వజాలక తిన్నగనొక
మహావృక్షము చెంతకేగి నిలుచుండెను. తనబుద్ధికిసూటిగాఁ బొడము యూహలచేఁ
దానెంతయు సంతసించుచుండెను గాని గాఢాంధకారమును, వన్యమృగముల భయం
కరధ్వానములును వానిమనస్సును కలతఁ జెందించుచుండెను. అహఃపతిఁదూర్పుదిక్కు-న
నుదయింపగనే మంచువిరిసిపోవురీతి ప్రకంపనుఁడుగ్రుఁడై దారుణకర్మముజేయఁ
బ్రయత్నించిన క్షణముననే యాకసమున మేఘరాజము భిన్నాభిన్నమయిపోయెను.
తారకావళులు కాంతిచే బింకముఁజూపినవై భూదేవికి నాకసమను పాలవల్లికిఁగట్టిన
పాదరసపు బుడ్లవలెఁ బ్రకాశించుచుండెను. మన బాటసారికిప్పుడు గొంతవెల్తురు
గాన్పించెను. ఇందుచేఁదాను బిరబిరనడచుచుఁ జాతనున్న ఖడ్గమునుద్రిప్పుచుఁ గ్రూర
మృగములగుపడినప్పుడెల్ల గత్తిఝుళిపించుచు నెద్దియో నాలోచించుచు పోవుచుండె
ను. చాలదూరమునుండి తనకొకదీపపుకాంతి గోచరమాయెను. ఆదీపమునుసమీపించు
కొలది యదిఁబెద్దదగుచున్నట్లు గాన్పించుచుండెను. ఆదీప మేమయియుండునో యని
పకీరు యచ్చటికిఁబోగా నాతనికొక గుడారము గాన్పించెను. ఆగుడారమునందేముం
డునోయని పకీరుదానిం జొచ్చెను. అందుతానొక ప్రాతపెట్టెనుఁ జూచెను. మఱి
యుఁ దళతళలాడు రెండుఖడ్గము లాగుడారమునకు మధ్యభాగమునఁ గట్టఁబడియుం
డెను. పిమ్మట పకీరు గుడారములోనున్న పెట్టెను దెఱచెను. దానిలో రెండు చిన్న
బాకులును, యొకయమపాశమువంటి త్రాడునుదప్ప నతనికి వేఱేదియు గాన్పించలే
దు. అంత నతఁడాచోద్యముఁ బరిశీలింపఁ జేరువనున్న యొక పొదచాటునఁ డాగి
యుండుటకరుదెంచెను. పకీరు పొదచాటునడాగిన క్షణముననె దీర్ఘకాయుఁడును
మహాబలసంపన్నుఁడునగు నొకనల్లనిమనుష్యుఁడు భుజమున నొకగండ్రగొడ్డలినిధరించి
వడివడిగ నాకుటీరమునుఁ జొచ్చెను. అతని భుజముననున్న గండ్రగొడ్డలియు, నాతఁ
డు ధరించియుండు మొరటుబట్టలును నతఁడొక పర్వతప్రాంతముల వసించునాటవికుఁ
డని తెలియఁజేయుచుండెను. కుటీరమును జొచ్చిన క్షణముననె యాతఁడు మఱలబ

ఉటకువచ్చి యెవరికొఱకో యెదురు చూచుచుండువానివలె కుటీరమువద్దఁ బచారు చేయుచుండెను.

అంత గొంతసేపటికి వికృతాకారులగు నలువురు మానవులొక బాలుని వెంటఁ బెట్టుకొనివచ్చి యాతని యెదుట నిలచిరి. ఆబాలుఁ డతిసౌందర్యవంతుఁడై రాజచిహ్నములను వెదఁజల్లుచుండెను. గాని వ్యాఘ్రముల మధ్యనున్న లేడిచందమున నతఁ డతిదుఃఖాక్రాంతుఁడగుటచే నాతని ముఖపద్మము వాడియుండెను. నీలపరిభావిగా జాలంబులగు వానిముంగురులు చెదరి రమణీయఫాలభాగమున ముసురుకొని యుండెను. వానివిశాలనయనములు వికసితంబులును, ముకిళితంబులును గాక యరమోడ్పువడియుండెను. ఇట్లుండ నాబాలుఁడు వారితో “అయ్యా! నన్నువిడువుఁడు. మాయమ్మకు నే నొకరుఁడే బిడ్డఁడను. నన్నుమీరువిడుతురేని మీకుఁగావలసినంత ధనమిప్పింతు” నని చెప్పి తన్నువిడుదలఁజేయుటకై వారినెన్నివిధములనో వేడుకొనెను. పాపమాబాలునిమాటలుఁ బెడచెవినిబెట్టఁబడియెను. ఆశూరులనాయకుఁడు “ఆలస్యముఁజేయక వీని నాచెట్టుకుఁగట్టిదలనఱుకుఁడు. పొండ”ని తనశిష్యులకుత్తరవిచ్చెను. ఇట్లాజ్ఞాపింపఁబడిన శిష్యులలో నొకఁడు దటాలున గుడారమునకేగి యొకత్రాడును దెచ్చి చేరువనున్న మహావృక్షమున కాబాలుని దలక్రిందుగఁ గట్టిరి. ఇదంతయుఁ బొదచాటుననుండి చూచుచున్న బాటసారి వారిని దెగటార్పఁ దనకృపాణమును దడవి చూచుకొనెను. ఖడ్గమగుపడలేదు. పొరపాటున నాఖడ్గమును గుడారమున విడిచివచ్చినందుకై చింతిలుచు నాపకీరుచేయునది లేక దుఃఖాక్రాంతుఁడై పొదచాటుననే డాగియుండిగుడారమును జొచ్చుటకు తరుణమునకై వేచియుండెను. ఇట్లుండ శిష్యాగ్రేసరుఁడగు నొక నల్లని మనుజుఁడా బాలుని శిరము దెగవ్రేయుటకుఁ గత్తి మెడపైఁ బెట్టి వాటముఁజూచి మరలఁగత్తినెత్తి “నీకు శిరచ్ఛేదముగావింపఁబడును. నీయిష్టదైవమును దలచికొమ్ము” ని పలికెను. ఈమాటలువిన్నతోడనే యాబాలుఁడు మిగుల వెఱగొందెను. నేత్రయుగ్మమునుండి యశ్రుకణంబులు రాలఁదొడగెను. బాలుఁడును చేయునది లేక ముకుళితనేత్రుఁడై యీశ్వరధ్యానము చేయుచుండెను. అందఱును బాలునిఁజూచుచుండిరి. ఆవేటున కాబాలునిశిరము దెగినేలఁబడవలసినదే కాని యాబాలుఁడు మెడను గొంచెముద్రిప్పినందున నావేటుదప్పెను. మఱల నాకృపాణపాణుఁడయిన క్రూరుఁడు జకరగ గరిపెట్టిచేయిపైకెత్తెను. చేరువనున్నవారందఱా బాలునితట్టే జూచుచుండ, యింతలోఁబకీరెట్లో గుడారముఁజొచ్చి తనఖడ్గమును దీసికొని ధైర్యమవలంబించి, తలనఱుక నుద్యుక్తుఁడై యున్నవాని శిరమును దెగవైచెను. అంత మొదలునఱికినతఁడు

వారి నేలఁగూలిన యామనుజునిఁజూచి మిగతవారందఱు బలాయనమయిరి. అంత బాదుశ్హారు యాబాలునికడకేగి చెట్టునుండి వానినివిప్పి వానిదురవస్థలకుఁ గారణంబులడుగుచు వానిని వెంటఁబెట్టుకొని యొకకడికి వెళ్ళిపోయెను.

:0;

రెండవప్రకరణము,

“అహాహా! ఏమియావీరుల బలపరాక్రమము. నాకంటె శూరుఁడితరుఁడు లేఁడని యిన్నిదినములనుండియుఁ దలచుచుంటిని. వారొక స్త్రీచే బోధింపఁబడి సరియైన యుద్ధశిక్ష లేకున్నను యెంతవీరులైరి. ఆయువతి ధైర్యమేమని జెప్పవదు. నాతోఁ బోరాడుటట్లుండగా యొక్కమ్మడి వేల్వేరు సేనలతోఁ బోట్లాడి తనసైన్యంబులను బురికొల్పుచుఁ దనశౌర్యమునంతటిని యొక్కసారిగ వెదఁజల్లెను. ఏదియెట్లున్నను అహమ్మదునగర రాజ్యమునకామెయు, నాపిల్లవాఁడును యెట్లు యర్హులగుదురు. మఱియుఁ బ్రతాపశింగు తానొక యధమాధముఁడై యుండినను యాస్త్రీకి సహాయమైన క్సి నాకొంపతీసినాఁడు మఱియు నహమ్మదు నగరములోనున్న జనులందఱు యొక స్త్రీ రాజ్యమేలుచుండిన దమకూరకృత్యములను సందులేక జరిగింపవచ్చునని యెంచి యారాజ్యసంతతి వారిలోకెల్ల నామెకును తదనంతర మామెతమ్ముని మనుమఁడగు బహుదరుకును హక్కుగలదని యొకశాసనమును వ్రాసినారు, వీరిదొంగశాసనములు నాకడజెల్లవు. నాతండ్రియు రాజ్యవ్యవహారవిషయమై నైజాంపాహావారితో ననేకమారులు వాదించి, అహమ్మదుకే హక్కుగలదని శాసనము వ్రాయించి యున్నాఁడు. అయినను యాస్త్రీ బహుదరుకు సహాయమైనప్పుటకు బీజపురమునుండి పరువడివచ్చి, బహుదరుకే హక్కుగలదని వాదించి, తానేప్రథమమున రాజ్యమునేలదెంచి, తనకున్న ప్రజ్ఞలం బ్రకటించి నాతోఁ బోరాడ గడంగియున్నది. ఎట్లయిన నాయువతి తోఁబోర అహమ్మదునగర సింహాసనము నధిష్ఠింపఁగలను. ఇప్పుఁడే నాశిష్యవర్గమునంతయు, నాయువతినెల్లైన జుఱపట్టి యారడిపట్టింపఁ బంపియున్నాను. సాధ్యమయినంతవఱకు నాశిష్యాగ్రేసరుఁడగు ఖాదరు తనకుఁగలయుక్తులచేఁ దనస్నేహితులం గలసికొని అహమ్మదునగర రాజ్యమునునాశనము జేయఁగలఁడు మఱియు నీప్రపంచ [illegible]న మగజన్మ దొరకుట దుర్లభము అట్లు దొరికియున్నట్టి బలపరాక్రముండొక నీచ

శూరశ్రీకిలోఁబడి యామె చెప్పినట్లు నడుచుకొనుట మిక్కిలి యనుచితము. నాపా
డియుఁ బాటయు, సిరియు, నహమ్మదునగరపు యేలుఁబడి హక్కును గూలఁద్రో
చిన యాయనమానమయిన రాణిని దైవంబు సెరుపకుండునే! ప్రాణంబు కంఠమం
దుండుకాలము నే నామెతోఁ బగసాధించి నాయావచ్ఛక్తిని వినియోగించి పరరాజును
యామెపై దండువిడియుబంపి యామెను రాజ్యభ్రష్టగాఁజేసి, అహమ్మదునగరమును
పాడుచేసి, ఆలుబిడ్డలనెడబాపి, ఆమె నేనమ్ముకొని యామెకు త్రికాలములయందు స
హాయులుగనున్నవారిని యిడుములఁగుడిపి వేధింపక పోయితినేని నేనొక మహమ్మదీయుఁ
డను గాను. ఇదియే నాశపథము. ఇప్పుడు డిల్లీకెటులైనఁ బోవుచున్నానుగదా? అగ్బ
రు నాకించుకైన సహాయమొనర్చునా? ఆతఁడు మహాగొప్పచక్రవర్తి, బలపరాక్రమ
శాలి, దీనసంరక్షకుఁడు. సహాయము వేడిన క్షణమాత్రముననే యభయమిచ్చి రక్షిం
చువాఁడు. అచ్చటికి వెళ్ళి నాగోడంతయు నాతనికి విన్నవించి నాచమత్కారము చే
నాతని నెటులయిన సైన్యమును సహాయమునకై పంపునట్లుఁజేసెద. ఎట్టెదుట నొక
చిన్నపట్టణము గానవచ్చుచున్నది. చీకటిపడకమున్నే పట్టణము జేరవలయును. ప్ర
భాకరుఁడును నావలెనే తేజముడిగి యపరసముద్రమున దలదాచ వెళ్ళుచున్నాడని
తనలోఁదాను వితర్కించుకొనుచు నొకయౌవనవంతుఁడొకనాటి సాయంకాలమున డిల్లీ
కి దక్షిణమునున్న యొకయడవిలోనుండి బిరబిర నడచుచు బాగుగ చీకటిపడునప్పటికి
దన యెదుటనున్న యొకపట్టణమును జేరెను.

అతఁడా చిన్నపట్టణమును జేరినవెనుక నాతఁడొక సత్రమున దిగెను. ఆస
త్రము చాలవిశాలమయినది అందనేకగదులున్నవి. ఆగదులన్నియు బాటసారులచే
నిండి నిబిడీకృతములైయుండెను. ఆగదులకు ముందుభాగమున నొక విశాలమయిన య
రుగుగలదు. ఆయరుగుమీద నొకరిద్దఱు బైరాగులును, మఱియొక ఫకీరును బవ్వళిం
చియుండిరి. చదువరులారా! సత్రములోని యరుగుపైఁ బవ్వళించియుండు ఫకీరు
మీకిదివఱలో పరిచయుఁడే. పాపమీతనికి మనస్సు కలతఁజెందియున్నందువల్లనో
లేక మఱియేకారణమునుబట్టియో నిద్రపట్టలేదు. హృదయమువారధినుండి యోచనాత
రంగము లుప్పతిల్లినప్పుడెల్ల నాతఁడు పైకప్పు తట్టుమాడ్కి నిగిడించుచుండెను.
ఆతఁడా వచ్చిన యౌవనపురుషుని జూచినంతనే తన చోటినుండి లేచి కూర్చుని
యెద్దియో నాలోచించుచుఁ గోపారుణితలోచనుండై యాపురుషుని యారక జూ
చుచుండెను. ఇంతలో నావచ్చినపురుషుఁడును యాయరుగుపై నొకచోట పైగుడ్డను
పరచుకొని నిద్రించుటకారంభించెను. ఇదంతయుఁ జూచుచుండిన ఫకీరు వెంటనే

యీపురుషునివద్ద కరదెలచి వానిని బాగుగఁ బరిశీలించి యేమిచేయుటకును దోపక నడుమునకు గట్టుకొనియున్న ఖడ్గమును బయటదీసెను. ఇంతలో నాపకీరునకు యీ పురుషుని యంగరకా వానిచెంత నుండిన ట్లగపడెను. పిమ్మట నాతఁడు దాని నావలకుఁ గొనిపోయి దాని జేబుల నన్నిటినిఁ బరీక్షించెను. వానికేమియు నగుపడలేదు గాని యొక కాగితముమాత్రము పైజేబునందుఁ గాన్పించెను. అతఁడా కాగితమును సత్రపుదీపమువద్దకుఁ దీసుకొనిపోయి చదివి ముగించి దానిని తనజేబునందుఁ బదిలపఱచుకొనెను. అంత పకీరు కోపావేశుఁడై యొడలు తెలియక నొక్కపెట్టునకే యీపురుషుని జంప దన గత్తి నెత్తెను. ఇంతలో సత్రములో నుండువారందరు "దొంగ" దొంగ యని కేకలు వేయుచు నలుదిక్కులకు బర్వెత్తుట కారంభించిరి. వారికేకలును విన్న పకీరు యెత్తినహస్తమును యట్లే దించి యీపురుషుఁడు ప్రాణములను దక్కించుకొన్నందులకు జింతించుచు దన తావున కరగి మరల బరుండెను. సత్రములోని జనులకు దొంగ యెచ్చట నగపడనందున వారు తమగదులకు బోయి పరుండిరి. అంత నాయౌవనపురుషుడు మేల్కాంచి చాలప్రొద్దుబోయినదని తెలిసికొని, తెల్లవారుటకు కొంచెము ముందుగనే లేచి ఢిల్లీకి బ్రయాణమయి పోయెను. సత్రములోని జనులు దొంగలభయముచే నిద్రించక మేల్కాంచియుండి తెల్లవాఱుజామునమాత్రము గన్నుమూసిరి. ఇదివఱకు సత్రపువారు మేల్కొనుటచేఁ బరుగెత్తిపోయిన దొంగలు మరల నాసత్రము బ్రవేసించి యందొక గదిఁ జొచ్చిరి. ఆగదిలో నిద్దఱు పురుషులును యొక స్త్రీయును బరుండియుండిరి. వారియొద్దకు దొంగలలో నొకఁడేగి యీ స్త్రీధరించియుండిన విలువగల యాభరణముల నన్నిటిని దీసికొని చేరువగనే బరుండియున్న పురుషులకడ కేగెను. ఆపురుషులవద్ద నేమియు లేదు గాని యిరువదిరూపాయల రొక్కముండెను. ఈయిరువదిరూపాయలను తీసుకొని వారి యుడుపులనుసహితము నపహరింప దొంగ మొదలుపెట్టెను. వారియుడుపులను దీయుటకుఁ బ్రయత్నించిన క్షణముననే వారిలో నొకఁడు మేల్కాంచెను. ఇంతలో నాదొంగ తప్పించుకొని పోవుటకుఁ బ్రయత్నించెనుగాని నడవలో యరుగుమీదఁ బండుకొనియున్న పకీరు తస్కరింపఁబడిన మనుష్యుని కేకలకు మేల్కాంచి యీదొంగను బట్టుకొనెను. వానికి సహాయభూతులుగ నున్న నలుగురు దొంగలును పకీరుపైఁబడి వానిచెంత నున్న ఖడ్గమును దీసుకొని యాతని తలఁ దెగవేయఁ బ్రయత్నించిరి. ఈరసాభాసమునకు సత్రపుగదులలోనివారందఱు మేల్కాంచి యాతని ప్రాణములను గాపాడుటకుఁ బరుగెత్తివచ్చిరి. అంతట నాదొంగలు పకీరుయొక్క కృపాణము నందే

చారవైచి తమదారింబట్టి పోయిరి. ఇంతలో జార, చోర, కిరాతులు తమతమ సంచారములను ముగింపవలసినదని నాలవజాముకోడి 'కొక్కొరో కో' యని కూసెను. మఱికొంతసేపటికి పొడుపుగొండన రతనంపు బంతిఛాయల ప్రభాకరబింబంబు నేత్రానందకరంబై పొడసూపి యజ్ఞానమును బాపు సద్గురూపదేశవాక్యములవలె నంధకారమును బాపు తన కిరణసహస్రములచే జగమున కమితోపకార మొనర్చెను. అంతఁ బకీరు సత్రము వదలి తన కిదివఱ కెన్నఁడును గలుగనట్టి దురవస్థను దలచుకొనుచు అహమ్మదునగరమునకుఁ బోవు మార్గమునఁ బ్రయాణమై పోవుచుండెను.

మూడవ ప్రకరణము.

చదువరులారా! మన చరిత్రకు సంబంధించిన రాజ్యము అహమ్మదు నగరరాజ్యము. ఈరాజ్యము దక్షిణ హిందూదేశమున నెట్లేర్పడినదియు, నెట్లు పరిపాలింపఁ బడినదియు మొదట గనుగొని పిమ్మటఁ గథాసందర్భమునకు మఱలెదము.

ఢిల్లీపట్టణములో మహమ్మదు టోగ్లకు రాజ్యముచేయుచుండగా హాసన్ గంగూ యను సేనానాయకుఁడు దక్షిణహిందూస్థానములోఁ దిరుగఁబడి స్వతంత్రుఁ డాయెను. ఈతఁడు మొట్టమొదట గంగూయను బ్రాహ్మణునియొద్ద బానిసీయుఁడుగానుండి యాతఁడు చెప్పినచొప్పున నడచుకొనుచుండెను. ఒకనాఁడు పొలము దున్నుచుండగా హాసనుకు ధనము దొరకెను. అతఁడాధనమును దీసికొనిపోయి తనయజమానుని కొసంగగా వానిసత్యసంధత్వమునకు మెచ్చి యతనియజమానుఁడు వానిని నవాబుదగ్గరకుఁ బిల్చుకొనిపోయి పదివేలగుఱ్ఱములకు నాధిపత్యమిప్పించెను. పిమ్మట గంగూబ్రాహ్మణుఁడు హాసనుతో " నీకు ముందు రాజ్యప్రాప్తి గలదు. అప్పుడు నన్ను మఱవవలదు ,, ని జోతిషము చెప్పి వానిని పంపివేసెను. పిమ్మట హాసను యనేకయుద్ధములలో గెల్చి ఢిల్లీశ్వరునివలన జాపరుఖాన్ యనుబిరుదును వహించెను. అతఁడు 1347 వసంవత్సరమున అల్లాయుద్దీన్ షాహాయని పేరుపెట్టికొని దక్షిణదేశమున స్వతంత్రుఁడై పిమ్మట రాజాయెను. ఈతఁడు రాజైనవెనుక గంగూబ్రాహ్మణుని జ్ఞాపకార్థమై తనకు హాసన్ గంగూయనియు, నతనివంశమునకు బహమను లేక భామినీ వంశమనియు, తానుసంపాదించిన రాజ్యమునకు భామినిరాజ్యమనియుఁ బేర్లుపెట్టెను ఈతఁడు 1347–58 వఱ

ము రాజ్యమునిరంకుశాధికారముగ పరిపాలన మొనర్చెను. ఈతని వెనుక నెనమండ్రుగు రు రాజ్యపరిపాలన మొనరించిరి. వారిలోఁగడపటివాఁడైన మహమ్మదుషాహా 1482-1518 వఱకు రాజ్యపరిపాలనము జేసెను. ఈతని ప్రభుత్వకాలములోనే బహమనీరాజ్యములోనుండి యైదు రాజ్యము లేర్పడెను అవేవన 1 బీదారు, 2 బీరారు, 3 అహమ్మదునగరము, 4 బీజపూరు, 5 గోలుకొండ బీరారునందు రాజ్యము చేయువారిని "బరీద్ షాహా" లనియు, బీదారునందు రాజ్యముచేయువారిని "ఇమ్మద్ షాహీల" నియు, అహమ్మదునగర ప్రభుత్వమువారిని "నిజామ్‌షాహీల" నియు, గోలుకొండయందు రాజ్యముచేయువారిని "కుతుబ్‌షాహీల" నియు, బీజపూరునందు రాజ్యముచేయువారికి "అదిల్‌షాహీ" లనియు వాడుచుండిరి.

పాఠకులారా! మనముప్రస్తుతపు చరిత్రకు సంబంధించిన అహమ్మదునగరమును మరచలేదము. ఈఅహమ్మదునగర రాజ్యము 1489 వ సంవత్సరమున అహమ్మద్‌షాచే స్థాపింపఁబడెను. ఈతఁడు 1508 వఱకు రాజ్యముచేసెను. ఈతని తదనంతరము బురుహాన్ నిజాంషాహాయును, అతనివెనుక హుసేన్ నిజాంషాహాయును రాజ్యము చేసిరి. మనకథానాయకయగు చాందబీబి (చాందసుల్తానా) యీతని పుత్రికయె. అహమ్మదునగరు, బీజపూరు, గోలుకొండ నవాబులు విజయనగరముపై దండెత్తుటకు నిశ్చయించుకొన్న కాలములో నహమ్మదునగర రాజైన హుసేన్ నిజాంషాహా తనకుమార్తెయైన చాందబీబీని బీజపూరు నవాబైన అల్లీఆదిల్‌షాహాకిచ్చి వివాహముచేసెను. వివాహముజరిగిన పిమ్మట చాందబీబి తనభర్తతో నివసించుచుండెను. పిమ్మట 1580 వ సంవత్సరమున నీమెపెనిమిటియగు అల్లీఆదిల్‌షాహాను నొకఁడకస్మాత్తుగాఁ జంపెను. అల్లీతమ్మునికొడుకగు రెండవ యిబ్రాహీం ఆదిల్‌శాహా చాలపసివాఁడగుటచే చాందబీబి కమీల్‌ఖానను మంత్రి సహాయమువలన రాజ్యమునేలుచుండెను. బీజాపురమునందు మంత్రులు చాందబీబీని కష్టములపాలుఁజేసి దేశమునంతయు సంక్షోభము గలుగఁజేసిరి. మంత్రిపదవులకొఱకై వీరుతగవులాడి రెండుపక్షములవారైరి. పిమ్మట అబ్దుల్‌హాసనను వానికి ప్రధానత్వ మిప్పింపఁబడెను. దిలార్‌ఖానను సిద్దీ మిక్కిలి గర్వించి అబుల్‌హాసనునుజంపి తానేప్రధానుఁడయ్యెను

ఈదిలార్ ఖానుఁడు మిక్కిలి రాజ్యకాంక్షగలవాఁడగుటచే చాందబీబి బీజపురమునందుండిన తనయాటలేమియు సాగవని దలచి యామెను దిన్నగ నహమ్మదునగరమునకుఁ బంపివేయ నొకపన్నగడను బన్నెను. అదెట్టిదియనిన ఇబ్రహీం ఆదిల్‌శాహా

చెల్లెలగు ఖదీజాసుల్తానా యను రాజపుత్రిని అహమ్మదు నగరరాజైన మీరాన్‌హు
సేనున కిప్పించి ఖదీజాసుల్తానాకుఁ దోడుగ చాందబీబిని అహమ్మదునగరమునకుఁ బం
పెను. చాందబీబి చేయునదిలేక అహమ్మదునగరమునకు రావలసివచ్చెను. ఖదీజాసు
ల్తానాను బెండ్లియాడినపిమ్మట మీరానుహుసేను అయిదు సంవత్సరములు మాత్రము
రాజ్యము చేసెను. ఈతని వెనుక యాతని పినతండ్రియగు బురాణాశాహా యనునాతఁ
డు నాల్గుసంవత్సరములు రాజ్యము జేసెను. పిమ్మట ఇస్మయల్‌శాహాయును, ఇబ్రి
హింనిజాంషాహాయును రాజ్యముచేసిరి. ఈతని మరణానంతరమునందతని పుత్రుఁడగు
బహదుర్ చాలపసివాఁడగుటచే చాందబీబి మిక్కిలి శ్రద్ధవహించి యాబాలుని పే
రిట అహమ్మదునగరరాజ్యము తానే యేలుటకు మొదలుపెట్టెను. చాందబీబియు బ
హదర్ యెప్పుడెప్పుడు రాజ్యార్హుఁడవునా యని వేచియుండెను. బహదర్‌కు పాజీబీబి
యను సహోదరి యుండెను. పాజీబీబి వయస్సున బహదర్ కన్న మిగులఁ బెద్దది. ఆమె
పదునెనిమిది సంవత్సరముల ప్రాయముగలదై నిండుజవ్వనమున విరాజిల్లుచుండెను.
చాందబీబి బహదర్ పాజీబీబీలయెడల సమమయిన ప్రేమనుగలిగి రాచకార్యముల
నన్నిటిని తానే నిర్వహించి తనప్రజలను కన్నబిడ్డలవలెఁ బోషించుచుండెను. ఆమె మం
త్రులలోకెల్ల మాలికాంబరు ప్రధానమంత్రియు, సహచరుఁడునైయుండెను. ఈతఁ
డసమాన బలపరాక్రమవంతుఁడై సైన్యాధిపత్యమును వహించి రాచకార్యములందు
గూడ తనబుద్ధికుశలతనుఁ జూపుచుండెను. ఆమె రెండవమంత్రియగు హుసేనుమిర్జా
యును మూడవమంత్రియగు అబ్దుల్‌రహిమానుడును బలపరాక్రములందు మాలికాం
బరుతోఁ దులఁదూగుచు నాతనికిఁ బలుకార్యములందు సహాయపడుచుండిరి. చాందబీ
బి నాలవమంత్రియగు హమీరుఖానుఁడు మాత్రము రాణిగారి మన్ననఁబడయఁగోరి
పైఁజెప్పఁబడిన మంత్రిత్రయముతోఁ గలయక ప్రత్యేకముగనుండి రాణిగారిచిత్త
మే తనభాగ్యమని దలచుచుండెను.

పాజీబీబి పసితనమునుండియుఁ జాందబీబితోఁగూడ బీజపూరునందే కాలముఁ
గడుపుచుండినందున యిబ్రిహింఆదిల్‌శాహా పినతండ్రికొమరుఁడగు మహమ్మదు ము
స్తుఫాయం దత్యంతనురాగముగలదై యతనినిదప్ప వేఱొకనిని బెండ్లాడ నిచ్ఛలేక
యుండెను. ముస్తుఫాయును శైశవమునుండి స్నేహముగనున్న పాజీబీబియం దనురా
గముగలిగి వేఱొకయువతిని బెండ్లాడనిష్టములేక పాజీబీబి నెప్పుడెప్పుఁడు వివాహ
మాడుదునాయని వేచియుండెను. చాందబీబియు భర్తృవియోగదుఃఖానల సంతప్త

యగుచున్నను ధైర్యమువీడక పైకిమాత్రము రాజ్యసంతతివారమని చెప్పుకొని యామెను రాజ్యభ్రష్ట గావింపఁదలంచిన పెక్కుశూరుల యుక్కడంచుచు రాజ్యమేలుచుండెను.

నాల్గవ ప్రకరణము.

అహమ్మదునగరమునకు దక్షిణభాగమున నొక సన్నపాటి రస్తాగలదు. ఈరస్తా దక్షిణమున పోనుపోను యొక గొప్పయరణ్యములోనికిఁ జొచ్చియున్నది. ఆయరణ్యమును దాటితిమేని యారస్తామూలముననే యనేకపట్టణములకుఁ బోగలుగుదుము. ఈరస్తాకిరుపార్శ్వములను బాటసారుల కనుకూలముగఁ జెట్లు నాటబడియున్నవి. మఱియు నాచెట్లకిరువంకల నిలివిడెత్తున నెత్తుగఁ బెరిగియున్న పొదలును, మొక్కలును, తీవలును దూరముగనున్న గుట్టలవఱకును వ్యాపించియున్నవి. అక్కడక్కడఁ బ్రాక్పశ్చిమంబుల కొకరిద్దఱు మనుష్యులుమాత్రము పోవుటకు సరిపడిన యిఱుకు త్రోవలామార్గంబునఁ గలయుచున్నవి. ప్రభాకరుఁడు తూర్పుదిక్కున నుదయించెను. బాలభాస్కరుని లేతకిరణములు మహీరుహములమీదను జేరువనున్న పర్వతములమీదను వ్యాపించి బంగారు పోఁతఁబోసినచందమున నొక వింతలావణ్యమును గలుగఁజేసెను. అట్టి సమయమున నొకమనుజుఁ డొకానొకచోటినుండి తురగారూఢుఁడై బయలుదేరెను.

ఈతఁడు రమారమి ముప్పదియేండ్లప్రాయముగలవాఁడు. బాహువులు దృఢములై మోకాళులవఱకును వ్రేలాడుచుండెను. అతనిముఖపద్మము సుందరమై గంభీరభావమును స్పష్టపఱచుచుండెను. ఈతనిదేహకాంతినిఁబట్టియు, నీతఁడు ధరించియుండు యుడుపులనుఁబట్టియు నీతఁడొక మరాటిసర్దారుఁడని తెలియవచ్చుచుండెను. ఈతనికిఁగొంతదూరమువఱకును బ్రయాణము సుఖముగనుండెను. అప్పటికైదాఱుఘడియలప్రొద్దెక్కెను. అప్పుడు వేసగికాలమగుటచే నప్పటినుండియు నెండవేడిమి హెచ్చసాగెను. స్వారిచేయుటంబట్టియు, మధ్యాహ్నకాలము సమీపించుటంబట్టియు మన బాటసారి దేహమంతయు స్వేదబిందువులచే నిండి, బడలికయు, నాకలియు, దప్పియు గలుగఁజేసెను. అతని హయమునను పైకారణములం బట్టి డస్సినదై మందగమ

నేమునఁ బోవుచుండెను. అతఁడు చనుచున్న మార్గమునకుఁ దూర్పుదెసను సుమారు రెండుక్రోసుల దూరమున నతివిశాలంబులును, నానావిధకుసుమఫలభరితంబులును నైన వృక్షంబులు చాలదూరము వరుసగ వ్యాపించియున్న ట్లాతఁడు కనుఁగొనెను. అందుండి గంధవాతూల మప్పుడప్పుడు మనోహరముగ వీతెంచుచు మన పాంథుని బడలికను గొంత యుపశమింపఁజేయుచుండెను. దానింబట్టి యతఁ డదియొక విపినప్రదేశంబనియు నందే దేని యొకనది యుండుననియు నూహించి మార్గమును దప్పించి యరణ్యామార్గమునం బోయి దానిం బ్రవేశించెను. అప్పటికి మధ్యాహ్నమాయెను. మన బాటసారి దలచిన ట్లది వనముగాదు. అదియు నరణ్యప్రదేశమే. అయిన నచట గొప్పగొప్ప మహీరుహములు లేక పండ్లదినుసుల చెట్లు విశేషముగ నుండెను. ఆవృక్షములకు సమీపముననే యొక మహానది బ్రవహించుచుండెను. బాటసారి దానిం జూచి యానందభరితుఁడై యశ్వమునుండిదిగి దానివీపుఁ జరిమి యందుండెడు పచ్చికబయలున మేతకు విడిపించి తానా నిర్మలోదకమును గడుపార ద్రావి యొక విశాల సాలమహీజముక్రింద విశ్రమించెను. అంత దానేదియో నాలోచించుచుఁ దనకు దగ్గఱగనే చెట్లు దట్టముగఁ బెరిగియుండుటను జూచుచు నాశ్చర్యపడుచుండెను. అంతి నాతఁడు దానిం బరిశీలింపఁ దనచోటినుండి లేచి యచ్చోటికరిగెను. పిమ్మట గొన్ని పురుషవాక్యములు వానికి వినవచ్చెను.

ఆశబ్దముచే నాతఁ డదరిపడి నిర్జనారణ్యమునం దట్టి మనుష్యవాక్యములు వినఁబడుటకు గారణ మేమని యోచించుచు నాపొదనంతయుఁ జక్కఁగ బరిశీలించెను. అతఁ డచ్చట నేమియుఁ గనుగొనలేదు గాని యిరవది కెన్నడో కొంతమంది మనుష్యు లాపొదవద్ద దిరిగినట్లు యచ్చటనుండు యడుగులజాడనుబట్టి కనుగొనెను. అంత నావింతఁ బరిశీలింప నాతఁడు ప్రక్కనున్న యొకబండపైఁ గూర్చుండెను. అతని కంటికినూటిగ నాపొదలోఁ గొన్ని తీవలు దురువఁబడియుండెను. బాటసారి దనహస్తంబున నాతీగెల నావలకారవైచెను. వెంటనే గుండియ ఝల్లుమనునట్లు తనకొక గొప్పరంధ్రము గాన్పించెను. అంత నతఁడు దీర్ఘాలోచన జేయనొడగి తుద కాసారంగము మనుష్యనిర్మితమనియు, క్రూరమృగము లందేవియు వసింపవనియు తెలిసికొని ధైర్యమవలంభించి దానింజొచ్చెను. అదియొక చీకటికోనగనున్న ట్లాతఁడు కనుగొనెను. లోపల మెట్లు నిర్మింపఁబడియుండుటచే నాతఁడు సులభముగ నొకఘడియ కాలములో యాసారంగమును దాటి యావల మైదానమునం జేరెను. అచ్చటమాత్ర మంతచీకటి లేక వెల్తురుగనుండుటచే నాతఁడు చిన్నగృహ మొకటి కట్టఁబడియుం

డుటను జూచెను. పిమ్మట నాతఁ డాగృహమువద్దకు మెల్లగఁ జేరబోయి, దీర్ఘకా యుండును, కృపాణపాణియు నగు నొకపురుషుండు తనకత్తిని ఝుళిపించుచు నాయింటివాకిట నటునిటు తిరుగుచుండుటను గనిపెట్టెను. వానికంటఁబడకుండ చాటసారి మెల్లగా నాయింటివెనుక కేగి లోపల నొకకుర్చీపై గోరమీసములుగలిగినట్టియు నెఱ్ఱని యంగరకా దొడిగినట్టియు నొక శూరాగ్రేసరుని గాంచెను. ఆతని కిరువైపుల సిద్ద ఉమనుజులు వింజామరలఁ బట్టుకొని నిల్చియుండిరి.

పిమ్మట వికృతాకారులగు నలుగురు వల్లిపురుషులువచ్చి చేతులుకట్టుకొని యాతనియెదుట నిల్చుండిరి. అంత ఖాను ''ఓరీ మీరు పర్వతప్రాంతములనివసించు దృఢశరీరులనియు, నసమానప్రజ్ఞావంతులనియుఁ దలచి మిమ్ముల నేనమ్ముకొని యా పనికి వినియోగించినందులకు నాదేతప్పయినది. లేనియెడల నొక బక్కచిక్కిన మానవునికి వెఱచి యాబాలు నూఱకవిడుతురా? ఆపిల్లవానిప్రాణముల నప్పుడే తీయక వానితలను నాయెదుటకి తీసుకొనిరాక రిక్తహస్తములతో నామొగముఁజూడ మీ కెట్లు చెల్లెను. గుండఁడుసహితము మృతిజెందెను. ఇఁకనాస్త్రీ మనపించ మార్పఁగలదు. మీరందఱిలో నాబాలుని విడచినవాఁ డెవ్వఁడు ?

మొదటివాఁడు——స్వామీ ! మేమాపిల్లవానిని చెట్టుకుఁగట్టి చంపుటకుసిద్ధపడి యుండఱ మాబాలునివంకఁ జూచుచుంటిమి. వెంటనే గుండడితలదెగి క్రిందఁబడెను. మేమందఱము భయపడి వెళ్ళితిమి. ఆవలేమిజరిగెనో మాకుఁదెలియదు.

రెండవవాఁడు——మహాప్రభో ! మమ్ముల నేటికి మన్నింపుఁడు. ఇఁకమీఁద నిటువంటి పొరపాటులను జరుగనీయము. మనమికమీఁదఁ జేయఁబోవు కార్యములలో నతిజాగరూకత గలిగియుందుము.

ఖాను—'' ఆస్త్రీ నెట్లయిన చంపవలయును. మననవాబుగారిని సంతోషపెట్టవలయును. రాజ్యమాతనికేవచ్చునట్లు మనమాతనికి సహాయపడవలయును. అహమ్మదునగరములో నాస్నేహితులు నాకొఱకై వేచియుందురు. నేనచ్చటికి వెళ్ళవలయును.,, అని చెప్పుచు వారినందఱిని తనవద్దకుఁబిల్చి మఱికొన్నిరహస్యములను వారి చెవిలోనూది వారినావలనంపి బిఱబిఱ నొకకాగితమునుదీసి దానిలోఁగొన్నివిషయములనువ్రాసి, మేజామీద బెట్టి యాగృహమువదలి బయటికిరాఁబోవుచుండెను. ఇంతలో చాటసారి ఖానువచ్చుట నెఱింగి తక్షణమే యాసారంగపు మెట్లనెక్కి బయటకరుదెంచి తనయథాస్థానమున జేరెను. అంతనాతఁడు తన గుఱ్ఱముపై జీనివైచి దానినధిరోహించి యతిత్వరితగతిని దానింబోనిచ్చుచు నిట్లాలోచింపగడగెను. ''అహా !

యీదుర్మార్గులెంతపనిఁ జేయఁబూనుకొనిరి. ఇన్నిదినములనుండియు రాణీగారికి సంకటములను గలుగఁజేయుచుండిన దుర్మార్గులువీరేయని నాకిప్పుడు దృఢముగ దెలియవచ్చినది. రాణిగారికేదోద్రోహము చేయదలచిన క్రూరాత్ములిక జనులనూరక విడుతురా? ఆకారమీసములవాఁడు వారియజమానుఁడు గాఁబోలు. వానిమాటలన్నియు వినఁబడెనుగాని, మరల నేవోకొన్ని రహస్యములను వారిచెవినూదెను. అందేమిసంగతులున్నవో యెవరెఱుఁగుదురు. వీరిదుండగముల నడంప రాణిగారితో నీవార్త జెప్పవలయు,, నంచుఁ దనతురగమును వడివడిగ నహమ్మదు నగరమునకుఁ బోవుమార్గమున బోనిచ్చుచుండెను.

——— (§) ———

అయిదవప్రకరణము.

మనచరిత్రకాలమున హిందూదేశమున డిల్లీనగరముకంటె ప్రసిద్ధికెక్కినపట్టణము వేఱొకటిలేదు. ఈకాలమున నక్బరుచక్రవర్తి దానింబాలించుచుండెను. మనదేశమందు రాజ్యమేలిన మహమ్మదీయ రాజులలో నీబాదుషాహా యప్రతిమరాజని చెప్పుట కేసందేహము లేదు. ఏరాజు మతభేదములు లేక యన్నిమతములవారిని దయతోఁ బ్రోచుచుండెనో; ఏరాజు రాజపుత్రస్త్రీలఁ బెండ్లాడి వారిబంధువులకు గొప్పయుద్యోగము లిచ్చుచుండెనో; ఎవనికాలమున క్రూరమగు దురాచారము లన్నియుఁ గొట్టివేయఁబడెనో; ఏరాజు సద్గుణపుంజములు జనులెల్లరచే నుతింపఁబడుచుండెనో; ఎవనిబాణసంధానము శాత్రవులకు భయసంభ్రమముల గలుగజేయుచుండెనో అట్టి యక్బరుచక్రవర్తి ఢిల్లీని బరిపాలించుచుండ జనులెల్లరు సుఖముగ జీవించుచు శత్రువులవలన నేబాధలు లేక హాయిగ కాలము గడుపుచుండిరి. ఈతఁడు రాజ్యమునకువచ్చిన కొద్దికాలములోనే జానుపురము, బంగాళము, కాశ్మీరము, సింధుదేశము, గుజరాతము కాబూలు మొదలగు దేశములను జయించి యసమాన బలపరాక్రమ వంతుఁడై యుండెను.

ఇట్లుండ నక్బరుచక్రవర్తి యొకనాఁడు తనయాస్థాన మంటపమునకేగి తనప్రధాన మంత్రులను సేనానాయకుల నవలోకించి యిట్లనియె. "మంత్రులారా! మొన్నటిదినమున కాందహార్ రాజ్యము మన కతిసులభముగ నేలోఁబడెను మనసైన్యమునకేమియునష్టము గలుగ లేదని తలంతును. మఱియు నాయుద్దేశ మేమో మీకు

తెలియునుగదా ! నా తాత తండ్రుల యభిప్రాయ మేమిగానుండెనో యదియే నాత
లంపు. వారికోరికెద్దియన—అనేక రాజ్యముల జయించి లోఁబఱచుకొనుట. ఆరాష్ట్ర
ములోని ప్రజలను జక్కఁగఁ బరిపాలించుట. నాతలంపునకును వారితలంపునకును కొంచె
మైనభేదము లేదు. సాధ్యమైనంతవఱకు హిందూదేశములోని ముఖ్యరాష్ట్రముల జ
యింప నాకిపుడు బుద్ధిపొడముచున్నది ,, ఇందుకు మీరేమందురు. అంత బ్రధానమం
త్రిలేకగ్రీవమున ''మహాప్రభూ ! మీయభిప్రాయ మెంతయు శ్లాఘనీయము అది
యునుంగాక మనమొగలాయి రాజ్యమును స్థాపింపమాకుఁ జాలకాలమునుండియుఁ ద
లంపు గలిగియున్నది. అందుకైమనమనేక రాష్ట్రములను జయింపవలసియున్నది. మ
ఱియుఁ బ్రస్తుతమారాష్ట్రముల నేలు రాజులందఱు మీపాదాక్రాంతులు గావలయు
ను. అంతగాని హిందూదేశమంతయు మనస్వాధీనము గానేరదు. ఇంతవఱకును మ
న మేరాజ్యమును జయింపవెళ్లినను మనకది సులభముగనే లోఁబడుచున్నది. ఇదంత
యు నేలినవారి యదృష్టమేగాని వేఱుగాద,, ని చెప్పునంతలో నొకపరిచారికుఁ డరు
దెంచి ''ప్రభూ ! ద్వారమున నెవరో తమదగ్గ ఱార్థమై వచ్చియున్నారు. ఏలినవా
రి శలవైన రానెంచుచున్నాఁడ,, న నక్బ రావచ్చినవానిని రానాజ్ఞయిచ్చెను. అందీ
నుఁడైన యొకయౌవనవంతుఁ డక్బరు యెదుటనిల్చెను. రెండవ ప్రకరణమునం జెప్పఁ
బడిన పురుషుఁ డీతడేయని చదువరు లెఱుఁగగలరు. అట్లువచ్చిన పురుషుని అక్బరుచి
తాసనాసీనుం జేసెను. పిమ్మట నానూతన పురుషుఁ డిట్లనియె. ''మహాప్రభూ ! నేన
హమ్మదు నగరమున కయిదామడల దూరమందున్న శివనేరిదుర్గము నిటీవలజయించి
దానికి నాయకుఁడుగా నున్నాను. నాపేరు మియర్ మంజూ నాసమీప బంధువులలో
నొకఁడును నైజాంశాహీవంశమునకు సంబంధించినవాఁడును నగు నొకబాలుఁడిప్పుడు
అహమ్మదునగరరాజ్య మేలుఁబడి హక్కునుగలిగి యున్నాఁడు. ఆపిల్లవానికి రాజ్య
మును జెందనీయక యనేకమంది తమకుసహితము హక్కుగలదని వాదించుచున్నారు.
మాలో మాకే దినదిన జగడములు గలుగుచున్నవి. మరల వారిలోఁ గొంతమందితోనే
గలసి ప్రస్తుతమా రాజ్యపురాణియని పేరు బెట్టుకొని, బహదరనుపిల్లవానికే హక్కు
గలదని గట్టిపట్టుపట్టి వాదించు చున్న చాందబీబీతో యుద్ధమాడితిమి. సంపూర్ణముగ
నోటమిబొందితిమి. అందుచేనేను మీసహాయము వేడనిటవచ్చితి. అందుచేనాయందు
మీరుసంపూర్ణ కటాక్షమునుంచి మీసేననుబంపితిరేని అహమ్మదునగరరాజ్యములో న
ర్థభాగమును నేను భక్తితో మీకు సమర్పింప సిద్ధముగనున్నాను. మఱియుం చాందబీబినె
ట్లైనఁ జెఱబట్టి హింసింప నాశిష్యులలో ననేకమందిని పంపియున్నాను. వారాకా

ర్యమును నెరవేర్చినమనమతి సులభముగనే యహమ్మదునగరమును స్వాధీనము చేసుకొ
నగలము,, అనిచెప్పెను. ఇదివఱకే రాష్ట్రముల జయింపవలయుననిమంత్రులతో నాలో
చనజేసిన యక్బరావార్త విన్నతోడనే సంతోషాక్రాంత స్వాంతుడయ్యెను. అంతనక్బ
రు చక్రవర్తి మియన్ మంజూవంకఁ జూచి "అయ్యా! కొద్దికాలములో నేనాపుత్రుఁ
డగు మురాదువెంట గొప్పసైన్యమును బంపుచున్నాను. నీవుదానికై వఅవవలదు. నీవు
నీసేనను సిద్ధముజేసిపెట్టుమనిచెప్పెను. అంతమియన్ మంజూమిక్కిలిసంతసముతో నత
నికనేక సలాములొనర్చి తనపరగణాను జేరఁబ్రయాణమైపోయెను.

—0—

ఆరవ ప్రకరణము.

చదువరులారా! అహమ్మదునగరము తటమరలఁ జూడిక్కనిగిడింతము. ఆహా! ఆ
ధాతశిఖరులోయనఁ భ్రమఁ బుట్టింపఁజాలిన యాహర్మ్యములను, ఆప్రాసాదములును,
ఆరమణీయ భవనములు, ఆవిద్యాశాలలను, ఆనాటకశాలలను, జూడుడు. కన్నులు
మిరుమిట్లుగొల్పుచు చిత్రవిచిత్రములుగ నిర్మింపఁబడి దేదీప్యమానమై వెలుంగుచున్న
గొప్పసౌధములును,గను పండువై గనుపించుమనోహరమైన కుసుమలతల నలంకరించు
కొని ప్రభాకరుని యఖండతేజో రూపమును మింటఁగలపి చల్లని మందమారుతముచే
నప్పురజనుల మనములుల్లసిల్లంజేయుచు నల్లిబిల్లిగనల్లుకొని బ్రకాసింపుచున్న తరులతా
యుద్యాన వాటికలను, సాయంసమయమున సౌధోపరిభాగమున విశ్రాంతికై విహార
ముసల్పుచున్న యాసుందరాంగనల దిలకింపుడు. ఆహా! వారియందమేమి! అల్లదిగో
ఆవర్తక బజారు సొంపుదిలకింపుడు. ఎచ్చటజూచినను ధాన్యరాసులు, ఎచ్చటనువస్త్ర
పుగుట్టలే! అత్యద్భుత శిల్పకళా సౌభాగ్యభాసురమై ఆపురంబున వసించుజనులు సత్ప్ర
వర్తకులేకాని కుత్సితప్రవర్తనగలవారంను లేకపోలేదు. మఱియు బుద్ధికుశలతగలిగినపం
డితపామరులతోడను యుద్ధకళమును జక్కగనెఱిగిన వీరులతోడను యాపట్టణము
నిండియున్నది.

చాందబీబి నివసించు నగరు మిక్కిలి పెద్దది. ఈనగరునకు పంచహజారములు
గలవు. ప్రతిహజారమునందును గావలిగాచువారు తుపాకులను భుజములపైఁ బెట్టుకొని స
దా నగరునుగాపాడుచుందురు. నగరులోనికి రాణీవద్దనుండు మంత్రులును,నౌకరులును

దప్ప మిగతవారి నెవరినిగాని రాణీగారి యనుజ్ఞను వడసినపిమ్మట నీకావలివారు వారిని నగరులోనికిఁ బోనిచ్చుచుందురు. పంచహజారములను దాటితిమేని మనమొక పెద్ద బంగాళాలోనికిఁ బోయెదము. ఇందనేకమంది నౌకరులు రాజ్యాంగవ్యవహార విషయములను నెరవేర్చుచు వచ్చుంబోవుళ్ళ విషయములగు లెక్కలను జక్కఁగఁ బరిశీలించుచుందురు. ఈసౌధమునకుఁ బ్రక్కనే మఱియొక హర్మ్యము గలదు. దీనికిఁ బైయంతస్థునందు విశాలమయిన యొకగదిగలదు. ఇది చిత్రవిచిత్రములుగ నలంకరింపఁబడి యుండెను. ఈగదియందే చాందబీబి సాధారణముగ దనమంత్రులతో రహస్యాలోచనలు సల్పుచుండును.

ఒకదినమున మధ్యాహ్నము మూఁడుగంటలకు పిమ్మట చాందబీబి యీగదియందుఁ గూర్చునియుండెను. ఆమెకిరుపార్శ్వముల షాజీబీబియును, బహదరును గూర్చునియుండిరి. చాందబీబి దాపున మంత్రులెవ్వరును లేరు. అత్తరుణమున చాందబీబియు, షాజీబీబియుఁ దమయంతరంగములయందే నింతదనుక నిమిడియున్న విషయములను గూర్చి సంభాషింపఁ దొడగిరి.

చాంద—షాజీబీబీ! మొన్న బహదరుకుఁ దటస్థించిన ఘోరయాపదను గుఱించిన విషయమును దలచినపుడెల్ల నామనస్సు మండుకొని పోవుచున్నది. ఇంతఁ జేసిన దుర్మార్గులిక నెంతపనిఁ జేయ నెంచియున్నారో! మియర్ మంజూ మనతోఁ బగ సాధించినదిమొదలిప్పటివఱకును బ్రజలకు నేదోయొకకీడును గలుగ జేయుచునే యున్నాఁడు.

షాజీ—అమ్మా! యింతకుముందొకప్పుడు మీరునాతో నేమిచెప్పియుంటిరో జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చుకొనుడు. "నాకంఠమున బ్రాణము లుండువఱకుఁ బగవారితోఁ బోరి అహమ్మదునగరమును శత్రువులచేత బడనీయను,, అని నుడివియుండ లేదా? మఱియునాదుర్మార్గుఁడు అక్బరు చక్రవర్తిని సహాయము వేఁడఁగోరి డిల్లీకరగినట్లు నిన్ననేగదా మనకు వర్తమానము వచ్చినది.

చాంద—డిల్లీకిఁబోయిన నక్బరుపాదుషా యిట్టిదుర్మార్గునికి సహాయము జేను ననితలంచితివా? సహాయ మొనర్చుననియే దలతుముపో మనకుమాత్రము సాయపడువారు లేరా? ఇబ్రహింఆదిల్ శాహా మనకుఁ బ్రాణమునైన దానము చేయుటకు సిద్ధముగ నున్నాఁడు.

చాందబీబి యిట్లు చెప్పినప్పటికి హాజీబీబి తలవంచెను. కారణమేమి? ఇబ్రహీంఆదిల్ శాహా యనుమాట తానువినినతోడనే యామెకు బీజపూరు జ్ఞాపకమునకు వచ్చెను. వెంటనే యామె తనప్రియుడగు ముస్తుఫాను జ్ఞప్తికి దెచ్చుకొనెను. అందుచే హాజీకొంతసేపు సిగ్గుచేదలవంచుకొనెను.

చాంద—"అమ్మా ఏల తలవంచుకొంటివి? ఆదిల్ శాహా సహాయమొనర్పఁడనియా?,, యని యడిగెను.

హాజీ—(తనమనస్సులోని సంగతిని వెలిబుచ్చక) "తప్పక సహాయమొనర్చియే తీరును. ముస్తుఫాసహితము ఇబ్రహింతోఁగూడ సైన్యాధిపతియై వచ్చునేమో,, యని చెప్పుచుఁ దనప్రియుని నామాక్షరముల నించుకసేపు స్మరించుటచేఁ దనకుఁగలిగిన యానందమును వెల్లడిజేయుచు భాష్పములనుఁ గన్నులనుండి బొటబొట కార్చుచుండెను.

చాందబీబి హాజీబీబియొక్క హృదయమును గనుగొన్నదై "అమ్మాయీ ! నీ సంకల్పమెట్టిదో నాకుఁ దెలియవచ్చెను. భగవంతుఁ డచిరకాలములోనే దానినినెర వేర్పగలఁడు. నేనుదానికై కావలసినంత యత్నమును జేసెదను.,, అని చెప్పునంతలో గడియారమైదుగంటలు గొట్టెను. అందుచే వారచ్చటనుండిలేచి పరిశ్రమాగారమునకుఁబోవు మార్గమునఁ బోవుచుండిరి.

హాజీబీబియుఁ జాందబీబీవలెనే యుద్ధశ్రమమును జక్కగ నెఱిగియుండుటచే నప్పుడప్పుడు యుద్ధములలో చాందబీబికిఁ తోడుపడుచుండెను. వారిద్దఱు పురుషులవలెనే మంచిశరీరపుష్టిని గలిగినవారు. దేహపరిశ్రమమునకై వీరిరువురికి నంతఃపురమునందే యొకగొప్పగదిగలదు. దానిలోజిత్రవిచిత్రములైన ఆయుధములు లోడీలు మున్నగు దేహపరిశ్రమమున కుపయోగపడు పలువిధములైన పనిముట్లు నిండియుండెను. ఆగదియందచ్చటచ్చట యుద్ధవీరుల పటములు గట్టఁబడియుండెను. దేహపరిశ్రమ జేయుకాలమున వీరిబింబములు ప్రతిఫలించుటకు రెండుగొప్పయద్దములాగదిలోఁ గట్టఁబడియుండెను. ప్రాతఃకాలమునను సాయంకాలమునను వీరిద్దఱు దేహపరిశ్రమ జేయుటకాగదికిఁ బోవుచుందురు.

అట్లే నేటిసాయంకాలమునగూడ హాజీబీబియు చాందబీబియును దేహపరిశ్రమ గదికేగి యొకఘంటకాలము శరీరసాధకమొనర్చి వెంటనేస్నానమాడుగదికేగి హా

యిరి. అచ్చటికి నలువురు పరిచారికలరుదెంచి వారినిజలక మాడించి భోజనశాలకుం గొంపోయిరి. ఇంతలో బహుదగచ్చటికరుదెంచెను. వారుమువ్వురును వేర్వేరు పీటలపైఁ గూర్చునియుండ బంగారుపళ్ళెరములు భోజనపదార్థములచే నింపఁబడి తీసుకొనిరాఁబడెను. అంతటనా ముువ్వురును సరససల్లాపములాడుచు భుజించుటకారంభించిరి. వారుభుజించు కాలమున నల్వురు పరిచారికలు వారికివింజామరలు వేయుచు వారిప్రక్కననిలువఁబడి యుండిరి. షాజిబీబి భోజనముచేయునపుడు యోచనాతరంగము లెన్నియో హృదయవారధినుండి వెల్వడి యామె ముఖపద్మంబున గప్పుకొనుచుండెను. దీనినంతయుఁ జేరువనున్నఁ బరిచారిక గనుగొనుచుండెను. ఇంతలో వారిముువ్వురికి భోజనమాయెను. అప్పుడు దాదాపుగ నెనిమిదిఘంటలు కావచ్చుచుండెను. చాందబీబియును, బహుదరును వారిశయ్యాగృహములకుఁ జేరఁబోయిరి. షాజిబీబియుఁ దాను పరుండుగదికి వెళ్ళిపోయెను. అట్లుషాజి శయ్యాగృహమునకేగి తలుపు దగ్గరగవేసుకొని పట్టుపాన్పుపైఁజేరి తానిన్నిఘంటలకు రానియమించిన యొకమనుజుని కొఱకై వేచియుండెను. ఇంతలో నాగదియొక్క తలుపుఁ దెరువఁబడెను. ఇప్పుడు షాజిబీబికొకపకీరు కాన్పించెను. తటాలునషాజి మంచమునుండి లేచి సాష్టాంగ నమస్కారమొనర్చెను. అంతఁబకీరు "అమ్మా! నీసంకల్పము కొద్దికాలములోనే నెరవేర్పఁగలను దానికైమీరుచింతింప నవసరములేదు. నా మేనిలోఁ బ్రాణములుండ నెవరెన్నిగా టంకములు గలుగఁజేసినను నేనాపనిని సఫలముగావించి మిమ్ములను సంతోషవార్ధి నోలలాడించెద" నని చెప్పెను. అంతషాజిబీబి "కరుణాసముద్రా! నిన్నునే నేమని పొగడగలను. నాకుమీరుచేయఁబోవు మహోపకారమున మీకెన్నికష్టములు గలిగినను కలతఁజెందక నాకార్యమును యవిఘ్నముగ జరుగునట్లు జేయుము. మీశక్తి కొలది బ్రయత్నించుఁడు ఆదుష్టులొకవేళ సాహసించి కార్యభంగము గలిగింతురేమో మీరుబహుజాగ్రత్తగ మెలంగవలయు" నని చెప్పుచుఁ దనపాన్పుక్రిందనున్న యొక కాగితమునుదీసి పకీరుచేతికందిచ్చెను. అంతఁ బకీరు దానిని తన యంగరకాలో బదిలపరచుకొని యామెవద్ద శెలవుఁబుచ్చుకొని యచ్చటికో వెళ్ళిపోయెను. షాజిబీబియుఁ దాఁదలచిన కార్యమెట్లుకాఁగలదోయని యూరక దానిందలంచుచు నిద్రించెను.

———— :o; ————

ఏడవ ప్రకరణము.

ఆహా! రాత్రి సృష్టి, స్థితి, లయములకు హేతుభూతుఁడైన భగవంతునిచే సృష్టింపఁబడిన సకలజంతు సంతతికి నపారనిద్రాసుఖమొసంగు మహోపకారిగదా! మఱియుఁ బాపకర్ములకును, జారచోరులకును గంటికిఁ గూర్కు రానీయక వారిచ్చవచ్చినట్లు జరుపుటలో సహాయభూతమయి యుండునుగదా! అట్టిసమయమున నహమ్మదునగరములోని జనులందఱు తమ్ముఁదామెఱుఁగక నిద్రించుచుండిరి. పక్షులన్నియుఁ గూజితములుమాని తమ ఱెక్కలలో ముక్కులఁ జొప్పించి గూండ్లయందు గూర్కుచుండెను. ధరణీరమణికిఁ గాలపురుషుండు పట్టిన ధవళఛత్రమువలె చంద్రుడు గగనభాగము నలంకరించి యానగరములోని సౌధములకు వెండినీరు బోయుచుండెను. ఉన్నత సౌధములయొక్కయు, మసీదులయొక్కయు నీడలు వీధిలోనికి వ్యాపించి యసమానసౌందర్యము నొలికించుచుండెను. రాత్రిచాల ప్రొద్దుపోయెను. రెండు యామముల రాత్రికిఁ దక్కువకాలేదు. ఊరంతయు నిశ్శబ్దముగా నుండెను. కేవలము మధ్యమధ్య నొకటి రెండు కుక్కలు దూరమందున్న చెట్లకొమ్మలు కదలుటనో మఱేదైన మెదలుటనో చూచి మొరగుచు దిఙ్మండలమంతయు బ్రద్దలగునట్లుజేయుచుండెను.

అట్టిసమయమున నొకపురుషుడొక వేషధారియై అహమ్మదు నగరపువీథులలో బడి పోవుచుండెను. గస్తిదిరిగెడు వారడ్డము వచ్చెనేని యాతఁడేదైన స్తంభముచాటున డాగి పోవుచుండెను. ఆగొందెకు దక్షిణపుశ్రేణిలో బదియవ గృహముకడ మన వేషధారి నిల్చిపోయెను. అంత నాతఁడా యింటివాకిట నిల్చి మెల్లగఁ దలుపుఁదట్టెను. పిమ్మట నిద్దరు మనుష్యులు లోపలనుండి బరుగెత్తి వచ్చి యాతలుపును దీసిరి. అంత వేషధారి లోపలఁ బ్రవేసించెను. మరల కవాటము బంధింపఁ బడెను. వెంటనే వేషధారి యొకపెద్దహాలులోఁ బోవుచుండెను. అంత నిద్దఱు మనుష్యులు లీతనికెదురుగ వచ్చి సలాములొనర్చి గూఢమయిన మార్గముల నాతని దీసికొని పోవుచు నొకగదిఁ జొచ్చిరి. ఇతరులకెవ్వరికైన నాగదిని బ్రవేసించుట కతికష్టముగ నుండును. ఇట్లుండుటచేనది యొకయాలోచనా మందిరమని తెలియ వచ్చుచుండెను.

పైఁజెప్పఁబడిన గదిచాల విశాలమయినది. దక్షిణపు దిక్కు గవాక్షముగాకఁదక్కినవన్నియు మూసివేయఁబడి యుండెను. ఇతరవస్తువులేమియు నాగదియందు విశేష

టుగ లేవు. ఒకబల్లపైఁ బింగాళిపాత్రములందు గొన్ని ద్రావకములును, లేపనములును జేర్పబడి యుండెను. దానికెదురుగ నొకకుర్చీపై నొకస్థూలకాయుఁడు గూర్చుని యుండెను. అతనిముఖమండలము క్రోధఘూర్ణిత మగుచుండెను. బొమలు ముడివడి యెను. కోపానలముచేఁగలిగిన హృదయతాపము వలన నాతఁడూరక రొజుచు నేదియో నాలోచించుచుండెను. లోపలఁ బ్రవేశించిన వేషధారి నీతఁడు చూడగనే యాతని కోపము కొంచెము తగ్గెను. వేషధారియు నాతని ప్రక్కననే యొకకుర్చీపైఁగూర్చుండెను. మఱికొంత సేపటికి నల్వురు మనుజులు వానిచెంత వేసియున్న కుర్చీలపై వచ్చి కూర్చుండిరి. అంత నాస్థూలకాయుఁడైన దస్తగిరి వేషధారి యైయున్న ఖాదరును జూచి “ ఖాదరూ ! ఆదుర్మార్గురాలు మనకుట్రల నన్నిటిఁగనిపెట్టి మనలనందఱిని జెఱబట్టి వధింపనున్నదట. వీలయిన నిప్పుడే నేఁబోయిప్రాణమునకు వెరువక నాస్త్రీని దెగటార్చి వత్తునని యెంచితినిగాని అయిన నిది తరుణముగాదని తలచుచున్నాను. ఇప్పట్టున నామెను దెగటార్చుట కష్టతరముగానున్నది. సర్వకాలసర్వావస్థలయందును యామెకుఁ దనమంత్రులు సహచరులైయున్నారట. అదినిక్కమో కల్లయో నేనెఱుంగ. మఱియు గుండఁడు మృతిబొందినందుకు నాకుచాల చింతగనున్నది. వాఁడుమనకార్యముల నతిజాగరూకతతో నొనర్చుచుండెను. మనస్నేహితులలో నట్టి వాఁడెచ్చటను నగపడఁడు. మఱియు మనరాజుగారి కగ్బరు చక్రవర్తి సహాయముచేయునోచేయఁడో ? ఇవన్నియు నాలోచించిచూడ నాకుభయమగుచున్నది.,, అనెను. అంత ఖాదరు “ దస్తగిరీ! నీకేమింత భయము. ఎంతమంది యామెకు సహాయమొనర్చిననేమి? నేనామెను డొక్కలో బల్లెమువలె మెలగగలను. నాయుక్తులచే నేనామెను లోబఱచుకొని యామె నెట్లయిన వధింపక పోదునా! మఱియు నింకొక నూతన వార్తఁ జెప్పెద. మనరాజుగారు షాజీబీబినిఁ బెండ్లాడ నెంచియున్నాఁడు. షాజీబీబి ముస్తుఫాను దప్ప వేఱెవ్వరిని బెండ్లాడదట. అందువలన షాజీపై సహితము మన రాజుగారికి కోపము హెచ్చైయున్నది. ముస్తుఫాకును షాజీకిని వేఱుబంధము గలిగింప నెంచియున్నాఁడు. అట్లొనరించిన షాజీబీబి దుఃఖముచేఁ దనప్రాణములను వదలును. షాజీ మృతిబొందగనే, చాంద్‌బీబియును కాలము నొందును. అంత మనమా పిల్లవానిని సంహరించి సులభముగ నహమ్మదు నగరమును స్వాధీనము జేసుకొనఁగలము. పోనిండు. షాజీ మనరాజుగారినే వివాహమాడు నని తలతుము. అంతట నతిసులభముగ చాందబీబి మనరాజుగారిని సన్మానించి పట్టముగట్టును. అట్లుకానిచో నెట్లైన ముస్తుఫాను మనవలలోఁ జిక్కించుకొని ప్రాణములఁ దీయవలయును. అంత

పాజీ తనప్రాణములనైన విడలుదు లేదా బలత్కారమున మన రాజుగారినైనా వివాహము మాడును. ఎట్లయినను మనకేలాభము,, అనెను.

అంత వాకిటనెవరో తలుపు దట్టినట్లువారికి వినఁబడెను. లోనివారు బయిగెత్తుకొనిపోయి తలుపు తీసిరి.

ఆవచ్చిన మనుజుఁడు లోపలఁబ్రవేసింపగనే ఖాదరు వానినిజూచి హైదరూ నీకొఱకే మేము వేచియున్నాము. నేఁడేమయిన గొత్త సంగతులున్నవా ?,, యనిప్రశ్నించెను.

హైదరు—కొత్త సంగతులేమియు లేవుగాని నీతో గొన్నిమాటలు మాట్లాడ న్లిటవచ్చితిని. నీవు పాతాళగృహమునుండి యెప్పుడువచ్చితివి. వారినిబాగుగ దండించితివిగదా ? ,, యనియడిగెను.

ఖాదరు— " దండించిన యేమిప్రయోజనము. 'గతజల సేతుబంధన,' మనినట్లు వారినిప్పుడేమి చేసినను నేమిప్రయోజనము. మేము పొరబడితిమి మాదేతప్పని వారు మనఃపూర్వకముగ నన్ను వేడుకొనిరి. అందువల్ల నేను వారి నిదియె మొదటితూరి యని క్షమించితి ,, ననెను.

హైదరు— " అది యట్లుండనిమ్ము. మనతో నింతవఱకు గలహించి మనపైఁ గత్తిగట్టియున్న నాగసింగు తనయన్నయగుఁ బ్రతాపసింగుతో నిటీవల గలహించి మనపక్షముజేరి వానియన్నయొక్కయు, రాణియొక్కయు గర్వమణప నెంచియున్నాఁడు. నిన్నటి రోజున నన్నాఁతఁడు గలసుకొని తన్నెట్లయిన రక్షింప వేడినాఁడు. నేనుదానికి సమ్మతించితి వానికిఁగొద్దిపాటి సైన్యము గలదు. మనరాజు గారి సైన్యముతో దానిఁ గలపవచ్చును. దీనికి మీయభిప్రాయ మేమి ? ,, యనెను.

ఖాదరు— " నీయభిప్రాయమెట్టిదో ! అట్టిదే మాయభిప్రాయము. దీనికిమనరాజు గూడ సమ్మతించును. ఇఁక నా చాందబీబిపని తెలియగలదు అనిచెప్పి తన తావునుండి లేచి ఇకమీఁద తాఁజేయఁబోవు పనులఁగుఱించి వారికి విశదముగఁ జెప్పి మఱికొన్ని పనులను జేయ వారికి నియమించి తానావేషముతో నాగృహము వదలివెళ్ళిపోయెను.

ఎనిమిదవ ప్రకరణము,

సముద్రపులోతునైన గనిపెట్టవచ్చును. మానవునిహృదయవారధి లోతుగను టకు సాధ్యమేగాదు. పైకి మంచిగనుండి లోలోపల నెన్నియో కుట్రలను పన్నువా రనేకులీ ప్రపంచమునఁ గలరు. తేనెపూసిన కటారిచందమున నుండునట్టివారిమాటల నునమ్మి బేలుపోకూడదుసుమా ! ప్రత్యక్షమందిచ్చకములాడి పరోక్షమందు గార్య హానిజేయు సంగాతకాఁడు పయోముఖ విషకుంభము వంటివాఁడు. పాఠకులారా ! ఇంచుకైననిట్టివారికిఁ జోటివ్వరాఁదు. వారుకొంతకాలము వఱకు మంచిగనుండి తుదకు మీకాపురములకే యెసరుపెట్ట ప్రయత్నింతురు. అట్టివారివలలోఁజిక్కి యనేకమంది తమధనమును గోలుపోయి, తమయాలుబిడ్డల సహితము ద్యజించిసన్యాసులై యూ రూరబిచ్చమెత్తుకొనుచున్నారు. పైకిమంచిగనుండి లోలోపల నెప్పుడెప్పుడొకనిధ న మపహరింతునా, యెప్పుడెప్పుడు వానిందెగటార్చి వానికుటుంబమునకు గళంకము తెత్తునాయను వానిహృదయ మించుకైన మీరుకనుగొనగలరా? అయిననెట్టిమహాధీరు లైనను తమపూర్వజన్మ పరిపాకముకొలదిని దమకు భావికాలమున గలుగఁబోవు విప త్స్వరూపముల నెఱుగక నిట్టివారికి చోటిచ్చెదరు.

మనచరిత్రకు సంబంధించిన ఖాదరు పైఁజెప్పఁబడిన పయోముఖ విషకుంభ ము వంటివారిలో నొకఁడు. అతఁడిట్లాలోచనా మందిరమువదలి బయటనొక స్నేహి తుని గలసుకొని యాయర్ధరాత్రమున నహమ్మదునగరములోని రాజవీధింబడిపోవు చుండెను. ఖాదనితోఁగూడ జనుచున్న పురుషుఁడొక సొగసుకాఁడు. అతఁడురూ పురేఖావిలాసముల మన్మథుని దులఁదూఁగకున్నను వికారమేమియు లేక సాధారణులఁ బోలినవాఁడు. చామనిచాయశరీరంబున ధరియించిన తెల్లనివలువలు, జిగిబిగువుల దగి న చొక్కాయలు, బంగారు సరిగ వలవాటును నతనికి సొగసుందనము నతిశయింపఁ జేయుచుండెను. వీరిద్దఱి కీక్రిందిసంభాషణజరిగెను.

ఖాదరు——నాగసింగూ ! నీవుమీయన్నతోఁ గలహించి మమ్ములగలసినందుకు నాకెంతయు సంతసము గలుగుచున్నది. నీవుమాతోఁగలసినట్లు హైదరిప్పుడే మాకు జెప్పెను. నేనింకఁ జేయఁబోవు కార్యములలో నీవత్యంత విధేయుఁడవై సహాయ ముజేయవలయును. నీకుప్రియస్నేహితులగ నున్నవారిలో నిద్దఱిని నాకు సహాయమం పవలయును. నీవుమాతోఁగలసిన సంగతి రాణికిఁ దెలియఁగూడదుసుమా !

నాగ—ఖానూ! నీయాజ్ఞను నేనుమీరుదునా! నీకేదినమున నాస్నేహితులనుబంపవలయును.

ఖాదరు—నామిత్రుల కడనుండి యేదినమున నాకుజాబువచ్చునో యాదినమున సాయంత్రమారు గంటలకు వారిని నావద్దకు వచ్చునట్లుజేయుము.

వీరిట్లు సంభాషించుచు మెల్లగఁజాందబీబి నగరువాకిటఁజేరిరి. అంత నాగసింగు ఖానుని యొద్దసెలవుఁబుచ్చుకొని తన యదాస్థానమును జేరఁబోయెను. పిమ్మట ఖాదరునగరి హజారమువద్దకేగి నిలుచుండెను. హజారము కడనొక సిపాయి తుపాకి నొకదాని నెత్తుకొనియిటునటు దిరుగుచుండెను. అంతసిపాయి యావచ్చినమనుజునిజూచి‘‘ఎవరు నీవు? ఈఅర్ధరాత్రిమున నీవిటవచ్చుటకుఁ గారణమేమి? యనియడిగెను. అందులకు ఖాదరు‘‘ అయ్యా మాదిశివనేరి దుర్గము. మాగ్రామము నుండి యిచ్చటకి చాలదూరమగుటచే నిటవచ్చుటకుఁ జాలకాలమైనది. పరుండుటకుఁ దావెచ్చటను దొరకదయ్యె. కాఁబట్టి యీరాత్రికి హజారమువద్దఁ బరుండి, తెల్లవారగనే రాణీని దర్శించి మాగ్రామమునకు వెళ్ళవలయును.,, అనిచెప్పెను. అందుకు సిపాయి దానికి సమ్మతించెను. ఖాదరచ్చటనే బరుండి యెప్పుడెప్పుడు తెల్లవారునాయని వేచియుండెను. ఇంతలోఁ గుట్రలు పన్నువారు, తమకుఁగల యుక్తులచేఁ దాముదలంచిన కార్యముల నప్రమత్తులై యుండవలెనోయని నాలవజాము కోడి ‘కొక్కొ-రోకో‘యని కూసెను. అంత తెల్లవారెను. ప్రతిదిన ముదయమెనిమిది ఘంటలకు రాణిగారొక సభ చేయును. ఆసభలో నాదినమునఁ జేయవలసిన గార్యములను గురించి రాణిగారు తన ప్రధానులతో ముచ్చటించును అట్లే నేఁడును దెల్లవారి యెనిమిదిఘంటలకు ఖాదరు రాణిగారి సభకు వెళ్ళెను.

ఆతఁడు రాణిగారిని దర్శించిన వెంటనే యామెకనేకసలాము లొనర్చెను. రాణిగారును యాతనికుచితాసన మొసంగెను. మంత్రులు దండనాయకులు మున్నగువారు ఖాదరునుజూచి యాతఁడెవఁడో సామంత రాజని దలచిరి. అబ్దుల్ రహిమానుడు మాత్రము ఖాదరును జూచినతోడనే యాతఁడెవడో జిత్తులమారియని సందేహించెను. అయిన నాతఁడు దానిని వెలబుచ్చక నూరకెద్దియో నాలోచించు చుండెను. అంత చాందబీబి యావచ్చిన నూతనపురుషుని జూచి ‘‘అయ్యా! మీరెవరు? మీదేశమెద్ది? ఇటవచ్చుటకుఁ గతంబెయ్యది? మిమ్ములను జూడ మీహృదయము దుఃఖసముద్రమున మునిగినట్లున్నది,, అనెను. అంత ఖాదరు మరింతదుఃఖము నభినయించుచు ‘‘ అమ్మా! నాపేరు అహమ్మదుఖానుఁడు. మీరాజ్యమునకయిదామడల దూరమం

దున్న శివనేరి దుర్గమునకుఁ బ్రస్తుతము మియర్ మంజూర్ గదా యేలిక. అతనివద్ద నేను ప్రధానమంత్రిగనుండి రాజకీయవ్యవహారములఁ గొప్పపేరు వడసితిని. కొన్నిరోజులైనసిమ్మట నాకు విరోధులుగనున్నవారి మాటలనువిని నన్నుద్యోగమునుండి తొలగించి నన్ను జంపుటకనేక ప్రయత్నములుఁ జేయుచున్నాఁడు. మఱియు నేనొక దినమున గ్రామమున లేనితఱి నాయాలు బిడ్డలను వధించి, మాయింటగలధనమును దొంగిలింప నాదుర్మార్గుఁడు కొంతమందిని నాయింటిపైకిఁ బంపెను.

రాణి—రహిమానూ! మాచిత్రమా యామూర్ఖుఁడు జేయు దుండగములు.

ఖాను—అమ్మా! నేను మాయింటికి వచ్చునప్పటికి ధనమంతయుఁ గొల్లగొట్టఁబడియుండెను. నాభార్యకును, బిడ్డకును గొన్నిగాయములు తగిలియుండినవి. అందుమీఁదట నాపట్టణమున నిక నివసించుటనుచితమని యెంచి, ఎచటనైన బొట్టవోసికొనుటకు యత్నించి యిటవచ్చితినని జెప్పుచు చాందబీబి వెంటనున్న బాలుని తట్టి యారకఁ జూచి దుఃఖించి నట్లభినయించెను.

చాందబీబి—అహమ్మదుఖానూ! ఏలనీవు బహుదరు వంకఁజూచి విలపించుచున్నావు?

ఖానుడు—అమ్మా! ఆదుర్మార్గుఁడేగదా యరణ్యప్రదేశముల వారితో స్నేహముజేసి యీపసిబిడ్డను జంపఁబ్రయత్నించినది. ఆయిననేను మహానుభావుఁడో రక్షించెను. అమ్మా! నీదయనాపైఁ బూర్తిగ నుండవలయును గాని నేనామూర్ఖుని నాకుఁ గలయుత్తులచేతను, మీప్రధానమంత్రుల సహాయముచేతను యెట్లయిన దెగటార్పక పోదునా! అయిననాబాహుబలమునుగుఱించి మీకు దెలియదు.

చాంద—అహమ్మదుఖానూ! ఇకమీఁద నీ శౌర్యమునుగుఱించి వేఱుజెప్పనక్కఱలేదు. నీవుమాపక్షమును, జేరినవాఁడవైతివి. నీవు మాముఖ్య మంత్రులలో నొకఁడుగానుండుటకు సమ్మతించి మాకుసహాయ మొనర్పవలయును.

చాందబీబి యీమాటను జెప్పగనే అమెవద్ద గూర్చునియుండిన హుసేను మీర్జాయును, అబ్దుల్ రహిమానుఁడును తల్లడపడసాగిరి. రాణిగారు దుష్టునికిచోటిచ్చుచున్నదని వారుకనుగొనిరి. వారామెతోఁ జెప్పఁబూనుకొన్న విషయములను యహమ్మదుఖానునియెదుట వెలిబుచ్చగూడదని తలంచిరి. అందుచేవారు మాఱుమాటలాడ లేమ: కాని వారిహృదయము లాందోళన పడసాగినవి. అదేమిచిత్రమోగాని చాందబీబి, వేషధారియై మాఱుపేరు పెట్టుకొనియున్న ఖానునిముఖముఁ జూడగనే వానియందత్యంతనురాగము గలదయ్యెను. ఈయనురాగమామెకు ఖానునియదృష్టమువలన కలిగిన

దో, చాందబీబి దురదృష్టము వలనసంభవించినదో చదువరులెఱుగగలరు. అంత ఖా
నుఁడు "అమ్మా నాకు సెలవిచ్చిన నాబసకేగెద. మరల మధ్యాహ్నము మూడుఘం
టలకు మిమ్ము దర్శింపవచ్చెద.

చాంద—"ఖానూ నీ వేలుగ దలతువేమో. నీకు నేను మంత్రిపదవి నొసంగి
తిని," అనిచెప్పుచు నాతనికి సెలవిచ్చెను.

పిమ్మట ఖానుఁడు సభనుండి లేచిపోయెను. అతని ముఖపద్మము వికసించె
ను తాను దలంచిన కార్యము లన్నియు నిక నిమిషమాత్రంబున నెరవేఱునుగదా యని
యువ్విళ్లూరుచుండెను. ప్రపంచమున జనులు తాము దలచిన కార్యములు సమకూరు
నని యేతలంతురు. దైవసంకల్పమెన్నటికి వారికిఁ దెలియునుగదా!

అట్లు ఖానుఁడు తన తావునుండి లేచిపోవగనే హుసేనుమీర్జా చాందబీబిని
జూచి "అమ్మా! నీవీ సింహాసన మధిష్ఠించినది మొదలు భవదీయ దర్శనార్థము వ
చ్చినవారికెల్ల నేనో యొకపసదన మొసగిపంపుచునే యున్నాను. నేడరుదెంచిన మ
నుజునిచర్యలు బాగుగఁ బరిశీలింప నీతఁడొక యసాధారణ మనుజుఁడని దోచుచున్నది.
నాకుఁ జూడ నీతఁడు మీయొక్క మంజూరాజ్ఞగైకొని మనము జేయు పన్నుగడలఁ గను
గొనవచ్చినట్లున్నది. క్రొత్తగా రాగానే వచ్చినవాని స్వభావ మేలాగున దెలిసికొనవ
చ్చును. అట్టివాని యుక్తాయుక్త వివేకములను దెలిసికొనకముందుగఁ జోటివ్వవచ్చు
నా? సజ్జనసాంగత్యమువలన సర్వశ్రేయములవలె దుర్జన సాంగత్యమువలన సర్వానర్థ
ములును ప్రాప్తించును. దానికిసంశయము లేదు. ఆశ్రితులమారి తేనెమాటలను నమ్మి
మోసపోకూడదు. మనుజులు వారివారి కార్యముల సమకూర్పనెంచుకొని యెన్నియో తె
క్కుమీరిన బొంకులు బొంకుచుందురు అవన్నియు నిక్కములనియే తలచి వానికిలోఁ
బడవచ్చునా? మీ రెంతమాత్రము వానిని నమ్మకుడు," అనెను.

చాంద—"ఏమీ! నమ్మకూడదా! తొలుదొల్త వానిని నమ్మి మంత్రిపదవొ
సంగెదనని మాటయిచ్చి యిప్పుడు వానిం దృణీకరించుట న్యాయమా? వానిమాటల
యందణుమాత్రమయిన నీవు తలంచునట్టి ద్రోహబుద్ధి లేదు. ఇఁక మీఁదట నీవూరక య
తనివిషయ మెత్తకుము," అనెను.

హుసేను—అమ్మా! మనకేల నీవాగ్వాదము. నిజము నిలకడమీఁద తెలియగల
దు. మీకు నేను మారువలుకువాఁడనా," యని చెప్పుచుఁ దనస్థలమునుండి లేచిపోయెను.

చాందబీబియు నావచ్చిన నూతనమనుజుని గుణములను బొగడుచు సభనుండి
లేచిపోయెను.

—(§)—

తొమ్మిదవ ప్రకరణము.

భామినీ రాజ్యములోనుండి అయిదు చిన్నరాజ్యము లేర్పడినవనియు, నందులో బీజపూరుగూడ నొకటనియుఁ జనులకీదివఱకే తెలిసియున్నది. గతప్రకరణమున వివరించిన విషయములు జరుగుచున్న కాలమునందే బీజపూరునందు రెండవ యిబ్రహిం ఆదిల్ శాహా రాజ్యమేలుచుండెను. ఈతనిపినతండ్రి పుత్త్రుఁడగు అహమ్మదు ముస్తఫా యీతనికి సహాయపడుచు బీజపూరునందే కాలముఁగడుపుచుండెను. ముస్తఫా యిరువది సంవత్సరముల ప్రాయముఁగలవాఁడు. పండుతమలపాకువంటి దేహచ్ఛాయఁగలవాఁడు. నూనూగుమీసములు గలవాఁడు. మఱియు నీతఁడున్నత విగ్రహుండును, ఆజానుబాహుండును, పీనవక్షుండును, సర్వకళాకుశలుండునునై తనసాటి రాచపట్టియులకు నీతిబోధ సేయుచున్నదో యనునట్లు నిష్కపట హృదయమును, సుస్వభావమును వెల్లడిసేయు ముఖారవిందమును గలిగియుండెను. ముస్తఫా పసితనమున నుండగనే తనతండ్రి గతించినందున తనకుఁగల గుఱ్ఱములను, యేనుగులను, కాల్బలమును యిబ్రహిం యాధిపత్యము క్రిందనే యుంచెను.

ఇట్లుండొకనాటి సాయంకాలమున ముస్తఫా తనయుద్యాన వనమునఁదన సహచరుఁడైన హుసేనుతో విహరించుచు నిట్లనియె "హుసేను! ప్రస్తుతము నాకన్నియు సంకటములే గలుగుచున్నవి. ఆయువతి నాయందనురాగము గలిగియున్నను, యామెను నాకిచ్చి వివాహము చేయుటకు చాందబీబీకిష్టము లేదేమో! ఆమెకీసంగతి తెలిసి యుండునా? ఒకవేళ చాందబీబి సమ్మతించుననిఁ దలతుముపో; ఆదుర్మార్గుఁడు, ఆక్రూరుఁడు, ఆదుర్మదాంధుఁడైనమియర్ మంజూ నేఁజేయఁబోవుప్రయత్నముల కన్నిటికి నడ్డుపడ షాజీబీబీని తానే వివాహమాడ నెంచియున్నాడట. తుట్టతుదకు నాప్రియురాలిమోముఁ జూడనైన నాకుఁబ్రాప్తియున్నదో లేదో" అనెను.

హుసేను—"మీరుదానికై చింతింపకుఁడు. షాజీబీబి మిమ్ములనే వివాహమాడఁదలఁచి యున్నదని చాందబీబీకిఁ దెలిసియే యున్నది. ప్రథమమునుండియు షాజీ యెవరినివరించునో యాతనికామెనిచ్చి పెండ్లిఁజేయ చాందబీబిపట్టుపట్టియున్నది. వారిద్దఱును సమ్మతింపనిక నాదుర్మార్గుఁడగు మియర్ మంజూ యేమిచాయఁగలఁడు. కాఁబట్టి మీరు దానికైవగవకుఁడు.

ముస్తఫా—"హుసేనూ! నిన్నేమని పొగడగలను. నీవచనామృతముచే దుఃఖానల సంతప్తమగు నాహృదయము గొంత శాంతివడినది. ఆహా! ఈమందమల

యోనిలంబు నామనస్సునుఁ బరిపూర్తిగశాంతింపఁ జేయుచున్నది. ఇకఁజీకటిపడును. అంతఃపురమునకుఁ బోవుదము రమ్ము ,, అని హుసేనును వెంటఁబెట్టుకొని తనసగరికి వెళ్లెను.

అంతఁగొంత వడికి రాత్రియెనిమిది ఘంటలాయెను. ముస్తుపా భోజనమైనవె టనేతన శయ్యాగృహమున కరుదెంచెను ఈపడకగది కొంచెము విశాలమైనదనియే చెప్పవచ్చును. గాలి ధారాళముగా వచ్చుటకాగది కనేక కిటికీలుండెను. గదిలోపల నొక పట్టెమంచముపైఁబట్టుపరు పొకటి వేయఁబడియుండెను. దానికి సరియైన రెండుదిండ్లాపరుపుపై నమర్పఁబడియుండెను. మఱియునా గదియందనేక చిత్రపటములు గోడలను దగిలింపఁబడి యుండెను. గదికి నాలుగు ప్రక్కలను నిలువుటద్దములు స్థాపింపఁబడియుండెను. అద్దాల బీరువులలో నింపఁబడిన సుగంధద్రవ్య సమూహము గంధవాహునితోఁగలసి తమ యఖండపరిభావమును వెదజల్లుచు నాగది నంతయు నావరించుకొనుచుండెను.

అట్టి సమయమున ముస్తుపా పట్టుపాన్పుపైఁబరుండి యిటునటు బొర్లుచు నెద్దియో నాలోచించుచుండెను. నిద్రించుటకు సాహసించినను యాతనికిఁగంటికిఁగూ ర్కురాలేదు. అతనిమనస్సు చోరభయా గ్రస్తమగుటచే నేమైన నాతనికిఁగంటికి నిద్దుర పట్టలేదా ? అఖండ బలపరాక్రములకును. హజాలమున గృపాణపాణులై సదాఁగంటిమీద రెప్పవేయక ధనాగారమును గాపాడు నూర్లకొలది సేవకులు గలవారికి చోర భయమెక్కడిది. కాదుకాను అతఁడేదియో స్త్రీరత్నమును గుఱించి యాలోచించుచున్నట్లున్నది. మదన పేరితుఁడగు వానిహృదయ మెప్పుడాందోళన పడుచుండునుగదా ?

అంతఁగొంత వడికి ముస్తుపా లేచి కూర్చుండెను. పిమ్మటఁదానెద్దియోచిత్ర పటమును చేతికిఁదీసుకొనెను. ఆచిత్రపట మెవరిదైయుండును ? షాజీబీబి చిత్రపట మని చదువరులకు వేఱుజెప్పవలయునా ? అంతముస్తుపా చిత్రపటమును చేతఁబట్టి యీక్రింది విధమున వర్ణింపసాగెను.

“ ఏదీ ! షాజీబీబి నెన్నడో చిన్నతనమునఁ జూచి యుంటిని గాని తిరుగ నీ జవ్వనమునఁ జూచియెఱుఁగ. ఆహా ! ఎట్టివారినైన మత్తునిగఁజేయునీపుత్తడిబొమ్మ నొకసారి యీచిత్తరువునందైనఁజూచి యానందింతును. ఏమి దీనియంగశృంగారంబు ఈమెకు కృత్రిమాలంకారములతోఁ బనియేమి ? ఈమె మెఱుఁగు నెమ్మేనికాంతి

రొమ్ము బంగారము. కెంపెదవుల చాయలు కెంపులు పలువరసతో ముత్యాలసరులు. కు న్నెరులింద్ర నీలములు. తళుకుబెళుకుల మెఱయు సోగకన్నులే సానదీర్చిన వజ్రములు. ఇట్టినాతిని చేపట్టిన పురుషునికి యిట్టిట్టనరాని సుఖంబు గలుగును. నేనీమె నీచర్మ చక్షువులతో జూడగలుగునట్టి భాగ్యశాలి నగుదునా! మేలిమయి యుండు వంతిపురములయందు అతిసుకుమారులై జాళువా పసిండిబొమ్మలం బోలు నీలాలక లెందఱెందఱినో చిత్రపటములందుం జూచి యుంటిని గాని. యీత్రిలోక సమ్మోహిని కెనయగుతొయ్యలి నెయ్యెడను జూచియెఱుంగ. భూమికవతరించిన దేవతవలెనున్నది. చంద్రునికి వంకలుదిద్ద సోయగముగలది షోడశకళాపరిపూర్ణమగు చంద్రమండలమో తెలిసికొనుటకసాధ్యము ఆహా! ఈపతతిని కడుపారఁగన్న తల్లిదండ్రు లేమిపుణ్యముచేసిరో,, యనితర్కించునంతలో నాగదితలుపు మెల్లగఁ దెఱవఁబడెను. ముస్తఫా హాజి వచ్చెనను భ్రమతోఁ దలుపుదగ్గఱకేగెను. ద్వారముకడఁ దనకొక ఫకీరు గాన్పించెను వెంటనే ముస్తఫా పకీరునకు సాష్టాంగనమస్కారమొనర్చెను. అంతనాతఁడు ఫకీరును లోనికిం గొంపోయి పాన్పుపైనాసీనుం జేసి భయవినయములతో నిట్లనియె? "స్వామీ! భవదీయ దర్శనంబున నామనస్సు సంతుష్టిఁ జెందినది. మీరాకకై రెండుమాసములనుండియు వేచియున్నాను. దూరదేశముల కేమయిన వెళ్ళియుంటిరని తలంచితిని. నేఁడేల మీరింత పొద్దుబోయిన వెనుక వచ్చితిరి. అహమ్మదు నగరమునుండి యీపట్టణమునకు మార్గమతి దుర్ఘటమయినదే! ఇంతరాత్రిలో నాఘోరారణ్యమున మీరెట్లు రాఁగలిగితిరి. అందులకుఁ బకీరు "నాయనా! పొద్దుబోకముందే నిటవచ్చిన నాదురాత్ములు ఊరకొందురా? వారెట్లయిన నేఁజేయుఁ బన్నుగడలఁగనుగొని నన్నుబరిమార్చ నెంచియున్నారు. అయినను నేను వారిచేఁజిక్కువాఁడనుకాను. మఱియు మీరునాతో నిదివఱలో నుడివిన సంగతుల పరికారమే యాయువతి డెందము నేఁగనుగొంటి. త్రికాలములయందును నామెమనస్సు మీయందే దగిలియున్నది. మఱియు నామె మొన్నటి దినము నా చేతికొక లేఖనిచ్చినది. దానియందేమున్నదో జదువుము,,నుచు నాతని చేతికొక జాబునిచ్చెను.

ప్రాణప్రియుఁడగు ముస్తఫాగారికి,

లేడివి వ్యాఘ్రములు జుట్టుకొనఁ బోవుచున్నవి. వానిలోనొక బెబ్బులి యీకురంగమును వీపుఁ గధరింపుకొని పోయి తానిచ్చవచ్చినట్లు చేయనెంచియున్నది. జింక

పైఁ బ్రేమగలశూరుఁడా వ్యాఘ్రముల జండాడి లేడిప్రాణముల రక్షింప వలయును. ఆశూరునికొఱకై యా లేడి త్రికాలములయందును వేచియున్నది.

ఇట్లు,
మీప్రియురాలు,
షాజీబీబి.

ఇట్లు ముస్తుఫా జదివి ముగింపఁగనే పకీరు "ముస్తుఫా, దానిలోని సంగతులు నీకు విశదముగా దెలిసెనుగదా. మఱియు నీకొఱకై యామె యనుదినము నిరీక్షించుచున్నది. కాఁబట్టి నీవు త్వరలో బయలుదేరి అహమ్మదునగరమునకు రావలయును. తడవు సేయుక నేను వెళ్ళవలయుననుచు నారాత్రి తానట నుండక తనదారినే మరలఁ బ్రయాణమై పోవుట కారంభించెను.

పదియవప్రకరణము.

హా! ఇమ్మహాప్రపంచమున జన్మించియుండు ప్రాణికోటులను బరిపరివిధముల హింసలకుఁ దార్చి యలమటవెట్టునది యాశ. ఆశ పాశమువంటిది. యమపాశమునైనఁ ద్రెంపవచ్చును గాని యీయాశాపాశమును ద్రెంపుటకు సాధ్యమే గాదు. గొప్పగొప్ప యోధులుసహిత మీయాశాపాశముచేఁ గట్టఁబడి హింసకులోనై మృతిబొందినవెనుక యమపాశముచే బంధింపఁబడుచున్నారనుసంగతి అందఱికిని దెలిసిన విషయమే.

మన చరిత్రకు సంబంధించిన మియర్‌మంజా యింతవఱకును ఆశపాశముచేత గట్టఁబడియుండెను. పాశముచేతనవస్తువు. ఇప్పుడది చేతనవస్తువుగా మాఱినది. పాశము పిశాచమైనది. ఇప్పుడీ యాశాపిశాచము మియర్‌మంజా మనస్సును బలువంకలకుఁ బోనిచ్చి ఐంద్రజాలకునివలె వెక్కు సంభవములను క్షణకాలముననే కాన్పించి యవియన్నియు సత్యములుగాఁ దోచునట్లు చేసి యాతనిని సర్వదాహింసించుచున్నది.

ఈకాలమున దక్కనీ తురుష్కులనియుఁ బరదేశీయ తురుష్కులనియు రెండు తెగ లేర్పడెను. దక్కనీ తురుష్కులనగా బహుకాలమునుండియు దక్షిణదేశమునందే కాపురముండిన తురుష్కులు. అట్లుగాక క్రొత్తగా అరబ్బీ, పారసీకాది దేశముల

నుండి వచ్చి ... ము తురుష్కులు. ఆకాలమున గొప్పగొప్ప సర్దారులుగా నున్నవారందఱు పరదేశీయులైన తురుష్కులగుటచే వీరియుత్కర్షమునుజూచి దక్కనీ తురక లోర్వలేకపోయిరి. అందుచేనీరెండు తెగలవారికి ననేక యుద్ధములు జరుగుచుండెను.

మియార్ మంజూ దక్కనీతురకలలో ముఖ్యుఁడు. ఈతఁడహమ్మదునగర రాజులపై మితిలేని యాగ్రహమునువహించి యారాజ్యమును దిగమ్రింగ సమయమునకై నిరీక్షించుచుండెను. ఇప్పుడహమ్మదునగరమునకుఁ బరాక్రమశాలియగురాజు లేఁడనియు, బహదరు చాలపసివాఁడనియు నెంచి యహమ్మదునగరమును మ్రింగఁబ్రయత్నించెను. తానొంటరిగ నీపని జేయుట కసాధ్యమనియెంచి, భామినీరాజులతోఁ గక్షవహించియున్న దక్కనీ తురకల నందఱిని తనవశముఁ జేసుకొని, అహమ్మదుషాహాచే జయింపఁడిన శివనేరిదుర్గము నాక్రమించుకొని, మురాదు సేనకై యనుదినము నిరీక్షించుచుండెను. పైప్రకరణములలోఁ జెప్పఁబడిన ఖాదరు, హైదరు, దస్తగిరి యను నీమువ్వురును మియార్ మంజూ యొక్క ముఖ్య మంత్రులు. ఆదుష్టత్రయమే, తమయేలికకుసదా సహాయ పడుచు నాతఁడు చెప్పినచొప్పున నడచుకొనుచుందురు.

శివనేరిదుర్గము లోకములోని యభేద్య దుర్గములలో నొకటియని చెప్పవచ్చును. అహమ్మదుషా నైజాంశాహీకిందు మితిలేనిధనము దొరకినట్లు గూడ దెలియవచ్చుచున్నది. ఈదుర్గములోని దర్బారుమహలు నందున్న గద్దియను, ఒకనాటిమధ్యాహ్నమున మియార్ మంజూ యధిష్టించి యుండెను. అతని దాపునమంత్రిలలో నిద్దఱును, సేనాధిపతులును వెలయుచుండిరి. తక్కిన యాసనములపై హమీరులును, రాజకార్యనిర్వాహణ నిపుణులగు సరదారులును దనరుచుండిరి. ఆహా! అదృష్ట మెట్టినీచునైన మహోన్నతదశకుఁ దెచ్చునుగదా! మియార్ మంజూ యింతవఱకును అహమ్మదునగరములో నొకసర్దారుఁడుగనే గదాయుండెను. ఇప్పుడెట్టి యున్నతదశయందున్నాఁడో చూడుడు !

మియార్ మంజూ ముప్పది యేండ్లకుపయిఁ బడ్డవాఁడని చెప్పవచ్చును. మంచి పొడుగైనవాఁడు. బాహువులు దృఢములై, మోకాళులవరకు వ్రేలాడుచుండెను. ముఖముకఠినమై హృదయాకాఠిన్యమును వెల్లడి చేయుచుండెను. అందుచేనతని మాటలు గంభీరములై వినువారలకు భయాస్పదములుగా నుండెను. ఇట్లున్నను రాజకార్యముల యందెన్ని చిక్కులున్నను, క్షణకాలముననే సరిదిర్చుబుద్ధివైశద్ధ్య మాతనికిఁ గలదు.

అట్టి తరుణమునందొక వీరుఁడొక పిల్లవానిని వెంటబెట్టుకొని యాసభా ప్రదేశమును బ్రవేశించెను. అతనిని జూడగనే మియర్ మంజూ లేచి తనయాసనమునుండి దిగి యెదురేగి యావీరపురుషుని గౌరవపూర్వకముగఁ దోడ్తెచ్చి దాపుననున్న యొక గద్దియపైఁ గూర్చుండఁబెట్టి తదనంతరము తనగద్దియ నధిష్ఠించెను.

మియర్ —"హాసన్ మియ్యాగారూ! నేనీపిల్లవానికై పడుపాట్లన్నియని చెప్పుటకువీలు లేదు. మొన్నటిరోజున ఢిల్లీచక్రవర్తియైన అక్బరు పాదుషాను మనకుసహాయ మొనర్చునట్లు వేడితిని నావేడికోలున కాతఁడియ్యకొనెను తనపుత్రుఁడైన మురాదు నుసైన్యముతోటి అహమ్మదు నగరముపైకిబంప నెంచియున్నాఁడు. మనసైన్యములన తి జాగరూకతతోఁ జేర్పవలయును. అహమ్మదే యహమ్మదు నగరమునకు రాజని యూరంతఁ జాటించుటకు సేవకుల నిప్పుడే బంపియున్నాను.,, అనెను.

హాసను—(పిల్లవాని వంక జూచి) "అహమ్మదూ! నీయదృష్టమిప్పుడు తెలియవలయును. నాఅన్నయగు నీతండ్రి చనిపోవునప్పుడు నేనాతనికిఁజేసి యుండువాగ్దానము ప్రఖ్యాతికి రావలయును. (మియర్ మంజూవంక జూచి) మిత్రమా! సిద్దీసర్దారులందఱు నేకమై చాందబీబీకి సహాయపడనెంచి బహుదరు న తిజాగరూకతతోఁగాపాడుచున్నారు. చాందబీబియు బహుదరు పేరిట రాజ్యమేలుచు మనము చేయు దుండగములనెల్లఁ గనుగొనుచు మనప్రయత్నములకుఁజాల విఘ్నములను గలుగజేయుచున్నది.,, అనెను.

మియర్—"అందువల్లనే నాసేవకు లనేకమందిని బహుదరును చంపఁబంపితి వారాబాలుని చంపుట యందుఁబొఱపడినట్లును. ఈతరుణమున వారిని మన్నించినట్లును ఖాదరు నాకొకజాబును పంపినాఁడు. మఱియు ఖాదరు అహమ్మదుఖానుషను పేరుతోఁ చాందబీబినగరు చేరినాఁడు. వానికిఁగల యుక్తులచేనికనెట్లయినచాందబీబీని గడతేర్పగలఁడు. చాందబీబీని, బహుదరును చంపునట్లు నాశిష్యవర్గములో గొంతమందినిప్పుడే ఖాదరుకుఁదోడుగనహమ్మదునగరమునకుఁ బంపినాను. మనవారు వారిద్దఱినిఁగడతేర్చిన నేంతిసులభముగ షాజిబీబీని పెండ్లాడఁగలను. పిమ్మట నహమ్మదునకుఁ బట్టముఁగట్టుట మనకతిసులభము ,, అనెను.

హాసను—"నీవు మిక్కిలి జాగరూకతను వహింపవలయును. చాందబీబీనికడతేర్చిన వెనుక బహుదరును జంపవలయును. అట్లులేక చాందబీబి బ్రతికి యుండఁగనే బహుదరును తుదముట్టించితిమేని రాణిమన పింఛ మార్పఁగలదు. కాఁబట్టి ప్రథమ

మునరాణినే చంపవలయును. అట్లు లేనియెడల బహదురుని కారాగృహము నందైనఁ బెట్ట వలయును.,, అనెను.

మియర్ — “ఎట్లు చేయుటకును మనఖావరహమ్మదు నగరమున నున్నాఁడు. మనము భయపడవలసిన యక్కఱ లేదు. కాని యాతనికి డొక్కలోని బల్లెమువలె మాలికాంబరు మెలగుచున్నాఁడు. ఆతఁడు మరాటిసర్దారులకు నాయకుఁడైనందున వారినందఱిని చాందబీబి సేనతోఁ గలిపి తాను ప్రధాన సేనా నాయకత్వమును వహించి సైన్యమునకు బాగుగ యుద్ధ శిక్షగఱపుచున్నాఁడట. మఱియు నిప్పుడు మాలికాంబరుగ్రామమున లేఁడనియు, వేఱుపనిమీఁద నెచ్చటికో బోయి యున్నట్లును నాలుగు రోజుల క్రిందట సమాచారము తెలియవచ్చినది.,, అనెను.

హసను — “మాలికాంబరు సాజిబీబీని బీజపూరులోనుండు మహమ్మదు ముస్తపాకిచ్చి వివాహము చేయుటలో మిక్కిలి శ్రద్ధవహించి యుండునట్లుగూడ సంగతి దెలియవచ్చినది. ఆతఁడు తానుజేయఁదలఁచుకొనిన మంచిని గాని శభ్రను గానిముందుగా నెవరికిని వెలిబుచ్చఁడు. మన ఖావరు చాందబీబి నగరుఁజేరిన వెనుక రాణీకిఖాదరుపై మితిలేని ప్రేమ గలిగి మాలికాంబరును సహితము దృణీకరించుచున్నదట. ఇందెంత నిజమున్నదో నాకుఁ దెలియదు,, నెను.

ఈమాటను విన్నతోడనే మియర్ మంజూరుకు బట్టరానిసంతోషము గలిగెను. ఆతఁడహమ్మదు ఖానుని మిక్కిలికొనియాడుచు “స్వామి కార్యాధురంధరుఁడనిన మన ఖానువంటివాఁడే యుండవలయును. ఇఁక మనకార్యములు నిమిష మాత్రములోనే కాఁగలవు రేపటి రోజుననే కొంతసైన్యమును సిద్దీసర్దారులపైఁ బంపి వారినెట్లయిన గడ తేర్చవలయును. లేనిచో మనము జయము పొందుట కష్టము.,, అనెను.

ఇట్లు వారుకొంత కాలమువఱకు మితిలేని యూహలను బన్నిరి. పిదప హసను మియ్యా బహదరును వెంటఁబెట్టుకొని తన స్థానమునకు వెడలి పోయెను.

—0—

పదునొకండవ ప్రకరణము.

అహా! ప్రేమ యంతమనోహరమైనది! అదియీశ్వరదత్తమైన శాశ్వత వస్తువు. అదియెట్టివారికైనను యెచ్చట యిష్టమో యచ్చటనే యుత్పన్నమగుచుండును. ఎవరి యందుగాని తమప్రేమను లగ్నము చేయక మానవులుండఁజాలరు. అదితాళ్ళు లేకయే బంధించును. ఈబంధనములఁ ద్రెంప నెవరికిని సాధ్యముగాదు. పూర్వజన్మ కర్మననుసరించియే యీప్రేమ యుత్పన్నమగుచుండును.

కాలము జరుగుకొలఁది చాందబీబీకి ఖానునిపైఁ బ్రేమ మిక్కుటమాయెను. రాచ కార్యములందు ఖానుని మాటకడ్డులేదు. చాందబీబి యేపనిజేయఁబూనుకొన్నను యాతనితో నాలోచించుచు దనయభిప్రాయము నెఱిగించుచుండెను. మాలికాంబరుయొక్కయు, హుసేను మీర్జాయొక్కయు మాటలు దనకేమియు రుచింపవయ్యె. అట్లున్నను వారు రాణిగారి కత్యంత విధేయులై తమతమ కార్యములను కృతజ్ఞతతోఁ జేయుచుండిరి. ఏదెట్లున్నను అహమ్మదు ఖానుఁడు మాత్రము చాందబీబి నగరులోనివారి నందఱిని తనవలలోఁబడవేసికొనెను. అతఁడు బహుదరుపై మిక్కుటమగుప్రేమగలిగి యున్నట్లభినయించుచు లోలోపలఁ గుట్రలఁబన్నుచు కాలముగడుపుచుండెను. బహుదరుగూడ యాతనిపయిఁ గలప్రేమాతిశయముచే నతనిని విడనాడక ఖానూ! ఖానూ! యనిపిలచుచు నాతనిపయి మిక్కుటమగు ప్రేమను వహించియుండెను. పాజీబీబి మాత్రము ఖానునిదర్యను గనినవెంటనే యాతనిమోము జూడనైననిచ్ఛలేనిదై యాతినిని గుఱించి రాణిగారితో నప్పుడప్పుడేదియో జెప్పుచుండెను. చాందబీబీ వాటినన్నిటిని జాటింపవయ్యె. ఖానుఁడెద్దియో నామెకుమందుబెట్టినటుల నామెహృదయమున నిప్పుడొకవింత వికారముదయించినది. స్త్రీల హృదయములు నిగూఢములైనవి. పరేంగితజ్ఞాన దురీణులగు మహాపురుషులకుగూడ దురవగాహములైనవిగదా!

ఇట్లుండొకనాఁడు చాందబీబి దన సభామండపమున నెవ్వరు లేనితరి నొకరత్నకంబళముపయి నాసీనురాలైయేవరి కొఱకో నిరీక్షించుచుండెను. ఇంతలోనచటికొక యౌవనవంతుఁడరుదెంచెను. ఈతఁడొక తెల్లనిమల్లును ధరించి దానిం దులదూగు నొక సరిగ యంగవస్త్రమును పైనధరించియుండెను. వారిద్దఱికి నీక్రిందిసంభాషణ జరిగెను.

చాంద — మాలోజీ ఖాన్‌సరే ! నీవు నానగరునకు వచ్చి చాలరోజులైనది. ఏమయిన క్రొత్తవిషయములున్నవా ?

మాలోజి — అమ్మా! క్రొత్తవిషయములున్నవని వేఱుగఁ జెప్పవలయునా ఆదుర్మార్గులొనరించు దుండగముల నన్నిటిని మొన్నటిరోజుననే గనుగొంటిని. వారుతమ కుట్రలను సందులేక జరిగింపవచ్చునని యరణ్యమున వింతగుహనొకదానిని నిర్మించినారు విధివశమున నేదానిం జొచ్చితిని. వారుచేయుకృత్యములన్నియు నాకిప్పుడు తెలసినవి వారుచిట్టచివర మీప్రాణములకే యెసరుపెట్టనెంచుచున్నారు. మఱియువారుమీపైనిప్పుడు కక్షవహించి యున్నమియర్‌మంజూ ముఖ్యసేవకులు. అమ్మా!వారినాయకుఁడు గాఁబోలువాని నేజూడగనే కోపము మిక్కుటము కాగావానిం జంప నాకత్తి నెత్తితిని కానిఅప్పుడది తరుణముగాకయుండెను. అంతనాశూరుఁడుబయటరాకెంచి నందున నేనుబయలు వెడలితిని.

చాంద — మాలోజీ! చూచితివామియర్‌మంజూ యొనరించినదుర్మార్గము? వాఁడు కుట్రలచే నాకాపురము ధ్వంసము చేయనెంచియున్నాఁడు. కాని యెట్టైదుట్టఁగత్తిగట్టి నాతోఁ బోరినగదా వనిపని దెలియఁగలదు. మఱియుఁ గాలమెట్లుండునో యని నాసైన్యమునంతను జేర్చిపెట్టి సిద్ధముగ నుంచినాను. సమయమునకై నిరీక్షించుచున్నాను.

మాలోజి — అమ్మా ! మీరు మిక్కిలి జాగ్రత్తనొందవలయును. ఏలననగా మొన్నటిదినమున నేనొక పకీరును గలసికొంటిని. అతని కాయము చాలబలిష్ఠమయినది. నలువదియేండ్లకు మించని వయస్సునకు దగినట్లే యాతని శరీర దార్ఢ్యము వెలయుచుండెను. నల్లనిగడ్డమును, ఒత్తగు మీసములును, బంగారు ఛాయల దులకించుచున్న యాతనిముఖ మండలమునకు విశేషాలంకారములై యొప్పుచుండెను. అమ్మా ! అతనివర్ణన మనకేల, అతఁడు ప్రశ్నశాస్త్రమునగట్టివాఁడు

పకీరులకడ మంత్రములు, తంత్రములునుండును, మఱిగుం నోషములం దద్భుతశక్తులున్నవి. నిరంతర మారణ్యములందే నివసించుయోగులకడ నీరెండుమహిమలుండును. వారగుపడినట్లేయుండి క్షణమాత్రమున మాయమగుదురు. మఱల నాకస్మికముగ సాక్షాత్కరింతురు. నేనాతని నాసంసార గృహకృత్యములలో గొన్నిసంగతులనడిగి తెలుసుకొంటిని వాటికిసమమగు జవాబుల నాతఁడుసెప్పెను. అంత మఱికొన్ని వాక్యములు వాడునాతోఁ బలికెను. అవేవన " మీఅహమ్మదునగరము నేలురాణీగారికిఁగొన్నిదినములలో గొప్పసంకటములు గలుగఁబోవును. మూడుపాళ్లు ప్రాణమునకే

హాని గలుగును. అయినను నామె యదృష్టవశమున నొకవేళ దప్పునేమో! యనెను. అంత నెవరు దానికి కారకుఁడని నేనడిగితిని. అందుకాతఁడు "రాణీగారియందు — పురుషుఁడు — దూరదేశస్థుఁడు — ప్రాణములందును, ప్రజలందును, ప్రధానులయందును బ్రేమగలరాణి యాపురుషుఁడెవరైనది గనుగొని వానిప్రాణములను దీయవలయును. అట్లు లేనియెడల రాణిగారికి గొప్పసంకటము వాటిల్లునని చెప్పెను. కాఁబట్టి అమ్మా! అతఁడెవఁడో మీరుకనుగొన వలయును.

చాంద — అయ్యా! ఎవరిబలపరాక్రమము జగద్విఖ్యాతమైయున్నదో! ఎవరికనేక మందిసామంతరాజులు పాదాక్రాంతులైకప్పముల, జెల్లించుచుందురో యట్టిచాందబీబీకించుకైన భయముగలదా? అందుకై నీవేమియు దలంపవద్దు. మఱియు నానగరియందు నాపైఁగత్తిగట్టియుండుపురుషుఁడెచ్చటను యగపడఁడు. అపకీరులకు బిచ్చియెత్తినటులున్నది.

మాలోజీ — అమ్మా! మననగరియందు అహమ్మదు ఖానుఁడు దూరదేశస్థుఁడు గదా?

చాంద — ఛీ ఛీ! అతనిపై రైననెత్తకుము. పాపముసంభవించును. అతనిపై నాకున్న నమ్మకము యింకెవ్వరిపై నుండదు. అతఁడీ సంగతివిన్న నేమనుకొనును. ఊరకట్టి మాటలాడకుము.

వీరిట్లు మాట్లాడుచుండగ నచటికి అబ్దుల్ రహిమానుఁ డరుదెంచి "అమ్మా! మియుర్ మంజూచేఁ బంపఁబడిన సేన సిద్దీసర్దారులతోఁ బోరుటకై వచ్చుచున్నది. ఆజ్ఞయిచ్చిన మనసేనలో గొంతభాగమును వారికి సహాయమొనర్చుటకుఁ బంపెదను," అనెను. అందులకు చాందబీబి "రహిమానూ జాపకుమహమ్మదువెంట గొంతసేననంపి వారికి తోడుగ గులాముసుగూడఁ బంపుము. వారినతిజాగ్రతగఁ బోరాడనియమింపుము. అపజయమనువార్త మనచెవినిబడగూడదని వారికాజ్ఞాపింపుము, మఱియు నీతోఁ గొన్నివిషయములను మాట్లాడవలయును. నీవునావెంటరమ్మ,, ని రహిమానుని వెంటఁబెట్టుకొని చాందబీబీతన యంతఃపురమునకు వెళ్ళెను. మాలోజియును రాణివద్ద సెలవుఁబుచ్చుకొని తనవీటికిం జనియెను.

——(§)——

చాంద — మాలోజీ ఖాన్‌సరే! నీవు నానగరునకు వచ్చి చాలరోజులైనది. ఏమయిన క్రొత్తవిషయములున్నవా ?

మాలోజి — అమ్మా! క్రొత్తవిషయములున్నవని వేఱుగఁ జెప్పవలయునా ఆదుర్మార్గులొనరించు దుండగముల నన్నిటిని మొన్నటిరోజుననే గనుగొంటిని. వారుతమ కుట్రలను సందులేకజరిగింపవచ్చునని యరణ్యమున వింతగుహనొకదానిని నిర్మించినారు విధివశమున నేదానింజొచ్చితిని. వారుచేయుకృత్యములన్నియు నాకిప్పుడు తెలసినవి వారుచిట్టచివర మీప్రాణములకే యెసరుపెట్టనెంచుచున్నారు. మఱియువారుమీపైనిప్పుడు కక్షవహించి యున్నమియర్‌మంజూ ముఖ్యసేవకులు. అమ్మా! వారినాయకుఁడుగాఁబోలువాని నేజూడగనే కోపము మిక్కుటము కాగావానింజంప నాకత్తి నెత్తితిని కానిఅప్పుడది తరుణముగాకయుండెను. అంతనాశూరుఁడుబయటరాకెంచి నందున నేనుబయలువెడలితిని.

చాంద — మాలోజీ! చూచితివామియర్‌మంజూ యొనరించినదుర్మార్గము? వాఁడుకుట్రలచే నాకాపురమును ధ్వంసము చేయనెంచియున్నాఁడు. కాని యెట్టెదుటఁగత్తిగట్టి నాతోఁబోరినగదా వానిపని దెలియఁగలదు. మఱియుఁగాలమెట్లుండునో యని నాసైన్యమునంతను జేర్చిపెట్టి సిద్ధముగ నుంచినాను. సమయమునకై నిరీక్షించుచున్నాను.

మాలోజి — అమ్మా! మీరు మిక్కిలి జాగ్రత్తనొందవలయును. ఏలననగా మొన్నటిదినమున నేనొక పకీరును గలసికొంటిని. అతని కాయము చాలబలిష్ఠమయినది. నలువదియేండ్లకు మించని వయస్సునకు దగినట్లే యాతని శరీర దార్ఢ్యము వెలయుచుండెను. నల్లనిగడ్డమును, ఒత్తగు మీసములును, బంగారు చాయల మొలకించుచున్న యాతనిముఖ మండలమునకు విశేషాలంకారములై యొప్పుచుండెను. అమ్మా! ఆతనివర్ణన మనకేల, ఆతఁడు ప్రశ్నశాస్త్రమునగట్టివాఁడు

పకీరులకడ మంత్రములు, తంత్రములుచుండును, మఱియు నోషధులందద్భుతశక్తులున్నవి. నిరంతర మారణ్యములందే నివసించుయోగులకడ నీరెండుమహిమలుండును. వారగుపడినట్లెయుండి క్షణమాత్రమున మాయమగుదురు. మఱల నాకస్మికముగ సాక్షాత్కరింతురు. నేనాతని నాసంసార గృహకృత్యములలో గొన్నిసంగతులనడిగి తెలుసుకొంటిని వాటికిసమమగు జవాబుల నాతఁడుచెప్పెను. అంత మఱికొన్ని వాక్యములు వాడునాతోపలికెను. అవేవన " మీఅహమ్మదునగరము నేలురాణీగారికిగొన్నిదినములలో గొప్పసంకటములు గలుగఁబోవును. మీమువాళ్లు ప్రాణమునకే

హాని గలుగును. అయిననామె యదృష్టవశమున నొకవేళ దప్పునేమో! యనెను. అంత నెవరు దానికి కారకుఁడని నేనడిగితిని. అందుకాతఁడు "రాణీగారియందు — పురుషుఁడు — దూరదేశస్థుఁడు — ప్రాణములందును, ప్రజలందును, ప్రధానులయందును ప్రేమగలరాణి యాపురుషుఁడెవరైనది గనుగొని వానిప్రాణములను దీయవలయును. అట్లు లేనియెడల రాణిగారికి గొప్పసంకటము వాటిల్లునని చెప్పెను. కాఁబట్టిఅమ్మా! అతఁడెవఁడో మీరుకనుగొనవలయును.

చాంద — అయ్యో! ఎవరిబలపరాక్రమము జగద్విఖ్యాతమైయున్నదో! ఎవరికనేకమందిసామంతరాజులు పాదాక్రాంతులై కప్పములఁ జెల్లించుచుందురో యట్టిచాందబీబీకించుకైన భయముగలదా? అందుకై నీవేమియు దలంపవద్దు. మఱియు నానగరియందునాపైఁగత్తి గట్టియుండుపురుషుఁడెచ్చటను యగపడఁడు. ఆపకీరులకు బిచ్చియెత్తినట్టున్నది.

మాలోజీ — అమ్మా! మననగరియందు అహమ్మదు ఖానుఁడు దూరదేశస్థుఁడు గదా?

చాంద — ఛీ ఛీ! ఆతనిప్పేరైననెత్తకుము. పాపముసంభవించును. అతనిపై నాకున్న నమ్మకము యింకెవ్వరిపై నుండదు. అతఁడీ సంగతినివిన్న నేమనుకొనును. ఊరకట్టి మాటలాడకుము.

వీరిట్లు మాట్లాడుచుండగ నచటికి అబ్దుల్ రహిమానుఁ డరుదెంచి "అమ్మా! మియుర్ మంజూచేఁ బంపఁబడిన సేన సిద్దీసర్దారులతోఁ బోరుటకై వచ్చుచున్నది. ఆజ్ఞయిచ్చిన మనసేనలో గొంతభాగమును వారికి సహాయమొనర్చుటకుఁ బంపెదను" అనెను. అందులకు చాందబీబి "రహిమానూ జాపకుమహమ్మదువెంట గొంతసేననంపి వారికి తోడుగ గులామునుగూడఁ బంపుము. వారినతిజాగ్రతగఁ బోరాడనియమింపుము. అపజయమనువార్త మనచెవినిబడగూడదని వారికాజ్ఞాపింపుము, మఱియు నీతోఁ గొన్నివిషయములను మాట్లాడవలయును. నీవునావెంటరమ్మ" ని రహిమానుని వెంటఁబెట్టుకొని చాందబీబీతన యంతఃపురమునకు వెళ్ళెను. మాలోజియును రాణివద్ద శెలవుఁబుచ్చుకొని తనవీటికింజనియెను.

—— (§) ——

పండ్రెండవ ప్రకరణము.

సూర్యుఁడొకబార పైకివచ్చునప్పటికి రహిమానుచేఁ బంపఁబడిన సేన అహమ్మదు నగరమునకైదుమైళ్ళ దూరముననున్న యొకయరణ్యమునఁ బోవఁజొచ్చెను. కొద్దికాలములోనే యాసైన్యమంతయు నాయరణ్యమును దాటగలిగి యొకచదునైన బయలునఁ బోవుటకారంభించెను. ఇట్లు శీఘ్రగమనంబున నరుగు రాణీగారిదండున కొకచారుండు మియర్‌మంజూచేఁ బంపఁబడినసేన హసన్‌మియ్యా సేనతోఁగలసి వచ్చుచున్నదని తెలియఁగించెను గాని వారుమూఁడువేల సైనికులేయని నుడువుటచేత నంత స్వల్పసంఖ్యాకులు వేలకువేలున్న తమతోఁ గలియుట కసాధ్యమను నమ్మకంబునను, మఱియు మియర్‌మంజూసేన యచటికి బదునేనుక్రోసుల దూరంబుననుండుటచే నింతలో మించినదిలేదనియు వారొక యనుకూలప్రదేశంబున విడిసిరి. కొందరు వంటవండనారంభించిరి. మఱికొందఱు గుఱ్ఱపుజీనులం బరచుకొని స్వేచ్ఛగఁబరుండ దక్కినవారు పరిసరముల విహారము సలుపుచుండిరి. వీరిలోనొకఁడు తనహృదయము బొంగిపొరలు వీరరసౌత్సుక్యమును బ్రకటనము సేయఁగోరికాఁబోలు మాటిమాటికిదన చేతనున్న ఖడ్గమును గిరగిరద్రిప్పుచు బయికెగరవేయుచు మరలదానిం బట్టుకొనుచుండెను. మఱియొకఁడు నిజభుజోత్సేకమును బ్రకటనముసేయ దనవిశాలోన్నత వక్షస్థలమును, దీర్ఘబాహుదండములును సగర్వముగ జూచుకొనుచుండెను. మఱికొందఱు గుఱ్ఱములమీఁద నొయ్యారముగ గూర్చుని వానిని జిత్రవిచిత్రగతులఁ బోనిచ్చుచుండిరి. ఇంతలో సిద్దీసర్దారుల సైన్యము వీరినిగలుసుకొనిరి. వీరందఱేకమయి సేనలకై నిరీక్షించుచుండిరి.

ఇట్లుండ గొంతవడికి రెండుమూఁడు తుపాకివ్రేటులు వారికివినఁబడెను. అంత నచట నున్న వారంద ఱావ్రేటు లేదిక్కుననుండి వినవచ్చుచున్నవో యని పరిశీలించుచుండిరి. మరల రెండువ్రేటులు వారికుత్తరపుదిక్కునుండి వినవచ్చెను. అంతవారిలో నొకఁడు సమీపముననున్న మహోన్నతవృక్షము నొకదానిని బిరబిరనెక్కి యుత్తరపుదిక్కునఁ జూడ్కినిగిడించెను. అంత నాలుగునిముసములు వాఁడట్లెజూచి మఱలఁజెట్టుదిగి "వచ్చెవచ్చె మియర్‌మంజూ సైన్యము వచ్చె," ననుచు కేకలువేసెను. రాణిగారి యొక్కయు, సిద్దీసర్దారుల యొక్కయు సైన్యముల సంభ్రమము వర్ణనాతీతము. జను లీయెడకాయెడకుం బరువెత్తసాగిరి. అందఱును శౌర్యచిహ్నములు వెదజల్లునట్లు యెవరిగుఱ్ఱమును వారెక్కి కత్తులఝుళిపించుచుఁ బోరాడ సిద్ధపడియుండిరి. అట్టి

యెడ సర్వసైన్యాధిపత్యమును వహించియున్న జాపరుమహమ్మదు సేనామధ్యమున నొకయున్నతస్థానమున నిల్చి సేనానాయకుల నుద్దేశించి యెలుగెత్తి మేఘగంభీరభాషణముల నిట్లనియె. "యోధులారా! మనమహారాణిగారి ప్రకటనను మీకందఱకును దెలుసునా? అపజయమనువార్త యామె చెవిని సోకగూడదట. విరోధిమనకంటబడకమున్నే మీరిట్లు సిద్ధపడియుండుటకు నాకెంతయు సంతస మగుచున్నది. మఱియు మీరందఱును మీమీబలపరాక్రమములను జూపి కీర్తిపాత్రులగుటకు సమయము దటస్థించినది. మఱియును మనరాణిగారివంటి ధైర్యశాలులెచ్చటను లేరుగదా! వారి నిమార్గమున మనకు శక్యమగుననిగదా యితర యోధవరులను గూడఁబంప కొద్దిపాటి సైన్యముతో మనలనంపెను. మనమిప్పుడు వారిని జెండాడి గెలుపొందిన మనకీర్తి లోకమున వ్యాపింపఁ గలదు. కానమీశక్తి కొలఁది బోరాడుడు" అనెను. యోధులీవాక్యరత్నములను శిరసావహించిరి. అందఱు ధైర్యసూచకముగ దమశంఖములనుబూరించిరి.

ఇంతలో మియర్ మంజూసేన రాణిగారిసేనను సమీపించెను. యుద్ధము ప్రారంభింపఁబడెను. గులాం వెంటనున్న కాల్బలము మియర్ కాల్బలమును దాకెను. తుపాకులు మోగింపఁబడినవి హసన్ మియా సైన్యమున కధిపతియైన దస్తగిరి తనగుఱ్ఱపుదళమును జాపరును దాకఁ బంపెను. జాపరు తనతురగాయుధులను బురికొల్పి హోరాహోరిగబోరెను. రెండు పక్షములలో ననేకులు మడిసిరి. గులాం క్రోధారుణితలోచనుఁడై మియర్ మంజూ సేనానాయకులలో నొకనిని దనకరవాలునఁ బుడమికిబలివెట్టి మింటరాలు మంటలంబోలు మెఱుంగులతోఱుంగ నలుదెసల చెలఁగాడుచుండెను. అంత దస్తగిరి తనశిరమునఁబడు కత్తివ్రేటులనెల్ల డాలునం దప్పించుకొనుచుఁ దొలగిపోయి గులామును హయముపైనుండి క్రిందికిలాగ గమకించెను. జాపరదిచూచి సింహకిశోరముకైవడి చంగున దస్తగిరిపయిఁబడి గులామును దప్పించెను. వీరిట్లు బోరాడుచున్న సమయమున మియర్ మంజూ కాల్బలములో ననేకులు మడసిరి. కొందఱు పలాయనమగుచుండిరి. మఱికొందఱు మేనబ్రాణము లున్నంతవఱకుఁ బోరాడ నుంకించుచుండిరి. వీరెంత బ్రయత్నించినను బూర్తిగనిహతులైరి. అశ్వారోహణమున బ్రవీణుండగు జాపరుగులామును దప్పించినక్షణముననే దస్తగిరికిని జాపరునకును ఘోరముగఁ బోరాటముసంప్రాప్తమయ్యెను. అట్లున్నను వారొక ఘడియసేపు గాయంబైనలేక బోరాడుచుండిరి. ఆసమయమున నొకానొక పురుషుఁడు ముఖముసహిత మగుపడకుండునట్లుల దేహమునిండ కవచమునుధరించి యొక జవనాశ్వముపయి నెక్కి పీనుగులపయినుండి దాటుకొని వచ్చుచుండెను. అతఁడతిశీఘ్రమున రణరంగమును బ్రవేశించి ద

స్తగిరినిజంప నుద్యుక్తుఁడైయున్న జాపరు ఖడ్గంబును దుత్తునియలుగ గొట్టి దస్తగిరిని గాపాడెను.

ఈనూతన పురుషుండు చాందబీబీవద్ద గుట్రంబుపన్ను ఖానుఁడని మియర్మంజా సేనానాయకునికి దెలియును. ఖానుఁడు దనగ్రామమునకు బోవలయునను మిషచే రాణివద్ద శెలవుపుచ్చుకొని దస్తగిరిసేనను జేరెను. చదువరులారా! ఇట్టినీచాభిమానులను నమ్మినవారికి వేరుపుట్టగతులుగలవా? మనపూర్వీకు లట్టివానినినమ్మి చేలుపోయినందుననే మనస్వాతంత్ర్యము నట్టేట గలసినది. ఖానునికిని, జాపరునకుఁ బోరు ఘోరమాయెను. వీరిట్లుబోరాడగడగిన క్షణమునకే హసన్ మియ్యా సైన్యమున కధిపతియైన ఖాజీతనగుఱ్ఱమును గులామునుదాకఁ బోనిచ్చెను. అంత గులామొక్క కరవాలంబు బిరాననెదిరి ఖంఠంబును దాకఁబోవ దానిందప్పించుటకు ఖాజీయనేక ప్రయత్నంబులఁ జేసెనుగాని యవియన్నియు నిష్ఫలంబులుగాగా దానాస్థలమునుండి పాఱిపోయెను. నాయకుఁడు పాఱిపోవునదిమాచి సైన్యము ఛిన్నాభిన్నమయిపోయెను. దస్తగిరియదిగని చేయునదిలేక పాఱిపోబ్రయత్నించుచున్న గుఱ్ఱపుభటులతో గలసికొలి పరువెత్తిపోయి ఖాజీని గలసుకొనెను. ఖానుఁడు తనయాస్థలమును జేరనెంచి తన గుఱ్ఱమును బిఱబిఱ నురికింపసాగెను. సిద్దీసద్దారులందఱును తమకుగెలుపు దొఱికినందుకు మిగులసంతోషించుచు రాణిగారిసైన్యములను వేనోళ్ళగొనియాడిరి. ఈసంగరము ముగియునప్పటికి బొద్దును ముగియుటంజేసి రాణిగారిసైన్య మత్యుత్సాహంబున నొకపల్లెంజేరబోయి యటబసదిగిరి. వారిసంతోషము జెప్పనలవికాదు. కొందఱు జయసూచకముగ నాటలాడమొదలు వెట్టిరి. ఇట్లుండ గుడారములు నాటింపఁబడెను. వెంటనే వంటజేయువారు తమవద్దనున్న పదార్థములతో వంటనొండి సిద్ధముజేసిరి కొంతమంది జలకమాడ జేరువనున్న యొకనదికడకేగి స్నానమాడి మరలజను దెంచిరి. అంత నందఱుభుజించి యత్యుత్సాహంబున నుండిరి గాన నొక్కనిద్రతో మేల్కాంచి తమజయవార్తను రాణీగారికి దెల్ప నహమ్మదునగరమునకు మరల బయనంబు సాగించిరి.

పదమూడవప్రకరణము,

చాందబీబి తనయంతఃపురమున సింహాసనాసీనురాలై యున్నది. హాజీబీబి చెంతలేదు. బహాదరుమాత్రము రాణిగారిప్రక్కనే కూర్చునియుండెను. హుసేను మీర్జాయును, హమీదుఖానుఁడును రాణికెడమప్రక్కన కూర్చునియుండిరి. చాంద బీబీకిఁ గుడిప్రక్కన వేఱొకయాసనము వేయఁబడియుండెను. సదా దానినలంకరిం చుపురుషుఁడచ్చటలేఁడు. వానికొఱకై రాణి నిరీక్షించుచుండెను. ఇంతలో వేషధా రియైన అహమ్మదుఖానుఁడచ్చటికి వచ్చెను. కాళీవడియున్న యాసనము భర్తి చేయ బడెను. అహమ్మదుఖానుని జూడగనే చాందబీబీకిఁ బట్టరాని సంతోషమాయెను. హమీదుఖానుఁడు రాణిగారి మన్ననవడయఁగోరువాఁడు గాన అహమ్మదు ఖానుని తోఁజేరి యాతనిగుణములను సదారాణిగారివద్దఁ బొగడుచుండును. అందుచేఁ బూ ర్వముకంటె నిప్పుడు హమీదుఖాను మీఁదగూడ రాణిగారికపూర్వమగు ప్రేమజనిం చెను. అంత రాణి "అహమ్మదుఖానూ! నీవేమి రెండురోజులనుండి నగరునకు వ చ్చుటలేదు.", అనెను.

ఖానుఁడు—"అమ్మా! నేనుమాగ్రామమునకుఁ బోవలయునని మీవద్దనేగ దా రెండురోజులు శెలవడిగి తీసుకొంటిని. ఇంతలోనే మఱచితిరా?", యనెను.

రాణి—"అవును మఱచితిని. మనవారే యుద్ధమున గెలిచితిరట వింటివా?", యనెను.

ఖానుఁడు—"అమ్మా! మనసేనానాయకులసమాన ప్రజ్ఞావంతులగుటచేతను, జాపరుమహమ్మదుయొక్క బుద్ధిచాతుర్యముచేతను మనసేనకు జయముతప్ప నపజయ ముగుండ గల్గునా?", యనెను.

రాణి—"నాయనా! ఇప్పుడు నామనస్సు కొంతశాంతివడినది. ఈయోట మిచే మియర్ మంజూ తానుజేయు దుండగములను గొంతతగ్గింపగలఁడు. నీవేమందు", వనెను.

ఖానుఁడు—(మనస్సు క్రోధఘూర్ణితమగుచున్నను) "నేనేమనగలను? మి యర్ మంజూ ప్రస్తుతముగలిగిన దురవస్థకు మిక్కిలి దుఃఖించుచున్నాఁడట. అతఁ డక్బరు చక్రవర్తిగారి సేనలకై యనుదినము నిరీక్షించుచున్నాఁడట. మరలనెవ్వరినో మొగలాయిసేనలను బిల్చుకొనివచ్చుటకై యాతఁడెవరినో పంపినాఁడట.", యని చెప్పెను.

రాణి —"అక్బరు చక్రవర్తి సేనలను నే లక్ష్యపెట్టి యుండినిగాను. అయినన ట్టి గొప్ప చక్రవర్తి యిట్టినీచాభిమానికా సహాయమొనర్చుట ! అతఁడు సహాయమొన ర్చఁడనియే నేనుతలంచెదను.,, అనెను.

అంతచేరువనున్న హుసేనుమీర్జా "అమ్మా! ఇకవారము రోజుల లోపలనే అ క్బరు సేనఁతయు దనపుత్రుఁడైన మురాదువెంటఁ బంపియున్నట్లు తెలియవచ్చిన ది. మనమతి జాగరూకతతో నుండవలయును,, ని చెప్పెను. అంతఖానుఁడు (నిజము తెలియుచ్చుక) "అమ్మా! యిదినిజమో యబద్ధమో నాకుఁదెలియదు యొవరువచ్చినను మనలనేమి చేయగలరు. అమ్మా! ఒకటిమీతో జెప్ప మఱచితిని నిన్నటిరోజున మీ కొక జాబువచ్చినది అదినావద్ద నేయున్నది,, ని చెప్పుచు దనవద్దనున్న యొకకా గితమునుదీసి యీక్రింది విధమున జదివెను.

జున్నరు.

చాందబీబిగారికి,

నేనహమ్మదునగరమును వదలినదిమొదలు మియర్ మంజూ జేయు చుండగను లన్నెల్ల గనుగొనుచున్నాను. నాటికిఁబ్రతికూలముగ నేననేకకార్యముల నొనరించుచు, ప్రస్తుతము కొద్దిపాటిసేవకులతో మనపూర్వపురాజధానియైన జున్నరు గ్రామమువద్ద నున్నాను. మీరిదివఱలో నాకుఁ జెప్పినటుల మీరీగ్రామమున కిప్పుడు విచ్చేయవల యును. మనరహస్యముల పరులచెవి సోకఁగూడదు గనుక మీకాంతర్యమిత్రులలో నొకఁరిని మాత్రమే వెసికొనిరావలయును. మీరువచ్చునప్పటికి నేనన్నికార్యములను నెఱవేర్పఁగలను. మీరాకకై ప్రతినిమేషము యెదురుచూచుచున్నాను.

ఇట్లు,
మీప్రధానమంత్రి,
మాలికాంబరు,

ఈవిషయమునంతయు వినుచుండిన హుసేనుమీర్జాకు దిక్కుదోపలేదు. మాలి కాంబరు వేరుపనిమీదఁ బోయియున్నాఁడు గాన నాజాబు యాతనిచే వ్రాయఁబడి నది గాదని యాతఁడు దృఢముగనమ్మెను. మాలికాంబరు రాణిగారికీవిధమున వ్రా యు హేతువుని హుసేనుమీర్జా పలువిధముల నాలోచింపఁగడగెను. రాణిగారికేదో మో సము చేయదలచి అహమ్మదుఖానే స్వంతముగా నాజాబును వ్రాసియుండునని యా తఁడూహించెను. అదికల్పితలేఖయని రాణిగారికాతఁ డెఱిగింప సాహసించెనుగాని ఖానుకామెకేమికోపమువచ్చునో యని యూరక తనతావున గూర్చునియుండెను

అంతఁ గొంతవడికి చాందబీబి "ఖానూ! యిదివఱలో నేను జున్నరుకుఁ బోవలయున
ని మాలిక్‌తో ముచ్చటించి యుంటినిగాని ఇంతత్వరలో నన్నాతఁ డచ్చటికి రమ్మ
నినకారణ మిందువ్రాయలేదు. నేనేల యచటికిఁ బోవలయునని,, చెప్పెను. అందులకు
ఖానుఁడు "అమ్మా! ఏదో విపరీతమయిన కార్యమందు దటస్థించి యుండవచ్చును.
మీరు శూరవనితయు, కార్యనిర్వాహణ చాతుర్యమునం దద్భుతశక్తి గలదానవనియు
నెంచి యాతఁడట్లు వ్రాసియుండును. మఱియు మిమ్ముల నొంటరిగ రమ్మనివ్రాసి
యుండుటచేఁ గొన్నిరహస్యములగు కార్యములుమీచే నెరవేర్పఁబడ వలసియున్నవి.
కాఁబట్టి మీరుబయలుదేరియే తీరవలయును. అంత చాందబీబీ హుసేను మీర్జావంకఁ
జూచి "హుసేనూ! నీయభిప్రాయ మేమ,, ని యడిగెను. అందులకాతఁడు "అ
మ్మా! మాలికాంబరు యిప్పటివఱకును తానేదితమతోఁ జెప్పఁదలచుకొన్నను మీ
యంతఃపురమున కరుదెంచి మీతో మనవి జేసుకొనుచుండెడివాఁడు. అట్టివాఁడు
మీకేల నేడిట్టియుత్తరములు వ్రాయును. మఱియు నాతఁడిప్పుడు జున్నరుగ్రామము
వద్ద లేఁడనుసంగతి దృఢముగ నాకుఁ దెలుసును. దీనినిజూడ నిదియొక కల్పితలేఖవలె
గన్పట్టుచున్నద,, ని చెప్పెను. అంత నహమ్మదుఖానుఁడు మిక్కిలి కోపముతో
"ఓరీ! రాజ్యద్రోహీ! ఇదియొక కల్పిత లేఖయని చెప్పెదవా? నీకేమికండ్లు లేవా?
ఇవి యెవరియక్షరములో నించుక వచింపుము,, ని చెప్పుచు నాజాబును హుసేనుమీ
ర్జా కొసంగబోయెను. దానిని జేరువనున్న హమీదుఖానుఁ డందుకొనెను. అతఁడహ
మ్మదుఖానుని మాటయే సత్యమనిచెప్పి రాణీగారి మన్ననబడయఁగోరి "అమ్మా!
ఇదిమాలికాంబరు యొక్కదస్తూరి. మనఖానుఁడు జెప్పినట్లు మీరురేపే బయలుదేరి
పోవుటమంచిదని నాయభిప్రాయము. మీరిందుకుఁ దప్పవద్ద,, నెను. పిమ్మట చాం
దబీబి "హుసేనూ! మీలో మీరేల యిట్లుజగడమాడెదరు. ఈజాబు మాలికాంబరు చే
తనే వ్రాయఁబడినది. అట్లులేనియెడల మఱియొకని కిట్లువ్రాయుటకు గుండియలు
న్నవా? యనెను పిమ్మట హుసేను "అమ్మా! సత్యాసత్యములు పరియావసానమున
దెలియగలవు.,, అనిచెప్పుచు మాఱుమాటాడకఁ దనతావునుండి లేచిపోయెను. అం
తనహమ్మదుఖానుఁడును రాణీవద్ద శెలవుబుచ్చుకొని తాఁజేయదలచుకొనిన కార్యము
ల నెరవేర్చుటకై తననివాసంబున కఱిగెను.

——(§)——

పదునాల్గవ ప్రకరణము.

శుక్లపక్షాష్టమీ చంద్రికల రమణీయకాంతు లహమ్మదునగర ప్రాంతమునను న్న పచ్చికబయళ్ళకు వింతయగు లావణ్యము నిచ్చుచుండెను. పూర్ణేందుచంద్రికలఁ గనుపారమెక్కి సంతుష్టినొందు చకోరదంపతు లానాడర్ధకళాపునకు సహితము మేత దొరకనందున విన్నఁదనులై యాపచ్చిక బయళ్ళలో నిటునటు నెగురుచుండెను. అది వసంతకాలమగుటచే బల్లవాంకురములతోఁ బ్రసూనముకుళములతోఁ జేరుచున్న వనములు ప్రాంకములై యుండెను. అందుండి మందమలయానిలుండు చల్లగ నాబయళ్ళలోనికిదిగుచుండెను. వనములలోఁ గోయిలలు కంఠమెత్తి పంచమస్వరమున రాగమాలాపన సేయుచుండెను.

అట్టిసమయమున నిద్దఱుబాటసారులా పచ్చికబయళ్ళలోఁ బోవఁజొచ్చిరి. వారువీరాకిదివరలో బరిచయులే మీరు వారినిప్పుడు గనుగొనగలరా? వారిలోనొకఁడు మాలప్రియు ముందున్న వేషమున నిప్పుడు లేఁడు. వారెద్దియో నాలోచించుచుం బోవుచున్నట్లు వెన్నెలకాంతివలనఁ దెలియవచ్చుచుండెను. వారిలో నొకనిచేతియందొక చిన్నమూటమాత్రము గాన్పించుచుండెను. అది చెమ్మగిలి యుండుటచే దానయెద్దియో కొంత పెరుగన్నము కట్టఁబడియున్నదని చెప్పవచ్చును.

ఈమూటను చేతఁబట్టుకొనియున్న పురుషుఁడీక్రిందివిధమున దనసహచరునితో మాట్లాడెను. "మాలికాంబరా! నీవు పకీరువేషమును ధరించిన వెనుక నేను నిన్ను గలసికొనుట కిది రెండవతూరి. ప్రథమమున నీవు నాతో మాట్లాడవచ్చినప్పుడు రాణిగారిచర్య నంతయు నీకుఁ దెల్పితిని. మనమంత్రి పదవి సహితము నష్టేట గలసిపోవనున్నది.

మాలికాంబరు—"హుసేనూ! నాకది తెలియును. ఆదుర్మార్గుఁడగు ఖానుఁడు మనరాణిగారి నగరుజేరి యామెను తనవలలో వేసుకొన్న సంగతి నాకుఁ దెలుసును. ఆచండాలుఁడు తనగ్రామమునకుఁ బోవలయునను మిషచే మియర్ మంజూ సేనకుసహాయ మొనర్చినసంగతియు నాకుఁ దెలుసును. వానినెటులైన నాకృపాణమున కెరగావింప నెంచియున్నాను గాని సమయము దొరకకున్నద,, నెను.

హుసేను—తొలుదొల్త నేరాణీగారికీసంగతి దెలియఁజేసితిని. ఆమెకాతనిపై గలప్రేమచే నన్నామె తృణీకరించి నాముఖముసహితముఁ జూడ నొల్లకున్నదనెను.

మాలి— "అందువల్లనే నేనాసంగతి నామెయెదుట ప్రస్తావింపక మాలోజీ కిఁ బ్రశ్నమూలముగ సూచించితిని. అతఁడామెకుఁ దెలియఁజేసెనో లేదో,, యనెను.

హుసేను— "మనమెన్నుకొనిన యేమిలాభము. ధర్మమెప్పటికిని జయించి తీరును. రాణీకిమనయం దభిమానము లేకున్నను మనమామెకుఁ గలుగఁబోవు కష్టములన న్నిటిని దప్పింపవలయును. కష్టములువచ్చినపుడే మనుజుని గుణములు బయల్పడును. నాకాకలి మిక్కుటముగ నున్నది. కావున మనకు బిలబిలఁబోయి చేరువనున్న కోనేటి వద్ద నీపెరుగన్నము దినెదము. మరల వెన్నెలపోయి చీకటి దటస్థింపగలదు.,, అనెను.

వీరిట్లు సంభాషించుకొనుచు నచటికి దగ్గరనేయున్న యొకకోనేటి వద్దకేగిరి. ఈకొలను చాలవిశాలమయినదియు, మిక్కిలిలోతైనదియు గానుండెను దీనియందు దిగి నీరుత్రాగుటకై యనేకమెట్లు దానిచుట్టూ నిర్మింపఁబడియుండెను. ఆకొలనుచుట్టూ చిన్నచిన్నగుట్టలు పెరిగియుండెను వాటివెనుకఁ బొడవైనట్టియు, నెత్తైనట్టియు నొక పర్వత పంక్తికలదు పర్వతములమీద నేకాక క్రిందను జెట్లు దట్టముగఁ బెరిగియుండుటచే నదియొక యరణ్యప్రదేశమని దెలియవచ్చుచుండెను. ఆప్రదేశమునందెన్ని ఘోరకృత్యములు జరిగినను కనుగొనుట కతిదుర్లభము.

మన బాటసారులు కొలను చేరిన తక్షణమే తమచెంతనున్న పెరుగన్నపు మూటను విప్పిరి. రెండుమూడు కబళములు వారు నోటఁ బెట్టిరో లేదో వెంటనే వారికిఁగొన్ని మనుష్యవాక్యములు వినవచ్చెను. అట్టి నిర్మానుష్య ప్రదేశమున మనుష్య వాక్యములెటనుండివచ్చును ? అని వారింత బరిశీలింప నాబాటసారులు తమచెంతనున్నయొకగుట్టవద్దకు మెల్లగఁ జేరఁబోయి వీనులనిక్కఁబొడుచుకొని వినుచుండిరి. కూరమ్ముగ ధ్వానములు సహితము లేనందున నావాక్యములు వారికి బాగుగవినవచ్చెను. వేర్వేరు కంఠస్వనములుగా నుండుటంబట్టి యచ్చో నైదారుగురు పురుషులున్నట్లు వారికిఁ దెలియవచ్చెను. ఆమాట్లాడు వారిలోనొకఁడు— మీకత్తులను బాగుగఁబదను బెట్టినారా ?

మఱియొకఁడు—కత్తులను పదనుబెట్టి గంటయినది. వారేమింకను రాలేదు ?

వేఱొకఁడు—అవును. చాలయాలస్యమయినది. త్వరలోనే వత్తురు. మీరుబహుజాగ్రత్తగ నుండవలయును. ఒక్కవేటుకే వారితలలు తెగి క్రిందఁబడవలయును. ఈతరుణమున నైన మీరు పొరబడవలదు. లేనిచో మనరాజుగారికి కోపము వచ్చును

ఇంకొకఁడు—ఏమయ్యా! బండి ధ్వని గూడ వినఁబడలేదు. నేటిరాత్రికి వారు వత్తురో లేదో! అయిన నేదైన బండి వచ్చుచున్నదేమో! మనము పోయి చూతము.

వారట్లు సంభాషించుకొనుచు లేచి వారికి సమీపముననే యున్న బండి బాటవద్దకు మెల్లగఁ జేరఁబోయిరి. గుట్ట చాటున నుండిన బాట సారులామాటలను వినినతోడనే భయభ్రాంతులయిరి. ఇంకను వెన్నెల యుండుటచే వారు తడవుకొనక బిఱబిఱగొలనుజేరి వారు దెచ్చిన యన్నమును నీటఁగల్పి మరల గుట్టనెక్కి చేరువనున్న యొక మహీరుహము నధిరోహించి యందుండు గుబురు కొమ్మలలో డాగియుండిరి. చంద్రకాంతి వలన తామాకౄరుల కంటఁ బడుదుమేమో యని వారు తలచిరి కాని, కాలక్రమమున నాబాలతేరాజు యపరసముద్రమునఁ బ్రవేసించుచుండెను. వెంటనే గాఢాంధకారము నిరాఘాటముగ జగమంతయు నాక్రమించుకొనెను. సమయమునకై నిరీక్షించుచున్న తారకావళు లస్వతంత్ర్యాకాస రాజ్యమునఁ దమకు దొరికిన ప్రదేశములనెల్ల నాక్రమించుకొని బింకముఁజూపుచు మినుకుమినుకుమని ప్రకాసించుచుండెను. రాజు లేని రాజ్యమున పల్లెలు సహిత మిట్లే యధికారులగుచుఁ దమకుఁ గలప్రజ్ఞలను బ్రకటించుచుందురుగదా!

అట్లు వృక్షము పైకెక్కిన బాటసారులలో నొకఁడు "అయ్యో! నేఁడెవరి ప్రాణములు పోవనున్నవో? వారు 'బండి,యని నుడివిరి. బండి యేవూరి నుండివచ్చును? బండిలో వచ్చువారిని వీరేమైన కుట్రచే వధింప నెంచియున్నారు గాఁబోలు" అనెను.

అందులకు మఱియొకఁడు "ఎవరయిన మనకేమి. ఈదుర్మార్గులను వెగటొప్ప చేయుసమయము దటస్థించినది మనమతిజాగరూకతతో నుండవలయు" నని చెప్పెను.

గుట్టచాటున నుండి బండిబాట వద్దకుఁ బోయిన మనుజులను గుఱించి కొంచెమాలోచింతము. వారట్లాబాట వద్దకేగి నిలువఁబడి యూరక నామార్గముతట్టు చూడ్కి నిగిడించిరి. కొంత సేపటివఱకు వారికేదియుఁ గాన్పించలేదు. అంత నొకఘుర ఘుంట కాలమునకు వారికొక దీపపుకాంతి చాలదూరమునుండి కానవచ్చెను. అంత గొంతవడి కాకాంతి సమీపించుటంబట్టి యావెల్తురు బండికి వెగలించిన దీపపు వెలుతురని వారు కనుఁగొనిరి. వెంటనే వారటుండక తామిదివఱలో నిర్ణయించుకొన్న స్థలమున కేగిరి. దైవవశాత్తుగ నాస్థలము గూడ మునుపు బాటసారులెక్కిన చెట్టువద్దనే

ఢుగుటచే బాటసారులకుఁగూడ గొబ్బివిరిగి నేతిలోఁబడి,నట్లాయెను. అంతనామను
ష్యులు బండి వచ్చులోపల మించినది లేదని యాచెట్టుక్రిందఁగూర్చుండిరి.

చదువరులారా! బండిలోనివారెవరయినది గనుగొనుటకు మీకత్యాశగనుం
డును గదా! కొన్ని నిమిషములలోనే మీకది తెలియఁగలదు. రస్తామీఁది బండివడివ
డిగ వచ్చుటకారంభించెను. 'మనము చేరవలసిన స్థలమెంత దూరమున్నద,ని బండి
లోనివారడిగినప్పుడెల్ల 'ఇదిగో సమీపించితిమి, ఇఁక పదినిమిషముల కాలములోఁజేరఁ
గలమ,ని సారథిబనులు జెప్పుచుండెను. ఆబండిలోనెవరున్నారు? ఒక స్త్రీరత్నము,
ఒక బాలుఁడు,మఱియొక కాయపుష్టిగల మనుజుఁడాబండిలోనున్నారు. ఆబండిలో
నివారందఱు సంతోష కాంతి స్వాంతులైయుండిరి కాని యాస్త్రీరత్నము మాత్రి
మెద్దియో యాలోచించుచుండెను. బండి వడివడిగఁబోవుకొలఁది యామెయాలోచన
యును వడివడిగఁ బోవుచుండెను. ఇట్లుండ బండిలోనివారు రస్తావదలి యొక యర
ణ్యములోఁబోవుచున్నట్లు బండిలోని దీపపుకాంతివలనఁ గనుగొనిరి. అంత బండిలోని
యువతి సారథివంకఁజూచి "ఎవఁడరా! నీవు? బండినియరణ్యమునఁ బోనిచ్చుచున్నా
వు. తప్ప త్రాగివచ్చినావా యేమి? (మఱియొకనివంకఁజూచి) ఖానూ! ఇది యరణ్య
మని నీకుఁ దెలియదా? దారితప్పి యేలచెడుదారినిఁ బోనివ్వవలయును. మీరెద్దియో
కుట్ర [illegible]న్నట్లున్నది. లేనిచో మీరు చక్కని బాటనువదలి యీయరణ్యమున
బండి[illegible]నిచ్చుటకు గారణమేమి,,యనిఘణిల్లునఁబలికెను. "లేదమ్మా! మనముచే
రవ[illegible] త్వరలోనే చేరుటకిట్లు చేసితిమ,,ని ఖానుఁడు చెప్పెను.

ఇట్లుండఁగొంత సేపటికాబండి యాయరణ్యములలో నిరువది లేక ముప్పదిదద
రపుగజములుగల నొకచదునుప్రదేశమున నిల్చిపోయెను. అంత బండిలోనుండి ఖానుఁ
డు దిగి క్రూరవీక్షణముల బాలుని, చాందబీబిని బండినుండిదిగునట్లు బలవంతపెట్టెను.
చాందబీబి క్రిందికిదిగెను. వెంటనే నల్లనియాకారముగల పురుషులిద్దఱు పుట్టగోచులం
బెట్టుకొనియాయుధపాణులై చాందబీబి ముద్దుబిడ్డలఁ జుట్టుకొనిరి. ఇదివరకే యాం
దోళనపడుచుండిన చాందబీబి వారి యాక్షణ వీక్షణములను జూడగనే మాఱుమాటా
డలేక పోయెను. శోకభయాంతరంగములొక్కసారిగయామెను ముంచివైచెను. ఆ
తరంగాహతులచే నామెసర్వాంగములును కొయ్యవడిపోయెను. స్మృతితప్పిపోయెను.
ప్రాణము కలతఁజెందెను. ఆమెస్మృతి తప్పిపోగా నాబాలుఁడు మిగులవెఱఁగొంది
గట్టిగ నరవనారంభించెను. అంత వానినోట గుడ్డలు దురుపఁబడెను. కొంతవడికి చాం
దబీబి మూర్ఛదేరి "ఓరీ! దురాత్ములారా! నాముద్దుబిడ్డను, నన్ను మీరా చంపువా

తలు? ఇదిగో నాశక్తి నించుక చూడుడ,,నుచు నాదుసింగంబురీతి వారిపైఁ కురికెను. ఇంతలో ఖానుఁడు వారితలలఁ దెగవేయ దనశిష్యుల కాజ్ఞయిచ్చెను. ఇట్లాజ్ఞాపింపఁబడిన శిష్యులలో నిద్దఱు చాందబీబీని పట్టుకొని తలనరుక సిద్ధపడిరి. వెంటనే చెట్టుపైనున్న మాలికాంబరును, హుసేనుమీర్జాయును గుభాలున క్రిందికి దుమికి రాణీని జంప నుద్యుక్తులై యున్న యిద్దరిమనుజులను భూమికిబలి పెట్టిరి. వారు నేలగూలిన క్షణముననే మిగతవారలో నిద్దఱుపలాయన మయిరి. ఇంతలో ఖానుఁడును, సారథియు, మిగిలిన యిద్దఱు మనుజులును గలసి ఖడ్గములఁద్రిప్పుచు చాందబీబి, మాలికాంబరు, హుసేనులపైఁబడిరి. ఈరసాభాసమునందే యొకయరావనుఁడు ధవళాశ్వము నెక్కికొని మెఱుపుమెఱసినరీతి తటాలున నాబాలునిదగ్గఱకు దనహయమును బరుగెత్తించి వానిని దనగుఱ్ఱపు వీపుపైఁబడవేసుకొని మరల నొక మెఱుపు మెఱసినట్లు పలాయనమాయెను. ఇదంతయు రెండుమూఁడు నిమిషములలో జరిగిపోయెను. కాఁబట్టి యితరులతోఁ బోరుచున్న చాందబీబిగాని, మాలిక్,హుసేనులుగాని యేమి చేయలేకపోయిరి. ఇప్పుడు చాందబీబీని కోపానలంబు దహించుచున్నది. అంత నామెతోకద్రొక్కిన నాగుపాము కైవడి ఖానునిపై చెంగున దుమికి వానిహస్తమున నుండు కటారమును దీసుకొని తలఁ దెగవేయఁ బ్రయత్నించెను. అతఁడావ్రేటును దప్పించుకొని పోగా వానికి సహాయులుగ నున్న వారిలో నొకనిని రాణి జంపెను. అంత సారథియు, ఖానుఁడును చెరియొక కృపాణము నెత్తికొని, హుసేను మాలికు పయిఁబడిరి. 'గడ్డివాములను మ్రింగెడి స్వాములకుఁ బచ్చికసవు బరాబరి,' యనుచందమున మహాయోధవరులతోఁ బోరి గెలుపొంది బిరుదులను వహించినమనమాలికాంబరునకు సారథియొక లెక్కయా! మాలికాంబరుపయి సారథి కత్తి వ్రేటువేయఁ బ్రయత్నించిన క్షణముననే సారథి శిరమే తెగి ఖానుని పాదముల పయిఁబడెను. ఖానుఁడది చూచి భయభ్రాంతుఁడై మాఱు మాటాడక పాఱిపోఁ బ్రయత్నించెను గాని మాలికాంబరువానినిఁ బట్టుకొని తలనఱుక సిద్ధపడి "ఆమ్మా! నేనీ నీచాత్ముని మాయిష్టదైవమగు భవానికి బలి యొసఁగుచున్నాను. చూడుమ,,ని తన కత్తినెత్తెను. వెంటనే ఖానుఁడు "అయ్యా! నాదొకమనవి. నేనిదివఱలోఁ దెలియక చేసిన మోస కృత్యములను పాటింపక నాకుఁ బ్రాణదానము జేయుఁడు. నేనేదేని యొక దేశమునకుఁ బోయి కాలము గడపెదను,, అని చెప్పెను. అందుకు చాందబీబి "ఈనీచాత్ముఁడు తన ప్రాణములపయి మిక్కిలియాశగొని యున్నాఁడు గాన వీని ప్రాణములను దీయవద్దు. అయినను మనము వీనిని విడిచిపెట్టిన మేని మరల మియర్ మంజూతోఁ జేరి తనకార్య

ములను సందులేక జరిగించుకొనుము. కాఁబట్టి వీనిని మన నగరులోనుత్తరపు మూలనుం
డు చెఱసాలలోఁ బెట్టుఁడ,,ని చెప్పెను. అంత హుసేను ఖానుని బండికిఁగట్టియున్న
తాళ్ళతో బంధించెను. మాలిక,హుసేనులు ఖానుని ఖైదిగఁబట్టుకొనిరి. చాందబీబి
యు బాలుని పోకకు మిగులదుఃఖించుచు మాలికాంబరుతోను, హుసేనుమీర్జాతోను
అహమ్మదునగరమునకుఁ బోయెను.

——!o:——

పదునైదవ ప్రకరణము

గతప్రకరణమునఁ జెప్పఁబడిన ద్రోహులు చెల్లాచెదరై పాఱిపోవునప్పటికి
రాత్రి మూఁడు ఘంటలాయెను. పిదపనొక ఘంటకాలమునకే వీరందఱు అహమ్మదునగర
మునకు దక్షిణమునకున్న యొకరస్తాలోఁ గలసుకొనిరి. ఈరస్తా నేరుగా బీజపురమున
కుఁ బోవును. బీజపురమునకుఁ బోవుమార్గ మతిదుర్ఘటమయిన దనియే చెప్పవచ్చును. ఏ
లనగా నీబాటకిరుపార్శ్వములయందును దట్టమైనయరణ్యము చాలదూరమువఱకువ్యా
పించియుండుటచే నెదటఁజూచినను భీకరారణ్యమృగసందోహములే కానవచ్చుచుండె
ను. సకలవిహంగముల కలకలారావ విరాజితంబైన యాఘోరారణ్యంబున సూర్యర
శ్మి వగులకుండఁ జేయఁజాలు మహావృక్షంబులచ్చటఁ బెక్కులు.

ఇట్టిప్రదేశంబున నాదుష్టగ్రహకూటమొక మహోన్నత వృక్షముక్రిందఁ
గూర్చునియుండిరి. కొంతసేపటివఱకు వారేదియో మాట్లాడుకొనుచుండ వారిలోనొ
కఁడు "మనమేరీతిగ మనరాజుగారిని దర్శింపఁగలము. ఏకార్యముఁ జేయుఁదలచుకొ
న్నను విఘ్నములే గలుగుచున్నవిగాని చక్కఁగ సమకూరు కార్యమొక్కటిగూడ లే
దు. ఇదివఱకేమనలఁ బొలియింప సమకట్టిన మియర్‌మంజూగారు నేఁడు మనల నూర
కవిడిచిపెట్టునా?,, యని చెప్పెను.

మఱియొకఁడు—"బహుదరు చెఱ గొనిపోఁబడినందున నాతనిమనస్సు గొంత
శాంతింపఁగలదు. దానికై మీరు వగవఁ బనిలేద,, ని చెప్పెను.

ఇప్పుడు ప్రాతఃకాలము కావచ్చుచుండెను. మందమారుతము మెల్లగవీచుచుం
డెను. శకుంతసంతానంబులు తమతమ కులాయనంబుల వదలి కలకలంబులొనరించు
చు నెల్లెడల వ్యాపించుచుండెను. ఆకసమంతయు పలుచన్నెలతోనిండి జనులకు గను

పంకువఁజేయుచుండెను. తిమిరలతాలవిత్రుండగు కమలమిత్రుని రాక యతనిసారథి యైన యరుణునివలనఁ దెలిసికొని చీకటులు దిగంతములకుఁ బాఱిపోయెను.

ఇప్పుడు దుష్టులకుఁ గన్నులు బాగుగ గాన్పించుచుండెను. అందువలన వారాపొదుము క్రిందనుండి లేచి రస్తామీదికి వచ్చిరి. వారట్లు బాటమీదికివచ్చిన క్షణమునకే వారికేకొంత చప్పుడు వినవచ్చెను. కొన్ని నిమిషములకు వారికది గుఱ్ఱపుడెక్కల చప్పుడని తెలియవచ్చెను. దానిం బరీక్షింప వారందఱుం దేఱిచూచుచు బాటకుఁ దూర్పుదిక్కునఁ జూడ్కి నిగిడించిరి. ఇంతలోనొకయౌవనుఁ డశ్వారూఢుఁడై వచ్చుటను వారు చూచిరి. అతఁడు గుఱ్ఱము నంతవడిగాను, కేవల మంత మందగతిగను లేక యొక్కతీరున బోనిచ్చుచుండెను. ఆగుఱ్ఱము నధిరోహించియుండు మనుజుఁ డిరువదిసంవత్సరముల ప్రాయముగలవాఁడై నిండుజవ్వనమున విరాజిల్లుచుండెను. అతనిముఖారవిందమాతని నిష్కపటహృదయమును సుస్వభావమును వెల్లడిసేయుచుండెను. వాని రూపురేఖలు రాజయోగ్యములై యతిలావణ్యము నొప్పుచుండెను. అతని మనోహరాంగకము లతిబలిష్ఠములై యుండెను. అతఁడు ధరించియుండు యుడుపు లతివిలువగలవియైనను ప్రయాణయోగ్యములై యుండెను. విలువగల రత్నములుదాపిన బంగారుపిడిగల ఖడ్గమొకటి జందెమువలె ధరించిన బంగారుపట్టునుండి వ్రేలాడుచుండెను. అతని మేను బంగారుకాదుగాని దానికిని బంగారునకును నిజముగా భేదము లేదు. ఆకర్ణాంతములుగా వ్యాపించిన నేత్రములు సిరులకు గ్రోవులై కొమరారుచుండెను. ఇట్టి లావణ్యమూర్తి యధిరోహించియుండు గుఱ్ఱము మిక్కిలి యందముగలదై పంచకల్యాణి యను నామమును సార్థకపఱచుచుండెను.

ఆయశ్వము పైఁజెప్పఁబడిన దుష్టులను సమీపించినది. వారందఱొకపెట్టున చివాలున లేచి గుఱ్ఱమును సమీపించి దానిని నిలుపఁ బ్రయత్నించిరి కాని యాయశ్వము మిక్కిలి తెలివిగలదగుటచే వారిని నిరాకరించి వేగముగా బరుగిడ మొదలు పెట్టినది. యౌవనస్థుఁడు రాత్రి రెండుయామముల కడనే లేచినయది మొదలు విరామము లేక దీర్ఘసంచారము చేయుచుండినవాఁడు గావున, దనశరీరమలసి యున్నను కొంత తెంపును వహించి తనగుఱ్ఱమును మఱింత వడిగాఁ బోనిచ్చుట కారంభించెను. అట్లున్నను యాదుష్టులు గుఱ్ఱమును వెంబడించియే వచ్చుచుండిరి. ఈతరుణమున మఱికొందఱు దురాత్ములాయుధపాణులై పయిఁజెప్పఁబడినక్రూరులను గలసికొనిరి. వీరిప్పుడు లెక్కకు తొమ్మిదిమందైరి. అందువలన వారికుత్సాహ మధికమగుటచేఁ బదినిముసముల కాలములోనే వారాగుఱ్ఱమును గలసికొని, చుట్టుముట్టి, దానినడకను దగ్గించిరి.

పూర్వముకంటె జనసమూహము జాస్తి యగుటవల్లను, రాత్రియంతయుఁ బ్రయాణము
చేయుటచేఁ గలిగిన బడలికచేతను యాకూబు యొక్క యశ్వమైనను ముందు బెట్టక నిల్చి
పోయెను.

ఇవ్విధముగా నాదుష్టనవగ్రహకూటము దన్నుఁ జుట్టుకొనగానే యాకూబనుఁడు
క్రోధఘూర్ణితుఁడగుచు తనచెంతనున్న కరవాలమును దీసుకొని యిద్దఱిని జంపెను.
మిగతవారిలో నిద్దఱు తమఖడ్గంబులచే హయంబును మిగుల నొవ్వఁజేయగా నది క్రిం
దఁబడియె. అంత యాకూబుఁ డుగ్రుఁడై దుష్టులకత్తివేట్లనెల్ల దప్పించుకొనుచుం
డెనుగాని వారిలోనొకఁడాతని చేతనుండు ఖడ్గమును లాగికొనెను. అంత యాకూబుఁ
డు చేయునది లేక నిశ్చేష్టితుఁడై నిలువఁబడియుండెను. ఎవ్వరు గాని బీజపూరునకుఁ
బోవుబాట యందు బ్రయాణము చేయుచుండిన నట్టివానిని తక్షణమే బట్టుకొని రావలసి
నదని యాదుష్టులాజ్ఞాపింపఁబడి యున్నారు గాన నిప్పుడీయాకూబుని వారు పట్టిబంధిం
చిరి. ఇద్దఱు గుఱ్ఱపుకళ్లెమును బట్టుకొనిరి. మిగతవారందఱు యాకూబుని చుట్టుము
ట్టి కారాగృహవాసి వలె నడిపించుచుండిరి. ఆహా! భగవంతుని మాయయెట్టిదని చె
ప్పవచ్చును? అహమ్మదునగరమునకుఁ బోయి తన ప్రియురాలిని దర్శించి వివాహ
మాడవలయునని యువ్విళ్లూరుచు బీజపూరునుండివచ్చుచున్న మహమ్మదుముస్తఫా
గతి యేమగుననో జూతుము!

ఇప్పటికి దాదాపుగా పగలు పండ్రెండుగంటల కాలము కావచ్చుచుండెను.
ఎండ కన్నెఱుఁగని మహమ్మదు ముస్తఫా దుష్టులచేతఁబడి కాలినడక నడచుటచేత
ను, యెండతాపము వలన గలిగిన బడలిక చేనప్పుడు స్మృతి దప్పుచుండెను. స్మృతిద
ప్పినప్పుడెల్ల నాతనిని చేతులలో మోసుకొని పోవుచుండిరి. ఇట్లుండ వారు కొంతసే
పటికి శివనేరి దుర్గమును సమీపించిరి. మహమ్మదు ముస్తఫా మియర్ మంజూ యొద్ద
కుఁ గొంపోఁబడెను.

మియర్ మంజూ సింహాసనాసీనుఁడైయుండెను. ప్రక్కనే హసన్ మియ్యా
నిలువఁబడియుండెను. ఆతని చెంతనే యొక బాలుఁడు బెబ్బులిచేఁ జుట్టఁబడిన
లేడి చందమున నిశ్చేష్టితుఁడును, దీనవదనుఁడునైయుండెను అంత మియర్ క్రొ
త్తగావచ్చిన సేవకుల వంకఁజూచి "భటులారా! మీరాస్త్రీని జంపితిరా? ఖానుఁ
డెక్కడ? ,, యనెను. అందులకు భటులలో నొకఁడు "స్వామీ! మేమందఱమును
మాశక్తికొలఁదిఁ బోరాడుచుండఁగనే యెవరోయిద్దఱు శూరులు చాందబీబీకి సహాయ
మొనర్చుట కరుదెంచి మాలోనిద్దఱిని జంపి ఖానునితోఁ బోరాడుచుండెను.

చాందబీబి మాపైఁబడెను. మేమామెతోఁ బోరాడుచుండగా ఖానుఁడు రాణికి లోఁబ డెను. అంతట మేము భయపడి పరుగెత్తి త్రోవలో నీతనిని బట్టుకొని మీవద్దకువచ్చి తిమ,,ని చెప్పెను.

అంత హసన్ మియ్యా "మిత్రమా! ఖానునివద్ద శత్రువులకుఁ దగిన ధైర్యము లేదు. యు జమానుఁడే లోఁబడినప్పుడు సేవకులేమి చేయుఁగలరు. చాందబీబీమంత్రులు ఖానుని తోఁబోరునప్పుడు ఖానుడు చాలభయపడి యుండినట్లు నేను కనుగొంటిని. అప్పుడే గదా హాహాయనుచు ఆతివ్వనఁబోనిచ్చి బహదురును చెఱగొనివచ్చితిని. అయిననునీవిప్పుడును స్తుఫాను బట్టుకొని వచ్చినందుకు నేను చాల సంతోషించుచున్నాను,, అనెను. అంతమి యర్ మంజూ ముస్తుఫావంకఁజూచి "ఓరీ! నీచుఁడా! ఎంతకాలమునకు నీవుమాచేతుల లోఁబడితివి. హాజీబీబికిని, నీకునుయిప్పుడే వివాహముకాఁగలదు. కొంచెమోర్చుకొని యుండుము,,నిపరిహాసముగను, కోపముగనుబలికెను. పాపము ఎంతశూరుఁడైనను ముస్తు ఫా యేమిచేయుఁగలఁడు! తానేమాటయుఁ జెప్పకనిలుచుండెను. అంతమియర్ మంజూ "ఓరీ! నిన్నిప్పుడే శిరచ్ఛేదన గావింతును. నీవునిక్కముగ హాజీబీబీని వివాహమాడదల ఁచియేయుండిన నీయాశనుముమ్మాటికిని మానుకొనవలయును. లేనిచో నిన్నిప్పు డే నాకుఠారమునకెరగావింతును.,, అనిచెప్పెను. ఈమాటలనువిన్నతోడనే ముస్తు ఫాకు ప్రాణములు కలఁతఁజెందెను. ఏమిచెప్పుటకును తోఁపలేదు. మరలస్మృతితప్పి పోవుటకారంభించెను. స్మృతితప్పిపోయెను. కొంతశీతోదకము వానికనుమునకంటె వదనముపైఁజల్లఁబడెను.

మరలఁ గొంతస్మృతి యాతనికిఁగలిగెను. పిమ్మటమియర్ మంజూ యాతనిఁజూచి "ఓరీ! యేమిచెప్పెదవు? హాజీబీబీని వివాహమాడనని ఖురానుని నెత్తిపై బెట్టుకొని ప్ర మాణముజేసెదవా లేక ప్రాణములనువదలెదవా?,, యని యడిగెను. అందులకుముస్తు ఫామఱితీ నాప్రాణములనైనఁ గోలుపోవుటకు నేను సిద్ధముగనున్నాను గాని, అతిలో కసమ్మోహినియగు హాజీనివివాహమాడక మాననను. పిమ్మటమియర్ తనసేవకులను బిలిచి ముస్తుఫాయొక్క తల నఱుకునట్లాజ్ఞాపించెను. అంతఁ దనసేవకులు ముస్తుఫా నుదీసుకొని పోవుచుండిరి. వెంటనే హసన్ మియ్యా వారినాటంకపరచి మియర్ మం జూతో "మిత్రమా! ఇప్పుడు గాకపోయినను యిఁకఁ గొంతకాలమునకైన హాజీబీబీని వివాహమాడవలయునను తలంపు ముస్తుఫా విడిచిపెట్టఁగలఁడు. కాఁబట్టిపదునైదురో జులీతనికి గడువొసంగెదము. ఈలోపల నాదుర్మార్గుఁడా తలంపునుమానఁడేని యం తట వానిని బొలియింతమని,, చెప్పెను. మియర్ మంజూ దానికియ్యకొనెను. వెంట

నే ముస్తఫా చెఱసాలకుం గొంపోఁబడెను. ముస్తఫాయుంచఁబడిన చెఱసాలకుఁ బ్రక్కననే వేఱొకగదిలో బహదరునుగూడ జెఱఁబెట్టవలసినట్లు మియర్ మంజూ యాజ్ఞాపించెను. పిమ్మట వాఁడొక కాగితమును దీసి తనచెంతనున్న సేవకులలోనొకని చేతికొసఁగి వానితో మఱికొన్ని మాటలను జెప్పి తనయంతఃపురమునకు వెడలిపోయెను.

పదునాఱవ ప్రకరణము.

చాందబీబి బహదరుపోకకు విలపించుచున్నది. ఆమెకేమియుఁ దోచుటలేదు. హాజీబీబి మాత్రమనేకమారు లామెనూరార్చుచుండెను గాని యామెదుఃఖము తగ్గినదికాదు. అయినను బుద్ధిప్రసన్నత నుపయోగింపవలసిన తరుణమిదియని యామె చక్కఁగఁ దెలిసికొనెను. జాగుచేయక జాగరూకతగలిగి చేయవలసినకార్యము ముందున కెంతోగలదని యామెకనుగొనెను. చెడిపోయిన కార్యమును సరిదిద్దుకొని బుద్ధికుశలతను జక్కఁగ నుపయోగించి కార్యానుకూలమొనరించుట మానవునికుండవలసిన ప్రథమలక్షణము. అందుచే చాందబీబి బహదరును కారాగృహమునుండి విడిపించుకొనివచ్చుటయు, నహమ్మదునగరమును గాపాడి బహదరునకుఁ బట్టముగట్టుటయు నను నీరెండు కార్యములను నెరవేర్చుటకు కంకణముఁగట్టినది. అందుచేనామె భోజనకాలము నందుదప్పఁ దక్కిన సమయములలో నెల్లప్పుడును యాలోచనా మందిరమును వదలినదికాదు. ఆమెమంత్రులును, యామెనువదలక సదా యామె యాజ్ఞచొప్పున శిరసావహించి నడుచుకొనుచుండిరి. హమీదుఖానుఁడు మాత్రము అహమ్మదుఖానుని దురవస్థకుఁ జింతిలుచు నాతని చెఱనుండి విడిపించుటకుఁ బన్నుగడలఁ బన్నుచు దనయభిప్రాయమును మాత్రము యితరులకు వెలిబుచ్చక యుండెను.

ఇట్లుండఁగొకనాఁడు చాందబీబి తనప్రధానమంత్రులతో నెద్దియోమాట్లాడుచుండగా హుసేనుమీర్జా "అమ్మా! నేనెన్నివిధములఁ జెప్పినను మీరునామాటలను పాటింపక యాదుష్టులకుఁ జోటిచ్చి యింతయాపదను మీయంతట మీరే తలపైఁ దెచ్చిపెట్టుకొంటిరి. లేనిచో నాదుర్మార్గుఁడగు మియర్ మంజూపని నేటికి వెలిసియుండును.,, అనెను. అందులకు చాందబీబి "హుసేనూ! యేకాలమున కేదికాఁగలదో దానిం దప్పింప బ్రహ్మకైన వశముగాదు. మఱియు నాదుర్మార్గుఁడు లేడిచర్మ

మును గప్పుకొన్న వ్యాఘ్రమని నాకుఁ దెలియును. మీరిద్దఱాసమయమున నన్ను రక్షిం పనిచో నాగతి యేమికావలసియుండును మాలోజీ మాటనుసహితము ధృఢీకరించితి ని. ఆపకీరెట్టి మహానుభావుఁడో గాని యాతనిమాటలనుగూడ కల్లయనిదలఁచితి,,నని ను. అంతహుసేను‘‘అమ్మా! చెడ్డకాలముసమీపించినపుడు అమృతమువిషమగును స్నే హితులు విరోధులగుదురు మంచి మాటలు చెడ్డవై హృదయమున ములుకులై పొడు చుచుండును. ‘గతజలసేతు బంధనమని,, నట్లు మీరిప్పుడు చింతిల ప్రయోజనమేమి,, అని పలికెను.

వీరిట్లు మాట్లాడుకొనుచుండఁగనే యిర్వురు దూతలు సలాము లొనరించుచు చాందబీబీయెదుట నిల్చిరి. చాందబీబి వారిని చూడఁగనే మిగుల సంతోషించి వారి కుశలప్రశ్నంబుల నొసంగెను. ప్రధానశూరుఁడగు మహాఅల్లీసిద్దీ రాణిగారినిజూచి యీ మెతో ‘‘అమ్మా! మీరుమాకొనరించిన సహాయమువల్ల మాపైకంపఁబడిన మియాద్ మంజూ సైన్యములను వెనుకకుమఱలఁగొట్టి జయమును బొందితిమి. మఱియు నక్బరు చక్రవర్తిగారి కొడుకగు మురాదు నహమ్మదునగరముపైఁ బడనెంచియున్నాఁడను సంగతిమాకుఁ దెలియవచ్చినందున మాసైన్యములను యుద్ధమునకు సిద్ధముచేసియుంచి తిమి. మాసేనలకు మీరెప్పుడు దీసికొనిరమ్మని యుత్తరవుఁజేసెదరో యప్పుడు దెచ్చు టకు సిద్ధముగానున్నాము. మఱియు మురాదు యిక రెండురోజులలోపల తనసైన్య ములను దీసికొని ఢిల్లీనివదలి రానున్నాఁడని నిన్ననే మాకువర్తమానము వచ్చినద,,ని చెప్పెను. ఇంతలో నొకానొక పురుషుఁడు జాబునొకదానిని దీసికొనివచ్చి చాందబీబి కొసంగెను. రాణియాజ్ఞాబులను హుసేను మీర్జాచేతికొసగి దానింజదువునటు లాజ్ఞాపిం చెను. హుసేను దానినీక్రింది విధమునజదువుట కారంభించెను.

శివనేరి.

చాందబీబీకి,

నీవు బీజపూరు రాజ్యమును వదలి, యహమ్మదు నగర రాజ్యమును భ్రష్టప ఱుపఁదలచి యిటవచ్చి చేరినది మొదలు నీవు జేయు దుండగములన్నియు మాకుఁ దెలి యవచ్చినవి. నీచాభిమాను రాలా! నీవు స్త్రీవనిగూడ నెంచక, పురుషునకంటె యధికముగ ప్రతిజ్ఞలను బ్రకటించుచున్నావు. ఇంత మాత్రమునకే జంకి నీకు భయప డువారెవ్వరును లేరు. ఎవరి కొఱకై నీవు యిన్ని దినములనుండి యుపయోగము లేని పాట్లుబడుచుంటివో; యట్టిబహదురు మాచేతజిక్కెను. ఇంక నాతఁడు మీకు దక్కు టదుర్లభము. బహదురును దక్కించుకొను కోఱిక నీకున్నయెడల నహమ్మదు నగర

మును వదలి, నామకార్థమునకై కలిగియున్న హక్కును వదలి, మీగండములోనున్న రకుఁ బోంకు. లేనిచో నీవునాతోఁ బోరి, జయించి, బహుకరుణ చెఱనుండి విడిపించుకొని నీహక్కును స్థిరపరచుకొనుము. ప్రత్యుత్తరమునకై నిరీక్షించుచున్నాను.

ఇట్లు

సియాగ్ మహరాజా.

ఇట్లుహుసేను జాబును జదివి ముగింపగనే చాంద్‌బీబీకి మిక్కిలి కోపము వచ్చెను. ప్రధాన మంత్రుల నందఱిని యీమె యొకపరి దిలకించెను. అంతనామె "మంత్రులారా! ఆదుర్మార్గుఁడు వ్రాసిన యుత్తర్వునందుగల సంగతులు మీరు బాగుగఁ దెలిసినవి గదా! ఆతుములకు నేనీరాజ్యము నంతటిని ధారవోసి యున్నరకుఁ బోవలయునట. సిద్ధిసర్దారులారా! మీమీ సేనలను రేపే యహమ్మదు నగరమునకుఁ జేర్పుఁడు. అహమ్మదు నగరము నందుగల సేనానాయకుల కందఱికిని సైన్యమును సిద్ధము జేయునట్లాజ్ఞాపించెద బీజపూరు నవాబునకును, గోలుకొండనవాబునకును వారిసైన్యములనుదీసికొని వచ్చునట్లు, జాబులనువ్రాసి పంపెద. నేహంగఖానునకును, యితరయోధవరులకునుయిప్పుడేపర్తమానములనంపెద,,నని చెప్పిబిబిబీ గొన్ని కాగితములనుదీసి యప్పుడే జాబులనన్నిటిని స్వంతముగ వ్రాసితనసేవకులలో ముఖ్యులుగనుండువారిలో నలుగురిచేతికి నాలుగుప్రత్యేకలేఖలనిచ్చి వారివారి పట్టణములకుఁ బోవునట్లాజ్ఞాపించెను. శివనేరిదుర్గమునకు వ్రాయబడిన మఱియొక జాబును, రాణిగారికెదిరిగనుండు కర్తమానమును గొనివచ్చిన మనుజునిచేతికే యివ్వఁబడెను. ఈరీతిసాటి ప్రయత్నములతో నాటిదినము సభముగిసెను.

——(§) ——

పదునేడవ ప్రకరణము.

మహమ్మదుముస్తఫా బంధింపఁబడిన కారాగార మంధకార బంధురమై నేల పాలుగనున్నది. గాలిగాని వెల్తురుగాని ధారాళముగ వచ్చుటలేదు అతనిదుఃఖము నుపశమింపఁజేయు నందమయిన వస్తుసముదాయ మందేమియు లేవు. నీటికైయుంచఁబడిన యొక మృత్పాత్రయును, పరుండుటకై నొక చిన్నకంబళినునుదప్ప నేయువస్తువు లేమియు నాతనివద్ద లేవు నిశాసమయంబున నాతనికి నిద్దుర లేదు. అతఁడు తనవ

ద్దనున్న యాహారము లేమియు దినకయుండెను. మృత్పాత్రములోని నీరుమాత్రము ద్రావుచుండెను. మియర్ మంజూ నియమించిన గడువుసమీపించినది. పదునాలుగురోజులు గడచిపోయినవి.

తెల్లవాఱినది. పదునేనవదినము ప్రారంభింపఁబడియెను. ముస్తుఫాకాందోళన యధికమయినది. ప్రాణముపై నాశ లేదు. అతనివిపత్సమయమును వర్ణించుటకు మా కలము కదలకున్నది. అయిన నాతని విపత్తును గుఱించి చదువరులకు దెలుపుటకు నా నేనాను గొంత బ్రోత్సాహ పెట్టెదను.

గడువు సమీపించు కొలఁదిని ముస్తుఫా ప్రాణములపై నాశవదలుచుండెను. రెండు యామములైనది. ఇఁక రెండు జాములుమాత్రము నాతనికిఁ బ్రాణములపై యాశగలదు. ఈలోపల తానుసాజీని బెండ్లియాడు ప్రయత్నమునైన మానవలయును లేదాతన ప్రాణములనైనఁ గోలుపోవలయును. ముస్తుఫా పడకనుండి లేచెను. ఆతని కేమియుఁ దోఁచ లేదు. మరలఁబరుండెను. కొంతసేపు ఇరుప్రక్కలకును యూరకాతఁడు పొర్లుచుండెను. మరలలేచికూర్చుండెను. దేహమతని యధీనమున లేదు. అందుచేఁదానేదియో మాట్లాడుచుండెను. దుఃఖపరంపరలచేఁ గలిగిన కన్నీరుమున్నీరై కాలువలుగట్టిపాఱ దొడగెను. దుఃఖావేశముచే మనస్సుచెదఱి పరిపరి విధముల నాతఁడు మాట్లాడ దొడగెను. "నాగ్రహచారం బతిక్రూరంబుగనున్నది ఆహా! విపత్పరంపర లోకక్రూరి యీకారాగృహమందలి యంధకారమువలెనే నన్ను చుట్టుకొనుచున్నవి. అయ్యో! యిఁక రెండుజాములు మాత్రమేగదా నాకుగడువున్నది. ఈకష్టములనుండి దప్పించుకొను నుపాయంబు గానరాదు. సర్వసాక్షియై, సర్వాంతర్యామియై, పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంతమునిండి నిబిడీకృతుండై, యాదిమధ్యాంతరహితుండై నెగడు పరమేశ్వరుండు నాకష్టమునుండి నన్నుఁదప్పింపఁ గలుగునా? కట్టా! అదియేటిమాట. నాప్రాణములను బోగొట్టుకొనియే తీరవలయును.—సాజీని వివాహమాడు ప్రయత్నము నామానుదునా?—ఛీ! యేమినాతలంపు? హా! జగన్మోహినీ! నన్నేల నీవుచూడవు? నామాటనీకింకను జ్ఞప్తికిరా లేదా? నేనీలోకముపైనాశవదలుచున్నాను. నాడును నాయెడలెట్లు కృశించినదో! నన్నేలచూడవు? నీకింత మాత్రము కరుణలేదా?—అయ్యో! దైవమా! ఆసుగుణరత్నమును,ఆసౌందర్యనిధిని, ఆబాలామణిని నేనీజన్మమునఁ జూడగలనా?— ఏమినాపిచ్చి! ప్రాణముపోవసిద్ధముగనుండ మరలనాకేల యీయాశ? లోకమునందుఁ గేవలము సుఖము నేజన్మాంతములకు ననుభవించు మానవుఁడుండఁడు. దుఃఖముకూడనట్లే—ఎంతటివాఁడైన నా

పదలు దర్శింపకపోవు. వెల్తురుయొక్క ఆధిక్యతను వెల్లడిచేయుటకై చీకటి భగవంతునిచే సృష్టింపఁబడినట్లు సుఖముయొక్క యతిశయమును స్పష్టపఱచుటకే దుఃఖము సంభవించును—అయితేనాకు భవిష్యత్సుఖ మేమయినఁగలదా? అదికల్ల—క్రూరదైవమా నాకేలయీయాపత్తును నెత్తిపైఁ బెట్టితివి. అయ్యో! దైవము నేల నిందింపవలయును. ఈప్రపంచమంతయు నాపత్సముద్రమున మునిఁగియున్నది. దృష్టిపథమునందుఁ బడుచున్న చరాచరములోని ప్రతిదియు ను నాపదకు గుఱియైయేయున్నది. ప్రతిజీవుఁడును తానుశరీరమును ధరించి కష్టముల ననుభవించుచునే యుండును. కష్టములకొక సమయము లేదు. ఏచోటునందైనను హఠాత్తుగఁ బిడుగుపడినట్లు మానవులపైఁబడి హింసించుచుండును. అపరామాత్ముఁడొకఁడుదక్కఁదక్కినవారందఱు కష్టములకు లోబడవలసినదే. అయ్యో! షాజీబీబీ నీకొఱకై ప్రాణములను వదలుచున్నాను. నీవు నాకొఱకై చింతింప నవసరము లేదు. చిన్నతనమునుండియుం నిన్నుతప్ప వేఱొకరిని బెండ్లాడనని ప్రతినబట్టిన యీశూరుఁడు ప్రాణములనైనఁ గోలుపోవునుగాని నిన్ను వివాహమాడఁడని ప్రమాణము చేయఁగలఁడా? అయ్యో! గడువు సమీపించుచున్నది. ఇఁక రెండు ఘంటలకాలములో నాప్రాణములు పోవును. దుఃఖమా! మరల నన్నావిర్భవింపుము. గాఢమయిన మోహమా! వజ్రపంజర నిభంబులగు ధైర్యవంతుల హృదయములు గూడ నీరుగఁగరఁగించు సర్వశక్తిగల మోహమా! నాకడ రాకుము. షాజీబీబీ! పరలోకమున కేగుటకు నాకు శలవిమ్ము. నీవు వేఱొకని బెండ్లాడి సంసారసుఖము ననుభవింపుము నీవు నామరణవార్తనువిని ప్రాణములను విడువవద్దు చాందబీబీ! నీవు నాసహాయమునకై కనిపెట్టి యుండవలదు. అహమ్మదునగరమును జాగ్రత్తగ గాపాడుము. అయ్యో! నాలుగుగంటలు కావచ్చినది. ఇఁక నాగుర్మార్గులు నన్నుఁగడతేర్ప నిటవత్తురు—తప్పించుకొని పోవుఁకువీలున్నదా? అయ్యో! తలుపువద్దగూడ నించుకంత సందు లేదు. బీగము లతిగాఢముగ వేయఁబడియున్నవి—ఛీ! దొంగవలె పాఱిపోవుటయా! అసంగతము—నాజన్మమునుఁ గడపటితూరి భగవన్నామము జేసుకొనెద,, ననుచు నుస్తుపా కండ్లు మూసుకొని 'దయానిధీ! పరమేశ్వరా! దీనబంధో! కరుణాపయోనిధీ,! యని పరిపరివిధములుగ భగవత్ప్రార్థన జేసెను. మరలనాతనికి స్మృతి తప్పిపోయెను. ముస్తుపా నేలపైఁబడెను. కొంతసేపటికి యాతనికిమరల గొంత తెలివిగలిగినది. ఇప్పుడు మృత్యుదేవత యాతనిపై నావేశమయినట్లు యాతఁడు గనుగొనెను. కన్నులు చీకట్లుగ్రమ్మినవి. ఇంతలోఁ జెరసాలకవాటము గుభాలుమని తెఱువఁబడెను

ఆశబ్దమువలన ముస్తుఫాకుఁ గొంతస్మృతివచ్చి కన్నులుకొంచె మఱుపఁజూచుచుండెను. తెలుపు తెఱువఁబడిన క్షణముననే యిద్దఱు పురుషులాగదిఁ బ్రవేశించిరి. ఒకని చేతియందొక పెద్దఖడ్గమును, మఱియొకని చేతియందు మహమ్మదీయ మతగ్రంథమగు ఖురానును యుండినవి. వీరిద్దఱును ముస్తుఫా వెంత కేగిరి వీరేయమభటులని ముస్తుఫా భ్రమించెను. ఆవచ్చిన యిద్దఱిమనుజులలోనొకఁడు "ఏమోయీ, షాజీనివివాహమాడు ప్రయత్నమును మానితివా? లేనిచో నిన్నిప్పుడే శిరశ్ఛేదన మొనర్తుము" ని చెప్పెను వారు మియర్ మంజూ సేవకులని ముస్తుఫా కప్పుడు తెలియవచ్చెను. అతనికినోటమాటరాలేదు కొంచెముసేపూరక నిలిచియుండెను. మరలనా యిద్దఱిలో నొకఁడు ముస్తుఫాను ముందడిగినట్లే యడిగెను. అందులకు ముస్తుఫా "ఓరీ! నీచులారా! మనోవాక్కాయకర్మలచే నేనా షాజిబీబీని దప్ప మఱొకరిని వివాహమాడను. మీరునన్ను చంపుఁడు. ఒకస్త్రీరత్నముకై యిట్టిశూరుఁడు తనప్రాణములను విడిచెనని లోకములోనైన నాపేరుశాశ్వతముగ నుండగలద" ని తన శిరమును వారికరవాలమున కందిచ్చెను. అంతట వారిలోనొకఁడు తనచేతనున్న కత్తినెత్తి ముస్తుఫా కంఠముపై బెట్టి వాటముఁజూచెను, మరలతానాకత్తినెత్తెనో లేదో వెంటనే యతనివద్దనున్న మఱియొకఁడు మిక్కిలి తత్తఱపాటొందుచు "ఆగు, ఆగు మోసమువచ్చు" ననుచు చెఱసాలనుండి పరువడిపోయెను. వెంటనే మఱియొకఁడుగూడ వానిననుసరించి వెడలిపోయెను. ముస్తుఫా ప్రాణము కొంతకుదుటఁబడ్డది. ఇంతమాత్రపుసంతోషమున కాతఁడానందింపలేదు. మరలఁ బ్రాణముఁగలతఁ జెందెను. వెంటనే చెఱసాల తలుపులు మఱలఁ దెఱువఁబడినవి. పకీరొకఁడు చెఱసాలనుఁ బ్రవేశించెను. అతఁడు ముస్తుఫాకుఁ గొన్ని స్త్రీలుధరించెడు యుడుపులనిచ్చి చెఱసాలనుండి పాఱిపొమ్మని యాజ్ఞయిచ్చి మఱికొన్ని రహస్యములను వానిచెవినూఁదెను. ఇప్పుడు ముస్తుఫా సంతోషము వర్ణనాతీతము. ముస్తుఫా స్త్రీయుడుపులను గ్రహించి మెఱుపుమెఱసినరీతి చెఱసాలనుండి పాఱిపోయెను. ఆహా! సంతోషమెట్టి బలహీనులను గూడ శౌర్యనిధులఁ జేయుచుండునుగదా! పకీరును యదృశ్యుఁడయ్యెను. ఇదంతయును గూడ నైదునిముసముల కాలములో జరిగిపోయెను. చదువరులారా! కర్మవిముక్తియగు కాలము దటస్థించినపుడు భగవంతుఁడే పకీరురూపముననో, మఱియేరూపముననైన దిగుపడి ప్రజల రక్షించుచుండును గదా!

———:౦:———

పదునెనిమిదవ ప్రకరణము

సతీమణికి రూపవంతుఁడును, సర్వశుభలక్షణ సమన్వితుఁడును, మంచికళల కాకరమయినవాఁడును నగు సద్భర్త సమకూడినచో గలుగు సంతసము సమస్తసౌభాగ్యములవలన గలుగు సమస్త సుఖములును సరిగావు. గుణవతికి భర్తయే లోకము, భర్తయే సుఖము, భర్తయే ప్రాణము. అట్టిపతియందు సర్వకాల సర్వావస్థలయందు ననురాగముగలిగి వారే దైవమని భావించు స్త్రీకి నిహలోకపరలోక సుఖములు గలుగు ననుటకు సందియము లేదు. అన్నదమ్ములు, అక్కచెల్లెండ్రు యెంతగౌరవవంతులైనను, యెంతధనవంతులైనను, తన్నెంతగారాబుగాఁ బెంచినను, స్త్రీకి నిజమగు గౌరవము, నిజమగుసంతోషము తనభర్తవలనఁ గలుగును. తనప్రాణముకంటెఁ బతివ్రతకు తన భర్తపైప్రేమమితిలేని యనురాగముండును. పైఁజెప్పినవారందఱికంటె భర్త హితుఁడగుచున్నాఁడు.

సాజిబీబి యట్టిసుఖమునకై నిరీక్షించుచున్నది. ఆమెవానినింకను బొందఁజాలకున్నది. ఇప్పుడామె తన శయన మందిరమున నొంటరిగఁబరుండి యున్నది. సాజిబీబి శయన మందిరము చాల విశాలమయినది. గాలి ధారాళముగా వచ్చుటకీగదికనేక కిటికీలుండెను. గదిలోపలఁ గ్రింద స్థాపింపఁబడిన జలువరాలపై నొకవిలువలేని రత్నకంబళము పఱువఁబడెను. దానిపైనొక హంసతూలికా తల్పముపర్వఁబడియుండెను. దీనికిఁ బైభాగమున నెఱ్ఱపట్టుతానులతో నొకచాందినీ గట్టఁబడియుండెను. స్నిగ్ధములై,యతిధావళ్యములైన యాగదియొక్క గోడలకనేక చిత్రపటములు వ్రేలాఁడగట్టఁబడియుండెను. ఈచిత్రపటములన్నియు ఘనతవహించిన చిత్రకారులచేఁ జిత్రింపఁబడి బహుసుందరముగా నొప్పుచు ఆనాటి చిత్రకళా నైపుణ్యమును వెల్లడి చేయుచుండెను. హంసతూలికా తల్పమునకుఁ బ్రక్కగనే యొకగుండ్రని మేజాగలదు. దానిపైనొక మొకమల్ గుడ్డవేయఁబడియుండెను. అనేక లేహ్యములతోడను, ద్రావకములచేతను నిండిన గ్లాసుపాత్రములా మేజాపైఁబెట్టఁబడియుండెను. ఈమేజాకుఁ బ్రక్కగ నెత్తయిన రెండు గొప్పబీరువలుండెను. ఒకబీరువనందు పాతివ్రత్యముల మహాత్మ్యములఁ దెల్పు కొన్నిపుస్తకములును, మఱియొక బీరువనందుసుగంధద్రవ్య రాజములతో నిండియున్న కొన్నిశీసాలును నిండియుండెను. వర్ణనాతీతమైనయా మందిరమును వర్ణించుటకారంభించిన బ్రస్తుతపు కథాసందర్భమునకు జదువరులు వేచియుందురు గాన గథను నడిపెదను.

షాజీబీబీ హంసతూలికా తల్పమున బరుండి యేమేమో యాలోచించుచుం
డెను. నిద్రించుటకెంతఁ బ్రయత్నించినను గాని యామెకు నిద్దుర రాలేదు. పలుమారు యా
మె ముస్తఫాయొక్క పవిత్రనామము [illegible] యుచుండెను. అతని విషయమైన సం
గతుల నెఱుంగవలయునని యామెయె [illegible] ప్రయత్నించెను గాని యందువలన నేమి
యుఁ గార్యము గానరాలేను. పకీరు నంతయు నామెకుఁ బొడకట్టలేదు. ముస్తఫా తన్నుఁ
జూచుటకై వచ్చునపుడు శత్రువులచేత నేమైనఁ జిక్కి యుండునా యనిగూడ షాజీ
బీబి యూహించినది. ఎన్ని యూహలు తనకుఁ గలిగినను యవియన్నియు దుఃఖ భావ
ములుగనే బరిణమిల్లెను. ఎచ్చటనైన నించుక శబ్దముగలిగిన ముస్తఫా వచ్చుచున్నాఁడ
ను భ్రమయే షాజీకి గలిగియుండెను.

ప్రాతఃకాలము కావచ్చుచుండెను. పక్షులన్నియు నుల్లాసము పెల్లుబుకగ కర్ణ
రసాయనముగ గానసుధ నించుచుండెను. ఈగీతలన్నియు షాజీబీబీకి ములుకులవలెను
న్నవి. ఆమె పడకనుండి లేచినది. ప్రాతఃకాల కృత్యముల నన్నిటిని నెరవేర్చినది.
పిమ్మట నామె చాందబీబి గారి భవనమునకేగి యామెతో గొన్ని విషయములనుగు
ఱించి ముచ్చటించుచుండెను. ఇంతలోఁ బరిచారికలు షాజీబీబిని, ఫలహారమొనర్చుట
కు భోజనశాలకుఁ బిల్చుకొని పోయిరి. ఆమెకు ఫలహారములపై నాశపోవక యుండెను.
అందుచే నామె యించుక ఫలహారమొనర్చి తిరుగఁ దన శయన మందిరమునకరుదెంచె
ను. ఇప్పుడామె తనమనస్సునుగొంత శాంతిపఱచుకొనుటకై పుస్తకములుంపఁబడినబీరు
వ వద్దకేగెను. అంత నామె కొన్ని పుస్తకములను బయటదీసి వాటిలో నొకదానినిమా
త్రము దీసుకొని మిగతవాటి నందేయుంచి, తనపడకపైఁబండుకొని యాగ్రంథమును
జదువ నారంభించెను. ఆపుస్తకమునందనేక యుద్ధవీరుల చరిత్రములు ప్రశస్తముగ
వర్ణింపఁబడి యుండెను. తాను పుస్తకము కంటితో మాత్రము చూచుచుండెను గాని
మనస్సు ముస్తఫా యందే లీనమైయుండెను. పాపము, ముస్తఫాచరిత్రమాపుస్తకము
న వర్ణింపఁబడియున్న షాజీబీబి త్రికరణ సుద్ధిగ దానిని జదువఁచుండును గదా.

ఇట్లాపుస్తకమును షాజీబీబి యొకపురట చదివినదో లేదో యింతలో నాగది
యొక్క తలుపు కొంచెము తెరవఁబడెను. ఆమె తటాలున పుస్తకమును మూసి ము
స్తఫా వచ్చెనను భ్రమతోఁ దలుపు వద్దకేగినది. షాజీతలఁచినట్లు ముస్తఫా యచ్చ
టలేడు. ఆమెకొకవరినో యొక స్త్రీరత్నము నందు దర్శించినది. ఈయువతీమణి దీన
వదనయై మిక్కిలి బడలికతో నుండెను. ఆమెను జూడగనే షాజీబీబికొక విధమైన

ప్రేమయుత్పన్నమైనది. పిమ్మట నామె యావచ్చినస్త్రీరత్నమును గదిలోనికి బిల్చుకొనిపోయినది. వారికీక్రింది విధమున సంభాషణజరిగెను.

పాజీ—అమ్మా, మీరెక్కడనుండి వచ్చుచున్నారు. మీస్వంతగ్రామమెద్ది? మీరును, నావలెనే యింతదుఃఖముతో నుండుటకుఁ గారణమేమి?

నూతనస్త్రీ—అమ్మా, నాపేరు మిరన్‌బీ యందురు. నేనును, నాభర్తయును క్రొత్తగ జున్నరు గ్రామమునకుఁ గాపురముండుటకై వచ్చితిమి. అంతనా కూరుఁడగు మిజుర్‌మంజూ మీరాజ్యమునకు సంబంధించిన గ్రామములను గొల్లగొట్టుచు, జున్నరు పయిఁబడెను. అప్పుడాతఁడు నాభర్తనుజంపి, నన్ను చెరగొనిపోవలయునని బ్రయత్నించెను. అప్పుడు నేను వారిచేతులలోఁ బడక పరువడి యిటవచ్చితి. వారునన్నింకను తరుముకొనియే వచ్చుచున్నారు. ఆదుర్మార్గుని దుండగములడంప మీరాణీగారు సమకట్టియున్నది. గానయామె యండనుండ నేనిటవచ్చినాను. నాకభయమిచ్చి రక్షింపవలయును.

పాజీ—(స్వగతము)ఆహా, ఈమెముఖమున ముస్తుపా మొక్కట్లుకొన్నియున్నట్లున్నవి. (పయికి)మిరన్‌బీ, నీవింక భయపడవలదు. మారాణీగారునీకుసహాయమొనర్చును. నీవునాకడ్డనే సదాయుండఁగలవు. నేటిదినము మొదలు మనకిద్దఱకిని స్నేహము సమకూడినది. అమ్మా, బీజపురమునయున్న యిబ్రహింఆదిల్‌శాహా సోదరుఁడగు మహమ్మదు ముస్తుపాకును, నీకును యేమయిన బంధుత్వము కలదా?

మిరన్‌బి—(స్వగతము) ఆహా, నాయుదంతమును గొంతయీమె గ్రహించినట్లున్నదే, పకీరు యాజ్ఞవలనను నేను [illegible] వెలిబుచ్చకూడదుగదా? (పైకి) అమ్మా, బీజపురమెక్కడ నేనెక్కడ [illegible] కును గొంచెమయిన బంధుత్వము లేదు. మీరుప్రత్యేకము [illegible] డిగెదరు?

పాజీ—అమ్మా, ముస్తు[illegible]ట్లు నీయందు ప్రతిబింబితమయి యుండుటచే నేనట్లడిగితినిగాని వేఱు గా[illegible]

ఇట్లువారు కొంతసేపటివఱకు మిరన్‌బీ ప్రయాణమును గుఱించియుఁ, జాందబీబీ, పాజీబీబీల పరిస్థితావస్థలను గుఱించియు మాట్లాడుకొనిరి. మిరన్‌బీ మాటలాడునపుడెల్ల పాజీబీబికొక విధమయిన ప్రేమయును, సిగ్గును జనించుచుండెను. దీని కారణము నీమె వరించిన పురుషుని లక్షణంబులు నీమిరన్‌బీ యందుండగానుపించుట

యె. వారిద్దఱును సిగ్గుచేఁ గొంతసేపటివఱకు మాటలాడలేదు. వారిమోహంపుచూపు లొకటితో నొకటి కలసికొనినవి.

అంత షాజీ "అమ్మా, నీవెప్పుడు భుజించితివో, చాలబడలి యున్నావుగాన భోజనశాలకుఁ బోదుమురమ్మ" ని మిరన్‌బీని తనవెంటఁ బెట్టుకొని పోయెను.

పందొమ్మిదవ ప్రకరణము.

మియర్‌మంజూ సింహాసనమునఁ గూర్చునియుండెను. ప్రధానమంత్రులందఱు తనచెంతఁ గూర్చునియుండిరి. అహమ్మదును, హసన్‌మియ్యాయును యాతనికిఁ గుడివైపునఁ గూర్చునియుండిరి. మియర్‌మంజూకేమి చేయుటకును దోచలేదు. ఇప్పటికిఁ దనకుగలిగిన కార్యభంగములన్నియుఁ గ్రోధరూపమునఁ దనముఖమునఁ దాండవమాడుచుండెను. కోపానలముచేఁ గలిగిన తాపమువలనఁ గండ్లెఱ్ఱనై చింతనిప్పులవలె దేజరిల్లుచుండెను. తానెవరికొఱకో యెదురుచూచుచున్నట్లు మాటిమాటికిని దిక్కులఁబరికించుచుండెను.

ఇట్లుండ నిద్దఱు భటుల మియర్‌మంజూవద్దకుఁ దీసికొనిరాఁబడిరి. వారిం జూడగనే వారియజమానుఁ డాజ్యముపోసిన యగ్నిహోత్రమువలె మండిపడి తనచెంత నున్న బాకునుదిసుకొని వారిపయి దుమికెను. పిమ్మట హసన్‌మియ్యా యాతని గొంతశాంతిపఱచి సింహాసనమునఁ గూర్చుండునట్లుజేసెను. అంతమియర్ "ఓరీ దురాత్ములారా, మాటిమాటికిని మీరుసర్వకార్యములను విఘాతమొనర్చుచుఁ బోరబడితిమని చెప్పుచున్నారు. నేనుమాత్రము మిమ్ములను ప్రాణములతో విడువను. మీరుచెఱసాల కుబీగములు వేసుకొనక నావద్దకువచ్చి; ఆదురాత్ముని నిష్కారణముగ విడిచిపుచ్చినందుకు మిమ్ములనిప్పుడే యురిదీయ నాజ్ఞయొసంగెదను." అనెను అంతటభటులలో నొకఁడు "స్వామీ, ఆతనికి శిరశ్ఛేదన మొనర్చుటకు ముందుగ మీతో నొకమాట మాటాడవలసినట్లును, మీవుత్తరవును దీసుకొనవలసినట్లును మేమాజ్ఞాపింపఁ బడియుండుటచే మీవద్దకు మేము వచ్చితిమి. ఆతొందరలో మేము బీగమును వేసుకొనక తాళము మాత్రము గొళ్ళెమునకుఁ దగిలించి మఱలత్వరలోఁ జెఱసాలఁ జేరఁగలమను యభిప్రాయముచేతను యింతలో మించినది లేదనియు మీ వద్దకువచ్చితిమి. ఒకపావుఘం

టలోపల నేమీవద్ద ననుజ్ఞఁదీసుకొని మేమచటికి పోవునప్పటికి ముస్తుఫా యచ్చట లే
డు. బీగము మాత్రము వేసినది వేసినట్లుండెను ,, అని చెప్పెను. అందులకు మియర్
‘‘ఓరీ ! మీమాటలను నేను నమ్మను. మీరేయాతనిని విడిచిపుచ్చి యుండఁగూడదా?
యెటులైనను మీరిక వారము లోపల ముస్తుఫాను గాని, లేక చాందబీబీని గాని పట్టు
కొని నావద్దకుఁ దేవలయును. మీకిద్దఱికిఁ దోడుగ నిక నలుగురు సేవకుల నిచ్చెదను.
అట్లు తీసుకొని రారేని మిమ్ముల నాక్షణముననే యురిదీయ నాజ్ఞయొసగెద. మీరి
ప్పుడే బయలు దేఱి పోవలయున,,ని కఠినముగ నుత్తరువు జేసెను. అంత నాసేవకులు
తమయజమానుని యొద్ద శెలవుపుచ్చుకొని యచ్చటికో వెళ్ళిపోయిరి.

వారట్లుపోయిన క్షణముననే యొకపురుషుఁడొక జాబును దీసికొని వచ్చి మి
యర్ మంజూ చేతికొసగెను. మియర్ మంజూ దానిని జక్కఁగఁ జదివి, చేరువనున్న హసన్
తో ‘‘ మిత్రమా ! మాచెలికా చాందబీబి యేమి వ్రాసియున్నదో , తాను ఢిల్లీచ
క్రవర్తి [illegible] భయపడదనియు, నాతో యుద్ధమాడి, జయించిన పిమ్మట బహు
దు [illegible] గృహమునుండి విడిపించుకొని పోవుననియు, మఱియు మన మేమోదుం
డగన[illegible] జేయుచున్నామనియు, వాటినన్నిటిని మానవలయుననియు వ్రాసినది. హ
సన్ , నేనీనీచ జాతి స్త్రీకి లోఁబడి శివనేరిదుర్గమును పదలి, తనకు భృత్యుఁడనగు
దునని యామెతలఁచినది గాఁబోలు , ఈదుర్మార్గురాలికింతకైన నేనుజంకువాఁడనుగా
ను. నిన్నటిరోజున నాసేననంతయు సిద్ధముజేయవలసి నట్లాజ్ఞాపించి యున్నాను.
మఱియు మురాదుకూడ తనసైన్యముతో వచ్చి మనల నేడోరేపో గలసికొనఁగలఁడు.
యుద్ధమాడియే మనము చాందబీబీని జున్నరకు దరుమగొట్టి అహమ్మదునకహమ్మ
దునగర రాజ్యమిప్పింపఁగలము. ,, అనెను అందులకు హసన్ మియ్యా , ‘‘ మిత్రి
మా , మనము పన్నినపన్నుగడలన్నియు నెఱవేఱియుండిన యిదివఱకే యహమ్మదున
గరమునకు దక్కియుండును. ఇప్పుడుమనసేవకులు ముస్తుఫానుబట్టుకొనివచ్చినసరే లేని
చో చాందబీబినైన వారుపట్టుకొని వచ్చినచో యామెను మనము దుదముట్టించి సుల
భముగ రాజ్యమును లోఁబరచుకొనవచ్చును. మీరుషాజీబీబీని వివాహమాడవచ్చును.
ముస్తుఫా బీజపురమునకు వెళ్ళియుండునా?,, యనెను. మియర్ మంజూ ‘‘ముస్తుఫా
షాజీబీబీని జూడవచ్చినవాఁడు గాన నాతఁడహమ్మదునగరముననే పోయియుండవ
చ్చును. ఆతఁడచ్చటనేయున్న మనసేవకులాతనినిఁ బట్టఁగలరు. ఆలోచనామందిర
ములోనున్న హైదరును, దస్తగిరియును వారికిసహాయమొనర్పఁగలరు. ఈతూరిమనకేదో
యొకలాభముగలుగగలదనెను. అంత హసను ‘‘ మొన్న నాచేదీసుకొనిరాఁబడినసైన్యమం

తటిని నీసేనలోఁ జేర్చితిని. ఈసేనయంతటికిని యుద్ధశిక్షగరపుటకై దస్తగిరిని యిటకు పిల్చుకొని రావలయును. అతఁడిప్పు డహమ్మదునగరమున యున్నాఁడని గదాయం టివి. నాకిప్పుడేమీరు యుత్తరము వ్రాయవలయును. దస్తగిరివంటిసేనాని మనకుదొరకుట. యరుదు. నేనిప్పుడేపోయి యుద్ధమునకుగావలసిన పరికరములనన్నిటిని సిద్ధము జేసుకొనెదను. డిల్లీనుండివచ్చిన సేనకుఁ గావలసిన సామానులగూడ సిద్ధముజేయవలయు,, ననుచు నాతఁడు మియర్ మంజూవద్ద శెలవు గైకొని తనతావునుండి లేచిపోయెను.

ఈమాటల నన్నిటిని విన్న మియర్ మంజూ మిగులసంతసించెను. ఏయుద్ధము లేక చాందబీబీ యహమ్మదునగరమును తనకుసమర్పించిన బాగుండునని తానుదలచెను. ఆశాపిశాచ మీతనిని సదా రాతిరింబవళ్ళు యావేసించియుండెను.

——————:o:——————

ఇరువదియవ ప్రకరణము.

పాజిబీబీశయన మందిరమునకు ముందరిభాగమున నొకవిశాలమయిన కూటముగలదు. ఈకూటమునుండి దక్షిణముగఁ బోతిమేని ప్రత్యేకమైన మఱియొక పెద్దభవనమునకుఁ బోవుదము. ఈభవనమునకు దూర్పుభాగమున నొకవిశాలమైనబయలుగలదు. ఈబయలునందనేకమంది సర్దారులప్పుడప్పుడు కుస్తీపట్లు, కత్తితిప్పుట మొదలగుపనులనుజేయుచుందురు. ఈబయలులోనుండి తూర్పుభాగమునకొక రస్తావేయఁ బడియున్నది. ఈరస్తారాణిగారి భవనమునకు రెండుఫర్లాంగుల దూరములోనున్న యుద్యానవనములోనికి వేయఁబడియున్నది. ఈవనమునందు సకలవిధములైన సుందరమగు ఫలవృక్షములును, బూలచెట్లును విస్తారముగ వేసియుండుటచే మృగములుగాని, మనుష్యులుగాని, దానింజొచ్చుటకు వీలులేకుండ నెత్తైనప్రహరీగోడ యొకటికట్టబడియుండెను.

ఇప్పుడు వసంతకాలము వనమునంటి నాక్రమించుకొనెను. వృక్షములన్నియు నిగనిగలాడు పచ్చనియాకులతో నిండియుండెను. ఇప్పటివఱకు మూగలైయున్న కోకిలలు కంఠములెత్తి మరలబాడుట కారంభించెను. తుమ్మెదలిందు పద్మము లందలి మకరందమును జూఱగొనుచుండెను. యెల్లెడల జల్లనిగాలి వీతెంచుచుండెను. కొమ్మ

లుపక్వఫల భరితులైయుండెను. వనమునందున్న కొలంకులు, జలవిహంగములతోడను, కిలకిలలాడు రాయంచగుంపులతోడను నలంకరింపఁబడియుండెను. మయూర నికరంబులు మహోల్లాస జనకంబులుగ గీంకరించుచు నర్తించుచు దమయానందమును వెల్లడిపరచుచుండెను.

సాయంత్రము నాలుగుఘంటలు కావచ్చుచుండెను. ఇప్పుడీవనమున మిరన్‌బీ షాజీబీబీలు విహరించుచున్నారు. వారుపట్టరాని సంతోషముతో నున్నట్లు వారివదనారవిందములనుండి తెలియవచ్చుచుండెను. వారుపత్రిపూలచెట్టువద్దకును బోయిపూ ఫలఁగోసుకొనుచుండిరి. షాజీబీబి కొన్నిమల్లెపువ్వులను మిరన్‌బీ సిగయందుదురిమినది. మిరన్‌బీయును గొన్ని రోజాపుష్పములను దండగట్టి షాజీబీబీ మెడయందు వైచెను. షాజీయాదండనుదీసివేసి, ‘చెలీ! నీవుపురుషులవలె పూవుదండలను మెడలోవేయుచున్నావు.

మిరన్‌బీ — (తనలో) నాగుట్టు యిప్పటివఱకును బయల్పడలేదు. గవా అయిన దీనినించుక బరీక్షించెద, (పైకి) షాజీ నీకు వివాహము నందిచ్ఛకలదా?

షాజీ—ఏలనన్ని ప్రశ్నవడిగితివి?

మిరన్—నేనని—నేనుగూడ వివాహము చేసుకొనవలయునని యున్నాను గాననట్లంటిని వేఱుగాదు.

షాజీ—ఏమేమి? నేనునిన్ను వివాహము చేసుకొనవలయునని యనబోవుచుంటివే! నీవునన్నెట్లు వివాహము చేసుకొనఁగలవు?

మిరన్‌బీ—కాదు, కాదు నీవలెనే యనఁబోయి యట్లంటిని, వేఱేమియుగాదు. నేనడిగిన ప్రశ్నకుత్తరమిమ్ము?

షాజీ—నీకా కోఱిక యుండిన నాకుగూడ నట్లేయున్నదనుకొనుము.

మిరన్—ఎవరినివివాహము చేసుకొనెదవు?

షాజీ—(సిగ్గుతో)యెవరినైన నీకేమి ? నేనాతనిపేరు చెప్పుటలేదు.

మిరన్—దయచేసి యాతని నామమును నీనోటినిండ యుచ్చరింపుము. నేను శ్రవణానందముగ వినెదను. చెప్పుము—దయచేసి చెప్పుము.

షాజీ—ము—(సిగ్గుచేనూరకున్నది.)

మిరన్‌బీ—అయ్యో ! నామాటను తృణీకరించెదవా ?

షాజీ—(సిగ్గుతో) లేదు: ముస్తుఫాను వివాహమాడెదను.

మిరన్—అతఁడించుక దుర్మార్గుఁడనివింటిని?

షాజి—ఛీ! ఛీ! నీకేమి పిచ్చియా! నీవు నాకింపు సఖివని మన్నించితిని గాని వేఱొకని నోట నిట్టిమాట వచ్చియుండిన నప్పుడే వానిని యమసదనమునకంపి యుందును. ఆసుకుమార కోమలగాత్రుఁడైన ముస్తుఫా దుర్మార్గుఁడని నుడివి నీవించుక పాపమునొడిఁగట్టికొంటివి. అమ్మా! యిప్పుడాతని ప్రశంస మనకెందుకు సాయంకాలమైనది మన నగరునకు పోవుదముగమ్మా.

ఇట్లు మాట్లాడుకొనుచు వారు రాణిగారి భవనమును జేరఁ బోవుచుండిరి ముస్తుఫా షాజి తన్నే పెండ్లాడవలయునని తీవ్రకాంక్షగనున్నట్లు కనుఁగొనెను. షాజీబీబియు మిరన్‌బీ తన్నిట్లడుగుటకు హేతువెద్దియై యుండునా యని యాలోచించుచు నడుచుచుండెను. కొంత సేపటికి వారిద్దఱు నగరుఁజేరిరి.

వారునగరుఁ జేరిన క్షణమునకే పరిచారికలరుదెంచి వారిని జలకమాడించి భోజన శాలకుఁ బిల్చుకొని పోయిరి. మిరన్‌బీ, షాజీబీబీలు భోజనశాలయందుఁ జాలసేపుండలేదు. ఒకయరఘంట కాలములోనే వారికి భోజనమాయెను. భోజనమయిన వెంటనే వారు శయన మందిరమునకు వెళ్లిరి. ఇప్పటికి దాదాపుగా నెనిమిది ఘంటలు గావచ్చుచుండెను. వారు పడకఁ జేరుటకింకను రెండుఘంటల యాలస్యముండెను. అందుచే షాజీబీబి గ్రంథరాజములచే నిండియున్న బీరువకడకేగి యొకపుస్తకమును దీసుకొని వచ్చిచదువుట కారంభించెను. మిరన్‌బీ షాజీప్రక్కననే కూర్చుని యామెచదువుదానినంతయును వినుచుండెను. అంతమిరన్‌బీ "షాజీబీబీ! నీవిప్పుడు చదివిన భాగమంతయు నర్థమయినదా? యని యడిగెను. అందులకు షాజీబీబి ఏదోకొంతబోధపడినది. నాకంటె నీవుయెక్కుడు తెలివిఁగలదానవు గనుకను, పెద్దదానవు గనుకను నీకు బాగుగ నర్థమైయుండవలయుననె,, ను.

పిమ్మట మిరన్‌బీ "చెలీ! చూచితివా! భగవంతునిమాయ తాను ప్రతిజీవ జంతువునందును నివసించుచు, నెల్లజీవ జంతువులను తనహృదయమున నిడుకొనియున్నాఁడు. మఱియు దానొకప్రకాశమనియు, నాప్రకాశమునే యెల్లజంతువులకుఁ దానొసగి యున్నాడనియు, నందుచే తానుప్రతి జీవజంతువునందును నిండియున్నాడనియుఁ జెప్పినాఁడు. అందుచేఁ బ్రతిప్రాణియు భగవత్స్వరూపమై యుండుటచే మనము సర్వప్రాణులయందును దయఁగలిగి యుండవలయును దీననే భూతదయ యనియందురు. చెలీ! నీకిప్పుడు విశదముగఁ దెలిసెనా? యనెను. అంత షాజీబీబి "మిరన్‌బీ! నీరూపమునకుఁ దగినట్లే భగవంతుడు నీకుఁ దెలివిని గూడ నొసగియున్నాఁడు.,, అనెను. అందులకు మిరన్‌బీ "నా తెలివి కేమిలే—ఒకటి-రెండు-మూ

డు...అబ్బా పదిఘంటలరాత్రియైనది. మనమిక పరుండవలయును,, నిచెప్పెను.

హాజిబీబి పుస్తకమును మూసినది. గదిలోనికేగి గ్రంథమును బీరువులోఁ బెట్టినది. ఆమె తనపడకమీఁదఁగూర్చుని కొంతసేపు భగవధ్ధ్యానమొనర్చి పడకపైఁబరుండెను.

మిరన్‌బీ పడకగూడ హాజిబీబీయొక్క మంచము ప్రక్కనే వేసియుండెను. మిరన్‌బీ గూడ శయ్యపైఁజేరి కొంతసేపు దైవప్రార్థనమొనర్చి పిమ్మటఁ బరుండెను. కొంతసేపటి వఱకు నామెకు నిద్దురపట్టలేదు. కారణమెద్దియో నామెకుఁదెలియకుండెను. కొంతసేపు తనమనస్సును హాజిబీబిపై లీనముఁజేయుచుండెను. మఱికొంతసేపు తనకిదివఱలోఁ గలిగిన దురవస్థను గుఱించి దలంచుకొనుచుండెను. ఆమె పరుండినయొక ఘంటకాలమునకామెకుఁ గొంత నిద్ర పట్టుటకారంభించెను. చాలసేపువఱకు మేల్కొంచి యుండినందున మిరన్‌బీ గాఢనిద్రఁజెందినది. హాజిబీబియు బాగుగ నిద్రించుచుండెను. పడకటింటిలో దీపము వెలుగుచునేయుండెను. అయితే ప్రకాశమానముగా వెలుగుటలేదు.

ఈసమయమున నల్లని యాకారముఁ గలనలుగురుమనుష్యులు పడకగదికి ముందు భాగమున నున్న విశాలమయిన కూటములోఁ దిరుగుచుండిరి వీరి భీకరాకారమయిన దృఢగాత్రములను జూచిన నెట్టివారికైన గుండెలు నీరైపోవుచుండెను. వారిలోఁబ్రతియొకఁడును చేతిలోనొక గుద్దుకఱ్ఱను బట్టికొనియుండెను. కరుణారస మన్న నెట్టిదోవారికిఁ దెలియదు. స్వప్నావస్థలయందైన నించుకఁగూడ వారుదానిని రుచిచూచియుండరు.

వీరిలోనిద్దఱు పడకగదిని ప్రవేశించిరి. పిమ్మట వారిలోనొకఁడు బయటికివచ్చి యచ్చట నున్నవారితో "ఓరీ! హాజిబీబి మాత్రము మాకుచక్కఁగఁ దెలియవచ్చినది. మఱియొక మంచముమీద చాందబీబియో, ముస్లాయో బవ్వళించి యున్నార,, నెను. పిమ్మట గదికి వెలుపల నున్నవారిలోనొకఁడు "అరే! స్త్రీయో! పురుషుఁడో బాగుగఁజూడుఁడనెను.

పిమ్మటవారందఱు గదిలోనికేగిరి. ఆపాదమస్తకముగఁ గప్పుకొని పరుండియున్న మిరన్‌బీయొక్క ముసుగును మెల్లగ దీయుటకుఁ బ్రయత్నించిరి ఆమెయించుకకదలినది. అందుచేవీరుగొంత సేపూరకుండిరి. ముఖమునకుఁ గప్పఁబడియున్న ముసుగునుదీసిన నామెలేచునను భయముచేఁ గాళ్ళవద్దనున్న ముసుగును దీసిచూచిరి. అప్పుడు వారాపరుండియున్న విగ్రహము చాందబీబి యనియే నిర్ధారణ చేసిరి. అంతనా

లుగురుమనుజులు యామెపరుండియున్న మంచమునకు నాలుగు ప్రక్కలకునువచ్చి
మెల్లగ నామంచమునెత్తికొని కూటమునుదాటి బయటనున్న బయలులో వచ్చిచేరిరి.
వారికి సహాయముగా బయటనిద్దఱు పురుషులుండిరి. గావున వీరును వారితోఁగలసు
కొనిరి. అంతవారందఱు బయలునుదాటి రస్తాలోఁగలసుకొని శివనేరిదుర్గమునుగూర్చి
పోవు దారిలోఁ బోవుచుండిరి.

గాఢాంధకారము నలుదిక్కులును దట్టముగా వ్యాపించియుండెను. పైఁజెప్పఁ
బడిన ద్రోహులిప్పుడొక యరణ్యమునఁ బోవుచుండిరి. వీరహమ్మదు నగరమునుండి
యెంతదూరము వచ్చిరో మనకుఁ దెలియదుకాని యప్పటికి నాలుగంటలు కావచ్చుచుం
డెను. కొంతవెల్తురు వీరికిప్పుడు కానవచ్చుచుండెను. అందుచే వీరిప్పుడు వడివడిగ న
డచుచుండిరి, మంచమును మోయువారుగాక మిగత నిద్దఱు మనుజులునుమంచమునకు
ముందుభాగమునఁ బోవుచుండిరి. మంచములోని యువతి మేల్కొనలేదు. గాఢని
ద్రలో నుండెను ఇంచుకయైనచలించలేదు.

కొంతసేపటికి వీరందఱు యరణ్యమును దాటిచదునుపాటి బయలునఁ బోవుట
కారంభించిరి. వెంటనే, నిలునిలు, డను భీకరారావములతో నిద్దఱు శూరులువారిని
సమీపించిరి. వెంటనే మంచమును వహించియున్నవారిలో నిద్దఱిహస్తములు తెగి
క్రిందఁబడినవి. అందుచేవారు నేలఁగూలిరి. వారు నేలఁగూలిన క్షణముననే మంచము
క్రిందబడెను. దానిలోని యువతిదిగ్భ్రమఁజెంది మేల్కాంచియారసాభాసమునుజూ
చివెఱగొంది మూర్ఛిల్లెను. మంచమునకుముందుభాగమున నున్న యిద్దఱును మిగతనిద్దఱి
స్నేహితులతోఁజేరి యెటులయిన యాస్త్రీని దక్కించుకొనుటకై యాయిద్దఱిశూరు
లతో బోరిరి. వారట్లుబోరాడఁగడిగిన క్షణముననే వారిలో నిద్దఱితలలు దెగిక్రిందఁ
బడినవి. మిగతయిద్దఱికిని మిక్కుటముగ గాయములు దగిలినవి. ప్రథమమున హస్త
ములు నఱుకఁబడిన వారదిచూచి పలాయనమైరి. గాయములు తగిలిన మిగతయిద్దఱు
ను వారినియనుసరించి యదృశ్యులైరి. వారందఱు పలాయనమైన క్షణముననే పకీ
రును, యతనిసేవకుఁడును మిరన్‌బీవద్ద కేగిరి. మిరన్‌బీ యప్పుడే మూర్ఛనుండి లేచి పకీ
రునకు సాష్టాంగనమస్కారమొనర్చెను. పకీరును యామె దురవస్థకుమిగుల వెఱగొంది
"ముస్తఫా! ప్రపంచమునఁ గల సంకటములన్నియు నీకే వచ్చుచున్నట్లున్నవి. ఈ
తరుణమున నేను లేనిచో నీగతియేమి కాఁగలద,, నెను. అందులకుముస్తఫా "మహాను
భావా! కారాగారమునుండి నన్నుదప్పించి నాప్రియురాలి దర్శనములు నాకొసఁగి
ప్రస్తుతమున నన్నుగాపాడిన శూరనిధీ! నిన్నేమని పొగడగలను. నీవీతరుణమున లేని

మొదల నన్యాయముగా నాపాణములను బోగొట్టుకొనియుండునే ! నేను నీకేమిప్రత్యుపకారమొనర్పగల,, ననెను. అంతఁ బకీరు మాలోజీఖాన్ సుతతోఁగూడ ముస్తఫాను వెంటబెట్టుకొని తనకుటీరమునకు వెళ్ళిపోయెను.

ఇరువదియొకటవ ప్రకరణము.

తెల్లవారినది. హాజిబీబిపడకనుండి లేచెను. ఆమెపడక గదినంతటిని దిలకించి చూచెను. మిరన్‌బి పండుకొని యుండిన మంచమందులేదు. వెంటనే హాజిబీబి బయటికివచ్చిచూచినది. అందునుమిరన్‌బీగాని, యామెమంచముగానిహాజిబీబీకగుపడలేదు ఇప్పుడామె కేమియు తోచలేదు. హజారములతలుపులన్నియు దెఱువఁబడియుండెను. కావలిగాచు వారందఱు మచ్చుజల్లఁబడిన వారివలెదేహము దెలియకనిద్రించుచుండిరి. దీనినంతయు హాజిబీబి గ్రహించుటచే నామెకుగోపమును, దుఃఖమునుయొక్కుమ్మడి గలిగెను. వెంటనే హాజిబీబికావలివాండ్రచెంతకేగి“ ఓరీ! దుర్మార్గులారా! మీరుదేహము దెలియక నిద్రించుచు నగరులోనికే వచ్చుదొంగలను పట్టలేకపోతిరా? మిరన్‌బీనిచోరులెవరో రాత్రి తస్కరించుకొని వెళ్లినట్లున్నది మీకుఁదెలియదా ? ,,యనిగద్దించి యడిగెను. హాజిబీబివారి నిట్లడిగి నందున వారుమిక్కిలి భయభ్రాంతులై “ అమ్మా ! మాకుఁదెలియదు. రాత్రిరెండు ఘంటలకాలమువఱకును మేమతిజాగ్రత్తతో హజారమును గాచియుంటిమి. పిమ్మటనిందుకకన్నుఁగొరికితిమి. ఆవలనేమిజరిగినదో మాకుఁదెలియదని “ వారుచెప్పిరి. అంతహాజిబీబి యేమియుఁదోచక చాందబీబివసించు గృహమున కేగెను.

చాందబీబియు నప్పుడే నిద్రనుండి లేచుచుండెను. హాజిబీబి దురవస్థను చాందబీబి జూడగనే యామెతో “ అమ్మా ! యేమిది? నీవేలయిట్టులోఁజూచున్నావు? నీతత్తరపాటునకుఁ గారణమేమని ,, యడిగెను. అంతహాజిబీబి ,, అయ్యో ! యిన్నిదినములనుండి యల్లారుముద్దుగానన్ను విడనాడక నాకుదోడునీడైయున్న మిరన్‌బీనెవ్వరో చోరులపహరించినారు ఆమెను మంచముతోఁగూడమననగరునుండి దాటించినారు ,, అనెను. అంతచాందబీబి “ అయ్యోపాపము ! మిరన్‌బీ ఆదోనీపులవారినుండితప్పించుకొని నేనేమో శూరవనితనని నాయండనుండ నామెకే యిట్టిదురవస్థవాటి

ల్లమనకెట్టియిక్కట్టుకలుగనున్నదో,, యనిచెప్పుచు మిక్కిలి చింతాక్రాంతయై షాజీబీబి నూరార్చుచుండెను.

చదువరులారా! చాందబీబీకంటె షాజీబీబి మిరన్‌బీపై నెక్కుడుమక్కువను గలిగియుండెను. ఏలననగా షాజీబీబి ప్రియుండయిన ముస్తుఫా తన చెంత లేకపోయినను మిరన్‌బీని చూచుటవల్లను యామెతో మాట్లాడుటచేతను షాజీబీబి కొంతతృప్తి జెందుచుండెను. అందువల్ల మిరన్‌బీపోకకు షాజీబీబీ మిగులచింతించుచుండెను. చాందబీబి యామెనుగొంత శాంతిపరచుచు "అమ్మా! నీవిట్లు చింతింప నవసరము లేదు. ఈదినముననే కొంతమంది సేవకులను నామెను వెదకి తీసుకొనివచ్చునట్లాజ్ఞాపించెద. ఆమె యెచ్చట యున్నను మనవద్దకుఁ దీసికొనివచ్చినవారికి గొప్పబహుమాన మొసంగెదననియుఁ జెప్పెద. నీవిదిమొదలు చింతనుబాసి యథాప్రకారముగ నుండుము,, మని చెప్పెను.

వీరిట్లు మాట్లాడుకొనుచున్న సమయముననే రాణిగారి మూడవమంత్రియైన అబ్దుల్ రహిమానుఁ డచ్చటికివచ్చి "అమ్మా! రాత్రి మననగరునందు దొంగలు జొరబడినట్లును మిరన్‌బీని గొనిపోయినట్లును ప్రజలెల్లరనుకొనుచున్నారు. ఇదియేమివిపరీతమని నేనిటవచ్చితిని. జరిగినసంగతి యే,, మని యడిగెను. చాందబీబీ జరిగినవిషయమునంతయుఁ రహిమానుకుఁ దెలియపఱచెను. అంత రహిమాను "అమ్మా! మియర్ మంజూ తనసేవకుల నంపి యామెను బట్టుకొనివచ్చునట్లాజ్ఞాపించియుండును. హాజా అయునఁ గావఁగాచు ముసల పందలేమయిన వారికి సహాయమొనర్చి యుందురా?,, యని యడిగెను. అందులకు రాణి" వారెందుకు సహాయమొనర్తురు వారుదేహము తెలియక నిద్రించుచుండినందుననే యింతపని జరిగినద,,నెను. రహిమాను వారిని నేకరులనుండి తీసివేయవలయును. మఱియు—

చాంద—"రహిమానూ! ఇంతపని జేసిన యాదుర్మార్గురాలిక యెంతపనిజేయుదురో,, అనెను

రహిమాను, "అదియే నేనును జెప్పబోవుచుంటిని. మనమిక నెంతమాత్రమును జాగుచేయక యుద్ధమునకు సిద్ధపడవలయును. మఱియు మీయాజ్ఞయైనచో మిరన్‌బీని వెతికింపసేవకుల నిప్పుడే పంపెదను,, అనెను.

చాంద—" సేవకుల నిప్పుడే పంప వలయును. ఆమెయెచ్చట నున్నను పిల్చుకొనివచ్చినవారికి గొప్ప బహుమానమిప్పించెదను. శివనేరిదుర్గమునకు మిక్కిలిబలవంతులగువారిలో నిద్దఱిని పంపుము. ఆమె శివనేరి దుర్గముననే యుండిన నామె మనకు

ట్టుటదుర్లభము. కానియామె ప్రాణములతో నుండఁగలదు. మియర్ మంజూ యా
మెను బలవంతముగనైన వివాహమాడ నెంచి యుండెనని యామెనాతోఁ జెప్పినది.
కాన యుద్ధమాఁడి యామెను మనము కాపాడవచ్చును. ఆమె శివనేరిదుర్గములో నిక
యింక నెచ్చటనుండినను యామె మనకుఁ జిక్కుననుటకు సందియము లేదు.,, అని
చెప్పెను.

అంత రహీమానుఁడు పైఁజెప్పఁబడిన కార్యములను సమకూర్చుటకై తనతావు
నుండి లేచిపోయెను. షాజిబీబియు దీనవదనయై చాందబీబివద్దనుండి లేచిపోయెను.
మిరన్ బీని తనవద్దఁ జేర్చు మహానుభావుఁ డెవఁడోయని తానూరక దలఁచుచుండెను.
చాందబీబియు డోలాయమానమానసయై ప్రాతఃకాల కృత్యములను నెరవేర్పఁ బయ
టికరుదెంచెను.

—0—

ఇరువదిరెండవ ప్రకరణము.

మియార్ మంజూ తన సేవకులకొసఁగిన వారమురోజులగడువు సమీపించెను. ఆ
తని సేవకులు, తమకు దారిలోఁ దటస్థించిన దురవస్థను రాజుగారి కప్పుడే దెలియపర
చక మఱుసటిదినమంతయుఁ జేరువనున్న గ్రామమునఁ గాలముఁ గడుపుచుండిరి.
ఈసంగతి మియార్ మంజూనకుఁ దెలియదు. అతఁడు తనమంత్రులతోఁ గూడ సింహాసన
మునఁ గూర్చునియుండెను. అంత నాతఁడు హాసన్ మియ్యావంకఁ జూచి "మిత్రి
మా! వారమురోజులు పూర్తికావచ్చినను మనసేవకులు చాందబీబీనిగాని, ముస్తఫా
నుగాని పట్టుకొనివచ్చు సమాచార మింకను తెలియరాలేదు. ఈతూరియైన మనవారు
కార్యమును జక్కఁబెట్టిన నిరాక్షేపణగ నహమ్మదునగర సింహాసనము నహమ్మ
దున కిప్పించి యాతనియుండ మనము సర్వస్వాతంత్ర్యము గలిగియుండఁగ
లము,, నెను. అంత హాసన్ మియ్యా "మిత్రమా! ముస్తఫా చిక్కుట దుర్లభము.
అతఁడు బీజపూరునకు వెళ్ళియుండును. చాందబీబిని పట్టుకొనుటయుఁ గష్టమే కాని
యామె నిద్రించియుండుతరి యామె నపహరింప వారికి యనుజ్ఞ యిచ్చియుండుటచే
నీకార్యము వారు నెరవేర్పఁగలరనియే నాయభిప్రాయము,, నెను.

ఇంతలో నహమ్మదునగరమునకుఁ బోయిన సేవకు లరుదెంచుచున్నా రన్నసంగతి మియర్ మంజూకుఁ దెలియవచ్చెను. పిమ్మటఁ బదినిముసములకాలములోనే హస్తములు నఱుకఁబడినట్టియు, గాయములచే బాధపడుచున్నట్టియు నలుగురు సేవకులు మియర్ మంజూ యెదుట నిల్చిరి. వీరిని జూచినంతనే వారినాయకునకుఁ గోపము మిక్కుటముకాఁగా నాతఁడు వారిమీదికి హుమ్మని దుమికి "ఓరీ! మిమ్ములను జూడగానే కార్యము భంగమైనదని తెలియవచ్చినది తలక్రింద యుద్ధమున దండాలు తెచ్చుటను న్నారు? మిమ్ముల నందఱిని నాకుశారకముల క్రిప్పించి బలియొసంగెద," నని సింగము వలె గర్జించెను. అంత సేవకులలో నొకఁడు "అయ్యా! నేను చెప్పుమాటను కొంచెము లాలకించి పిమ్మట మమ్ముల నధరతిని జరుపుడు. మేమందఱము మీయాజ్ఞ చొప్పునఁ బోయి నగరునఁ బ్రవేసించి సాజిబీబి యంతఃపురమును జొచ్చి ముస్తాఫా కొఱకై నలుపరికరలను గలయఁజూచితిమి. ముస్తాఫా యచ్చట లేఁడు. చాందబీబి యచ్చటనే పవ్వళించియుండగా నామెను మంచముతోఁగూడ నెత్తుకొని బయటికి వచ్చి యొటనుండక మాదారిఁ బట్టితిమి. త్రోవలో నెవరోయొక పకీరును, మఱియొక యౌవనుఁడును యామెను రక్షింపనెంచి మంచమును మోసుకొనివచ్చుచున్న వారిలో వీరినిద్దఱి చేతులను నఱికెను. పిమ్మట మంచముక్రిందఁ బడగా మిగతయిద్దఱును, మేమును వారిపైబడి వారితోఁ బోరాడితిమి. అంతవారు మాలోనిద్దఱిని జంపిరి. అంతప్రాణములపై నాశఁగొని మేముపరువెత్తి వచ్చితిమి. ఇకమీయిష్టము వచ్చినట్లుజేయుఁ," డనెను.

ఈమాటలను వినినతోడనే మియర్ మంజూకు కోపానలముచే దేహమంతయు కాలిపోవఁజొచ్చెను. ఆమంటచేఁ దనదేహము దెలియక "ఓరీ! మీరు నలుగురును యావచ్చిన యిద్దఱినీచులతోఁ బోరలేక చేతికి వచ్చిన చాందబీబిని నిష్కారణముగ వదలిపెట్టితిర," నుచు దనకత్తితో నాసేవకులలో నిద్దఱితలలను నఱికెను. ఇదివఱకే హస్తములు నఱుకఁబడి యుండుటచే వారిపోకకెవ్వరును దుఃఖింపలేదు గాని గాయపడిన మఱియిద్దఱినిగూడ నుఱితీయవలసినట్లాతఁడాజ్ఞాపించెను. వీరికొఱకుఁ బ్రధానులందఱును జాలి పడిరి చేయునది లేదు.

మియర్ మంజూ ధరించియుండు యుడుపులును, సభామండపమును రక్తసిక్తమయి ముందుజరుగఁబోవు ఘోరసంగ్రామమును సూచించుచుండెను. మియర్ మంజూకుఁగొంత కోపము తగ్గినది. పిమ్మట నాతఁడు ప్రధానులవంకఁ గలయఁజూచి "ప్రధానులారా! మనమేకార్యము జేయఁబూనుకొన్నను యది చక్కఁగ నెరవేరుటలేదు.

ఇంక యుద్ధమే కర్తవ్యము. అక్బరుచేఁ బంపఁబడిన సేన మురాదు యాధిపత్యముక్రింద వచ్చుచున్నదనియు, మనగ్రామమున కైదామడల దూరమున నున్నదనియు, నిన్న నేఁగడా మనకు వర్తమానము వచ్చినది. కాఁబట్టి మీరు మీ సేవలను సిద్ధపఱచుకొని అహమ్మదునగరమునకుఁ బోవుటకు సిద్ధపడి యుండవలయును. మఱియు (హాసన్ మియ్యా వంకఁ జూచి) మిత్రమా! మురాదును, యతని సేనానాయకులును విడియుటకుఁ గొన్ని డేరాలు నాటించితివా?" యనియడిగెను. అందులకు హాసన్ "మన గ్రామము వద్ద సేనంతయును నివసించుటకుఁ దగిన యనుకూల ప్రదేశంబు లేదు గాన మనగ్రామమునకుత్తరపుభాగమున నైదుక్రోసుల దూరములోనున్న బయలునందు డేరాలు నాటించితిని. వారికిఁ గావలసిన భోజన పదార్థములనన్నిటిని యందుఁ జేర్పించితిని. నేనును తమయుత్సవములకు కేఁగవలయును" అనుచు తన తావునుండి లేచిపోయెను. ప్రధానులును నియమితకార్యముల నొనర్చుటకు వారివారి ప్రదేశములకుం బోయిరి.

ఇరువదిమూడవ ప్రకరణము.

పైప్రకరణమునఁ జెప్పఁబడిన విషయములు జరిగినమరుసటిదినమే అహమ్మదునగరమునుండి శివనేరికిఁ బోవు రస్తాలో నొకపకీరు ప్రయాణము చేయుచుండెను. ఈతఁడు మీకిదివఱలో పరిచయుఁడే. ఈతఁడు వడివడిగ నడచుచు నేమేమో యాలోచించుచుండెను. చేరువనున్న పొదలోనుండి యేదైనశబ్దమువచ్చిన వెనుకకుఁ దిరిగిచూచుచుండెను. అప్పుడే ప్రాతఃకాలమగుటచే జల్లని మందమారుతము వీచుచు మనపకీరు బడలికను కొంతశాంతింపఁజేయుచుండెను. కాఁబట్టి యాతఁడు మఱికొంతవడిగ నడచుటకారంభించెను.

రెండు ఘడియలప్రొద్దెక్కినది. అట్లే నడుచుచుండిన పకీరు తటాలున నిల్చిపోయెను. తూర్పుదిక్కున తానెద్దియోఁ బరికించిచూచుచుండెను. దినకరుఁడుసహితమగుపడకుండ నాదిక్కున నెల్లను కావుక్రమ్మినది. మొదట నాపకీరది మేఘమని భ్రమపడెను. కొద్దికాలములో నది సమపిపోవుటచే నచ్చట మిక్కుటముగ దుమ్ము రేగినదనియాతఁడు కనుగొనెను. తానావింతఁ బరిశీలింపఁ గొంత సేపటివఱకు యచ్చటనే నిల్చియుండెను. మరల నొకకాలుగంటకు ధూళి రేగినది. దగ్గరనే యాధుమ్ము రేగుటచేఁ

బకీరున కిదివరకుకంటె నిప్పుడది బాగుగఁ దెలియవచ్చెను. పిమ్మటఁ గొండలోయన నొప్పు కొన్ని యేనుగులాతని కంటఁబడెను. ఎద్దిరో గొప్పసైన్యము వచ్చుచున్నదని యూతఁ డటుండక తనకు రెండుఫర్లాంగుల దూరములోనున్న యొకవృక్షము నధిరోహించి యందుండు గుబురుకొమ్మలలోఁ డాగియుండెను.

సైన్యము సమీపించినది. అక్బరుచక్రవర్తి గారిచేఁ బంపఁబడిన సైన్యమిదేయని చదువరు తెలియఁగలరు. వృక్షముపైనున్న పకీరునకీ సైన్యమంతయు నిప్పుడు దృష్టిపథమునఁబడినది. సైన్యమునుఁ జూడగనే యతఁ డాశ్చర్య పడుచుండెను. తాను జేయఁదలచుకొనిన కార్యములన్నియు నెవ్వడు నెరవేఱునాయని యాతఁ డాలోచించుచు సైన్యము నంతటిని బాగుగఁ బరిశీలించి చూచుచుండెను.

ఈ సేనకు ముందుభాగమున నేబది యేనుఁగులు వరుసకు బదివంతున నయిదువరుసలుగాఁ బోవుచుండెను. వీటివెనుక భాగమున నయిదువందల యాశ్వికులుఁ బోవుచుండిరి. వీరివెనుక మురాదు సర్వాలంకృతంబైన నొకదిగ్గజమునధిరోహించి దండనాయకులు, మత్రిసామంత ప్రముఖు లిరుపార్శ్వముల నడువ మహావైభవముతోఁ గదలిపోవుచుండెను. వీరివెనుక నేనుగులచే నీడ్వఁబడుచున్న కొన్ని ఫిరంగులబండ్లును, తుపాకులచేతను, మందు, గుండ్లు మొదలగు యుద్ధపరికరములచే నిండిన మఱికొన్ని బండ్లునుఁ బోవుచుండెను. ఈబండ్లవెనుక పదివేలమంది కాల్బలము హుటాహుటిగ నడుచుచుండెను. వారివెనుక కొన్ని ఒంటెలు సైన్యమునకు భోజనపదార్థములును, మయినపుడేరాగుడ్డలును, డేరాలు నాటునపుడు కావలసిన గూటములును, పగ్గములు మొదలగువానిని మోసుకొనివచ్చుచు మురాదుసేనాతరంగములకు నదియే యంత్యమని తెలియజేయుచుండినవి.

వృక్షముపైనున్న పకీరు సైన్యముయొక్క యాడంబరమును, యోధవరుల బాహుబలమును, వారిధైర్యమునుఁ జూచి విభ్రమనొందెను. ఈసైన్యమంతయు శివనేరిదుర్గమునుగూర్చి పోవుచుండెను. ఆదుర్గమున కైదుక్రోసుల దూరమున మియర్‌మంజా యిదివఱకే స్థాపించియుండిన డేరాలలో నీసైన్యమంతయుఁ జేరునని పకీరనుకొనెను. సేనంతయుఁ దానధిరోహించియున్న వృక్షమును దాఁటి రెండుఫర్లాంగుల దూరముపోయినది. వెంటనే పకీరు చెట్టునుండి దిగి తనస్థానమును జేరుటకు వడివడిగ నడుచుచుండెను.

ఒకఘంటకాలములోనే పకీరొక పర్వతముక్రిందఁ బోవుచుండెను. ఈతఁడిట్లు సాగిపోవగా నాదారి రెండు చిన్నగుట్టలకు మధ్యనుండు యొకలోయకు బోయెను. అతఁ డాదారిని కొంతదూరముపోయి యొకకుటీరమువద్ద నిల్చిపోయెను. ఆకుటీరము

యొక్క తలుపులు మూయఁబడి యుండుటచేఁ బకీరు వేఱొక మార్గము గుండ దానిం బ్రవేశించెను. తానులోనికరిగిన క్షణమునకే యొక వృద్ధాంగనయుఁ, మఱియొక జవ్వనియు నాతనికిఁ గొన్ని యుపచారములొనర్చిరి. వెంటనే కుటీరము యొక్క తలుపులు తెఱువఁబడెను. ఈకుటీర మైదాఱుగురు నివసించుటకు మాత్రమనుకూలముగ నుండెను. మఱియుదీనిచుట్టూ గోడలు పెట్టఁడి దట్టమైన రెల్లుతో గప్పఁబడియుండెను. దీనిచుట్టూ దట్టమైన ముండ్లు చెట్లుండుటయేగాక చిన్నచిన్న గుట్టలమధ్య గట్టబడి యుండుటచేఁ దిదియొకరహస్య ప్రదేశమని గూడఁ దెలియ వచ్చుచుండెను.

పిమ్మట పకీరొక దర్భాసనముపైఁ గూర్చుండి చేరువనున్న వృద్ధాంగనతో మాట్లాడదొడగెను.

పకీరు—రామంబగారూ! మాలోజీ నేడేమింకను రాలేదు? ఈదినముననే గదా తానువచ్చెనని మొన్న చెప్పి పోయినది?

రామా—అవును. అతఁడింకఁ గొంతసేపటికైన రాఁగలఁడు. మఱియుమిరన్ బీ అహమ్మదు నగరమునకుఁ బోవలయుననియున్నది. ఎప్పుడుపోయెదరు?

పకీరు—ఎప్పుడోయననేల? రేపుదయముననైన బయలుదేరి పోవలయును. లేనిచో తప్పకముప్పువచ్చును

ఇంతలో మాలోజీయచ్చట కరుదెంచెను. పకీరాతనిని జూచి "నాయనా! నీవుపోయి నీకార్యమును సమకూర్చుకొని వచ్చితివా,, యనెను. అందులకుమాలోజి "కార్యమును చక్కపెట్టుకొనియే యిటవచ్చితిని. లుఖాజీ జోధవరావును గలుసుకొంటి అతనికిఁ గలసైన్యమునంతటిని వెంటఁ బెట్టుకొని రెండురోజులలో నహమ్మదునగరమును జేరునట్లు చెప్పినాఁడు ఇంతకుమునుపునీవేమో మనకుముప్పు వచ్చుననుచుంటివేయేమి నేనుదానిని సమముగ విననైతిన,, నెను. పకీరు "అయ్యా! నేనురాత్రి నాలుగు ఘంటలప్పుడే లేచి జొన్నరకుఁ బోవలయునని ప్రయాణమైతిని. పోవుచుండగా సూర్యోదయమగు సరికి దారిలోనక్బరుచేఁ బంపబడినసేన మురాదు యాధిపత్యము క్రింద వచ్చుచుండెను. వెంటనేమనమిక జాగుచేసినఁ బ్రయోజనము లేదని మరల నిటవచ్చితి. అహమ్మదునగరమునకు మనమీరాత్రియే లేచిబయలుదేర వలయును" అనెను.

మాలోజి:—"ఇకమనమాలస్యము చేసిన మనకుదప్పక కీడుగలుగును. మిరన్ బీతో గూడ రామాంబను సహితము అహమ్మదు నగరమునకుఁ గొనిపోవుదము,, అనెను.

రామా:— మిరన్ బీ నాకెంత కీరి తొంకవారము రోజులమాత్రమే తైనవను యీమెకు నాపై వెక్కుముగ ప్రేమజనించినది. నవ్వాబు యీమెయహమ్మదునగరమునకుఁగొంపోయి నాకు బహుమానమిప్పించవలయునని చెప్పినది.

నాయనా! పకీరా! ఈమె చాందబీబిగారి మనుమరాలని నాకు ఇప్పుడే దెలియవచ్చినది. పాపమీమెను తొందరకష్టముల పెట్టితిని కదా!,, అనెను.

ఈమాటలకుఁ బకీరు నవ్వెను. అతఁడుగాని మాటాడిగాని మిరన్ బీయే తమ్ముపాయని రామాంబకుఁ దెలియపఱచలేదు. కొంతసేపటికి పకీరు తనస్థానమునుండి లేచి ప్రయాణప్రస్థానమును చేయఁజొచ్చెను. రామాంబయును వారికందఱికిని గావలసిన భోజనపదార్థములను సిద్ధముచేయుటకై వెళ్ళెను. మిరన్ బీయును తానహమ్మదున గరమునకు త్వరలో పోవచ్చునని సంతోషపడుచుండెను.

ఇరువదినాల్గవ ప్రకరణము.

మియరన్ బీని వెదుకుటకై పోయిన సేవకులందఱును వచ్చి యీమె యెచ్చట నగుపడలేదని చాందబీబీకిఁ జెప్పిరి. హాజీబీబి యీమాటలను విన్నతోడనే యీమెకు గుండె నీరైపోయినది. ఇప్పుడామెకు దుఃఖమునకు అంత వృద్ధియగుటచే జేసికు వన్నపానములు సహితము దీసికొనుట మానినది. చాలదినములనుండియుఁ జింత సేవించియున్న చాందబీబి యిప్పుడు హాజీబీబి కొంతసహితము చింతయుతురాలై వచ్చినది. ఢిల్లీ సైన్య మిప్పుడప్పుడే అహమ్మదునగరముపైఁ బోవునోయని యీమెకుఁ బెల్లుభయము జనించుచుండెను. ప్రధానమంత్రియైన మాలీకాంబరు యీమెను గాంభీర్యముగా పాడిన పిమ్మట నాతఁ డామె కనుపడకయుండెను.

ఇట్టిదురవస్థలోఁ జాందబీబి యొంటరిగ సింహాసనముపైఁ గూర్చుండియుండెను. హాజీబీబి మాత్రము దీనవదనయై ప్రక్కనే కూర్చుండియుండెను. ప్రధానమంత్రు లెవ్వరును యీమెవద్ద లేరు. హాజీబీబి "అమ్మా! మిరన్ బీని వెదకుటకై మరల కొందఱను సేవకులఁ బంపుము,, అనెను. అంత చాందబీబి "హాజీ! వెదకింపవలసిన చోటులెల్ల వెదకించితిని. మిరన్ బీ యెచ్చటనున్నదో దైవమే చెప్పఁగలఁడు,, అనెను.

ఇంతలో హుసేను మీర్జాయును, అబ్దుల్ రహిమానుఁడును యచ్చటి కరుదెంచి వారికిఁగా నియమించియుండు ఆసనములపైఁ గూర్చుండిరి. వీరితోఁగూడవచ్చిన సేవకులొకపక్కగా నొదిగి నిలువఁబడియుండిరి. అంతరాణిగారు తనపరిధానులను జూచి "పరిధానులారా! మిరన్‌బీశోకము షాజీమిక్కిలి దుఃఖించుచున్నది. ఆమెదీనవదనమును జూచినకొలఁది నాదేహము మండుకొనిపోవుచున్నది. శివనేరిదుర్గమున గూడ నామె లేదట" యనెను. అంతహుసేనుమీర్జా యామెనుజూచి "అమ్మా! ఆదుర్మార్గులు దప్ప మఱెవ్వరు యామెను దొంగిలించుకొని వెళ్ళుదురు? మిరన్‌బీ శివనేరి దుర్గమునందే తప్పకయుండును. మీచేఁబంపఁబడిన సేవకులక్కడికిఁ బోయిరో లేదో! విశ్వాసార్హులగువారును, ప్రాణములను దప్పించుకొని రాఁగలుగునట్టివారును నగు యిద్దరుశూరులను మరలశివనేరికిఁ బంపవలయును. మీరుదానికై యింతచింతతో నుండనవసరములేద" నెను. అంతఁ జాందబీబి "నేనును నట్లేఁదలచుచున్నాను. (ఏదో శబ్దమునువిని) హజారమువద్ద జనసమ్మర్దముగనున్నది. వారెందుకట్టు లూరక నఱచుచున్నా" రనెను.

ఇంతలో నొకసేవకుఁ డచ్చటికి పరుగెత్తుకొనివచ్చి "వచ్చె వచ్చె మిరన్‌బీ వచ్చె" నని చెప్పెను. ఈమాట షాజీబీబి చెవిలోఁబడినదో లేదో వెంటనే యామెకు ప్రాణములు లేచివచ్చినవి. చాందబీబియు మిక్కిలిసంతోషించెను. సభవారందఱును మిరన్‌బీరాకకు నిరీక్షించుచుండిరి. వెంటనే వారికిఁ బకీరుసాక్షాత్కరించెను. ఈతనిని జూడగనే షాజీబీబి, చాందబీబిలాశ్చర్య మగ్న మానసలై పకీరునకు సాష్టాంగ నమస్కారము లొనర్చిరి. పకీరునకు వెనుకనే మిరన్‌బీయును, ఆమె వెనుక రామాంబయును, ఈమెననుసరించి మాలోజీఖాన్సాహేబును వచ్చుచుండిరి.

పిమ్మట వీరందఱు చాందబీబి గూర్చుండియున్న సింహాసనమును సమీపించిరి. వెంటనే షాజీబీబియును, చాందబీబియును మిరన్‌బీని క్రమముగ గౌగలించుకొనిరి. షాజీబీబి యానందమును వర్ణించుటకు మాకుసాధ్యముగాదు. చదువరులే యూహించగలరు.

మాలికాంబరే పకీరువేషమును ధరించియున్న సంగతి హుసేనుమీర్జాకుఁ దప్ప మిగతవారి కెవ్వరికిని దెలియదు. మాలికాంబరు యాజ్ఞయగువఱకును యీరహస్యమును వెలిబుచ్చకుండునట్లు యీతఁడు ప్రమాణము చేసియున్నాఁడు గాన నిప్పటివఱకును హుసేనుమీర్జా యాసంగతిని రాణికిఁ దెలియఁజేయలేదు. అందుచేఁ జాందబీబి పరువంకఁజూచి "మహానుభావా! మీరెవరో నాకుఁ దెలియదు. మా షాజీబీబి పాలిటి

భాగ్యదేవతే యీరూపమును ధరించి యిచ్చటికివచ్చినదని తలచెదను. లేనిచో షాజీబీ
బి యొక్క రెండురోజులలోఁ బ్రాణములను విడిచియుండును. ఈసహాయమును మీ
రు నాకొనర్చినందులకు మీరేమికోరుదురో నేనుదానినొసగ సిద్ధముగ నున్నా,, ననెను.
అందులకుఁ బకీరు ''అమ్మా! మీకటాక్షము నాపైఁ బూర్ణముగనున్న యంతేచాలు
ను. నాచెంతనున్న యీమాలోజీయును, రామాంబయును మిరన్‌బీని గాపాడినవారు
వారునాకుఁ గొద్దికాలముక్రిందటఁ బరిచయులైరి. నేనీ మిరన్‌బీ ప్రాణములను రక్షిం
చి వీరిచెంత నిలిపి నాచోటికి నేను వెళ్లితిని. ఇంతవఱకును వీఱుయామెను గాపాడు
చుండిరి. రామాంబను మీరుముందుగ గౌరవింపవలయు,, ననెను. అంతసభలోని వా
రందఱు రామాంబతట్టుఁ జూడ్కి నిగిడించి పరమానంద భరితులైరి. చాందబీబి రా
మాంబను తన ప్రక్కననే కూర్చుండఁ బెట్టుకొనెను. అంతఁ బకీరు చాందబీబివంకఁ
జూచి ''అమ్మా! నిన్నటిదినము వీరినిబిల్చుకొని వచ్చుటకై వీరున్నతావునకు నేనుపో
వుచుంటిని. అప్పుడు శివనేరిదుర్గము వైపుగాఁ గొంత సైన్యము నడుచుచుండినది. అది
ఢిల్లీచక్రవర్తిచేఁ బంపఁబడిన సేనయని త్రోవలో నాకెదురుపడిన మాలికాంబరు చె
ప్పినాఁడు. మిమ్ముల నతిజాగరూకతతో నుండునట్లుకూడ నాతఁడు చెప్పినాఁడు,,
అనెను.

అందులకుఁ జాందబీబి ''మహానుభావా! నిన్నేమని పొగడగలను! ముఖ్యము
ఐన వార్తను నాచెవిలోఁ బడవేసితిరి. ఇన్నిదినములనుండియు గోచరముకాని మాలి
కాంబరు మీకుగోచరించెనా? తఁడిక్కడి కెప్పుడువచ్చును? దానినివిన్న పకీరు
''అమ్మా! రేపుమధ్యాహ్నమున కిచ్చటికి రాఁగలఁడట. మఱియు నాతఁడు మీరా
చకార్యములను జక్కఁబెట్టుటకు వేఱొక ప్రదేశమునకుఁ బోయియుండెననియుఁ జె
ప్పెను. విశేషములన్నియు రేపుమీకే తెలియఁగల,, వనెను.

చాంద——స్వామీ! నాకుడి భుజమగు మాలికాంబరు సహాయముచేనిక నాదు
శాత్రవుఁడగు మియర్‌మంజూనోడించి బహదరకుఁ బట్టముఁగట్టఁగలన,,నెను.

పకీరు——(షాజీబీబివంకఁజూచి) '' అమ్మా! నేడుమొదలు నీదుఃఖముతీరిన
దని తలచెదన,,నెను.

షాజీ——స్వామీ! నాదుఃఖముకొంత యుపశమనము కాఁగలదు. నిశ్శేషము
గఁబోవునని నేనెట్లుచెప్పఁగలను ,, అనెను.

పకీరు—— '' రేపుమధ్యాహ్నమునకది నిశ్శేషముగఁబోవునని నేనుదృఢముగఁ
జెప్పఁగలను. నీమనస్సులోని కోరికనెరవేఱు సమయమువచ్చును. ,, అనెను.

షాజీ — “ కరుణాసముద్రా! రేపు మధ్యాహ్నమునకే నాకోరిక యెట్లు నెరవేఱఁగలదు? అట్లగునని నాకుఁదోచలేదు. నాప్రియుండిచ్చటికరుదెంచినఁగదా నా సంకల్పము నెఱవేరుట ,, యనెను.

పకీరు— “ అమ్మా! మీరు దానికై చింతింపనవసరము లేదు. కానున్న కార్యములు కాక మానవుగదా! ,, అనెను.

ఇట్లు చెప్పి యాఁ బకీరదృశ్యుఁడయ్యెను.

—:0:—

ఇరువదియైదవ ప్రకరణము

పకీరు నుడివిన సంగతులను విన్నది మొదలు షాజీబీబి యెప్పుడెప్పుడు తెల్లవాఱునా యని వేచియుండినది కాని యాతఁడు చెప్పిన మాటలయందింతకైన నమ్మకమామెకు జనించలేదు.

ముస్తఫా బీజపూరునుండి యొక దినములో దానెట్లు రాఁగలఁడని యామె తలంచెను. ఇదివఱకే ముస్తఫా బయలుదేరి వేఱొక గ్రామమునకేమైన వచ్చియుండునా యని యామె తలంచెను కాని యది యామెకు సరిపడలేదు. ఎట్లో యాదినమంతయు గడచిపోయినది.

మఱునాఁడు తెల్లవాఱి షాజీబీబి పడకనుండి లేచి “ ముస్తఫా నేటికి వచ్చియుండునా? ,, యని చేరువనున్న మిరన్ బీని యడిగినది. షాజీబీబి యెంతయాతురతతో నున్నదో మిరన్ బీయును నంత యాతురతతో నున్నది గాన “ ముస్తఫా వచ్చియుండునని ,, చెప్పినది. అంత షాజీ “ చెలీ! నీవు తెలిసిన దానివలె వచ్చియుండునని చెప్పుచున్నావు. నీకెట్లు తెలియున ,, నెను. అందులకు మిరన్ బీ “ నేనును నీవలెనే యూహచేసి చెప్పుచున్నాను గాని వేఱుగాద ,, నెను.

కొంతసేపైన పిమ్మట వీరిద్దఱొకరి భుజముపైనొకరు చేతులు వైచుకొని ప్రాతఃకాల కృత్యములను నెరవేర్చుటకై బయటికరుదెంచిరి. పిమ్మట కొంతసేపటికి వారి పనులన్నియుఁ బూర్తి కాఁగా వారుభోజనశాలకరుదెంచిరి. చాందబీబియును భోజనశాలకు వచ్చినది. వారికందఱికిని భోజనమగునప్పటికొక యరఘంటయైనది. పిమ్మట వారందఱును రాణిగారి యంతఃపురమునకు వెళ్ళిరి. చాందబీబి తనసింహాసనముప

యుఁ గూర్చుండెను. షాజీబీబియును, మిగన్‌బీయును యామెకుఁ బ్రక్కగనే కూర్చుం డిరి. అంత వారు సుందుదినమున జరిగినవిషయములను గూర్చి ముచ్చటించుకొను చుండిరి.

ఇప్పటికి దాదాపుగాఁ బండ్రెండు ఘంటలప్రొద్దయినది. చాందబీబి పకీరుకొ ఱకును, మాలికాంబరుకొఱకును నిరీక్షించుచుండెను. షాజీబీబి ముస్తఫాకొఱకును, పకీ రు రాకను నిరీక్షించుచుండెను. మిగన్‌బీ పకీరుకొఱకే వేచియుండెను. ఎవరికార్య ములువారు సమకూర్చుకొన నెంచుచుందురుగదా!

ఇంతలో నచ్చటికిఁ బకీరువచ్చెను. వీరును వ్వారును తమతమయాసనములనుండి లేచి పకీరునుఁ బిలుచుకొనివచ్చి యుచితాసనములఁ గూర్చుండఁ బెట్టిరి. వెంటనే చాందబీబి "స్వామీ! మీరు చెప్పినట్లు మాలికాంబరింకను రాలేదు. కారణమేమ యియుండునో" యనెను. "అతఁడిప్పుడేవచ్చి మిమ్ములను దర్శింపఁగలఁడని" పకీరు ప్రత్యుత్తరమొసఁగెను. షాజీబీబి "స్వామీ! నాకోరిక సఫలముఁజేయు సమయము తటస్థించెనా" యని యడిగెను. "మీరొక ఘంటకాలము వేచియుండ వలయునని" పకీరు బదులుచెప్పెను. అంతఁజాందబీబి "అయ్యా! ముస్తఫా యిప్పుడెక్కడనుండి రాగలఁడు? మీచర్యలన్నియు కడు చోద్యములుగనున్న" వనెను. అందులకుఁ బకీ రు "అంతయు మీకే విశదము కాఁగలదని" చెప్పెను.

ఇంతలోఁ బ్రధానులును, దండనాయకులును సభనలంకరింప వచ్చుచున్నార ను సంగతి తెలియగనే షాజీబీబియును, మిగన్‌బీయును రాణివద్దశలవుఁ బుచ్చుకొనివా రి యంతఃపురమునకు వెళ్ళిరి. వెంటనే ప్రధానమంత్రులందఱును సభకు విచ్చేసిరి. దండనాయకు లందఱును బారులుదీరి రాణియెదుట నిలువఁబడియుండిరి. అంతచాం దబీబి ప్రధానులవంకఁ జూచి "ప్రధానులారా! మీరందఱు మీమీసేనలను సిద్ధము జేసి యెప్పుడుకావలయునన్నను నావద్ద హాజరు పఱచవలయును. క్బరుసేనంతయు శివనేందుర్గమునకు సమీపముననున్న బయలులో దిగియున్నదట. మాలికాంబరుఁగూ డ నేఁడేవచ్చి మనలను గలుసుకొనును. చాలకాలముక్రిందటఁ బరదేశమున కఱిగియు న్న ప్రధాన సేనానాయకుని దర్శించి నేఁటిమొదలు మీరందఱు నాతని యాధిప త్యముక్రింద నుండవలయును. ఈసమాచారమంతయు నిచ్చట విచ్చేసియున్న మహా మహుడగు నీపకీరువలనఁ దెలియఁబడిన" దని యాతనికొఱకై సభయంతయుఁ గల య జూచెను. పకీరు రాణికెందును యగపడలేదు. చాందబీబి విభ్రమజెందినది. ఆ శ్చర్యమును భయమును యొకసారిగ నామెను యావరించుకొనెను. అంతరాణి "ర

హిమానూ ! ఇప్పుడిచ్చటనే యున్న ఫకీరును నీవు జూడలేదా ? అతఁ డిచ్చటికి లేచి పోయెను. అందులకు రహిమాను "అమ్మా ! నాకుఁ దెలియదు. మీరు మాతో మాట్లాడుచుండ నందఱమును మీవంకఁ జూచుచుంటిమి. అతఁ డిచ్చటనుండి లేచినసంగతికూడ నాకుఁ దెలియదు" అనెను. ఇతరయోధవరులు సహిత మామాటనే చెప్పిరి.

ఏమియుఁ దోఁచక వీరిట్లు మాట్లాడుకొనుచున్న సమయముననే మాలికాంబరును, ముస్తఫాయును యున్నట్టుండి యా సభలోని కరుదెంచిరి. చాందబీబియొక్కయుఁ, బరిస్థానులయొక్కయు విస్మయము వర్ణనాతీతము. చాందబీబి పులకాంకిత శరీరయయ్యెను. ఆనందోద్రేకముచే నామెకొంతసేపు దేహము తెలియకయే మాటయు మాట్లాడకుండెను. వెంటనే యామెకు స్మృతి గలిగెను. పిమ్మటఁ జాందబీబి ముస్తఫా మాలికాంబరులను విశేషముగ గౌరవించి తనసింహాసనమునకుఁ బ్రక్కనే వారి నిద్దఱిని గూర్చుండఁబెట్టుకొనెను. ముస్తఫాయొక్కయు, వాతనిబంధువులయొక్కయు క్షేమములు విచారింపఁబడినవి. పిమ్మట రాణి మాలికాంబరుయొక్క కుశలముల నడుగుచు "నాయనా ! ఇప్పుడొక ఫకీరిచ్చటికి వచ్చియుండెను. అతని మీరేమయినఁ జూచితిరా ? సభలోనున్నవాఁ డిచ్చటను యగపడలేదు. మిమ్ములనెదురొక్కన నేమయిన మీవద్దకు వచ్చెనా ?" యని యడిగెను. యందులకు మాలికాంబరించుకసేపూరకుండి చిఱునవ్వు నవ్వి తన తావునుండి లేచి రాణివంకను, యితరపరివారుల వంకను జూచి యిట్లనియె.

"మీయెదుట నిప్పుడు నిలిచియున్న మాలికాంబరే యిన్నిదినములనుండియుఁ ఫకీరువేషమును ధరించియుండినది. మొదట బహదరును గాపాడి, సాహసచరుఁడైన నాలోఁ జీవశక్తినిజేసి యిచ్చటికంపితిని. పిమ్మట రాణికే ముప్పుగలుగఁబోవునపుడచ్చటి కరుదెంచి యామెను రక్షించితిని. మరల ముస్తఫా హాజిబీబిని దర్శింప నిటవచ్చుచుండ మియాన్ మంజూ యాతనిని చెఱఁబెట్టగా నచటి కరుదెంచి, ముస్తఫాను రక్షించి, యాతనిని కొన్నిరోజులు స్త్రీరూపమున నుండ నియమించి యహమ్మదునగరమునకంపితి. పిమ్మట బాదుర్మార్గులాతనిని మరల తస్కరించుకొని శివనేరికి వెళ్ళుచుండ వారిని బోలియించి ముస్తఫాను గాపాడితి. ఇప్పుడు మీయెదుటఁ గూర్చునియున్న యీశూరుఁడగు ముస్తఫాయే యిన్ని దినములనుండియు రాణిగారి నగరిలో మిరన్ బీయను నామధేయమును వహించి మెలఁగుచుండెను. మఱియు నిప్పుడు మొగలాయి సైన్య మహమ్మదునగరమును సమీపించుచున్నది గనుక యుద్ధసన్నాహము నొనర్చుటకై నేనావేషమును వదలి రాణిగారిని దర్శించితి" నని చెప్పి ముగించి యుదివములో దా

నును, ముస్తుఫాయును ధరించియుండిన యుడుపులను వారికిఁ జూపెను. చాందబీబియు
ను, ప్రధానులును, దండనాయకులును, కరమాశ్చర్యమును జెందిరి. మలికాంబరొనర్చి
న యద్భుతకృత్యముల కాతని నందరును వేనోళ్ళఁ బొగడిరి. అంతఁ జాందబీబి ప్రధా
నులవంకఁ జూచి ప్రధానులారా! అక్బరుచేఁ బంపఁబడిన సైన్యమంతయు నతనిపు
త్రుఁడైన మురాదు యాధిపత్యముక్రింద వచ్చి మియార్మంజూ సేనతోఁ గలిసి శివనే
రికి సమీపమువనున్నదట. ఆసేనంతయు నొకవారము రోజులలోపల నహమ్మదున
గరముపైఁ బడనున్నదని నేఁడు వార్త వచ్చినది. మీరందఱు మీమీ సేనానాయకులను
దీసుకొని రేపుసభ కరుదెంచవలయును. మఱియు నీపట్టణములోని యశేషజనమును
రేపటిదినమున సభకరుదెంచునట్లు యాజ్ఞ చేయవలయు,, నని చెప్పెను. అందులకుఁ
బ్రధానులు సమ్మతించి యామెవద్ద సెలవుఁబుచ్చుకొని వారిప్రదేశంబులకరిగిరి.
చాందబీబియును, మాలికాంబరును, ముస్తుఫాను హాజిబీబీకి దర్శింపఁజేయుటకై హాజి
బీబి యంతఃపురమునకు వెళ్లిరి.

ఇరువదియాఱవ ప్రకరణము.

మఱునాఁడు సూర్యోదయ మగునప్పటి కహమ్మదు నగరమంతయు మిక్కిలి
జన సమ్మర్దముగనుండెను. ప్రధానులును, సైనికులును, సేనా నాయకులును, పట్టణము
లోని ధనవంతులందఱును రాణిగారి సగరునుగూర్చినడుగుచుండిరి. పదిఘంటలప్రొద్దె
క్కునప్పటికి రాణీగారి సభామండపమంతయు వేనవేలు జనులతో నియమితగాలమునకుఁ
బూర్వమే నిండియుండెను. మఱియు నితరపట్టణములలోని శూరవరులందఱును లె
క్కకు మిక్కిలిగా వచ్చియుండిరి.

సభామండపమంతయుఁ జక్కఁగ నలంకరింపఁబడియుండెను. మండపముయొ
క్క స్తంభములన్నియు, ననల్పశిల్ప చాతుర్యమున నెంపెసలారుచు ననమానపట్టుసలువ
లచే నాచ్ఛాదితమై యుండెను. క్రింద రత్నకంబళ మొకటి పరువఁబడియుండెను. సభ్యు
లందఱును వారివారి యుచిత స్థలములలో నారుగూర్చొని యుండిరి. చాందబీబి ర
త్నఖచిత సింహాసనాసీనురాలై యుండెను. ఆమెకుఁ దూర్పుభాగమున నామె సమీప
బంధువులును, వారికిఁ బ్రక్కనే తన ప్రధానమంత్రులును వారికి ముందుభాగమున

మాలికాంబరును, మాలోజీభోన్స్లే యును, వీరికిఁ బిఱుంద నితరరాహుదపరులును, వీరి వెనుక వీరులును, పౌరులును, నిల్చియుండిరి. బహిఃప్రదేశముల నాశ్వికులు తమబలగ ముతో సంక్షోభ మేమియును గలుగకుండఁ గావలిగా నుండిరి.

అంతఁ జాందబీబి తన తావునుండి లేచి సభ్యులనవలోకించి "సభ్యులారా! మి మ్ములనందఱిని నేను నాసభకుఁ బిలిపించినందులకుఁ గారణము మీకుఁ దెలిసియేయుం డును. అయినను నేను కొంతమీకుఁ దెలిపెదను. ఇప్పుడు మనయహమ్మదునగరములో ననేకమందిదుర్మార్గులు ప్రబలి యీరాజ్యమును నాశనమొనరింప సమకట్టియున్నారు. వారిలో ముఖ్యుఁడు మియాన్ మంజూయని మీకెల్లరకుఁ దెలిసియేయుండును. తరతరము లనుండియు నీపట్టణము నేలుచుండిన నైజాంశాహీవారివంశమును నాశనముఁ జేయఁద లఁచి యాదుర్మార్గుఁ డెవరినో యొకయధముని నైజాంశాహీ వంశములోనివాఁడనియు, వానికే గొప్పహక్కు గలదనియు వాదించి, పరరాజగు యక్బరు చక్రవర్తిని సహాయ మునకుఁ బిల్చినాఁడట. సభ్యులారా! జయచంద్రుఁడైకమత్యము లేక పృథ్వీరాజుపైఁ గక్షవహించి పరరాజగు మహమ్మదు గోరీని సహాయమునకుఁ బిలిచి యేమి లాభమును పొందెను? అట్లేయైకమత్యము లేక నాపయిఁ గక్షవహించి యున్నమియాన్ మంజూనా శనము కాఁగలఁడు. మీరెంతమాత్రము భయపడవలదు. మనరాజ్యమెప్పటికిని నాశన ము కానేరదు. నాకంఠమున ప్రాణముండునంతవఱకును, నైజాం శాహవంశము యొ క్క రక్తము నానరములఁ బ్రవహించుచున్నంత కాలమును నేనుఱకనుండను. మొగలాయి సైన్యమును చించి చెండాడుటకు నాడు సింగంబువలె నేను సిద్ధముగనున్నాను. మీరుమీశక్తి కొలఁదిఁ బోరాడుఁడు. మీరు మీప్రాణములపయి నించుకైన యాశపడక రాజభక్తిని వె దజల్లుఁడు. జీవకోటులకు జన్మము గలిగినప్పుడే మరణమునకొకప్పుడు లోఁబడ వలసిన ది విధాయకమైయున్నది. మనము నొకదినమున దేహవియోగమును బొందఁగలవార మే. అప్పుడు పుట్టిన పసిగూనలను భూమికర్పించి యముని యాజ్ఞకు లోఁగాడినవారెం దఱున్నారు ఇదంతయు భగవన్మాయ. కావున మీరందఱు మీశక్తి కొలఁదిఁ బో రాడి మీశౌర్యమును వెదజల్లునసమయము తటస్థించినది. యుద్ధముఁ జేయలేనివారందఱి చ్చటనే యాఁగిపొండు. వారిని నేను బలవంతపెట్టను.

ప్రధానులారా! మీరందఱును యీదినము మొదలు యుద్ధసన్నాహమును జే యవలయును. కోటగోడలు, బురుజులు మొదలగునవి బాగుచేయవలయును. చందన్ వందన్ లోహగడము మొదలుగాఁగల దుర్గములలోనున్న ఫిరంగులను మనకోటకుఁ జేర్ప వలయును భోజనపదార్థములన్నియు నేఁడే కోటకు జేర్పవలయును. యుద్ధములో గా

యములుకగిలినవారికి చికిత్సజేయుటకై వైద్యులుసిద్ధముగనుండు నట్లాజ్ఞాపించవలయు ను. యోధులారా ! మీకుంగడపటి నొకమాట జెప్పెదను. మీరందఱును ఐకమత్య ముంగలిగి మీపట్టణమును పరరాజులచేతం బడనీయక ధీరులుగం బోట్లాడవలయును మీకు జయమును గలుగవలయునని సర్వకాలసర్వావస్థలయందును భగవంతుని ప్రార్థించు చుండవలయును. సర్వశక్తిగల భగవంతుడా ! దయయుంచి నాకు స్థైర్యమునిమ్ము. నా రాజ్యమునకును, నావంశమునకును గళంకముం గలుగంజేయ కుండునట్లు నన్నాశీర్వ దింపుము,, అని తనవాక్యజాలమును ముగించెను

ఇంతదనుకను సభవారందఱును చాందబీబీ తదేకధ్యానముతోం జూచుచుం డిరి. ఇంటి నడికొప్పుపై విరాజిల్లు పూర్ణశశివలె నాసింహాసనముపై నిరుపమానంబగు యామెయింతి సమ్మోహనాకారము భాసిల్లుచుండెను. తేజోవిరాజితమయి, నిరుపమాన ప్రతాపయుతమయి, వైరికక్షత్రధారిణియై మెఱయు నీ స్త్రీరూపమును సభవారందఱు మొగములంబెకెత్తి తదేకవీక్షణములం బరికించుచుండిరి. సౌందర్యమయి, అత్యంతమ నోహరమయి, స్థైర్యసూచకమయి, దేదీప్యమానమయి, యలరారు నాయాకారము దివ్యమగు నాసిశ్చలత్వము, అపరిశాంతము సభవారందఱి సద్భావసాగరమున ముం చివేయుచుండెను. సభలోంగొందఱు చాందబీబి యీశ్వరావతారరూపమని భావిం చిరి. మఱికొందఱు ''మనము పూర్వజన్మమున నెన్ని పుణ్యములం జేసినందువలననో యిట్టిశూరవనిత మనయార్యావర్తమున జన్మించి మనరాజ్యమునకే రాణియయ్యెను,, ని చెప్పుకొనిరి. అంతగొంతసేపటికి ''రాణిగారికిజయముగుంగాక, శాశ్వతకీర్తి యామె కు నీలోకమున ఘటిల్లుగాక,, యను ఘోషములు సభయంతయు నిండిపోయెను. పి మ్మట యోధవరులందఱును జయసూచకముగం దమశంఖములను బూరించిరి. వెంట నే చాందబీబి మాలికాంబరమును వైటంబెట్టుకొని తనయంతఃపురమునకుం బోయెను. స భవారందఱును లేచి రాణీని వేనోళ్ళం బొగడుచుం దమతమ నివాసంబులకఱిగిరి.

ఇరువదియేడవ ప్రకరణము.

ముస్తుఫా షాజీబీబిని దర్శించినప్పుడు వారికుగలిగిన సంతోషము వర్ణనాతీతము. మాలికాంబరే ముస్తుఫాను కష్టములనుండి తప్పించి తనకు దర్శింపఁ జేసినందులకు షాజీబీబి మిక్కిలి విస్మయమొందెను. అతనికేమి సహాయమొనర్చుటకును యామె కుఁదోఁచలేదు. ఆమె తనవివాహకాలమున వానికేదోయొక గొప్పపదవి నొసఁగదలచియుండెను. ప్రస్తుతము రాణిగారికిఁ గలిగిన సంకటములవలన షాజీబీబి వివాహప్రయత్నము మానివేయఁబడినది. యుద్ధానంతరమున ముస్తుఫా షాజీబీబీలకు వివాహము జరుగవలసినట్లు మాలికాంబరు యేర్పాటు జేసెను. అందుచే షాజీబీబి తనప్రియుని దర్శనమువలనఁ గలిగిన సుఖమునే కొంతకాలమువఱకు ననుభవింపవలసియుండెను. ఎప్పుడెప్పుడు యుద్ధము ప్రారంభింపఁబడి త్వరలోనె పరిసమాప్తినొందెది రాణిగారికి జయము గలుగునాయని యామె వేచియుండెను. చాందబీబికి యుద్ధమునందు తప్పక జయము గలుగఁగలదని షాజీబీబికి దృఢమయిన నమ్మకముండెను. అందుచే దనవివాహముగూడ మిక్కిలి వైభవముతో జరుగఁగలదని యామె యువ్విళ్లూరుచుండెను. కష్టములనుండి బ్రతికివచ్చినందులకే సంతసించుచున్న ముస్తుఫా షాజీబీబితో పెండ్లికై తొందరపడకయున్నను యుద్ధానంతరమున యామెను బెండ్లాడవచ్చునని సంతసించుచు యుద్ధసన్నాహమునకై కొంతపాటుపడుచుండెను.

చాందబీబి సింహాసనమునఁ గూర్చుండియుండెను హమీదుఖానుఁడు దక్కిన ప్రధానులందఱును యామె చుట్టూ గూర్చుండియుండిరి.

చాంద — "మాలికాంబరూ! ఇఁక రెండురోజులలోనైన తప్పక యుద్ధము దటస్థింపఁగలదు. మీరందఱు సిద్ధముగ నున్నారుగదా?,, యనెను.

మాలి — "సిద్ధముగ లేకేమి? కావలసిన పనులన్నియుఁ జక్కగనే నెరవేఱుచున్నవి. బీజపూరు సుల్తానునుండి మరల వర్తమానములేవియు వచ్చినట్లులేవు.,, అనెను.

చాంద — "నేఁడే వర్తమానము వచ్చినది. ఇబ్రహీం ఆదిల్ శాహా తనసైన్యముతో వచ్చి మనలను గలుసుకొనునట్లును, అతనికై మనము వేచియుండ నవసరము లేదనియు వర్తమానమును బంపినాఁడు. అతఁడు తప్పక మనలను గలుసుకొనఁ గలఁడు,, అనెను.

మాలి— "అమ్మా! నాఁటిదినమున నేనుచూచిన మొగలాయి సైన్యమును వ
ర్ణించుటకుఁ దరముగాదు. సైనికభటులందఱు దృఢగాత్రులై శౌర్యసన్నాహములచేఁ
దాండవ మాడుచుండిరి. ఏనుఁగులును, గుఱ్ఱములును మిక్కిలి బలిష్ఠములై యిప్పుడే
యుద్ధమునకు బోవువానివలె హుంకరించుచుండెను. ఫిరంగులును, తుపాకులును, మం
దుగుండ్లు మొదలగునవి వానికడఁ బెక్కులు కలవు. అయినను మనమిప్పుడు జేయుస
న్నాహములు వాటికంటె నినుమడించి యుంచుటచే నాకించుకైన భయములేదు.
మనయోధవరులెల్లరు నిప్పటివఱకు నపజయమనువార్త మనచెవిఁబడనీయలేదు. అందు
చే మనకేజయము సంప్రాప్తము కాఁగలదు," అనెను.

చాంద— "ఇంతకంటె రెండురెట్లు మొగలాయి సైన్యము మనపైకి వచ్చినను
నేను జంకను. మనసైన్యమంతయు నైకమత్యముగలిగి దేశాభిమానముచేఁ బోరాడిన
మనకపజయము కలుగునా? మఱియు బీజపూరు సైన్యములకున్న ధైర్యసాహసముల
ను వేఱుగఁ జెప్పవలయునా? గోలుకొండనుండి వర్తమాన మేమియు రాలేదు. అతఁ
డు మనకు సాయము చేయునో లేదో తెలియకున్న," దనెను.

మాలి— "ప్రస్తుతము గోలుకొండ నవాబు మనకు సహాయమునకై వచ్చుటనా
కును సందేహముగనేయున్నది అమ్మా! ఒకటి చెప్పమఱచితి. దక్షిణీతురకలు కొం
దఱు గొప్పసైన్యములతో మియర్ మజూను గలుసు కొనవచ్చుచున్నారట. వారినిరా
నీయక త్రోవలోనే యెదిరించుటకై మనఅబ్దుల్ రహిమాను చెంత గొంతసైన్యమునుఁ
బంపవలయును. లేనిచో మమువారిని జయించుటదుర్లభము," అనెను.

చాంద— "రహిమానూ! నీవిప్పుడే గొంతసేనను దీసుకొని వారినెదురించుటకే
గవలయును. మరలత్వరలోవచ్చి మమ్ములను గలుసుకొనవలయును," నిచెప్పెను.

రహిమా— "అమ్మా! నేనుసేనను దీసికొనిపోయెదను గాని నాప్రయత్నము
లకన్నిటికిని హమీదుఖానుఁడడ్డము వచ్చుచు రాచకార్యములోనించుకయైన భాగముగో
నక యశ్రద్ధతోనున్నాఁడు. మఱియు నాతఁడప్పుడప్పుడు శత్రుపక్షమువారిని గొని
యాడుచు మిమ్ములను దృణీకరించునట్లువింటినని," చెప్పెను.

చాంద— "నేనును అట్లేవింటిని. అహమ్మదుఖానుని కారాగృహమందుంచినది
మొదలు హమీదుఖానుని చర్య యొకవిధముగనున్నది. చక్కఁగానిజమును బరిశీలింపని
దే మనమేపనిని జేయఁగూడదు," అనెను.

మాలిక్— "అమ్మా! అహమ్మదుఖానుఁడు చెఱసాలనుండి యెట్లయినతప్పిం
చుకొనిపోవుటకై యనేకసదుపాయములను జూచుకొనుచున్నాఁడట. ఆపాపి చెఱసాల

నుండి తప్పించుకొని పోయెనేని మనకు దురవస్థగలుగగలదు. కాఁబట్టి మనమతిజాగరూకతతో నుండవలయును. యుద్ధానంతరమున నాతని మనమెట్లు జేసినను జేయవచ్చును.,, అనెను.

వీరిట్లు మాట్లాడుకొనుచుండ రాణిగారి సేవకుఁడొకఁడరుదెంచి ''అమ్మా! సిద్దీసర్దారులందఱు వారివారి సైన్యములను దీసుకొని వచ్చి హజారమున గాచుకొనియున్నార,, నిచెప్పెను. వెంటనే చాందబీబి ''హుసేనూ! నీవీక్షణముననే పోయిసిద్దీసర్దారుల సైన్యములువిడియుటకను కూలప్రదేశంబుల నేర్పాటుచేయుము. (రహిమానువంకఁజూచి) రహిమానూ! నీవు నీపని యందప్రమత్తుఁడై యుండుము. శేషసేననుదీసుకొని బయలుదేరవలయు,,నని చెప్పి సింహాసనముపైనుండి లేచెను. వెంటనే ప్రధానులందఱును లేచి వారికి నియమింపబడిన కార్యములను జేయుటకై రాణివద్ద శలవుఁ బుచ్చుకొని తమనెలవు కరిగిరి.

ఇరువదియెనిమిదవ ప్రకరణము.

ప్రధానులును, దండనాయకులును యుద్ధసన్నాహములను జేయుచుండిరి సేనకు సౌకర్యములగు పనులన్నియు జేయబడినవి. చాలదినములవఱకు సరిపోయెడు యాహారపదార్థములు బండ్లమీద తేఁబడి కోటలోఁ జేర్పబడినవి. సైన్యాధిపతులందఱు సేనలకుయుద్ధశిక్షను బాగుగ నేర్పించుచుండిరి. ఖడ్గములు, భిండివాలములు, కుఠారములు మొదలగు నాయుధములన్నియు బాగుగబదను బెట్టఁబడుచుఁ గ్రొత్తవి గూడ సిద్ధము జేయబడుచుండెను. యుద్ధమునం దుపయోగపడు గజములు, హయములు, మొదలగువాటికి యజమానులు శిక్షచక్కఁగఁ గఱపుచుండిరి. సహాయమునకై వచ్చిన క్రొత్తసైనికులకు గుడారములు నాటింపఁబడుచుండెను సేనానాయకులందఱును వారివారి సేనలనుజేర్చుకొని అందులో యుద్ధమునకు అర్హులెవ్వరో యనిపరీక్షించుచుండిరి ఫిరంగులకును, తుపాకులకును గావలసిననాళములు, మందుగుండ్లు మొదలగునవి కోటలోనికిఁజేర్పఁబడుచుండెను. చందన్‌వందన్, లోహగడము మొదలగు దుర్గములనుండి ఫిరంగులన్నియుఁ దేబడికోటలోఁ జేర్పఁబడినవి. సైనికులలోఁ గొందఱుకోట గోడలు, బురుజులుపరిశోధించి శిథిలమైన భాగములను బాగుచేయుచుండిరి.

చదువరులారా! ఈయహమ్మదునగరపుకోట మిక్కిలిప్రసిద్ధమైనది. ఈకోట చతురస్రముగానుండి యుత్తరపు దిక్కున సింహద్వారమును గలిగియుండెను. దీనిచుట్టుకొలత రమారమియెనిమిదిమైళ్ళుండెను. తూర్పుదక్షిణపడమర భాగములలో గచ్చచెట్లు, బలురకముల బొమ్మజెముడు చెట్లుదట్టముగా బెరిగి యుండుటచే ముట్టడించుటకువీలు లేకుండెను. ఉత్తరపుతట్టుమాత్రమే యీకోటను ముట్టడించుటకు వీలున్నది. ఈకోటగోడలు నేలమట్టమున నాలుగున్నరగజములవెడల్పును నగ్రమున రెండుగజములవెడల్పును గలిగి నిలువున పదునాలుగడుగుల నెత్తుగలిగి యుండెను. ఈగోడలచుట్టును సదా నీటిచే నింపబడిన కందకమొకటిగలదు. ఈకందకము చాల లోతుగలదై యిరువది గజములవెడల్పుగలిగి యుండెను ఈగోడలకు లోపలభాగమున జొట్టూ ఫిరంగులుంచుటకుగాను పదియడుగుల యెత్తుగల పిట్టగోడయొకటి కట్టబడియుండెను. ఈపిట్టగోడమీద ఫిరంగులనుంచి శత్రువులపై గాల్చుచుందురు. ఆ మధ్యనవీటికి సమముగా రెండడుగుల దూరమునకొక్క చిన్నరంధ్రమువంతున కోటగోడలకన్నివైపుల రంధ్రములమర్పబడి యుండెను. ఈరంధ్రములన్నియు ఫిరంగులమూతులయొక్క చుట్టుకొలతననుసరించి చేయబడియుండెను. ఫిరంగులను గాల్చువీరభటులందఱు పిట్టగోడమీద నిలుచుండి ఫిరంగులను గాల్తురు. మొదటగోడమీద నిలుచుండి తుపాకులతో యుద్ధము చేయువార లలసిపోయినపు డీచిన్నగోడమీదికివచ్చి ఫిరంగీల గాల్చువారిని పైకిబంపి వారచట యుద్ధము జేయుచుందురు.

కోటగోడలకు లోపలిభాగమున నొకఫర్లాంగు దూరమున కొక్కొక్క బురుజుగలదు. కొన్నిబురుజులు క్రొత్తగ మరమ్మతు చేయింపబడియుండెను. ఈబురుజులలో ముఖ్యముగా యుద్ధమునకు గావలసిన పరికరములన్నియు సిద్ధముగ బెట్టబడియుండుటచే సైనికులు సర్వకాల సర్వావస్థలయందీ బురుజులను గనిపెట్టుకొనియుందురు. మఱియు గోటసింహద్వారమున కిరుప్రక్కలను రెండేసిదృఢమయిన బురుజులుగలవు. వీటియందు బూర్వపు నైజాంశాహీవాడెడు ఫిరంగులన్నియు బెట్టబడియుండెను.

పైజెప్పిన సింహద్వారము యింతవిస్తీర్ణము గలదనిచెప్పుటకు వీలులేదుగాని యీద్వారమునుండి యవుదాలు గట్టబడిన మూడుబలిష్ఠములైన యేనుగులు బరాబాటకముగ నొకటేకాలము దాటిపోగలవు. ద్వారముయొక్క కవాటములు మేలిమయిన యినుముతో జేయబడి యతితీక్ష్ణమగు గుబ్బమేకులతో దాపటము జేయబడియుండెను. వీటికి బీగములు లోపలిభాగముననే వేయబడియుండెను. విశ్వాస

పొతుర్రిలును, యుద్ధములయందు దారితేరినవారును, సదా జాగ్రత్త సేవహించి యుండు వారును నగు ముసలిబంట్లపైఁ జెప్పిన బురుజాలలో నెల్లప్పుడును గాచుకొనియుండి సింహద్వారమును గాపాడుచుందురు. ఈవృద్ధరక్షకభటుల కెప్పుడైన సహాయము గావలసియుండిన కోటలోనుండు నితరసైనికభటులు వారికి సహాయము జేయుచుందురు. యుద్ధసమయములలోఁదప్ప నితరకాలములయందుఁ బగటిపూటమాత్రము కోటసింహద్వారము తెరువఁబడియుండును.

—:0:—

ఇరువదితొమ్మిదవ ప్రకరణము

సూర్యోదయమయినది. అహమ్మదునగర మంతయు నతిసమ్మర్దముగా నుండెను. ఏప్రక్కఁజూచినను యిటునటు బరుగెత్తువారును, ఒకరితోనొకరు మాట్లాడుకొనువారును, ఏమితోచక వడిగనడచువారును వీధులలో నిండియుండిరి. కొంతమంది స్త్రీలు తమభర్తలు యుద్ధమున నిహతులగుదురేమోయని దుఃఖించుచుండిరి. మఱికొందఱు తమప్రియులకు యుద్ధమునజయము కలుగునట్లు భగవంతుని ప్రార్థించుచుండిరి కోటముందుభాగమున నున్న రాజవీధియంతయు సేనలచేతనిండి పోయెను. సామంతరాజులచేఁ దీసికొనిరాఁబడిన సైన్యములును, రాణిగారిసైన్యములును సింహద్వారముకడ నిల్చియుండెను. ఒక్కొక్క సేనవద్ద నొక్కొక్క సేనాయకుఁడు తీవిగఁ దన హయముపైఁ గూర్చుని సేననంతటిని బరికించిచూచుచుండెను.

ఇంతలో రణభేరి మ్రోయింపఁబడినది. దానిని విన్నసైనికులమితోత్సాహులైరి. ధైర్యసూచకముగ శంఖములను, తుతారాలను బూరించిరి. పిమ్మట సైన్యమంతయుఁ గోటఁజేరవలసినట్లుత్తరవాయెను. సేనానాయకులు దమసేనను బారులు దీర్చి కోటలోనికిఁ గొనిపోవుచుండిరి. ఈసేనానాయకు లందఱికిని ప్రధానసేనానాయకుఁడగు మాలికాంబరు ముందునడుచుచుండెను. వీరిట్లుకోట జొచ్చుచుండగనే ప్రళయకాలమునందువలె గగనమండలము బ్రద్దలగునట్లు భేరీనినాదములు రాణిగారిసేనకు వినవచ్చెను. "మురాదు సైన్యము సమీపించుచున్నది. కోటలోనికి త్వరగరండ,, ని సేనానాయకులందఱు యేకగ్రీవముగఁ దమసేనల కుత్తరవిచ్చిరి సైన్యమంతయుఁ గోటలోనజేరినది. సింహద్వారపు కవాటములు బంధింపఁబడినవి కోటలోనున్న సై

న్యమంతయు వారివారికి నియమింపఁబడిన స్థలములలో వారునిలుచుండి యుద్ధమునకు సిద్ధపడియుండిరి,

ఇంతలో మురాదు సైన్యము కోటవద్దవచ్చిచేరినది. కోటముట్టడి ప్రారంభమయినది. మురాదుసైన్యములో సగముమంది కోటకుజుట్టునున్న యగడ్తనీఁది గోడలను సమీపించి వాటికి రంధ్రములనుజేయఁ బ్రయత్నించుచుండిరి. క్రిందనున్నసైన్యము గోడలమీఁద నున్నవారిపైఁ దుపాకులను, ఫిరంగులను గాల్చుచుండిరి. వీరిదెబ్బలకుఁ బైనున్నవారింతుకైన చలింపలేదు. గోడలపైనున్న రాణిగారిసేన ప్రయోగించు శతఘ్నులయొక్కయుఁ దుపాకులయొక్కయు గుండ్లవలనఁ గ్రిందనున్న వారనేకులు నిహతులగుచుండిరి. ఇట్లుండ మురాదుసేనలోఁ గొంతమంది రాళ్ళను, గుండ్లను, చెట్ల కొమ్మలను తీసికొనివచ్చి కందకములను బూడ్చుట కెత్నించుచుండిరి. పైనున్నవారు శత్రువులు జేయుపనుల కనేకవిధములగు విఘ్నములను గలుగఁజేయుచుండిరి మురాదుసేనలోఁ గొంతమంది బాణవర్షముల గురిపించుచు ధీరముగఁ బోట్లాడుచుండిరి. కోటలోని సైనికులలోగూడ చాలమంది నిహతులైరి. వెంటనే చాందబీబి పురుషవేషమునుధరించి కవచమునుదొడిగి, చేతఖడ్గమునుధరించి కోటగోడమీఁద బిఱబిఱ నడుచుచు సైనికులనుఁ బ్రోత్సాహపెట్టుచుండెను. రాణిగారి దర్శనమయిన వెంటనే సైనికులందఱు మిక్కిలి యుత్సాహముతోఁ బోరాడుచుండిరి. కోటగోడలను సమీపించియున్న మురాదు సైన్యము బురుజులను బయటనుండి త్రవ్వి గూడుచేసి యాగూటిలోఁ దుపాకిమందునుంచి దానికి నగ్నిరవలుకొల్ప యత్నించుచుండిరి. వెంటనేచాతుర్యవతియగు చాందబీబి యదిగని యావైపునకుఁ బరుగెత్తి లోపలినుండి బయటవఱకును రంధ్రములను బొడిపించి వారాగూటిలో నుంచుమందు నీవలికిదీయించుచుండెను. మియర్‌మంజూ సేనలోననేకులు మురాదుసేనతోఁ గలసి సింహద్వారమును స్వాధీనము జేసుకొని లోపలఁబ్రవేశించుటకుఁ బ్రయత్నించుచుండిరి ఆవైపుననున్న రాణిగారిసైన్యము శత్రువులను లోపలరానీయక హోరాహోరిగఁ బోరాడుచుండిరి. ఇరుపక్షములవారిలో ననేకులుమడిసిరి. సైన్యములోననేకులు చచ్చుటను చాందబీబిచూచి సింహద్వారము కడకువచ్చి శత్రువులపై బాణవర్షము గురియించుచుండెను.

వీరిట్లు యొండొరులతోఁ బోరాడు చున్నప్పుడు వేఱొకసేన రాణిగారికి సహాయమొనర్చుట కరుదెంచి మురాదుసైన్యములోఁ బోరాడమొదలుపెట్టెను. ఈసైన్యమే బీజపూరునుండి వచ్చినక్రొత్తసైన్యము. ఇబ్రహింఅదిల్ షాహా యీసైన్యమునకు నాయకుఁడు. ఈతనికిక్రింద నితరసేనానాయకులు గూడనుండిరి. బీజపూరుసైన్యమును జూ

డగనే రాణిగారిసేన విజృంభించి పోరాడ మొదలుపెట్టెను. నిముసములోపల రక్తము కాల్వలుగట్టెను. భటులతలలు, కాళ్ళు, చేతులు నెత్తురులో దేలుచుండెను మత్తకరీంద్రముల కుంభస్థలములు సేనానాయకులయొక్క ఇనుపగద దెబ్బలచేతను ఫిరంగిగుండ్ల దెబ్బలవల్లను బగిలి నేలపైనం బడుచుండెను. కొందఱాశ్వికు లీటెలం గైకొని రౌతులం బొడుచుచుండిరి. మహావీరుల నేత్రములు రక్తసిక్తములై క్రూరాకారముల జేయుచుండెను. కొందఱాయుధములం బారవైచి పఱ్విడుకొనుచుండిరి. కొందఱు పర్వెత్తుచుండిరి. మఱికొందఱు [illegible] చుండిరి. [illegible] సన్నాహము వృద్ధియైనందువల్ల స్మృతిదప్పి యనేకులు [illegible] నేలం బడిపోవుచుండిరి. కోటగోడలపయి నున్నవారు మొగలాయిసైన్యముపై నిప్పులవర్షము గురిపించుచుండిరి. బయటనున్నవారిచేఁ బ్రయోగింపఁబడు ఫిరంగుల [illegible] లు కోటగోడలను బ్రద్దలు చేయుచుండెను. గోడలపయినున్న సైన్యముల సిపాయి . [illegible] నేచిన్నగోడలపయిఁ బిరంగులను గాల్చువారు పెద్దగోడలమీదికి వచ్చి తుపాకులతో యుద్ధము జేయ మొదలుపెట్టిరి. వీరుపయోగించు బందూకులగుండ్లన్నియు శత్రుసేనలపయిఁ బడుచు ననేకమందిని హతము జేయుచుండెను. రాణిదిగని మిక్కిలి [illegible]తోషముతో దనసేనను ధీరముగఁ బోట్లాడ నాజ్ఞాపించెను. అందఱు నొకటే పెట్టున సింహద్వారముపయిఁబడి కవాటములను బ్రద్దలు చేయుచుండిరి. వెనుకనుండు బీజపూరుసైన్యము వీరిప్రయత్నముల నించుకైన కొనసాగింపలేదు. అంతము రాను చాందబీబిపయిఁ బాణవర్షము గురియఁ బడఁదొడఁగెను. ఆమె దానినిలక్ష్యపెట్టక ఒకతూరి బాణములను మఱియొకతూరి తుపాకులగుండ్లను మురాదుపయి విడచుచుండెను. చాందబీబీ శౌర్యాగ్నికి తప్పుకొనలేక మొగలాయిసైన్యము తహతహపడుచుండెను. ఇరుపక్షములలోఁ బడిపోవు సైనికులను జూడలేకఁగాఁబోలు సూర్యుఁడపర సముద్రమునఁ గ్రుంకిపోవుచుండెను. చీకట్లు నలుదెసలఁ గ్రమ్ముకొనెను. ఇరుతెగలవారును నాటిదినమునకు యుద్ధమును నిలిపివేసిరి.

ముప్పదియవ ప్రకరణము.

మఱునాఁడుదయముననే రణభేరి మ్రోగింపఁబడెను. శత్రుసైన్యములు కోటను ముట్టడించిరి. ఉఱుములు మెఱుములు పిడుగులతోఁడి మేఘములవలె నప్పుడు దుపాకులు ప్రయోగింపఁబడినవి. వానివలనంబొడమిన ధూమంబు లిరువాగు సైన్యంబులం గప్పివైచెను. బీజపూరు సైన్యములో గొంతభాగము ముందే కోటలోనికి రప్పింపఁబడియుండుటచే రాణిగారిసైన్యము పూర్వముకంటె నిప్పుడత్యుత్సాహంబునఁ బోరాడుచుండిరి. మియర్ మంజూసేన బయట శేషించియుండిన ఇబ్రహింఆదిల్ శాహా సేనతోఁ బోరాడుచుండెను. మొగలాయి సైన్యము కోటవిధ్వంసముఁ జేయ పట్టుపట్టెను. వెంటనే చాందబీబి వారిప్రయత్నమునుగని వారిపయి నగ్నివర్షమును గురియింప వారాప్రయత్నము మానిరి పిమ్మట మురాదు కోపావేశుఁడై తనశక్తికొలఁదిని రాణిగారిసైన్యములపయిఁ బిరంగులను, దుపాకులను గాల్పించెను. చాలసేపిట్లు పోరుఘోరమాయెను. మురాదుసైనికులలో ననేకులు హతులైరి. ఒకకొత్తసైన్యము వచ్చి వీరినప్పుడు గలసికొనినది. వీరే మియర్ మంజూ సహాయమునకు వచ్చిన దక్షిణీతురకలు. అబ్దుల్ రహిమానుఁడు వీరినితోవలోఁ గలసుకొని తరుమగొట్టుటకు వీలులేకపోయెను. ఈతఁడు వచ్చుచున్నాఁడను సంగతి తెలియఁగనే దక్షిణీతురకలు మఱియొకమార్గమున వచ్చి మియర్ మంజూను గలసుకొనిరి. అబ్దుల్ రహిమానుఁడును చేయునదిలేక రాణీగారి సైన్యమును వచ్చిచేరెను.

ఇప్పుడు మియర్ మంజూ యొక్కయు, మురాదుయొక్కయు సైన్యములు ధీరముగఁ బోట్లాడుట కారంభించినవి యీసేనలోననేకులు యగడ్తను బూడ్చుటకై వారిశక్తికొలఁదిఁ బ్రయత్నమును జేయుచుఁ గొంతవఱకాకార్యమును సఫలమును జేసిరి. ఇంతలో వారిపైచాందబీబి నిప్పులవర్షమునుగురిపించి తుట్టతుదకు వారినాస్థలమునుండి తరుమగొట్టెను. వెంటనేవారందఱును కోటసింహద్వారమును భేదించుకొని, లోపలఁ బ్రవేశింపనెంచి ఒక్కటేతూరి కవాటములపైఁబడిరి, వారాతలుపులను భేదింపలేకయుండుటను మురాదుగని తనవద్దనున్న ఏనుగులనన్నిటిని వరుసగ నిలువఁబెట్టి కోటతలుపులను దాఁకనియమించెను. అవి యించుకైన చలింపలేదు. ఇనుపగుబ్బలు గజయూథముల మస్తకములలో గ్రుచ్చుకొనుటచే రక్తము ప్రవాహములై పారుచుండెను. అంత మురాదుతనసైన్యమును బురుజులకు నిప్పంటింప నాజ్ఞయిచ్చెను. అంతవారందఱును బురుజులను గాల్పయత్నించుచుండిరి. మాలికాంబరు తనశక్తికొలఁదిని వారితోఁ

పోట్లాడుచుండెను. చాందబీబి కోటగోడలపైనే యుద్ధముజేయుచుండెను. మొగలా యిసైన్యము విజృంభించి పనిజేయుటచేఁ గోటలోని యుత్తరపుతట్టు బురుజులకు నిప్పం టింపఁబడెను. ఆభాగముననున్న మఱియొక బురుజుగూడ నిప్పంటుకొని రెండుబురు జులును పెనుపెళారావములచేఁ గ్రిందఁబడిపోవుచుండెను. అత్రోవ మొగలులుకోట లోఁబ్రవేశింప మొదలుపెట్టుచుండిరి. రాణీగారి సైనికులలో ననేకులు నిరుత్సాహులై పాఱిపోవుచుండిరి. చాందబీబి యావిపత్కరము జూచి రోషావేశముతో వెనుకకు మఱలు సైనికులను బిలచి "పిఱికిపందలారా! యిట్లుభీతులై పరుగిడవచ్చునా? లెక్కకు మి క్కిలి యెక్కువ యని యెక్కుడున్న మొగలాయివీరులకుకూడించి ఖ్యాతిని వహింప బె దరి యీలాగున నిరుత్సాహులగుటకు కారణమేమి? నాశరీరములోఁ బ్రాణము లుండఁ గాఁబట్టణమును బగవారి చేఁజిక్కనివ్వ" నని చెప్పుచు చేత ఖడ్గమును ధరించి కూలిన బు రుజులవైపుకుఁ బరుగెత్తెను. ఆమెమాటలను విన్నతోడనే వెనుకకుమఱలిన సైన్యము మరలరాణిగారిసేనఁజేరెను. చాందబీబి మిక్కిలిధీరముగఁ బోట్లాడుచుండెను. రాక్ష ససంహారకాలమున శక్తిస్వరూపమును గైకొన్న పార్వతీదేవివలె నామెయుప్పుడు వి జిల్లుచుండెను. చాందబీబినే దేవతయని సైనికులందఱు భావించి ప్రాణములపైఁ దా విడిచి పోరాడఁదొడఁగిరి. మొగలాయిసైన్యమును ధైర్యముగఁ బోట్లాడుచు బురుజులు గూ డిపోయిన మార్గమును మఱింత సందుసేయుచు దానిగుండఁ గోటలోనికి రాఁ బ్రయత్నిం చుచుండిరి. చాందబీబి వారికడకుఁ గ్రొచ్చి కోటలోనికిఁ బ్రవేశింప యత్నించువారి దఱిని తుండెతుండెములుగ నఱకిపారవేయుచుండెను. ఆమెను మార్కొనుటకు ము రాదు చాందబీబియొద్దకు స్వయముగా వచ్చెను. కాని యామెరౌద్రాకారమును జూచి మిక్కిలి వెఱఁగొంది దూరముపోయియచ్చటనుండి బాణవర్షమును గురిపింపఁదొడఁగెను. ఆమె యాబాణములను త్రుటిని ఖండించుచుండెను. కానియందొకబాణము శిరస్సునకుఁ గ్రు చ్చుకొనఁగా నామెయుద్రేకక్రోధావిష్టురాలయి ఆబాణమును తానే పెఱికివైచి మ ఱింతరౌద్రముతో యుద్ధముచేయసాగెను. మాలికాంబరుని, అదిల్‌శాహాయును మి యర్‌మంజూ హసన్‌మియ్యా సేనలతోఁ బోరాడుచుండిరి. ఇబ్రహింఅదిల్‌శాహా తనక రవాలంబును గైకొని కదళీకాంతారమును ఛేదించునట్లు మియర్‌మంజూ సేనానాయకు లందఱను విలుంతనములుగఁ జేయుచుండెను. అంత మియర్‌మంజూ రోషకా షాయితనేత్రుఁడై యిబ్రహింపైఁబడి యాతనిఁ జెగటార్చుటకుఁ దనకత్తి నెత్తెను. ఇంతలోఁ దరుణవయస్కుఁడగు నొకరాకొమరుఁడు యెచ్చటినుండియో తనగుఱ్ఱమును వాయువేగమునఁ బరుగెత్తించుకొనుచు వచ్చియాపురుషసింహునికిఁ దోడుగమియర్

మంజూషయిఁబడెను. మియర్ మంజూ యిబ్రహింతోఁ బోరాడుటమాని యావచ్చిన నూతనపురుషునితోఁ బోరాడుచుండెను. వీరిద్దఱికిని పోరుఘోరమాయెను. ఈవచ్చిన నూతన పురుషుఁడు ముస్తుఫాయని మియర్ మంజూకుఁ దెలియగానె యాతనికిఁగ్రోధ మూరక పొంగివచ్చుచుండెను. ముస్తుఫాయును ఆస్థితిలోనే యుండెను. మియర్ సేనలో ననేకులు మడిసిరి. ముస్తుఫా, మాలికాంబరు, ఆదిల్ శాహాలకుఁ జంకి హతశేషులగుమియర్ మంజూ సైనికులు పరుగెత్తి పోవుచుండిరి. అంత మియర్ మంజూ ముస్తుఫాతోఁ బోరాటను మాని మిగిలియున్న సైన్యమునుదీసుకొని మురాదుకుఁదోడ్పడవచ్చెను. ముస్తుఫా మాలికాంబరులు చాందబీబికిఁ దోడ్పడవచ్చిరి. ఇప్పటివఱకును చాందబీబిసహాయముచే నామెసైన్యము మహానదీప్రవాహమునకుం జంకుగొనని పర్వతములక్రియ సుస్థిరులైనిల్చి యుద్ధమాడుచుండిరి. చాందబీబియు శత్రుసైన్యంబుసొచ్చి తుంగమదుపుజొచ్చిన మదేభేంద్రంబు చందమున సైనికులను చించిచెండాడుచుండెను. మురాదుసైనికులలో నొక్కఁడును నామెను సమీపింపకయుండెను. మురాదుసైనికులలో ననేకులు మడిసినదేకాక కాళ్ళుచేతులు నఱుకఁబడినవారును కొనయూపిరితోనుండువారును లెక్కకు మిక్కుటమయి యుండిరి. వీరిలోనొకఁడు 'చాందబీబి శౌర్యమును గని … ! దక్షిణహిందూదేశమున నట్టివీరమాత యిచ్చటను జన్మించియుండలేదు. ఇంతవఱకు … నీమెవంటి స్త్రీరత్నము లుద్భవించుట యరుదు. ఆహా! ఏమి యీమె శౌర్యము! ఎంతఁబోరినను యీమెకించుకైన నలసటజనింపకయున్నది. కొద్ది కాలములోనే శత్రుసైన్యమునంతటిని ధ్వంసముజేసినది. ఇట్టిదేశాభిమానముఁగలయీ శూరవంతి పవిత్రచరిత్రము లోకమున శాశ్వతముగ నుండుగాక,, యని దనప్రాణములనువదలెను.

పోరాటము జరుగుకొలఁది రెండుపక్షములవారిలో ననేకులుమడిసిరి. కాని మురాదు మియర్ మంజూ సేనలలో మిక్కుటముగఁ జచ్చిరి. అందుచేమురాదు తనకుగెలుపు దొరకుటదుస్తరమని భావించుచుండెను. అయిననునీతఁడు దీనిని వెలిబుచ్చక మునుపటివలెనే బోరాడుచుండెను. మురాదువలెనే సూర్యుఁడును శౌర్యమునువీడి పశ్చిమశిఖరినారోహింపఁ బోవుచుండెను. కానిమొగలాయి సైన్యము కోటలోని కొక్కఁడును గాని కాలుఁ బెట్టఁజాలకుండిరి. ప్రయోజనమేమియుఁ గానరానందున మురాదు యుద్ధము నిలుపుదలచేయునట్లు తనసైన్యాధిపతి కనుజ్ఞయిచ్చెను. రాణిగారి సైన్యములో

గూఁడలెక్కకుమీఱిన సైనికులు మడిసియున్నందున నాటిదినమునకు యుద్ధము నాపివే యవలసినదని చాందబీబి తనసైన్యాధిపతి కాజ్ఞయిచ్చెను. మురాదు మియర్ మంజూ లు శేషించిన సైన్యములను దీసికొని తమగుడారముల కరిగిరి.

ముప్పదియొకటవ ప్రకరణము.

గుడారములకేగిన మురాదుసైన్యములో ననేకులు గాయములచే మిక్కిలి బాధపడుచుండిరి. వ్రణవైద్యులు వారికిఁ జికిత్సజేయుచుండిరి. కొంతమంది సైనికులు వంట లువండుచుండిరి. కొంతమందిసేవకులు మురాదునకును, మియర్ మంజూకును ప్రత్యేక ముగ భోజనపదార్థములను తయారుచేయుచుండిరి. సైనికులు నివసించియుండిన గుడా రముబ్రక్కనే వేఱొక డేరాయందు మురాదొక కుర్చీపయిఁ గూర్చుని యుండెను. ఆతఁడూరక దేనినో యాలోచించుచుండెను. మియర్ మంజూ మిక్కిలి దీనవదనుఁడై యాతనిప్రక్కన వేఱొక కుర్చీపయిఁ గూర్చుండియుండెను. అంతమురాదు "మియర్ మం జూ! మనకిఁక జయము దొరకుట దుర్లభమనియే దలఁచెదను. ఇంతటితో సంధిగా వించుకొనుట యుచితమని నాయభిప్రాయము"మనెను అందులకుమియర్ "ఇప్పుడు సంధిజేసుకొనుటవలన మనకేమిలాభము? మనయిష్టప్రకారము రాణీయొప్పుకొనునా? ఆమెయొక్క సైన్యములలోఁ గూడ ననేకులుమడిసిరి. రాణిగారిసైన్యములకంటె మనసై న్యములే చాలగొప్పవి. అయినను మనసేనలలో ననేకులు మృతిబొందుటవలన నిప్పుడు చాందబీబి కెంతసైన్యముగలదో యంతసేనమనకున్నది. ఇంకొకతూరి కోటనుముట్టడిం చిచూతము. పిదపమనప్రాప్తి కొలఁదిజరుగఁగల"దనెను. అందులకుమురాదు "ఇంకొక తూరికోటను ముట్టడించిన మనకిప్పుడున్న సైన్యములనుగూడ మనముపోఁగొట్టుకొనగల ము. అబ్బా! చాందబీబీశౌర్యమేమని చెప్పఁగలను. అట్టిరణశూరయగు స్త్రీని నేన చ్చటను జూడలేదు. ఏమియామె శౌర్యము! యుద్ధముప్రారంభింపఁ బడినదిమొదలు కొని తుదవఱకు నెవరికిని వెఱువకపోరాడినది! నాబోఁటివానికి సహితమామె యెదుట నిల్చియుద్ధమొనర్చుటకు గుండియలులేవు! కాఁబట్టి యిప్పుడెట్లయినను నామెతో సమా ధానమొనర్చు కొనవలయును." అనెను అందులకు మియర్ "మనకేదోలాభకరమగున ట్లుగదా సమాధానమొనర్చు కొనవలయును. ఇప్పటికిని మనకపజయము కలుగలేదు

గదా! కాఁబట్టి సమాధానములో మనమొనర్చు యేర్పాటుల కామెయొప్పుకొనుననియే నాయభిప్రాయము,, నెను. మురాదు "అమెతప్పక మనయేర్పాటుల కొప్పుకొనును. బీరారుదేశమును మనకిచ్చిన నామెతో యుద్ధమొనర్చుటలేదని యామెకు వర్తమాన మంపెదము. దీనికామె సమ్మతించినచో మనమాదేశమునుఁజేరి యచ్చటిజనులను లోఁబరుచుకొని సైన్యమును అభివృద్ధిజేసుకొని మరల మాతండ్రికిఁ గొంతసైన్యమును పంపమని జాబువ్రాసి యాసైన్యముతో మరల యహమ్మదు నగరముపైఁబడి యామెను రాజ్యభ్రష్టగావింతును. ఇంతకంటె మంచియాలోచన నాకేదియుఁ దోచకున్నద,, నెను. అందులకు మియర్ "మురాదూ! నీతెలివితేటలకు మిక్కిలి సంతసమాయెను. ఈసమాధానముచే మనము బహదరును కారాగృహమునుండి విడుదల చేయవలసివచ్చును. పిమ్మట చాందబీబి బహదరు పట్టాభిషేక ప్రయత్నములలోను షాజీబీబి ముస్తఫా వివాహ సన్నాహములోను మునిఁగియుండును. యుద్ధముయొక్క విచారణలు మానివేయును. ఆతరుణమున మనము మఱికొన్ని సేనలతో నహమ్మదునగరముపయిఁ బడవలయును. ఇదియే మంచి యుపాయము,, నెను.

వీరిట్లు మాట్లాడుకొనుచున్న సమయమునందే హసన్ మియ్యా అచ్చటికరుదెంచెను మురాదు, మియర్ మంజూలు సంతోషభావముతో నుండుటను హసన్ మియ్యా గని తాను చెప్పఁదలచుకొన్న విషయమును వెంటనేవారితోఁ జెప్పఁదలచి "మిత్రులారా! రాణిగారు ప్రస్తుతము యుద్ధమును నిలుపుదలజేసిననే బాగుండునని తలచుచున్నదట. మనంతటమనము మరలకోటను ముట్టడింతుమేని యామెయుద్ధమునకు సిద్ధముగనున్నదని నాయాంతర్యమిత్రుఁడగు హమీదుఖానుఁడు చెప్పినాఁడు. మీయభిప్రాయమేమో నాకుదెలియకున్నద,, నెను. అంతమురాదు "మిత్రమా! ఇంతవఱకును మేమావిషయమునే యాలోచించుచుంటిమి. ప్రస్తుతముసమాధాన మొనర్చుటయుక్తమని భావించితిమి. (మియర్ వంకఁజూచి) మనమనుకొనినట్లు చాందబీబి మనయేర్పాటునకు ఒప్పుకొనును. కాఁబట్టి యిప్పుడామెకొక జాబువ్రాసి పంపవలయునని,, చెప్పుచు వెంటనే యొకకాగితమును దీసికొని వారియభిప్రాయముల నన్నిఁటిని యందు విశదముగవ్రాసెను. వెంటనేమియర్ మంజూ యొకసేవకుని బిలఁచి యతనిచేతికొక జాబునొసఁగి "అతిత్వరితముగఁబోయి నీవీలేఖను చాందబీబియొద్దనొసఁగిజవాబును గొనితేవలయున,,ని చెప్పెను. అంతసేవకుఁడు జాబుకుదీసుకొని మురాదు, మియర్ మంజూలవద్ద శెలవుఁబుచ్చుకొని గుడారమును వదలి బయటికివచ్చెను. పిమ్మట మియర్ "హసనూ! ఇప్పుడు హమీదుఖానుఁడే మనకు కొంచెము సహాయమొనర్చు

చున్నాఁడు. మిగతవారందఱును నిష్ప్రయోజకులనియే నాయభిప్రాయము,, అనెను. అంతట హాసను ''క్రొంచెము సహాయమునకేల ? అతఁడిప్పుడు ఖానుని చెఱనుండి విడిపించుట కెంతో ప్రయత్నించుచున్నాఁడట. మఱియు నాపని పూర్తి కాగానే ప్రజలకును, ప్రధానులకును, రాణికిని యాంతర్య కలహములను గలుగఁజేసి వారియైకమత్యమును నట్టేటఁ గలుపనెంచి యున్నాఁడట. ఇంతకంటె మనకు వేఱుసహాయము గావలయునా ? మఱియు సుఖానుఁడు రాణిగారినగరుఁ జేరినదిమొదలు యేకారణముననో వారిద్దఱికిని యొకతెగని ప్రేమ వాటిల్లినది. అందువలన వారిద్దఱికమీదఁ గొంత సహాయ మొనర్పఁగల,, డనెను. ఈమాటలను విన్నతోడనే మురాదుమిక్కిలి సంతోషించెను. రెండవమారు జఱుగు యుద్ధమునఁ దనకు జయముకలుగఁగలదని యాతఁడు దృఢముగ నమ్మెను.

ముప్పదిరెండవప్రకరణము.

సంగరమాపఁబడిన మఱుసటిదినము మరల యుద్ధము ప్రారంభింపఁబడినందువలనఁ బ్రధానులును, దండనాయకులును, రాణిని దర్శించుటకై యామె యంతఃపురమునకు వెళ్ళిరి. చాందబీబి తన సింహాసనముపయిఁ గూర్చుని యుండెను. ఆమెకుఁ బ్రక్కనే ఇబ్రహీం ఆదిల్ శాహాయును, మహమ్మదుముస్తఫాయును వీరికిముందు భాగమున మాలికాంబరును, హుసేనుమీర్జాయును గూర్చుని యుండిరి. ప్రధానమంత్రియును, దండనాయకులును శాత్రవ భయంకరియని పేరువడసిన చాందబీబితట్టె చూచుచుండిరి. ఇబ్రహీం ఆదిల్ శాహా మురాదువంకఁ బలుమారు చూచుచు మిక్కిలి చింతాక్రాంతుఁడై యుండెను. పిమ్మటఁ జాందబీబి ''ప్రధానులారా ! మీరందఱు మీసేనలను యుద్ధమునఁ జక్కఁగ నడిపి శత్రువులతోఁ బోరి పట్టణమును పరరాజుల చేతఁబడనీయకఁ గాపాడినందులకు నేనెంతయు సంతసించుచున్నాను. మఱియు నిప్పుడు మనవద్దగూర్చునియున్న తేజోమూర్తియైన ఇబ్రహీంఆదిల్ శాహా మనకొఱకై మిక్కిలి పాటుపడి మియర్ మంజూ సైన్యంబుల యుక్కడంచినందులకై యాతనికి మన మనేకవందనము లాచరించవలయును. మఱియు నాతని పినతండ్రికొమరుఁడైన ముస్తఫాయును తనశక్తిసామర్థ్యములనుఁ జూపినందులకు నేనుమిక్కిలి సంతోషపడుచున్నా,, ననెను. అంతటఇబ్రహీం ''అమ్మా ! మనముస్తఫా పడిన కష్టములనుగుఱించి

నాకిదివఱకే మీరు తెలిపియుండిన యుద్ధమునందు మియర్ మంజూను ప్రాణములతో విడిచియుండను. ఆహా! ముస్తఫా యెట్టివిపత్తునకు లోనయ్యెను, మాలికాంబరూ! నేను నీకేమి సహాయమొనర్పఁగల,, ననెను. అంత మాలికాంబరు తనతావునుండి లేచి "మహాప్రభో! నాకు మీరేమియు సహాయమొనర్ప నవసరము లేదు. బీజపూరునుండి మీరిచ్చటికి కరుదెంచి మాపట్టణమును గాపాడుటకై మీరు మారాణిగారి కొనర్చిన సహాయమే చాలును,, అనెను. అంత ఇబ్రహీం "నాయనా! నేనేమిసహాయమొనర్చితిని. ఈజగదేకవీరయైన చాందబీబి లేనిచో మనమిదివఱకె హమ్మదునగర రాజ్యమునుండి వెళ్ళవలసినవారమే యైయుందుము,, మనెను. మాలికాంబరు "చక్కఁగ వక్కాణించితిరి. మేము యెన్నియో పుణ్యము లొనర్చియుండుటచే నిట్టియప్రతిమ శౌర్యనిధి మాకు రాణియయ్యెను. మఱియు శత్రువులుసహిత మామె ప్రతాపమునకు భయపడి సమీపించి యుద్ధముఁ జేయ లేకపోయిరి. పగవారికిభయపడి పరుగెత్తిపోవు సైనికులనందఱిని మరల నొకటిగఁ జేర్చి వారికుత్సాహమును గలుగఁ జేసి, శత్రువులనుఁ బట్టణములోనికిఁ జొరనీయక శౌర్యమును వెదఁజల్లుచు లెక్కకుమీరిన మొగలాయి సైన్యములను దునుమాడి మమ్ములను మాపట్టణమునుగాపాడి నేటికిని నైజాంశాహీవారి వంశమే అహమ్మదునగర రాజ్యమును యేలుచున్నదను ఖ్యాతినినిల్పిన యీవీరమాతకు మేమెల్లరము మాకృతజ్ఞతను జూపుటకై "సుల్తానా,, యను బిరుదునొసగుచున్నా,, మని యప్పుడే నూతనముగఁ దీసికొనిరాఁబడిన యొకవెలలేని ఖడ్గమును మఱియొక కవచమును భక్తితో నామెకు సమర్పించెను. వెంటనే సభాస్థానమంతయుఁ గరతాళములతో "చాందసుల్తానాగారికి జయము గలుగుగాక,, యను వాక్యములతో నిండిపోయెను.

ఈసమయముననే యొక పురుషుఁడు సభలోనికరుదెంచి రాణీగారికి వంగివంగి సలాము లొనర్చి యామెచేతికొక జాబునిచ్చెను. అంత చాందసుల్తానా దానిలోనివిషయములనరయఁగోరి దానిని మాలికాంబరుచేతి కొసఁగెను. మాలికాంబరు జాబునుదీసికొని యీవిధమునఁ జదువసాగెను.

చాందబీబిగారికి,

మేము నీతో యుద్ధముజేయుట మానుకొంటిమి. లేనిపోనికారణములవల్ల కలహమును పెంపఁజేసుకొని సంగరమొనర్చుటచే లెక్కలేనిజనులు నష్టమగుచున్నారుగాని వేఱులాభ మేదియుఁ గానరాదు. దేశములనుజయించి మొగలాయి రాజ్యమును వృద్ధిఁజేయవలెనని మాయభిప్రాయముగాని మీకువెఱచిపాఱిపోవుటకాదు. మీతోఁ

జోరలేక యిట్లువ్రాసితిమని తలంచవద్దు. మీక్షేమమునకై మేమిట్లువ్రాసితిమి. మీకు సంబంధించియుండు బీరారు రాజ్యమును మాకిచ్చిన మాదేశమునకు మేము పోయెదము. లేనిచోఁ గయ్యమునకుఁ గాలుఁద్రివ్వియున్నాము. ఏవిషయమును దక్షణమే తెలియపఱచ వలయును.

ఇట్లు,

మురాదు.

ఇట్లు మాలికాంబరు చదివి ముగించి "అమ్మా! మీయభిప్రాయ మేమి," యని యడిగెను. అంత చాందబీబి "ప్రస్తుతము మనము సంధియొనర్చుటయే యుక్తము. ఏలనన మనసైన్యములలో మేలైనయోధవరులందఱును నిహతులైరి. శేషించియున్న సైన్యములలో వీరులెవ్వరును గానరారు. జాబువ్రాసిపంపియున్నను గోలుకొండ సైన్యము మన సహాయమునకు రాలేదు. ఇతర క్రొత్త సైన్యములేవియు మనసహాయమునకు వచ్చుటకు సిద్ధపడియుండలేదు. మఱియుఁ బిరంగులకును, తుపాకులకును గావలసిన మందుగుండు సామానులుగూడ కొద్దిగనేయున్నవి. కాఁబట్టి బీరారురాజ్యమును మురాదుకిచ్చి సంధిఁజేసుకొనుటయే మంచి," దని చెప్పెను. మాలికాంబరును, యితరప్రధానులును యందుకుసమ్మతించిరి. పిమ్మట బీరారురాజ్యమును మురాదున కిచ్చునట్లును మియర్‌మంజూ బహదురును చెఱనుండి విడిపించవలసినట్లును యేర్పాట్లు గావింపఁబడి యావచ్చిన మనుజుని వశమే పైఁజెప్పఁబడిన విషయములను దెల్పుచు రాణిగారొక జాబును మురాదునకు వ్రాసిపంపిరి.

చాందసుల్తానాచేఁ బంపఁబడిన వర్తమానమునువిన్న మురాదు, మియర్‌మంజూల సంతోషము వర్ణనాతీతము. వెంటనే బీరారునకుఁ బోవుటకుఁ బ్రయాణసన్నాహములు గావింపఁబడెను. బహదురును చెఱనుండి విడిపించుటకై మియర్‌మంజూ తక్షణమే సేవకులను శివనేరికంపెను. మురాదుతనసైన్యమును దీసుకొని బీరారునకుఁ బ్రయాణమైపోయెను. మురాదు గొప్పసహాయ మొనర్పఁగలఁడని కొండంతయాశతో నున్న మియర్‌మంజూ మురాదుననుసరించి బీరారునకుఁ బోయెను. హసన్‌మియ్యా శేషించియున్న సైన్యములతో శివనేరి దుర్గమును జేరెను.

---

*

ముప్పదిమూడవ ప్రకరణము.

బహదురు కారాగృహమునుండి విడిపింపఁబడెను. అతఁడహమ్మదునగరమును జేరినవెంటనే చాందసుల్తానా యాతనికిఁ బట్టాభిషేకముఁ గావింపనెంచి తగుప్రయత్నములను జేయుచుండెను. పట్టాభిషేకముఁ జరుగు దినముననే సాజిబీబి ముస్తుఫాలకు వివాహముగూడ జరుగవలసినట్లు ఏర్పాటు గావింపఁబడెను. హుసేనుమీర్జా రాణిగారి బంధువులకందఱికిని శుభలేఖలనంపి వచ్చినచుట్టములు విడియుటకై వసతిగనుండు గృహములను కాళీచేయుచుండెను. మాలికాంబరును, మాలోజీఖాన్ సులేయును సాజిబీబి వివాహమహోత్సవమునకు వలసినవన్నియు సిద్ధముఁజేయు చుండిరి. ఇతరప్రధానులందఱును పట్టాభిషేక సంభారములఁ గూర్చుచు వారివారికి నియమించిన పనులయందప్రమత్తులై యుండిరి.

తన్మహోత్సవమునకై అహమ్మదునగరము బాగుగనలంకరింపఁబడెను. ఉత్తున్నతములై వరుసలుదీరియున్న సౌధపంక్తులకు సున్నము వేయఁబడియుండుటచే వెండికొండలబారును దలఁపుఁకుఁ దెచ్చుచుండెను. యెచ్చటఁజూచినను పచ్చనియాకుతోరణములు వ్రేలాడగట్టఁబడి యుండెను. మఱియుఁ బ్రతిగృహమువద్దను దీపములుంచుటకు గాను పెద్దపెద్దగులోబులు వ్రేలాడఁగట్టఁబడి యుండెను. పట్టణములోని జనులెల్లరును యీశోభాయమానమునుజూచి సాక్షాత్ లక్ష్మీదేవి యిచ్చటనివసించుచున్నదోయని భ్రమపడుచుండిరి

ఇఁక రెండు రోజులనాటికిఁ బట్టాభిషేకమును వివాహమును జరుగవలసి యుండెను. ఒకదినమంతయు సన్నాహములచేతనే గడచిపోయెను. తెల్లవాఱినది. ప్రొద్దెక్కు-కొలఁదిని పట్టణమంతయు జనసమ్మర్ధముగనుండెను. ఎచ్చటఁజూచినను రాణీగారి బంధువుల గుఱ్ఱపుబండ్లే నిండియుండెను. కొంతమందిజనులు నూతనముగ వచ్చేసిన మిత్రుల యొక్కయు, బంధువులయొక్కయు క్షేమములను విచారించుచుండిరి. నూతనవస్త్రములను ఆభరణములను ధరించి దాసీజనంబు లీయెడకాయెడకుం బరువెత్తుచుండిరి. హుసేనుమీర్జా రాణిగారిబంధువులను మంగళవాద్యములతో నెదుర్కొని వారినందఱిని బిల్చుకొనిపోయి వారివారికిగా నియమింపఁబడియున్న గృహములలో విడిచిపెట్టుచుండెను. సార్వభౌముఁడగు ముస్తుఫాకొసంగు కానుకలగు గజాశ్వరత్నహేమంబులును, కళింగరాష్ట్రమున మాత్రమే దొరకు మేలిమైన దంతపుసామగ్రిలను, కడపఫుకోళ్ళమంచములును, రత్నఖచితసువర్ణాసనములను, సువర్ణపాత్రలును,

షాజీబీబీకి చాందసుల్తానాగారిచ్చు వివిధగత్నాభరణములు, ఫలములు, వస్త్రములు మొదలగు కానుకలను భృత్యులు సిద్ధము చేయుచుండిరి. ఈవిధంబుగఁ బగలంతయు గడచిపోయెను. ఆనాఁటిరాత్రి పట్టణములోని యశేషజనమును, రాణిగారిబంధువులును యెప్పుడెప్పుడు తెల్లవాఱునా యెప్పుడెప్పుడు షాజీబీబీవివాహమును, బహదరుపట్టాభిషేకమును కన్నులారఁ జూచెదమాయని వేచియుండిరి.

తెల్లవాఱినది. రాణిగారి నగరంతయు మంగళవాద్యములచే నిండిపోయెను. సభామండపమంతయుఁ జక్కఁగ నలంకరింపఁబడియుండెను. రాణిగారి బధుమిత్రులును, సకల సామంతరాజులును సభ నలంకరించి యుండిరి. అనుపమోజ్వలరత్న సింహాసనమొకటి వీరి సమీపముననే వేయఁబడియుండెను. సభామండపమునకు ముందుభాగమునఁ జక్కఁగనలంకరింపఁబడిన గుఱ్ఱములును, వీటికి వెనుక బాగుగ శృంగారింపఁబడినయేనుఁగులును బారులుదీరి నిలిచియుండెను. ప్రతియేనుఁగపైనను మావటివాఁడొకఁడు అంకుశమును చేతధరించి ఠీవిగఁగూర్చునియుండెను. ఈవరుసల కిరుపార్శ్వములను సేవకబృందము నిలిచియుండెను వీరికిఁ బ్రక్కఁగనే మంగళవాద్యము లొనర్చువారు నిలిచియుండిరి.

పిమ్మట చాందసుల్తానా బహదరును జక్కఁగనలంకరించి తనప్రధానమంత్రులతోఁ గూడఁబిల్చుకొని సభాస్థానమునకరుదెంచెను. వెంటనేయామె ప్రధానులయొక్కయు, సభాసదులయొక్కయు ననుజ్ఞదీసుకొని బహదరును సింహాసనముపైఁ గూర్చుండఁ బెట్టెను. మంగళవాద్యములు మ్రోగుచుండినవి. పిమ్మటచాందసుల్తానా నైజాంశాహీవంశమువారు తరతరములనుండియు ధరించుచున్న కిరీటములనుదీసుకొనిబహదరుశిరస్సుపైనుంచెను. వెంటనేమాలికాంబరు పచ్చలతోఁ దాపఁబడిన పిడిగలయొక్క ఖడ్గమును బహదరుచేతికొసగెను. ఈఖడ్గమును పూర్వపు నైజాంశాహీవారుఁ బట్టాభిషేకకాలమున వాడుచుండిరి. పిమ్మటనబ్దుల్‌రహిమానుఁడును, హుసేనుమీర్జాయును శ్వేతాతపత్రంబులంబట్టుకొని బహదరుకు నిరుగడలనిల్చిరి. చాందసుల్తానా తన కోరిక నేటికి ఫలించినందులకు సంతోషించుచుండెను. పిమ్మట మాలికాంబరు రాణిగారి యనుజ్ఞమీఁద సభలోనివారికందఱికిని వారివారికిఁదగినట్లు బహుమతులిచ్చుచుండెను. పట్టాభిషేకము నిర్విఘ్నముగను, మిక్కిలివైభవముగను జరిగినందులకు సభవారందఱు మిక్కిలి సంతోషించిరి.

వెంటనే బహదరు సింహాసనమునుండి లేచెను. సభవారందఱును లేచిరి. పిమ్మట చాందసుల్తానా "ఇప్పుడే షాజీబీబీ ముస్తుఫాలకు వివాహము జరుగఁబోవుచు

న్నది కాన మీరందఱచ్చటికి విచ్చేయవలయునని సభవారితోఁ జెప్పి ప్రధానమంత్రు
లతోడను, బహదరుతోడను వివాహమంటపమున కరుదెంచెను.

ఈపెండ్లి మండపమునకు మధ్యప్రదేశమున రత్నకంబళమొకటి పఱచి దాని
పై రమణీయములైన దంతపుఁ బనితనము గల యాసనములు వేసియుండిరి. ఈయా
సనములపై సామంతరాజులును, ఇతరబంధువులును గూర్చుని సరసముగ సల్లాపించు
కొనుచుండిరి. సౌందర్యమున మహాప్రఖ్యాతిని గాంచియున్న లేఁబ్రాయపుఁ బువుఁ
బోఁడులు గుంపులుగుంపులుగా నచటఁజేరిరి. ఆయువతీ వతంసములలోఁ గొందఱు
సంతోషముగ సల్లాపించుచును, కొందఱు గానరసాధి దైవతములవలెఁ బాడుచును,
నేత్రపర్వముగ నర్తనములు సలుపుచును, కొందఱు పుష్పములను దీసికొనియొండొరుల
కొప్పులలో ముచ్చటగ దురుముచును, కొందఱచ్చట నమర్చియుండిన నిలువుటద్దముల
మ్రోల పెలయలు దళుకొత్తనిలిచి తదీయానుపమాన సౌందర్యశోభకుఁ దామేయ
చ్చెరువొందుచుఁ బలువగల వినోదించుచుండిరి. ఇంతలో ముస్తుఫా సర్వాభరణ భూ
షితుఁడై యచ్చటికరుదెంచి ప్రత్యేకముగా నమర్పఁబడియున్న దేదీప్యమానమైన
పీఠముపైఁ గూర్చుండెను. ఇంతలో నామండపమునకు మధ్యప్రదేశమున నొక తెరఁ
గట్టఁబడెను. మంగళవాద్యములనినాదములు మిన్నుముట్టుచుండెను. కొందఱు దా
సీలరగి షాజిబీబీని జక్కగ నలంకరించి వివాహ మండపమునకుఁ బిలుచుకొని వచ్చిరి.
తెరకావలిప్రక్కన షాజిబీబియును, యీవలప్రక్కన ముస్తుఫాయును గూర్చుండిరి.
పిమ్మట వారి మతగురువగు ఖాజీ కొన్ని మంత్రముల నుచ్చరించుచు వారి మతాను
సారముగ వారిరువురికిని బెండ్లిజేయించెను. పిమ్మట షాజిబీబి ముస్తుఫా లొండొరులు
ను వారి మోములను జూచుకొనిరి. వారి యానందమింతయని చెప్పుటకు వీలు లేదు. వి
వాహము పూర్తియైనది. వెంటనే ముస్తుఫా యొక బంగారు పళ్లెరమునిండా కొన్ని వెం
డి, బంగారు నాణెములు గలయఁబోసి మాలికాంబరు కడకరుదెంచి "మహానుభావా!
మీరు మితిలేని కృపారసమును నాపైఁజిలికి, నాకు రానున్న మహాపత్తులన్నిటినిందొల
గించి, మేలును గలుగఁజేసి, నాక్షేమములనారసిన మీకిదే నేనొసంగు బహుమాన,,
మని చెప్పుచుఁ బళ్లెరమాతనికొసగెను. మాలికాంబరు మహానందముతో దానిం గైకొనె
ను. ముస్తుఫా రానూంబను మరచినవాఁడుకాఁడు. కుటీరమునందు తన్ను మిక్కిలి ప్రే
మతోఁ గాపాడినందు కాతఁ డామెకు వెలలేని పట్టుపీతాంబరములనొసగెను. చాందసు
ల్తానాయును తనకును, షాజిబీబీకినియొనర్చిన మితిలేనిసహాయమునకుగాను మాలికాంబరు
కు గొప్పవిలువఁగలిగిన వస్త్రములను, యాభరణములను, బహుమతిగనొసఁగెను.

ఇట్లు వివాహము పూర్తియగునప్పటికి మధ్యాహ్నము రెండు ఘంటలాయెను. ప్రధాన మంత్రులును. దండనాయకులును బహదరు ముస్తుఫాలకుఁ బట్టణ మంతయు మహోత్సవము జరుపుటకై తగుపన్నాహములను జేయుచుండిరి. చాంద్ సుల్తానా వచ్చిన బంధువుల కందఱికిని భోజనాది సదుపాయములను గావించుచుండెను. బహదరు, ముస్తుఫాలయుత్సవములను జూచుటకై పట్టణములోని జనులందఱును వారికిఁ గలపనులను పెందలకడనే పూర్తి జేసుకొనుచుండిరి.

సాయంకాలమాఱుఘంటలుకావచ్చినది. పురమంతెక్కడఁజూచినను లెక్కలేని గులోబులును, లస్తరు దీపములునుఁ వెలుగుచుండెను. ఎచ్చటఁజూచినను జీవులు గింగురుమనునట్లు మంగళ వాద్యములే మ్రోగుచుండెను. ఇంతలో రాణిగారి దివాణము కడ జనులు గుంపులు గుంపులుగఁ గూడిరి. లెక్కలేనిదివ్వటీలును, మతాబులును వెలిగింపఁబడినవి. దండనాయకులు చేతులలో బెత్తంబులంబట్టుకొని జనులనీయడ కాయడకుం నెట్టుచుండిరి. పిమ్మటబహదరు పట్టపేనుగపైఁ గట్టఁబడియున్న బంగారు అంబారీలోఁగూర్చుండెను. ఈతనివెనుక పార్శ్వముగ మాలికాంబరు గూర్చుండెను వేఱొక దిగ్గజముపైఁ గట్టఁబడియున్న అంబారిలో ముస్తుఫాయును, అతనివెనుక హుసేను మీర్జాయునుగూర్చుండిరి. అబ్దుల్ రహిమానుఁడు వఱియొక యుత్తమ కుంజరమధిరోహించివీరికిఁ బ్రక్కగవచ్చుచుండెను. ఇతరమంత్రులును, దండనాయకులును యుత్తమాశ్వములనెక్కికొని పట్టపేనుగకు ముందు నడచుచుండిరి.

వీరికిముందు భాగమున ప్రఖ్యాతి వహించిన మేళగాండ్రు తమవిద్యయందుఁ దమకుఁ గలచాతుర్యము నంతటిని జూపుచుండిరి. వీరికిదగ్గరగనే నాట్యగాన చాతుర్యమునఁబేరుపొందిన వేశ్యవనితలు నాట్యమునఁ దమకుఁ గలనిపుణత నంతటినిజూపుచుండిరి. వీరిచుట్టును జనులుగుంపులు గుంపులుగఁ గూడి యత్యుల్లాసమునఁ జూచుచుండిరి.

ఇట్లీ యుత్సవము నాలుగువీథులును జరుగునప్పటికి రాత్రిపదునొకండు ఘంటలాయెను. బహదరు ముస్తుఫాలు వారియంతఃపురములు ప్రవేశించిరి. పిమ్మట జనులందఱును వారుపొందిన యానందంబునకు సంతసించుచు తమనివాసంబుల కరిగిరి.

—:0:—

ను. దక్షిణీరాజులందఱును యప్పటికి వారికిఁగలిగిన జయమునకు మిక్కిలిసంతోషించిరి. మురాదుబీరారు రాజ్యమునువదలి ఢిల్లీకిఁబోవలయునని వారుయేర్పాటుజేసిరి. పిమ్మట వారందఱు నత్యుత్సాహంబునఁ దమతమరాజ్యంబులం జేఱఁబోయిరి.

ముప్పదియైదవ ప్రకరణము.

కాలము ఱెక్కలుగల యొకవింతపక్షి. అదియొకరికై నిలచియుండదు. దానికి బడలిక లేదు. అదినిద్రాహారములఁగొనక నిరంతరముఁ బ్రయాణముసేయుచునే యుండును. అదితనఱెక్కలను విదల్చి పరుగిడుకొలఁది లోకమెన్నో మార్పులనొందుచుండును. ఇట్టిమార్పులలో సంతోషము విచారముగాను విచారముసంతోషముగాను పరిణమించును. కాలముయొక్క వేగము నడ్డగింప నరునకు శక్తిలేదు. మానవునియొక్క అదృష్టదురదృష్టములవలనఁ గాలముజరుగుకొలఁదిని సుఖదుఃఖములు గలుగుచుండును. ఈరాజుగ నుండువాఁడుసహిత మొకప్పుడు బిక్షమెత్తుకొనును. బిక్షమెత్తుకొను వాఁడుసహిత మొకప్పుడు రాజై వెలయుచుండును. కాలము క్షణస్వరూపము గలది. క్షణములయొక్క సముదాయమే ఘంటలనియు, ఘంటలయొక్క సముదాయము దినములనియు, దినములయొక్కకూడిక నెలలనియు, నెలలమొత్తమే సంవత్సరములనియు అనేకసంవత్సరముల సంఖ్యయే యుగమనియు మనకుఁ దెలుసును కాఁబట్టి యుగములలోగాని, సంవత్సరములోగాని, మాసములోగాని దినములోగాని, యామములోగాని. గంటలోగాని జరుగుమార్పు క్షణములోజరుగు మార్పులకూడికయే! ఆక్షణములో జరుగు మేలునుగాని కీడునుగాని యెఱుంగుట కాపరమేశ్వరునకుఁ దప్పఁదక్కినవారి కెవ్వరికిని సాధ్యముగాదు. కాఁబట్టి చాందసుల్తానా తనకికగలుగఁబోవు దురవస్థనుగుఱించి తెలుసుకొనలేకయున్నదని వ్రాయుట యొకవింతగాదు.

బహదురు పట్టాభిషిక్తుఁడైనను యాతఁడు నామకార్థమునకు మాత్రము రాజుగానుండెనుగాని చాందసుల్తానా మాత్రమే రాజకార్యములనన్నిఁటిని విచారించుకొనుచు సర్వాధికారమును వహించియుండెను. ఆమెకుఁగాలము మాఱినది. ఆమెముఖములోని కాంతిక్రమక్రమముగ తగ్గిపోవుచుండెను. ధైర్యమును తగ్గుచుండెను. ఒక వింతవికారమామెకిప్పుడు జనించినది. ఏదోనొక గొప్పభయమామెకుఁ గలిగినది కా

రణమామెకుఁ దెలియలేదు. ఏమియుఁ దోఁచక నామె సదా మౌనము నే ధరించియుండె
ను. కారణమూహింపఁ దలఁచిన ప్రధానులామె నెట్లెట్లో యడిగిరి. వారు సమమైన
యుత్తరమునుఁ బొందఁజాలకుండిరి. అదేమి చిత్రమోగాని ప్రధానుల మాటలనుగూడ
యామె తృణీకరించుచుండెను. ఈసమయముననే యామెపై కుట్రపన్నుచుండిన అ
హమ్మదుఖానుఁడు చెఱనుండిఁ దప్పించుకొనెను. ఈవార్తనువిన్న చాందసుల్తానా
స్థితి యెట్లుండునో వేఱుగఁ జెప్పవలయునా! కోపభయతరంగము లొక్కసారిగ నా
మెనుముంచివైచెను. ప్రధానులందఱు నేకమై యాతనిని కారాగారమునుండి విడిపిం
చిరని యామెతలంచినది. చెడుగాలము సమీపించినపుడు న్యాయాన్యాయములను,
మంచిచెడ్డలను విచారించుట యరుదుగదా!

అహమ్మదుఖానుఁడు చెఱనుండిఁ దప్పించుకొనగానే హమీదుఖానుఁడు వా
నితోఁ జేరి రాణిగారిని జంపుటకై పన్నుగడలఁ బన్నుచు నగరునకప్పుడప్పుడు మాత్ర
మే పోవుచుండెను. ఈతఁడు పట్టణములోని ప్రజలనందఱిన రహస్యముగ నొకటిగ
జేర్చుకొని వారికందఱికిని దుర్బోధనయొనర్చి తనపక్షము గావించుకొనుచుండెను. అ
హమ్మదుఖానుఁడు చెఱనుండి తప్పించుకొనినవెనుక నాలోదనామందిరముఁ జేరి యె
వ్వరికంటఁబడకుండెను. హమీదుఖానుఁడు దినదినము జరుగుసంగతుల నాతనితోఁ జె
ప్పుచు రాణిగారి యభిప్రాయములనన్నిటిని యాతనికిఁ దెల్పుచుండెను.

దక్షిణీరాజుల సహాయమునకై వెళ్ళియుండిన మాలికాంబరు తనసేనతో నహ
మ్మదునగరమునకు వచ్చిచేరెను. వెంటనేయాతఁడు నగరునకువెళ్ళి రాణీనిదర్శించి
"అమ్మా! దక్షిణీరాజులకే జయముచేకూరినదిగాని మనము మరల మొగలాయిలతోఁ
బోరాడవలసియున్నది. యుద్ధమున మురాదునకు గొప్పగాయముఁ దగులుటచే నాతఁ
డు బీరారులోనే మృతిజెందెను. బర్హాణపురములోనున్న అక్బరుచక్రవర్తి కీసంగతి
తెలియరాగానే యాతఁడు కోపోద్దీపితుఁడై ముందుగ నహమ్మదునగరముపయిఁ బ
డి పిమ్మట నితరరాజ్యములవారితోఁ బోరాడనున్నాఁడట. యుద్ధానంతరమున మే
మందఱమును బీరారునకు వచ్చియుండగా నచ్చట మాకీసంగతి తెలియవచ్చినది బీజ
పూరు, గోలుకొండ నవాబులు మనకుసహాయమొనర్చి అక్బరును తరుమగొట్టి వారిరా
జ్యములనుగాపాడుకొనఁదలఁచినారు. ఆదిల్‌శాహా, కుతుబ్‌శాహాలు తమసైన్యములన
న్నిటి నతిశీఘ్రముగఁ జేర్చుకొనివచ్చుటకై మొన్ననేవారు వారిపట్టణములఁజేరినారు.
నేఁడో రేపో వారు మనలను దప్పక కలసికొనఁగలరు. మనము జాగుసేయక యుద్ధస
న్నాహములను జేయవలయును" నని చెప్పెను. ఈమాటలనువిన్నతోడనే చాందసుల్తా

నా కేమి చేయుటకునుం దోచలేదు. వెంటనే యామె "మాలికాంబరూ! ప్రస్తుతము
న యుద్ధమన్న నాగుండియ లవియుచున్నవి. పట్టణములో మనకు సహాయమొనర్పువా
రెవ్వరగపడలేదు. కొన్నిమాసముల క్రిందటనే యుద్ధమాగియున్నందున సైన్యమం
తయుం గాసివడియున్నది. మఱియు ఖానుఁడు చెఱనుండి తప్పించుకొనిపోయియెవరి
సహాయముననో ప్రజలను తనపక్షమునకు లాంగదీసికొనుచున్నట్లున్నది. అదేమి నా
గ్రహచారమోగాని మనమంత్రులు సహితము రాచకార్యములందు శ్రద్ధవహించక
నామాటను తృణీకరించుచున్నారు" అనెను. మాలికాంబరు "ఏమీ! ఖానుఁడు చె
ఱనుండి తప్పించుకొనెనా? అదెట్లు తప్పించుకొనెను" అనియడిగెను. అంతరాణిగా
రు "ఎవరో విశ్వాసఘాతుకులగువారే వానికిం దోడుపడి యుండవలయును. లేనిచో అ
తండెట్లుపారిపోగలఁడు. మఱియుఁ బట్టాభిషేకానంతరము నుండియు నెవరికిఁ బ్రభ
నచేతనో నౌకర్లుసహితము నాయాజ్ఞను జక్కఁగ వినునట్లులేదు. ఇందుకుఁదోడుగ యుం
దుకుండు సామానులు చాలినంతవఱకుఁ గోటలో లేవు. అందుచేఁ బూర్వమువలె నిప్పు
డు మనకు జయముదొరకుట దుస్తరముగా నున్న" దనెను. పిమ్మట మాలికాంబరు
"ఆహా! ఏమివిపరీతము రాజ్యనుభ్రష్టి యనదని తలఁచిరా? యేమి? లేనిచో చెఱనుం
డి తప్పించుకొని పాఱిపోవువారినిసహితము గనిపెట్టలేని జవానులును, సేనాయకులు
ను, మంత్రులును నుండియేమి లేకయేమి. అమ్మా! యేదియెట్లున్నను మనమిప్పట్టున
ధైర్యము వీడరాదు. యుద్ధమొనరించియే తీరవలయును నేఁడే యుద్ధసన్నాహమున
కనుజ్ఞయొసఁగెద" నని చెప్పుచు నామెవద్ద శలవుఁబుచ్చుకొని తనతావునుండి లేచి
పోయెను.

ముప్పదియాఱవ ప్రకరణము.

ఆలోచనామందిరములో వేఱ్వేఱు కుర్చీలపై మియర్‌మంజూయును, హసన్
మియాయును గూర్చుని యుండిరి. వారిచెంతనే వేఱొకకుర్చీపై ఖానుఁడు కూర్చుని
వారితో నేమేమో మాట్లాడుచుండెను. ఇంతలో నచ్చటికి హమీదుఖానుఁడరుదెంచె
ను. మియర్‌మంజూ యాతనికెదురేగి గౌరవంబుగఁ బిల్చుకొనివచ్చి తన చెంతనున్న
కుర్చీపైఁ గూర్చుండఁజేసెను వారికిక్రింది సంభాషణ జరిగెను.

ఖానుఁడు— మియర్ మంజూ ! నేనీహమీదుఖానుని సహాయమువలన చెఱలోనుండి తప్పించుకొని వచ్చి మిమ్ముల నందఱిని జూడఁగలిగితిని. ఈమహానుభావుఁడు లేనిచో నాగతి యేమికావలసి యుండును.

మియర్— హమీదుఖానునికిని, నీకును స్నేహము చేకూరినందునకా భగవంతునికి వేయి నమస్కారములు చేయుచున్నాను. (హమీదుఖానుని వంకఁ జూచి) రాణిగారికిని, నీకును యెట్లువిరోధము గలిగినది ?

హమీదు— మావిరోధము లింకను వెల్లడికాలేదు. వారి యభిప్రాయముల గనుగొనుటకింకను నగరునకుఁ బోవుచునేయున్నాను. ఆమెవద్ద నేను మంత్రిగనుండి ఆమె మన్ననను వడయఁగోరి యెన్ని ఘనకార్యములొనర్చినను నాపేరు ముందునకు రాకయుండెను. మఱియు మాలికాంబరు,హుసేను మీర్జామొదలగువారునన్నామెయెదుట దృణీకరించుచుండిరి. అందువల్ల రాణిగారు నన్నుఁ బ్రేమించుటను బొత్తిగ మానివేసినది. అందుచేనామెనెట్లయినఁగడతేర్చుటకై ఖానుని సహవాసము జేయనారంభించితిని. ఇతఁడు చెఱలోఁబెట్టఁబడగానే నేనెన్నో పన్నుగడలఁ బన్ని యాతనిం దప్పించితిని. పట్టాభిషేకానంతరము నుండియు, నబ్దుల్ రహిమాను గూడ రాణీని బ్రేమించుట మానివేసినాఁడు. ఆమెయాతనిపైనసూయఁ గొనియున్నదట. అతఁడాస్థానమునకుఁగూడ వచ్చుట మానివేసినాఁడు.

మియర్— అట్లయిన నిప్పుడు జరుగఁబోవు యుద్ధమున చాందసుల్తానా సంపూర్ణముగ యోటమింబొందగలదు. అక్బరు తనకుఁగల సైన్యము నంతటిని దీసికొనివచ్చి మనసేనలోఁగలసుకొనెను. రేపుకోటముట్టడి ప్రారంభము కాఁగలదు. ఆహా ! యెన్ని దినములకు మనకోరిక నెఱవేరినది. హమీదూ ! ఇతరులెవరైన యామెకు సహాయమొనర్చుటకు వచ్చుచున్నారా !

హమీదు— బీజపూరు గోలుకొండ నవాబులు వచ్చెదరని మాలికాంబరు మొన్న రాణితోఁ జెప్పుచుండెను. కాని పట్టణములోని జనులలోఁగొందఱిని నావలలోవేసుకొంటిని. పట్టాభిషేక కాలమునందును, వివాహ కాలమునందును, తనవీరులకు రాణి గొప్పగ బహుమానము చేయలేదని వారికామెపైఁగోపమును గలిగించి యుద్ధమున వారిని బోట్లాడకుండునట్లు యేర్పాటుజేసితిని. కొందఱువీరులు తమ యుద్యోగములకు రాజీనామా యిచ్చుచున్నారు. మఱికొందఱు అక్బరుపేరును విన్నతోడనే భయపడి 'మేము యుద్ధమునకు వచ్చుటలేద,ని రాణితోఁ దిరుగఁ బడుచుండిరి. మిత్రమా!

ఏది యెట్లున్నను రాజభక్తిగల వీరులామెకుఁ బెక్కుమంది గలరు. వారుమాత్రముకత్తిఁగట్టి యుద్ధమునకు సిద్ధపడియున్నారు.

మియర్—హమీదూ! ఎంతమంది వీరులామెతోఁ జేరకున్నను మొగలాయివీరులను నుగ్గునుగ్గుచేయుశక్తి యామెకొక్కతెకు మాత్రము కలదు. ఆమెయెదుటికిఁ బోవలయునన్న నాబోటివానికి సహితము గుండియలు చాలవు.

హమీదు—మిత్రమా! అక్బరుచక్రవర్తి యామెకించుకైన భయపడువాఁడు కాఁడు. అతఁడు పెక్కుశూరవరులతోఁ బోరి గెలుపొంది బిరుదులుపొందిన మహాబలుఁడు అతఁ డేయుద్ధమునగాని యిప్పటికపజయ మొందినదిలేదు. అహమ్మదు నగర రాజ్యము తప్పక మనపాలఁబడఁగలదు.

మియర్—బీజపూరు, గోలుకొండ సహాయమువల్లను, మాలికాంబరు ధీరత్వముచేతను, రాణిగారి శౌర్య సాహసాదులచేతను, మనకుఁ బట్టణము వశముకానిచో మనమేమిచేయ వలయును? అహమ్మదునగర రాజ్యము నంతమొందింప నింక నవకాశముండదు. కాఁబట్టి త్రికాలములందును యామెను గాపాడు ప్రధానులు సహితమామెను తిరస్కరించియుండుటచే మనమామెనుసులభముగఁ గడతేర్పఁగలము. పిమ్మట పట్టణమతిసులభముగ మనచేతఁ బడఁగలదు.

హమీదు—ప్రస్తుతము యుద్ధము జరుగనిమ్ము. యుద్ధములో గొంతమంది వీరులుమృతిబొందఁగలరు ఆమెశక్తియుఁగొంత తగ్గగలదు. అప్పటికిని మనకపజయమే కలుగనున్న నామెనెట్లయినఁ గడతేర్చి పట్టణమును స్వాధీనము జేసుకొందము.

మియర్—నీయుక్తి యుక్తముగానేయున్నది. నేనిప్పుడేపోయి అక్బరునుగలసుకొని రేపటిదినముననే కోటను ముట్టడింతుము. నీవుపోయి జనులకుఁగావలసిన దుర్బోధనలొనర్చి, రాణీకించుకైన సహాయమొనర్పకుండఁ జేయుము.

ఇట్లుపలికి మియర్ మంజూ తనతావునుండి లేచిపోయెను. హమీదుఖానుఁడు హసన్ మియ్యాతోను, ఖానునితోను కొన్నిరహస్యములను జెప్పి తనతావునుండి లేచిపోయెను.

ముప్పదియేడవ ప్రకరణము.

మఱునాఁ డుదయంబున భానుఁడుదయాద్రి నలంకరించునప్పటికి రాణీగారిసై న్యంబులు ప్రకాశమానంబులగు కత్తళంబులం దాల్చి తళతళలాడుచు బాలభాస్కర శతకిరణ ప్రసారంబుచే మెఱుంగులీను నాలాభ్యాయుధంబులతో బారులుదీరి కోట యెదుట నిలిచియుండిరి. దుర్నివారంబులగు గజయూధముల కంచుగంటలు ఘంగుఘంగు మనుచుండెను. యుద్ధవీరుల [illegible]లును, యుద్ధమునందుత్సాహముగల గుఱ్ఱపుగిట్టలయొక్క చట చట శబ్దంబులును మిన్నుముట్టుచుండెను. కొంతమందివీర మాతలు తమకుమారులకు జయముగలుగు నట్లాశీర్వదించుచుండిరి. ఆవీరులును విరోధి సైన్యములతో బోరి గెల్పొంది చక్రవర్తినిఁ బ్రాణంబులతోఁ బట్టుకొని తెచ్చియిచ్చుటో, లేక యుద్ధరంగమునఁ బ్రాణంబులవిడిచి వీరస్వర్గమునుఁ బొందుటో కావింతుమని వారిమాతలకు నిశ్చయముగాను, త్రికరణశుద్ధిగాను వాగ్దత్తము గావించుచుండిరి. మఱికొందఱు "అబ్బా! పూర్వముకంటెనిప్పుడు సైన్యములు చాలతక్కువ. జయము దొరకుట దుస్తరమని నిరుత్సాహపడుచుండిరి. అధైర్యపడినవారిని మఱికొందఱు ప్రోత్సాహ పెట్టుచుండిరి. ఇట్లుండ నక్బరుసైన్యము కోటనుసమీపించుచున్నదని సేనానాయకులు దమసేనను గోటలోనికినడిపిరి. మాలికాంబరును, హుసేనుమీర్జాయును కోటలోనున్న ప్రత్యేకసైన్యముల కధిపతులైయుండిరి. అబ్దుల్ రహిమానుఁడు యుద్ధము చేయుట కిచ్ఛలేనివాఁడై దేహముచాలజబ్బుగనున్నదని మిషపెట్టి యుద్ధమునకురాక నిల్చిపోయెను.

ఇట్లుండ నక్బరు తనసైన్యమును దీసికొనివచ్చి కోటనుముట్టడివేసెను. లోపలనున్న రాణిగారి సైన్యములు చెలరేగి యెడతెరపిలేకుండ ఫిరంగులను, బాణములను శత్రువులపైఁ బ్రయోగించుచుండిరి. మొగలాయిసైన్యము మిక్కిలిధీరముగఁ బోట్లాడుచు కోటలోనిసైనికుల ననేకులను యమపురికంపుచుండిరి. కోటలోనున్నవారును మాలికాంబరు సహాయమువలన ఫిరంగులను, తుపాకులనుఁ బ్రయోగించుచు ననేకులను నాశనము చేయుచుండిరి. ఇట్లువిధివిరామము లేకుండ వచ్చుచున్న బందూకుల గుండ్లవలన జెక్కుమందిచచ్చుట నవలోకించి అక్బరుతనసైన్యమును ముందునకు నడిపించి ఫిరంగులను బెట్టించి కోటద్వారములఁ బగులగొట్టించుచుండెను. ఒక్కొక్క ఫిరంగి దెబ్బకును పిడుగువడినభంగి గొంతసేపటి వఱకును హోరుమను మ్రోత మ్రోగుచుండెను గాని శత్రువులు మాత్రము స్వాధీనముకాకుండెను. దక్షిణదిశయందున్న సేన కోటగోడలపై

కెక్కి సాహసముచేసి యగాధముగనున్న కందకమును మనుజాశ్వకళేబరములచేఁబూడ్చి గోడలపై కెగఁబ్రాకసాగెను. లోపలనున్నవారు శత్రుల నట్లుచేయనీయక నిప్పులవర్షమును గురిపింపఁజొచ్చిరి. వీరిచ్చట నిట్లుపోరాడుచుండ మియర్‌మంజూతనసైన్యమును దీసికొని దూర్పుభాగముననుండు గోడలను నాశనము జేయుచుండెను. కోటగోడలు బ్రద్దలగునట్లు పిరంగులను గాల్చుచుండెను. అందుచే నాభాగము కొంత ధ్వంసముకానచ్చెను. ఇట్లుండ నక్బరు సేనానాయకుఁడగు అబుల్ ఫజల్ పడమటివైపునున్న కోటగోడలయడుగుభాగమున సొరంగమును జేయించి మందుగూరి కాల్చనాజ్ఞయిచ్చెను. ఈసంగతి లోపలివారుకనుగొని యాపనికి కేగి అగ్నివర్షమును గురిపింపఁదొడగిరి. ఈతరుణమున నక్బరువద్దనున్న సేనవిజృంభించి ద్వారపుతలుపులను ఫిరంగి గుండ్లచేఁ బగులగొట్టుచుండిరి మియర్‌మంజూసేన బందూకల గుండ్లను దప్పించుకొనుచు ధీరముగఁబోట్లాడుచు గోడలనుబగులగొట్టుచుండిరి. ఇంతలో రాణిగారికి సహాయముగా వచ్చినబీజపూరుసైన్యము మియర్‌మంజూసైన్యమును దాకెను. ఇప్పుడీ రెండుసైన్యములకును బోరుఘోరమాయెను. మియర్‌మంజూసేన కోటముట్టడిని మాని ఆదిల్‌శాహాసైన్యముపైఁ బడెను. ఆదిల్‌శాహా తనసైన్యమును బ్రోత్సాహపెట్టుచుదాను ధీరముగఁ బోట్లాడుచుండెను. పిమ్మట మియర్‌మంజూ దీర్ఘమగు కరవాలంబును గైకొని ఆదిల్‌శాహాను సమీపించి యాతనికంఠమునను గురిజూచికొట్టెను ఇబ్రహిందానిం దప్పించుకొని తోకదొక్కినత్రాచుబాముకైవడి మియర్‌మంజూపైఁబడి కంఠమును దెగవేయ తనకత్తిని విసరెను. ఆదెబ్బ కంఠమునకుదప్పి భుజముకడఁదగిలి మెడవరకు దెగెను వెంటనే మియర్‌మంజూ దన గుఱ్ఱముపైవ్రాలెను. నెత్తురువెల్లువలై పాఱుచుండెను హసన్‌మియ్యా యదిచూచి యాతనిని శత్రువుల చేతులలోఁ జిక్కనీయక దూరమునకుం గొంపోయెను. అంతమియర్‌మంజూ కంఠగతప్రాణుఁడై హసన్‌మియ్యావంకఁజూచి "నాయనా! నేను పరలోకమునకుఁ బోవుచున్నాను. నీవానీచురాలిని మాత్రము ప్రాణములతోఁ బెట్టవలదు. ఆమెను కడతేర్చి అక్బరుశరణు జొచ్చుము. నీకోరిక సఫలముకాఁగల,, దని దీనస్వరముతోఁ బలికి తనప్రాణములను వదలెను.

ఇట్లుండఁ బడమటి దిశయందలి వారలెట్లొ తమపనిని పూర్తిజేసి మందునకు నిప్పంటింపగా సంవర్తకాలమందలి పిడుగులవలె భయంకరధ్వానంబులు మిన్నుముట్టలేచి గోడరాళ్ళుకొన్ని గూలెనేగాని పూర్తిగఁబడవయ్యె. అంత మరల గాతములదీసి మందుగూర నారంభించిరి, కోటగోడలీ పర్యాయంబున గూలుననుభయంబున శాం

దసుల్తానా యెచ్చటినుండో యచ్చటికరుదెంచి వారిపైలెక్కలేని శతఘ్నుల గుండ్లను కాల్చుచు శత్రువులను దగ్గరకు రానీయక యుండెను. ద్వారమును భేదించుచుండిన వారు మిక్కిలి విజృంభించి పనిచేయుటవలన ద్వారపుతలుపులలో నొకటి పెళపెళా రావములచేఁ గ్రిందఁబడెను. వెంటనే శత్రువులు కోటలోనికి రాసాగిరి. ఆవార్త విని చాందసుల్తానా తనపనిని హుసేనుమీర్జా కప్పగించి రెండుచేతుల రెండుకత్తులఁ బూని ద్వారముకడకుఁజేరి లెక్కలేని భటులజంపుచు శత్రువులను ద్వారము దాటి యీవలికి రానీయకుండెను. పశ్చిమదిశయందలి వారలు ప్రయత్నముమీఁద గాతములను మందుతో నింపి మరలనగ్నినిడ మొదటివలెనే భీకరధ్వనులుప్పతిలి నేలంతయుఁ గదలి గోడలోని రాళ్ళన్నియు నెక్కడివక్కడ బడిపోసాగెను. శత్రువులాత్రోవను రానుంకింపగనే మాలికాంబరదిగని హుసేనుమీర్జాకు సహాయము జేయుటకరుదెంచి శత్రువులాత్రోవఁ బట్టణములోనికి రానీయక ధీరముగఁ బోట్లాడుచుండిరి. కోటద్వారములకడ చాందసుల్తానా ధీరముగఁ బోట్లాడుచున్నను అక్బరుచక్రవర్తిసేన లోపలఁ బ్రవేసింపసాగెను. అత్తరిపోరు మహాఘోరమాయెను. తుపాకియనక, కత్తియనక, బాణములనక యిష్టమువచ్చిన యాయుధములతో నందఱుఁ బోరాడసాగిరి. చాందసుల్తానా వీరావేశముతో దేహము తెలియక యొక్కవేటునకే నూర్లకొలఁది మొగలాయి వీరులను క్రిందఁబడవేయుచుండెను. ద్వారమునుండి మొగలాయిలు కోటలోఁ బ్రవేసించిరని మాలికాంబరునకుఁ దెలియగానే యాతఁడు రాణిగారికి సహాయము జేయుటకై ద్వారముకడ కరుదెంచి ధీరముగఁ బోట్లాడుచుండెను. ఇట్లున్నను రాణిగారి సైన్యములో సగముకంటె నెక్కుడుమంది నిహతులైరి. అందుచే బీజపూరు నుండి వచ్చినసైన్యము లోపలికిఁ గొనిరాఁబడెను. గోలుకొండసైన్యము బయటనుండిన మొగలాయి సేనతోఁ బోట్లాడుచుండెను.

పడమటిదిక్కుననున్న మొగలాయివీరుల నుక్కడంచు హుసేనుమీర్జాకు సాధ్యముగాకపోయెను. వెంటనే యాప్రక్కనున్నవారందఱును చొరవఁజేసికొని లోపలఁ బ్రవేసింపసాగిరి. ద్వారముకడనుండియు ననేకమంది మొగలాయిలు లోపలఁబ్రవేసించుచుండిరి. అందుచేరాణీగారి సైన్యములు ధైర్యముచెడి పాఱిపోవుచుండిరి. చాందసుల్తానా పాఱిపోవువారిని మరలఁబిల్చుచు యుద్ధముజేయ పురికొల్పుచుండెను కాని వినువారెవ్వరును లేకపోయిరి. ధైర్యముగనుండువారు మాత్రము కొద్దిమంది పోరాడుచుండిరి. పిమ్మటచాందసుల్తానా తనవద్దనున్న పిరంగులనన్నిఁటి నొకతూరికాల్పనియోగించెను. మొగలాయీలపిరంగులన్నియుఁ గోటబయట నుండుటచే వారుచే

యున్నదిలేక కత్తులెత్తుకొని పిరంగిలగాల్చువారిపైకి దుమికిరి. వారుపిరంగులను సవరించునప్పటికే లెక్కలేని నిప్పుగుండ్లువారిపైఁబడి యనేకులను వీరస్వర్గమునకంపుచుండెను. ఇట్లుకోటలోనికిఁ జొచ్చినమొగలాయి సైన్యములో మూడుభాగములకన్న నెక్కుడుమంది హతులైరి. వెంటనే యక్బరు బయటనున్న పిరంగీలను కోటలోనికిఁదెచ్చునట్లాజ్ఞయిచ్చెను. వీరిట్లుజేయుచుండగనే చాందసుల్తానా తనవద్దనున్న పిరంగీలనన్నిఁటిని కోటద్వారమునకు సమ్ముఖఁబెట్టించి మొగలాయిసేనను కోటలోనికిరానీయక నిప్పుగోళములనువారిపై విసుచుచుండెను. కోటలో శేషించియున్న మొగలాయిసైన్యముతో మాలికాంబరును, ఇబ్రిహింఆదిల్ శాహాయునుఁ బోరుచుండిరి. బయటనుండు మొగలాయిలుగాల్చు పిరంగిగుండ్లు కోటద్వారముయొక్క రెండవతలుపును బద్దలుజేసెను. మరలఁగొంతసైన్యము లోనికిఁ జొచ్చుచుండెను. చాందసుల్తానాకేమియుఁ దోచలేదు. ఎడతెరిపిలేక పిరంగులనుగాల్చెదమని వాటికుపయోగించెడుమందు గుండు మొదలగు సామానంతయు ఖర్చయిపోయినది. మందుమాత్రము కొంచెము మిగిలియుండెను. ఇట్టిమరవస్థలో నామె నేమిచేయఁగలదు. ఆమెకేయుపాయమునుఁ దోచలేదు. ఆలోచనకది తరుణముగాదు శత్రువులు కోటలోనికిఁజొచ్చుచుండిరి. వెంటనే చాందసుల్తానా తనఖజానాలోనున్న రాగినాణెములను, వెండినాణెములను దీసికొనివచ్చునట్లు మాలికాంబరు కాజ్ఞయిచ్చెను. పిమ్మట లెక్కలేనిసంచులు రాగి, వెండినాణెములతో నింపఁబడి తీసికొనిరాఁబడెను. సైనికులు రాగినాణెములను పిరంగులలోఁ బోసి శత్రువులపైఁగాల్చిరి నిప్పుగుండ్లనే లక్ష్యపెట్టని మొగలాయిలు వీటినేసరకుగొనక కోటలోనికివచ్చుచునే యుండిరి. కాల్పఁబడునాణెములన్నియు నిప్పుకణికలవలె శత్రువులపైఁబడుచు ననేకమందిని బాధపెట్టుచుండెను ఎడతెరిపిలేక యీవిధముగ పిరంగులను గాల్చుటవలన రాగినాణెములన్నియు అయిపోయెను. చాందసుల్తానాకిప్పుడు మరింత వీరావేశము పెచ్చెగెను. వెండినాణెములను సహితము పిరంగులకు వాడవలసినట్లు యామెవుత్తరువుచేసెను. సైనికులందరు వెండినాణెములను శత్రువులపయి విసురుచుండిరి. ఒక్కపిరంగీలోఁబోసి కాల్పఁబడు నాణెములు పెక్కుశత్రువుల శరీరములలోఁజొచ్చి వారిని బాధించుచుండెను. ఇట్లు పిరంగులన్నియు నీవిధముగాల్పింపఁబడినందున శత్రువులించుక జంకుఁగొని కోటలోనికి యడుగుఁబెట్టకుండిరి. ఎట్లో తప్పించుకొని కోటలోనికివచ్చిన శత్రువులతోడ చాందసుల్తానా పోరుచు వారిని యమపురి కంపుచుండెను. మరలనక్బరు ప్రోత్సాహముచే శత్రుసైన్యంబులు తండతండంబులుగఁ గోటలోనికి రామొదలుపెట్టిరి. మిగిలియున్న రాణీగారి సైన్యములు

పాఱిపోవుటకుఁ బ్రయత్నపడుచుండిరి. చాందసుల్తానా యెంతధీరముగఁ బోట్లాడినను ప్రయోజన మగుపడలేదు. ఆమె యేదో యొకసదుపాయమున మొగలాయీలను సమాధానపెట్టి యుద్ధమాపవలయునని ప్రయత్నపడుచుండెను. ఇట్లుండ నొకసేవకుఁ డక్బరుచక్రవర్తి కడకరుదెంచి "స్వామీ! పడమటిదిక్కునఁ బోరాడుచున్న అబుల్ ఫజలునకు ఫిరంగిగుండు దెబ్బవలన గొప్పగాయము దగిలియున్నది ఆబాధకుఁ దాళఁజాలకున్నాఁడు. మీతోఁ గొన్నిరహస్యములను మాట్లాడుటకై మిమ్ములనతిశీఘ్రముగ బిల్చుకొనిరమ్మని చెప్పిపంపె," ననెను. వెంటనే యక్బరు అబుల్ ఫజల్ చెంతకేగి యాతనిఁజూచెను. అతఁడు స్మృతిదప్పిపడియుండెను సైన్యములన్నియు నాతని చుట్టుచేరినవి. ఇంతలో రాజవైద్యులచ్చటికరుదెంచి యాతనిని జక్కఁగఁ బరీక్షించిచూచి యదిప్రాణాపాయమగు దెబ్బకాదనియెంచి యాతనిని గుడారమునకుఁ దీసికొనిపోవ నట్లాజ్ఞాపించిరి. అక్బరు చక్రవర్తి కేమియుఁ దోచక నాటి దినమునకు యుద్ధముచాలించ వలసినదని యాజ్ఞాపించి అబుల్ ఫజలుతోఁ గూడ గుడారమునకు వెళ్ళెను.

ముప్పదియెనిమిదవ ప్రకరణము.

అక్బరుచక్రవర్తి తనగుడారమునకేగినపిదప నారాత్రియంతయు నాతఁడు అబుల్ ఫజల్ వద్దనే కూర్చుండి యాతనికిఁ జేయవలసిన శైత్యోపచారములఁ జేయించుచుండెను. ఇంతలోఁ దెల్లవాఱినది. యుద్ధమునకై అక్బరుసిద్ధపడలేదు. అబుల్ ఫజలు మాత్రము చక్రవర్తిని మరలయుద్ధమాడ పురికొల్పుచుండెను. పిమ్మటనక్బరు "అబుల్ ఫజలూ! నీవోటిమిత్రుఁడును, విద్వాంసుడును, లౌకికవ్యవహారదక్షుఁడును నగువానిని మఱియెవరిని నేనుచూచియెఱుగను మీరునాకుజ్ఞానోదయమును గలుగఁజేసిన గురువులు, మీయుపదేశమువలననే నాకుసకలమతములయందును సమానభావము గలిగినది. మీరు లేనిదే నాకు లోకమే వలదు. మీకుగాయము తగిలినదని విన్నది మొదలు నాకేపనిజేయుటకును దోచకున్నది. మీకుస్వస్థపడువఱకును నేనుయుద్ధమాడుటలేద," ని చెప్పెను. అంతనబుల్ ఫజల్ నాయనా! మనమిప్పుడుయుద్ధమును నిలిపితిమేని చాందసుల్తానాకువెఱచి అక్బరుచక్రవర్తి పాఱిపోయెనని లోకులుదలతురు నీవుకలలోనైన యె

ఱుగని అపకీర్తిని యిప్పుడు నివారణముగఁ బొందవలయును. మఱియుఁజాందసుల్తా
నావంటిధీరురాలు లోకమున నెచ్చటను గానుపడలేదు. అట్టియువతిని మనము లోంగ
దీసుకొనకుండిన మనరాజ్యమునకే ముప్పువాటిల్లఁగలదు. మఱియుమన మునుకొనిన
యట్లు మొగలాయి సామ్రాజ్యము దక్కనులో స్థాపింపవీలు లేకయుండును. మీ
రువాకై చింతింపనవసరము లేదు నాదేహము స్వస్థపడఁగలదు. నిన్నటికంటె నేని
ప్పుడెంతో యారోగ్యముగనున్నాను. నాసహాయమే నీకవసరము లేదు. రాణీకి మం
దుగుండు మొదలగు సామానంతయు ఖర్చయిపోయినది. సైనికులంబఱుపు నిహతులై
రి. సహాయమొనర్పువారెవ్వరును లేరు. జయము మనకు దప్పకఁ గలుగఁగలదు. నిన్న
టిదినమే పట్టణము మనచేతఁ జిక్కియుండవలసినది కాని వృథాగా మీరే యుద్ధము
నాపివేసితిరి. అయిననుమించినది లేదు. రేపుదయముననే మనము తప్పక కోటను ముట్ట
డించవలయునని. పిమ్మటనక్బరు "మిత్రమా! నీవు చెప్పినట్లే చేసెదను. ఆ స్త్రీ
యిక మనచేతులలోఁ బడినదనియే నీవుభావింపవలయును. అహమ్మదు నగరము మ
నచేఁ జిక్కినవెంటనే నాప్రియపుత్రుఁడగు మురాదుమరణమునకు హేతుభూతులై
నబీజపూరు, గోలుకొండనవాబుల పింఛము మార్చెదను. రేపుదయమునఁ గోటనుముట్ట
డించుటకుఁ దగుయత్నములను జేయించెద,, నని చెప్పి తనతావునుండి లేచివేఱొక గు
డారమునకుఁ బోయెను. పిమ్మట చక్రవర్తికి భోజనము గాఁబడెను. ఇతరయోధవరు
లందఱుగూడ భుజించిరి. వెంటనేవారు చక్రవర్తియాజ్ఞను గైకొని యుద్ధసన్నా
హమును జేయుచుండిరి. విడివిడిగఁ బారవేయఁ బడియున్న దుపాకులనొకటిగఁ జే
ర్చుచుండిరి. కత్తులకటారులను గడిగి బాగుగఁ బదనుపెట్టుచుండిరి. పిరంగులకు వాఁడ
వలసినమందు గుండ్లను సిద్ధముచేయుచుండిరి. గాయపడియున్న గుఱ్ఱములను మరలయు
ద్ధమునకుఁ బ్రవేశపెట్టుటకై వాటికిఁ దగుచికిత్సలను జేయుచుండిరి. వీరుజేయుసన్నా
హములను జూడలేకఁగాఁబోలు దినకరుడు పరసముద్రమునఁ గ్రుంకుచుండెను. కొం
తసేపటికి గాఢాంధకారము జగమంతయు నాక్రమించెను. ఆకసమున మినుకుమినుకు
మని వెలుంగుచున్న నక్షత్రముల కాంతివలన దారిమాత్రము కొంచెముఁ దెలియు
చుండెను.

రాత్రిపదిఘంటలైనది. ఆసమయమున నెవరో ముగ్గురు పట్టణవాసులహమ్మదు
నగరకోటకు దక్షిణమున రెండుమైళ్ళ దూరమునుండి వచ్చుచుండిరి. వారికిక్రిందిసం
భాషణజరిగెను.

[illegible]టిహాళ్ళు—అయ్యలారా! బహదురుకు పట్టాభిషేక మేదినమున జరిగిన

దోకాని యప్పటినుండియుఁ బట్టణమునకుఁ బూర్వముండిన కళ యేమాఱిపోయినది. గుడ్లగూబలుసహితము రాత్రులలోఁ బట్టణమంతయుఁ జేరియరచుచున్నవి. ఏదోమ ట్టుకు గొప్పవిపత్తు జరుగఁగలదు.

రెండవవాఁడు—మిత్రమా! నిన్నటిరేయి మఱియొక గొప్పవింతజరిగినది. పండ్రెండుఘంటలరాత్రిలో నెవరోయొక యౌవనపురుషుఁడొక గుఱ్ఱమునెక్కికొనివ చ్చి గొప్పధనవంతులగు వారియిండ్లకడ నిలిపి తానులోనికిఁబోయి అయ్యా! చాందసు ల్తానా శౌర్యముగలదైనను అక్బరుచక్రవర్తితోఁ బోరాడలేక బహదురును వెంటఁబె ట్టుకొని జున్నరుపట్టణమునకుఁ బాఱిపోవలయుననియున్నది. పట్టణముశత్రువులచేఁ జిక్కినేని మీహింసఁ జెప్పనక్కఱలేదు. మొగలాయు లతిక్రూరులు. ఇన్నిదినములనుం డియు మీరాదుర్మార్గురాలిని నమ్మినందుల కెంతపనియైనదో జూడుడు. ఇప్పటికైన మీరందఱు మాపక్షమునఁ జేరుడు. హసన్ మియ్యాకైనను మీరుసహాయము జేయఁదొ డ్పడుడు. రాజ్యము మొగలులచేతిలోఁ బడకుండ నేనుయుక్తిజేసెదనని చెప్పెను. ఆ మనుష్యుఁ డెవ్వఁడైనదియు నాకు దెలియదు.

మూఁడవవాఁడు—(దుఃఖముతో) నాయనా! ఎవరో యనెదవేల? ఆదుర్మార్గు డగు హమీదుఖానుఁడేగదా సైనికులకును, చాందసుల్తానాకును లేనిపోని మిషలు పెట్టి నాఱికుండిన ఐకమత్యమును జెఱిపివేసినది. మఱియు నానీచుఁడే ఖానుని చెఱనుండిదొం గతనముగ వదలిపెట్టినది. పిమ్మట నీహమీదుఖానుఁడును, అహమ్మదుఖానుఁడును గలసిరాణిని యెప్పుడెప్పుడు చంపవలయునని వేచియున్నారు. మఱియు నాదుర్మా ర్గుఁడే అబ్దుల్ రహిమానుని కుట్రకిఁ [illegible] వేసికొని రాణికి విరోధినిగఁజేసెను. ఇట్టివ రహస్యమను నగరమునున్న రాజ్యము నాశనమందునే!

మొదటివాఁడు—అన్నలారా! ఇప్పుడక్బరేమిచేయుచున్నాఁడు.

రెండవవాఁడు—అక్బరు యుద్ధమునకు సిద్ధముగనున్నాఁడు. రేపుదయము ననే కోటను ముట్టడింపగలఁడు. ఒకవేళ చాందసుల్తానా సంధిజేసుకొనుటకు ప్రయ త్నించినను అక్బరందుల కొప్పుకొనఁడు.

మొదటివాఁడు—చాందసుల్తానా యెన్నటికిని సంధిజేసుకొనదు. ఆమెప్రాణ మున్నంతవఱకుఁ బోట్లాడియే తీరును. ఆమెవంటిధీరురాలీప్రపంచమున నెవరైన ను న్నారా? ఏమిఆవీరరసము! ఆశౌర్యము! నిన్నటిరోజున నక్బరు సహితమామెపరాక్ర మమును జూచిమిక్కిలి యాశ్చర్యపడెను. అట్టితేజోనిధి మొగలాయిలవలనఁ జెడిపో వునా?

మూడవవాఁడు—పాఱిపోవక యేమిచేయఁగలదు. ఎంతశౌర్యనిధియైనను ఒకటిరెండు వేలకొలఁది సైనికులతోఁ బోరఁగలదా? ఇన్నిటికిని గారణభూతుఁడగు హమీదుఖానుఁడు ప్రజలను మంత్రులను తనవలలో వేసుకొని రాజ్యమును చెఱచినాఁడు. మాలికాంబరొక్కఁడే యామెకిప్పుడు తోడుగనున్నాఁడు. ఇప్పుడు వారిద్దఱంతఃపురమున నేమిమాటలాడుకొన్నను హమీదుఖానుఁడెట్లో గనిపెట్టి యావార్తల నన్నిఁటిని ప్రజలకును, తనస్నేహితుఁడగు హసన్ మియ్యాకును జెప్పుచున్నాఁడు.

మొదటివాఁడు—నాయనా! ఆదుర్మార్గుఁడగు మియర్ మంజూ గతించినను హసన్ మియ్యాకింకను అహమ్మదును రాజుగాఁజేయుపిచ్చివదలలేదా?

రెండవవాఁడు—వదలలేదనియా? అయ్యో! ఇప్పుడది మెండయినది. మియర్ మృతిబొందునపుడు హసన్ మియ్యానుబిలిచి "మిత్రమా! ఆదుర్మార్గురాలిని మాత్రము ప్రాణములతోఁ బెట్టవద్దు. ఆమెనుచంపి నీవుఅక్బరుశరణు జొచ్చుము. అహమ్మదు రాజుకాఁగలఁడని" చెప్పెను. అప్పటినుండియు హసన్ మియ్యా మిక్కిలి వినయముతో నక్బరును గొల్చుచున్నాఁడు మఱియుఁ జాందసుల్తానాను క్రూరముగ వధించుటకై యెన్నో పన్నుగడలఁ బన్నుచున్నాడట.

మఱియు నిన్నటిరాత్రి తానుగ్రామములోఁ జాటించిన విషయములను వినినది మొదలు దక్షిణీ తురకలందఱును హమీదుఖానుని జేరినారు. చాందసుల్తానా ప్రాణములను తీయుటకై వారతిప్రయత్నమున నున్నారు.

మూడవవాఁడు—కటా! యెట్టిమాటను వినవలసివచ్చెను. ఏవీరవనిత తననిరుపమాన పరాక్రమంబున శత్రుభయంకరియని పేరువడసెనో! ఏపరాక్రమురాలు అదిల్ శాహీ వంశమును గాపాడి కీర్తి వహించెనో! ఏధీర అహమ్మదునగరభీరాదు దేశములందు సమస్త శత్రువర్గప్రముఖుల గర్వంబును శృంగభంగంబొనరించెనో! ఏమహాపతివ్రత మురాదు, మియర్ మంజూసైన్యంబుల ననన్య సామాన్యంబుల నుగ్గునుగ్గుగ జేసెనో! ఏయువతీలలామ తనకుఁగల పరాక్రమంబున సుల్తానాయను బిరుదును పొందెనో! అట్టిజగదేక వీరమాతయగు చాందసుల్తానా నేడన్యాయముగ నీక్రూరాత్ములగుదక్షిణీతురకలచేతఁ బడుచున్నదా? కట్టడి దైవమా! నీకట్టివనితపై నేలదయరాకున్నదో తెలియకున్నది. సన్మార్గప్రవర్తకులైన పరాక్రమవంతులను భూమిమీఁద నిలుపుటకు నీకుమనస్సు రాకున్నదిగాఁబోలు! అయ్యో! దైవము నేలదూరవలయును. ఎవరి కర్మను వారనుభవించియే తీరవలయును.

మొదటివాఁడు — మిత్రులారా! ఆవంకఁజూడుఁడు ఆచెట్లగుంపులలోనేవో రెండుమూఁడు దీపములు వెలుగుచున్నట్లున్నవి ఈయర్ధరాత్రిమున నచ్చట దీపములు వెలుగుటకు గారణమేమి? మనమచ్చటికి వెళ్ళి దానిం బరీక్షింప వలయును.

రెండవవాఁడు — మిత్రమా! మనకు వాటితో బనియేమి? అచ్చటికి మనముపో కూడదు. మనదారిని మనము వెళ్లుదమురమ్ము.

మూఁడవవాఁడు — నీవు భయపడితివా? అట్లయిన మనము వాటిచెంతకేగక మార్గమునుండియే జూచెదమురమ్ము. ఆవంకనడుతుము

వీరిట్లుమాట్లాడుకొనుచు దీపములు వెలుగుచున్న ప్రక్కకునడుచుచుండిరి. ఆదీపములున్న స్థలమునకొక యరఫర్లాంగు దూరమున వీరునిల్చిపోయిరి. పదిమంది స్థూలకాయులగు వారచ్చట గుంపుగ గూడి యుండుటను వీరు చూచిరి. ఆగుంపులోని వాఁడొకఁడైనను యీమనుష్యులను జూడలేదు. అందుచేనామువ్వురు మనుజులును చెంతనున్న చెట్లలోదాఁగి వారుచేయు కృత్యములను జూచుచుండిరి. ఇంతలోనెవరో యిద్దఱుమనుజులు సారాయితో నింపఁబడిన రెండుపెద్దజాడీలను మోసుకొనివచ్చి యాగుంపునద్ద జేర్చిరి. వెంటనే వారందఱునత్యుల్లాసంబున జిన్నపాత్రలలోనికి సారాయమును వంచుకొని త్రాగుటకారంభించిరి. కొన్నినిమిషములలోనే జాడీలన్నియుఁ గాళీచేయఁబడెను. సారాయమును త్రాగిన మత్తుచే వారిలోఁగొందఱు కిందఁబడి దొర్లుచుండిరి. మఱికొందఱు వారికత్తులనెత్తుకొని చంపుటకు వాటుగజూచుచు కత్తులను విసరుచుండిరి.

మఱికొందఱు "ఆస్త్రీని చంపుటకు మేమే చాలుదుము. మీరందఱక్కఱలేద,,ని చెప్పుచుండిరి. వీరిట్లొకరితోనొకరు మాట్లాడుకొనుచుండ మఱియొకదీర్ఘకాయుఁడచ్చటకు వచ్చి ఓయీ! ఇంకామీరిక్కడనే జాగుచేయుచున్నారా? సంశరండు. హాఫీజుఖాఁడు సిద్ధముగనున్నాఁడు. ఇదే మంచితరుణమని మిమ్ములనందఱిని బిల్చుకొనివచ్చుటకు నన్నంపినాఁడు. త్వరగా బయలుదేరుఁడని యచ్చటనున్నవారిని తొందఱపెట్టెను. చదువరులారా! ప్రథమమునుండియు రాణీని జెఱుపఁదలఁచిన అహమ్మదుఖాఁడే యిప్పుడు వచ్చిననూతనపురుషుఁడు.

ఖానుని మాటలను విన్నయీ దుష్టగ్రాహకూటము వెంటనేలేచి పట్టణమువైపు నడచుచుండిరి. వారుకొంతమార్గము నడచిపోగానే చెట్లచాటున దాఁగియుండిన మువ్వురుబాటసారులును లేచిరి. అంతవారిలో నొకఁడు మిత్రమా? నాకుభయమగుచున్నది. కడపటికివచ్చిన మనుజుఁడు ఖానువలె నున్నాఁడు. వీరేదో ఘోరకృత్యముఁ జేయఁబూనినట్లున్నది,, అనెను.

మఱియొకఁడు— ఖానుఁడే. అందుకు సందేహము లేదు. వీరీరాత్రికే రాణీని గూడ నుట్టింతురేమో! లేక మఱేపనికైన వీరుపోవుచున్నారా?,, అనెను.

వేఱొకఁడు— "నాయనా! అంతకంటె ముఖ్యమయిన కార్యము వారికి మఱియొకటికలదా? ఆహా! దైవము నేసునవలయును? నేటితో నహమ్మదునగరరాజ్య మంతమొందుచున్నదిగదా! ఇంకమనమెట్టి కష్టములకుఁ బాల్పడవలసియున్నదో భగవంతుని కెఱుక,, యని జెప్పుచు పిమ్మటవారు ముగ్గురును గలసి పట్టణమువైపు నడచిపోయిరి.

—:0:—

ముప్పదితొమ్మిదవ ప్రకరణము.

ప్రపంచంబునఁ బుట్టినమనుజులకెల్లనుఁ గష్టానంతరమున సుఖంబులును, సుఖానంతరమునఁ గష్టంబులునుఁ గలుగుచుండును. అవ్విధంబుననే కలిమిలేములును, దుఃఖసంతసంబులును సమానముగ మానవునికిఁ గల్గుచుండును. లోకమున నుండువారు సదాసంతోషమునే కోరుచుందురుగాని దుఃఖము నెవ్వరుకోరరు. దుఃఖము లన్నిటిలోనికి మనుష్యునికి ప్రాణవియోగంబు దుఃఖతమమైనది. అట్టివిపద్దశ గలిగినపుడు మానవుఁడేమిచేయుటకును దోపక తానదివఱకుఁ జేసియుండిన పాపములను దలంచి దుఃఖించుచుండును.

చదువరులారా! మనకథానాయిక యగు చాందసుల్తానా కిట్టిదుఃఖకరమయిన మరణము సంభవింపఁ బోవుచున్నదని వ్రాయుటకు నాలేఖినియించుకైన జరుగకున్నది. కానివిధిలేదు. నాపేనాను బ్రోత్సాహపెట్టియేతీరవలయును. విధివంశంబును దప్పింప నెవరికిని సాధ్యముగాదు ప్రపంచమునఁ బుట్టిన మనుజులకెల్లను "జాతస్య మరణంధ్రువ,, మ్మను న్యాయరీతిగ మరణము సహజమయి యున్నది. ఇదివిధివ్రాతననుసరించియేనరుఁడెంతకాలము జీవింపవలయునో యంతవఱకేజీవించి పిమ్మటమరణమొందును. మరణమువలు తెఱంగుల గల్గుచుండును. "నిందలేనిదే బొందబోద,, నుసామెతచొప్పున మృత్యువనేకవిధముల తనపనిని జేయుచుండును. అదికొన్నిసమయములలో ఘోరమ్ముగ సర్పవృశ్చికరోగ రూపంబులను గొన్నిసమయములలో ఘోరకృత్యములొనరించువారి హృదయంబులంజొచ్చి వారిచేఁ దాఁజేయఁబూనుకొనిన కార్య

ములంజేయించుచు మానవులను మ్రింగుచుండును గాని మరణంబునకవి కారణంబులు గావు. ఆయువు గలవారిని జంపువారును, బరిమితిలేనివారిం బ్రతికించువారును గలరా ? అందుచే నాయువుదీరినవారే దైవఘటనవలన నిందుఁబ్రవేసించి చావునొందుచుందురు.

పాఠకులారా, మృత్యుదేవత చాందసుల్తానాను సమీపించుచున్నది. ఆమెకది తెలియదు. ఆమె యంతఃపురమున నొంటరిగ మంచముపైఁ బరుండియుండెను. ఈమె పరుండియుండు గదికిఁ బ్రక్కగనే వేఱొకగదిలో మాలికాంబరు పరుండియుండెను. ఈతఁడొక ఘంటకాలమునకు ముందు రాణిగారితో యుద్ధవిషయములను గుఱించి మాటలాడుచునుండి, ఇప్పుడే తనగదిలోనికిఁ బోయి పరుండియుండెను ఎంతో ప్రయత్నముమీఁద నాతఁడించుక నిద్రించుటకారంభించెను. మాలికాంబరు తనగదికి వెళ్లినది మొదలు చాందసుల్తానాకేదియుఁ దోఁచలేదు. నిద్రించుటకెంతఁ బ్రయత్నించినను నిద్దుర రాలేదు. అప్పటికిదాదాపుగా రాత్రి రెండుఘంటలు కావచ్చుచుండెను. స్వస్థతగఁ బడకమీఁదఁ బరుండుటకు రాణీకి మనస్సుపోలేదు. అందుచే నామె లేచి కూర్చుండి యేమేమో యాలోచించుచుండెను. వెంటనే పదిమందిస్థూలకాయులామె పడకగదివద్దకువచ్చి నిల్చిరి వీరే పైఁ బ్రకరణమునఁ జెప్పఁబడిన ద్రోహులగు దక్షిణీతురకలు హసన్‌మియ్యా వీరికినాయకుఁడై గదికిముందు భాగమున నిల్చియుండెను. వీరిచ్చట చేరిననిమిషమునకే గదితలుపు గుభాలుమని తెఱువఁబడెను. హసన్‌మియ్యాయును మఱిద్దఱు మనుజులును గదిఁజొచ్చిరి. వీరిఁజూడగనే చాందసుల్తానాకు దేహమాద్యంతము కంపమొందసాగెను. నోటమాటరాలేదు. ఏమిజేయుటకును దోఁచలేదు. చేతనొక కత్తియైనను లేదు. ఇట్టిదురవస్థలోఁ జిక్కుకొని యామె మిక్కిలి పరితపించుచుండెను. అయినను తనకుఁగలశక్తిచే నామె పదినిమిషముల కాలము వఱకు నాక్రూరులచేతఁ బడకుండ తప్పించుకొనుచుండెను. కాని వెంటనే హసన్‌మియ్యా ఆమెపైఁబడెను. తనకుఁ దోడుగనుండిన మఱిద్దఱు మనుజులు నామెచేతులను గట్టిగఁ బట్టుకొనిరి. చాందసుల్తానా మిక్కిలి రోషముతో వారినివిదలిగొట్టి హసన్‌మియ్యాచేతనున్న ఖడ్గమును దీసికొనఁబ్రయత్నించెను. కాని బయటనున్న మఱిద్దఱు లోనికిఁబ్రవేసించిరి. వీరిలోనొకఁడగు హమీదుఖానుఁడు గదిలోనున్నవారితోఁ జేరి చాందసుల్తానాపైఁబడి యామెను కదలుటకు వీలులేకుండఁబట్టుకొనెను. వెంటనే హసన్‌మియ్యాతన ఖడ్గమునుదీసికొని యామెడొక్కలోఁ బొడిచెను వెంటనే యామె గట్టిగ నరవనారంభించెను. ఈయరుపు ప్రక్క గదిలోబరుండియున్న మాలికాంబరునకు ఘంటకా

ట్టినట్లు వినఁబడెను. వెంటనే మాలికాంబరు తనఖడ్గమునుఁబట్టుకొని కేకలువైచుచు చాందసుల్తానా యంతఃపురమువైపుఁ బరువెత్తివచ్చెను. ఆతనికేకలనువిని షాజీబీబి, ముస్తఫాలుతమయంతఃపురములోనుండి ఖడ్గములనుదీసికొని యచ్చటికి బరువెత్తివచ్చిరి.

వీరువచ్చులోపలనే చాందసుల్తానా కంఠమును గోసివేయుటకా క్రూరులెంతో బ్రయత్నముజేసిరి కానియామె తనమెడపైని వారుపెట్టినకత్తి నెట్లో దీసివేయుచు వారితోననేకవిధములుగఁ బెనగులాడుచుండెను. కొందరుబల్లెములతో నామెను డొక్కలలోఁ బొడుచుచుండిరి. మఱికొందఱామె కాళ్ళుచేతులను జీల్చివైచుచుండిరి. గదిలో వీరిట్లు బీభత్సముజేయు సమయముననే షాజీబీబి, ముస్తఫా, మాలికాంబరులు గదిబయటనున్న అయిదుగురు మనుజులలో మువ్వురిని భూమికిబలిపెట్టిరి. వెంటనే లోపలనున్నవారు చాందసుల్తానానువదలి బయటనున్నవారికి సహాయమునకైవచ్చి మాలికాంబరు, ముస్తఫాలతోఁ బోరాడఁగడఁగిరి. అందఱు తప్పతాగి వచ్చియుండుటచే దెబ్బలను, గాయములకును లక్ష్యపెట్టక మాలికాంబరు, ముస్తఫాల ప్రాణములను దీయవలయునని వారితో ధీరముగఁ బోట్లాడిరి. అయినను వారిలోమరల మువ్వురుని హతులైరి. పిమ్మట హాసన్‌మియ్యా తనఖడ్గమును దీసుకొని ముస్తఫాపయిఁబడి యాతనిశిరమును ఖండించివైచెను. భర్తశిరము తెగి క్రిందఁబడుటను షాజీబీబిచూచిన వెంటనేయాడుసింగంబురీతి హాసన్‌మియ్యాపైఁబడి యాతని దెగటార్చెను. ఇంతలో మాలికాంబరు తనతోఁ బోరుచున్నవారిలోనిద్దఱినిజంపెను. తక్షణమే మిగతయిద్దఱు మనుజులును బలాయనమైరి. షాజీబీబి తనభర్త కళేబరముపైఁబడి రొమ్ములు మోదుకొనుచు విలపించుచుండెను. మాలికాంబరు చాందసుల్తానా దురవస్థనుఁజూచి మిక్కిలివెతఁగొంది అమ్మా! యని బిల్చెను. ఆమెపలుకలేదు. మఱియొకతూరి యామెను గట్టిగఁబిల్చెను. ఆమెకొంచెము కన్నులనెత్తి యాతనివంకజూచి హీనస్వరముతో "నాయనా! నేనుపరలోకమున కేగుచున్నాను. నేనురాజ్యముచేయు కాలమున నావలననీకేయుపకారముగల్గియుండకున్నను నన్ను క్షమింపవలయును. నీవునాకొనర్చిన సహాయమునకుదేవుఁడు నిన్ననేకవిధముల రక్షించుగాక. అహమ్మదునగరరాజ్యము మొగలులవశము గాకుండునట్లు నీయావచ్ఛక్తిని వినియోగపరచి బహుదరును గాపాడుము. షాజీ—ము—స్తు,, నే నే నా చెప్పుటకుఁ బ్రయత్నించెనుగాని పాపమా కూరవతి ప్రాణములనువదలెను. వెంటనే మాలికాంబరు "హా! జగదేకవీరమాతా! ఈలోకముతోటి ఋణము నేటికిదీరెనా!,, యని గట్టిగనఱచి క్రిందఁబడి మూర్ఛిల్లెను. షాజీబీబియు దుఃఖపరవశయగుటచే స్మృతితప్పి నేలపైఁబడియుండెను. పిమ్మట మాలికాంబరు

మూర్ఛనుండి లేచి దుఃఖమునకది తరుణముగాదనియెంచి షాజీబీబీదగ్గరకు వెళ్ళి యామె
ముఖమున గొంచెము నీళ్ళుజల్లి యామెను లేపి కూర్చుండఁబెట్టెను. వెంటనే షాజీబీబి
"నాయనా! రాణిగారికెట్లున్న" దనెను. అందులకు మాలికాంబరు "అమ్మా! రా
ణీగారు పరలోకమున కేగినారు. పూర్వజన్మమున నేనెంతో దుష్కర్మమొనర్చినందుచే
మీకీవార్తను నేనే చెప్పవలసివచ్చిన" దనెను.

ఈమాటలను విన్నతోడనే షాజీబీబీ కిదివరకుండిన దుఃఖము మఱింత వృద్ధియ
య్యెను. కన్నీరుకాలువలుగట్టి పాఱఁదొడఁగెను. మాలికాంబరెంత యూరార్చినను
ప్రయోజనము గానరాదయ్యె. పిమ్మట షాజీబీబి "నాయనా! పసితనమునుండి నూఁ
గన్నబిడ్డవలెనన్నుఁగాపాడుచుండిన చాందసుల్తానుఁ ప్రపంచమును విడిచిపోయెఁ ఇఁక
నాకుమాత్రమీజన్మమేల? మఱియు నెవరికొఱకు బ్రతికియుండియు వేచి
యుండి నామనోరథమును నెఱవేర్చుకొంటినో యట్టి పుత్రసమానుని చేతులార ధార
వోసికొని యొకనిముసమైన నీభూమిమీఁద మనఁగలనా! ప్రాణప్రియా వి
యోగము దుస్సహముగదా! బంధు, మిత్ర, రాజ్యాదిసౌఖ్యము లెన్నియైన సహింపవ
చ్చునుగాని యనవరతముఁ బ్రాణమునకు ప్రాణమై, యర్థశరీరమై, సద్గుణకరమై యొప్పు
ప్రాణప్రియుని యెడఁబాసి మేనఁబ్రాణములు నిలుపుకొని సహింపఁగలనా! శత్రువు
లు రేఁపుపట్టణంబును బట్టుకొని నన్నుసహితము చెఱఁబట్టి యొంటిఁబెట్టింప బ్రయ
త్నింతురు. ఆదుర్మార్గాత్ముల చేత నేను చిక్కను. మాలికాంబరూ! ఇన్నిదినములనుం
డియు మీరు నాకెంతో సహాయమొనర్చి నన్నును, నాప్రియుని యొక్కటిగఁ జేర్చితిరి.
ఇప్పుడాతని నెడఁబాసి నేనొంటరిగ నుండజాల. నన్నీఖడ్గముతోఁ జంపి పరలోకము
నకున్న నాప్రియునివద్దఁ బంపి యాపుణ్యమును మీరు గట్టుకొనుఁడని చెప్పి యాతనిచేతి
కొక కత్తి నందిచ్చెను. అంతమాలికాంబరు "అమ్మా! ఇట్టిమాటలచే మీరు నాదుఃఖ
మును మఱింత వృద్ధిజేయకుఁడు. ఏయువతీమణికై నేనిన్నిదినములనుండియుఁ బడ
రాని పాట్లుపడి యామెకుఁగల మనోదుఃఖము బాపితినో యట్టి తరుణీలలామను
నాచేతులారఁ ఖండించగలనా! మఱియు నాయువు తీఱినవారొకనిముసమైన
ను ప్రపంచమున నుండరుగదా! వారికై మనము చింతింప నవసరము లేదు. మీరు
దుఃఖమును మాని యంతఃపురమునకు వెడలుఁడు. మీకేబాధయు గలుగకుండ నే
జూచుకొనియెద" నని చెప్పెను. అంతషాజీబీబి "అయ్యా! ఈసహాయమును జేయుమీ
కిష్టము లేనిచో నేనే నాప్రియుని గలసుకొనుటకు మార్గమును జూచుకొందు" నని చె
ప్పుచు దటాలున దనవద్దనున్న ఖడ్గముతోఁ గంఠమునుఁ బొడుచుకొని నేలపైఁబడె

ప్రాణములను విడిచెను. ఇంతఘోరకృత్యమునకు షాజిబీబిపాల్పడునని మాలికాంబరు తలంచలేము అందుచే నాతఁడామెను యాఘోరకృత్యమునుండి వారించుటకు సహిత మవకాశము లేకపోయెను. ఈదురవస్థను జూడఁగనే మాలికాంబరునకు దేహముకంప మొందెను. అచ్చటఁ దానొంటరిగ నేమియుఁజేయలేక బయట హజారముకడకరుదెంచి, కావలివారిని, యితరసేవకులను నిద్రనుండి లేపి చాందసుల్తానా, షాజిబీబి, ముస్తుపాలకళేబరములను భద్రపఱచవలసినదని వారికిదిట్టపఱచి తాను బహుదరు పరుండియుండిన యంతఃపురమున కరుదెంచెను. అప్పుడే తెల్లవారుటచేత బహుదరుగూడ నిద్రనుండి లేచుచుండెను అతఁడు మాలికాంబరు నోటనుండి యానాటిరాత్రి జరిగిన ఘోరకృత్యములను వినినతోడనే పెద్దపెట్టున యేడువసాగెను. అంతఃపురములోని యితరపరిచారికులందఱును ఘొల్లునయేడువ సాగిరి. ప్రధానులును, సేనానాయకులును, యితరయోధవరులందఱును యీవార్తనువిన్నతోడనే నగరున కరుదెంచి ఘోరమని విలపింపఁదొడఁగిరి. ఇట్లొకటిరెండు ఘంటలకాలము రాణీగారినగరంతయు రోదనధ్వనులతో నిండిపోయెను. అంతమాలికాంబరు ప్రధానులనందఱఁజూచి ""అయ్యా! గతించిన విషయములకు మీరిట్లువాపోవుటవలనఁ బ్రయోజనమేమియు గానరాదు. ప్రస్తుతముజరుగవలసిన కార్యములను నెఱవేర్తుము. చాందసుల్తానాయొక్కయు, షాజిబీబి, ముస్తుపాలయొక్కయుఁ గళేబరములను త్వరలోగొనిపోయి పూడ్పింపవలయును. లేనిచో శత్రువులువెన్నంటివచ్చి గౌరవహీనములగు కార్యములను కొన్నిటినిగావింపఁగలరు. కట్టడపుపనియందు నిపుణులగువారిని కొందఱిని వెంటనే గోరీలనుగట్టించుటకుఁ బిలిపింపుఁడు,, నిచెప్పి తనవద్దనున్న వారిలో ముఖ్యులుగనుండువారిని కొందఱిని దీసికొని పయిఁజెప్పఁబడిన కార్యములను నెరవేర్చుటకై వెడలిపోయెను.

నలువదియవ ప్రకరణము.

పదునాఱవ శతాబ్దమంత మొందినది. మనచరిత్రయు నంతమొందుచున్నది. చాందసుల్తానా మరణించెనని అక్బరు చక్రవర్తి వినగానే యాతఁడు తనప్రధానసేనానాయకులలోఁ గొందఱిని వెంటఁబెట్టుకొని కోటలోనికిఁ బ్రవేశించి బహుదరును బట్టుకొనెను. ప్రస్తుతావస్థలో మాలికాంబరునకు సహాయమొనర్చి మొగలుల నెదిరించు

పౌరైశ్వర్యము లేకపోయెను. మాలికాంబరు సహితము తనకుఁగలిగిన దురవస్థవలనఁ దత్తార్కాలమునకు శత్రువుల నెదిరించుటకు వీలులేక వారికిలోబడవలసి వచ్చెను.

అక్బరుచక్రవర్తి బహదరుషాహాను బట్టుకొన్న వెనుక నాతనిని వెంటనే యాగ్రాపట్టణమునకుఁ దీసికొనిపోయి యచ్చట చెఱలోఁ బెట్టవలసినట్లాజ్ఞఁ జేసెను. వెంటనే యతనిసేవకులు బహదరును యాగ్రాపట్టణమునకుఁ దీసికొనిపోయిరి. పట్టణములోని ప్రజలందఱు పట్టణము శత్రువు చేతిలోఁ బడినందుకుఁ జాలచింతించుచు నాతని పరిపాలనముక్రింద నెట్టికష్టములకుఁ బాల్పడవలసి యున్నదోయని యూరక వెతఁ బోసుకొనుచుండిరి.

బహదరుషాహా చెఱఁగొనిపోఁబడిన మఱుచటి దినమున మధ్యాహ్నము మూడుఘంటలకు అహమ్మదునగరములోని జనులలోఁగొందఱు వీధులలో గుంపులు గుంపులుగ నడచుచు రాణిగారి ప్రధాన సేనానాయకులు నివసించుచుండిన వీధిలోనిల్చిపోవుచుండిరి. ఇట్లు నడచుచుజనులలోఁ గొందఱు "అయ్యా! మనమెట్లయినఁ బట్టణమును శత్రువుల వశముగాకుండఁ జేయవలయునని త్రికరణశుద్ధిగ నుంటిమే! దైవఘటన యేవిధముగనున్నదో యిప్పుడు జూచినారుగదా? ఆదుర్మార్గులామెను వధింపక యే యుండినఁబట్టణము శత్రువులకుఁ జిక్కియుండునా? అహమ్మదునగరరాజ్య మంతరించెననియే జెప్పవలసి యున్నది" ని చెప్పుకొనుచుండిరి. ఆమాటలను విన్న మఱికొందఱు "మీరేల యిట్లువిచారపడెదరు? మాలికాంబరు మనలనందఱిని యొకటిగఁజేరునట్లు మనకుత్తరవు జేసినందువలన నేవో యింకను గొంతయాశగలదు. అతనివంటి ధైర్యవంతులెవ్వరును లేరు. మరల నక్బరుచక్రవర్తితో యుద్ధమాడి పట్టణమును వశపఱచుకొనునేమో! అన్నివిషయములును మనకిప్పుడు విశదముగఁ దెలియఁగలవు. రండు బిరబిరఁబోవుదము" ని చెప్పుచు వారందఱిదివరలో నిర్ణయించుకొన్న స్థలమునుజేరిరి వీరందఱచ్చటఁ జేరుటకు మున్నే యాప్రదేశమున రాణీగారిప్రధానసేనానాయకులును, నితరయోధవరులును నిండియుండిరి. అంత మాలికాంబరును, మాలోజీఖాన్సాహేబును నచ్చటికరుదెంచిరి. వీరిరాకకై నిరీక్షించుచుండిన జనులువీరిని జూడగనే నిశ్శబ్దముగ గూర్చుని మాలికాంబరువంక జూడ్కినిగిడించిరి. ఇంతలో మాలికాంబరు యచ్చటనున్న జనసమూహమునవలోకించి "మిత్రులారా! మనలను మనరాజ్యములోని ప్రజలను గన్నబిడ్డలవలె బోషించుచుండిన చాందసుల్తానాగారికి దుఃఖప్రదమగు మరణము ప్రాప్తించినందులకు మనమందఱము చింతింపవలసియున్నది. కాని కాలముతీరినవారు యేదోనొక కారణమువలన మృతిబొందక మానరు. అందు

వలన మనము నిరుత్సాహులమయి మీరు జరగవలసిన కార్యములను జేయక విడిచిపెట్ట రాదు. ఇప్పుడక్బరుచక్రవర్తి బహాదరును చెఱఁబట్టి పట్టణమును బట్టుకొనగానే అహమ్మదునగరరాజ్య మాతని వశమయిపోయెనని మీరుతలంచవద్దు. ఇప్పటికైనను, రేపటికైనను మనము మొగలులతో యుద్ధమాడి వారిని తరుమఁగొట్టి తిరిగి పట్టణమును నవశము కాఁగలదు. మఱియు నైజాంశాహీ వంశములోనివాఁడగు మూర్తజా రాజ్యము నకర్హుఁడు. వానినండగ నుంచుకొని మొగలులను పాఱఁద్రోలి పట్టణమును మనము స్వాధీనము జేసుకొనవలయును. నాకులెక్కలేని మరాటివీరులు సహాయము జేయుటకు సిద్ధముగ నున్నారు. మీరందఱును రాజభక్తి దేశాభిమానములను గలిగి నాకుసహాయమొనర్పుఁడు. మరల మనస్వాతంత్ర్యములను మనము పొందగలము. మఱియు రాణిగారుమృతిఁబొందునప్పుడు సహితము నన్నుదగ్గరకుబిల్చి "నాయనా! అహమ్మదునగరరాజ్యమును మొగలుల వశముగాకుండ నట్లు నీయావచ్ఛక్తిని వినియోగఁ బరపుము.,, అని నాతో నొక్కి వక్కాణించెను. నేనును నట్లే యని యామెకు వాగ్దత్తముఁ గావించితిని. కావున మీరందఱును రాజభక్తి, దేశాభిమానము లను రెండు మంచిమార్గముల ననుసరించి నాకు సహాయమొనర్పుఁడు. మీరందఱు నాకునిక్కముగ సహాయమొనర్తురను నమ్మకముతో నహమ్మదునగరరాజ్యమును రక్షింప నేఁడే మీయెదుట కంకణముగట్టుకొనుచున్నాను.,, అని వారియెదుట ధీరముగఁ బ్రతిజ్ఞ జేసెను.

ఈ మాటలను వినుచుండ సేనజనులందఱును సంతోషానందభరితులై "శౌర్యనిధియగు మాలికాంబరూ! మేమందఱము యుద్ధమునకు సిద్ధముగనున్నాము. మీరుభయపడవలసిన యక్కర లేదని యేకగ్రీవముగఁ బలికిరి. అంత మాలికాంబరు" మిత్రులారా! పరలోకమున సంపూర్ణసుఖముల ననుభవించుచున్న చాందసుల్తానాగారేమైన దేశాభిమానమును వింతవస్తువును మీకంపినారా? లేనిచో ఆవీరమాత యేపరలోకమునుండి వచ్చియిచ్చట తాండవ మాడుచున్నదా? కానిచో మీరందఱిట్లు సంతోషమున మీకుఁగల రాజభక్తి దేశాభిమానములను వెల్లడి జేయుదురా? కాదు కాదు. చాందసుల్తానాగారి శరీరము మాత్రము నశించిపోయినదికాని, ఆమెతేజస్సు యింకను మన రాజ్యమునుండి వదలిపోలేదు. ఆప్రకాశమే మీకిట్టి యుత్సాహమును గలుగజేయుచున్నది. ఆదివ్యతేజస్సే మీకుయావచ్ఛక్తిని గలుగఁజేయఁగలదు. ఆప్రకాశ మింకను గొప్ప యోధవరుల హృదయములలోఁ జొచ్చి సంగరమొనర్చుటకుఁ బ్రోత్సాహపెట్టుచున్నది. అందువలన మనకు దప్పక జయమే కలుగగలదు. ఏయువతిమణి దేశాభిమానమునందే తనయావజ్జీవితములను ధారవోయ నెంచి తనమఱది కొమారుఁడగు ఇబ్రా

హిం ఆదిల్ శాహా చిన్నతనమున నతనికొఱకు బీజపూరును రక్షించెనో; ఏవీరమాత అహమ్మదునగరరాజ్యమునఁ దనతమ్ముని మనుమఁడగు బహదురుకొఱకు నిజాంశాహి సంరక్షణమున మిగులకుశలతతోఁ జేసి సార్వభౌముఁడగు అక్బరుయొక్క కొమారుఁడగు మురాదు సైన్యంబులందిరుగఁ గొట్టెనో; ఏపతివ్రతా శిరోమణి చిన్నతనముననే భర్తృవియోగదుఃఖము ప్రాప్తించినను, మరణమువఱకును పవిత్రాచరణమునందే దృష్టిగలిగి యుండెనో; అట్టిచాందసుల్తానాగారికి దేవుఁడు పరలోకసుఖముల నొసఁగుగాక. ఆమెచరిత్రము లోకమున్నంత కాలము స్థిరముగ నిల్చుగాక, ఆమెజీవితమును విన్నప్రతిమానవుఁడును ఆమెను సన్మాన పూర్వకముగ స్మరించుచుండుగాక. ఇఁక నాకార్యము నందప్రమత్తతను వహించి అహమ్మదు నగరరాజ్యమునుకొన్నిదినముల వఱకైన రక్షింప యత్నించెద,, నని చెప్పియాస్థలమునుండి లేచిపోయెను.

సమాప్తము.

ఆంధ్ర పరిశోధక మహామండలి,

పిఠాపురము.

మహామండలికి దొరికిన ప్రాచీన ప్రబంధములు వేఱుగ ముద్రించుచున్నారము. చరిత్రకనువగు క్రొత్త విషయము లుండునట్లు పండితులు పరిశోధించుచున్నారు. గ్రంథశోధనము పీఠికలోఁ దెలియనగును. శ్రీరామవిలాసగ్రంథనిలయము చందాదారులందఱు నీగ్రంథముల ప్రయోజనము లందుదురుగాక! కొలఁదిప్రతులు మాత్రమే ముద్రింపఁబడుచున్నవి.

—:o:—

—శ్రీ రామవిలాసగ్రంథమాల—

కార్యస్థానము

చిత్రాడ, పిఠాపురము.

ఆలోచనాసంఘము.

మ.రా.రా.శ్రీ శ్రీ పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగారు.

,, కూచి నరసింహముపంతులుగారు.

,, తాడూరి లక్ష్మీనరసింహారావుపంతులుగారు.

సంస్థాపకులు అండ్ సంపాదకులు.

,, శ్రీ చెలికాని లచ్చారావుగారు,

జమీందారు, (ఎఱ్ఱగూడెం వగైరా.)

కార్యదర్శి.

శ్రీరామవిలాసగ్రంథమాలిక.

— నవలలు. —

1.	ప్రభాతము.	0—12—0
2.	వినోదిని (ప్రథమభాగా)	0—12—0
3.	వినోదిని (రెండవభాగా)	0—12—0
4.	ప్రేమలత.	0—8—0
5.	పరుసవేది.	0—8—0
6.	మయసభ.	0—10—0
7.	అపూర్వపరితిథ.	0—10—0
8.	కాంచనమాల.	0—3—0
9.	రోహిణి.	0—2—0
10.	రత్నపురి.	0—2—0
11	మాయా.	0—8—0
12.	సహృదయ.	0—4—0

ఇతరగ్రంథములు.

13.	బుద్ధినీతులు.	0—4—0
14.	శ్రీనీతిపద్యరత్నావళి	0—4—0
15.	రాయలరాజనీతి	0—4—0
16.	పాణిగ్రహణము	0—1—0
17.	ఐరోపామహాసంగ్రామం	0—2—[illegible]
18.	కురంగము.	0—1—[illegible]
19.	గోషా.	0—8—[illegible]
20.	మల్లెమొగ్గ	
21.	నోటరుంకర్తవ్యము.	0—2—0
22.	చాందసుల్తాన.	0—10—0

వలయువారు, కార్యదర్శి;—

శ్రీరామవిలాస గ్రంథమాల,

చిత్రాడ; పిఠాపురంపోస్టు. గోదావరి జిల్లా.

— అముద్రితాంధ్ర గ్రంథసర్వస్వము. —

1.	జాహ్నవీమాహాత్మ్యము (పినుగు లక్ష్మణకవి)	0—10—0
2.	సీమంతినీకళ్యాణము (పెనుమళ్ళ సోమన్నకవి)	0—10—0
3.	విజయానందనవిలాసము (మంగళగిరి ఆనందకవి)	0—10—0
4.	వాల్మీకిచరిత్రము (రఘునాథభూపాలుడు)	0—8—0
	చందాదారులు కానివారలకు ప్రతి	0—12—0

వలయువారు, కార్యదర్శి;—

అముద్రితాంధ్ర గ్రంథసర్వస్వము,

చిత్రాడ; పిఠాపురంపోస్టు గోదావరిజిల్లా.